

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 48.

Onsdagen den 31 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 24 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 85, 119 och 120, bevillningsutskottets betänkande nr 55 samt bankoutskottets memorial nr 77.

§ 3.

Till avgörande förelåg nu första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutat preliminärt avtal ävensom i ämnet väckta motioner.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.*

I proposition, nr 96, av den 3 mars 1922, vilken hänvisats till första särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:ten under åberopande av propositionen bilagda statsrådsprotokoll över handelsärenden för den 27 februari 1922, över utrikesdepartementsärenden för samma dag och över handelsärenden för den 3 mars 1922 samt med överlämnande av ett den 1 samma mars under förbehåll av riksdagens godkännande mellan Sverige och Ryssland avslutat preliminärt avtal, som bildade ett oskiljaktigt helt, i vars bestämmelser någon förändring icke kunde äga rum, äskat riksdagens godkännande av berörda avtal, i svensk översättning så lydande:

Preliminärt avtal mellan Sverige och Ryssland.

Kungl. Svenska Regeringen och Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens Regering, vilka båda äro besjälade av önskan att, så snart omständigheterna medgiva, medelst en traktat slutgiltigt ordna de ekonomiska och politiska förbindelserna mellan de båda länderna, hava beslutat att — i avvaktan på avslutandet av en sådan traktat — träffa följande preliminära avtal.

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 48.

Artikel I.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

1) De båda regeringarna överenskomma att lämna fritt tillträde till sina respektive områden för en officiell representant för den andra regeringen jämte erforderliga medhjälpare (såsom sekreterare, handelsombud etc.) till det antal, som bestämmes genom ömsesidig överenskommelse. De officiella representanterna skola vara medborgare i det land, de representera.

2) De officiella representanterna skola äga rätt att utfärda och visera pass, att legalisera handlingar samt att i övrigt iakttaga och bevaka sina landsmäns intressen.

3) I utövningen av sin verksamhet skola de officiella representanterna äga rätt att fritt hänvända sig till ministern för utrikes ärendena i det land, där de hava sin verksamhet. De skola vidare kunna utan hinder kommunicera med sin regering eller dess representanter i andra länder per post, telegraf och radio, även i chiffer, samt mottaga och avsända diplomatiska kurirer, som skola äga att per vecka medföra försäglade försändelser intill en sammanlagd vikt av 10 kg., vilka skola vara fritagna från undersökning. Båda regeringarna överenskomma att icke vägra visum för genomresa för diplomatiska kurirer eller medlemmar av officiella missioner, tillhörande den andra parten, vilka begiva sig genom Ryssland resp. Sverige till andra länder, samt att tillåta dem att medföra — under iakttagande av vederbörlig kontroll över att återutförsel äger rum — diplomatiskt resgods, vilket skall vara fritaget från undersökning. De officiella representanternas telegram och radiotelegram skola åtnjuta den företrädesrätt framför privattelegram, som i allmänhet må medgivas andra främmande regeringars officiella representanter i resp. land.

4) De officiella representanterna ävensom deras personal, för så vitt densamma icke åtnjuter medborgarskap i det land, varest den uppehåller sig, skola inom det andra landets område åtnjuta sådan okränkbarhet i anseende till person, enskild egendom, bostad och ämbetslokal, som enligt vedertaget bruk tillerkännes diplomatiska representanter och deras personal i överensstämmelse med gällande folkrätt. De skola jämväl vara befriade från beskattning i samma omfattning som övriga främmande representationers personal. De båda ländernas officiella representanter skola hava befogenhet och fullmakt att handla å sina resp. regeringars vägnar.

5) Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens officiella representant i Sverige skall betraktas såsom den enda representanten för ryska staten med alla de konsekvenser, som följa härav.

6) De båda ländernas representanter skola hava rätt att använda den flagga och de övriga officiella emblem, vilka fastställts enligt deras resp. lands lagar.

Artikel II.

Båda parterna överenskomma att på allt sätt underlätta handeln mellan de båda länderna. Denna handel skall äga rum i överens-

stämmelse med i vardera landet gällande lagstiftning. De förplikta sig att icke till den andra partens förfång göra någon skillnad mellan denna handel och den, som bedrives med något annat land. Monopolisering av utrikeshandeln från endera partens sida skall icke av den andra parten kunna anses såsom skäl för påläggande av tullavgifter eller för anspråk på vederlag.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Artikel III.

För att befrämja de kommersiella förbindelserna mellan de båda länderna förpliktar sig vardera parten att enligt i resp. land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande av full reciprocitet bevilja tillträde till sitt område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet. Medborgare, tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område, skola hava rätt att därstädes driva handel eller näring i den mån detta tillåtes enligt gällande lagstiftning samt med vederbörande myndigheters medgivande.

Artikel IV.

Medborgare, tillhörande den ena parten, vilka för utövande av handels- och näringsverksamhet erhållit tillträde till den andra partens område, skola därstädes åtnjuta samma rätt till skydd för person och egendom som andra utlänningar samt vara befriade från militärtjänst till lands och sjöss och tjänstgöring vid milis samt från arbetsplikt ävensom från alla i stället härför utgående pålagor, vare sig i penningar eller in natura.

Artikel V.

De officiella representanterna, deras medhjälpare, handelsombud etc. samt andra personer i den ena partens tjänst, vilka erhållit tillträde till den andra partens område, skola avhålla sig från att därstädes driva eller understödja någon som helst politisk propaganda samt från att inträda i tjänst hos eller mottaga något uppdrag av regering, firmor eller enskilda personer i något annat land än deras eget.

Artikel VI.

1) Båda regeringarna förklara, att de icke hava för avsikt att företaga eller understödja någon åtgärd i syfte att beslagtaga eller eljest taga i besittning penningmedel, varor, lös eller fast egendom eller fartyg, vilka tillhöra den andra parten.

2) Båda regeringarna erkänna varandras rätt att med rättslig verkan ingå i alla slags transaktioner av kommersiell, kredit- och finansiell natur med det andra landet och dess medborgare inom ramen för respektive lands lagstiftning. Likaledes erkänna båda regeringarna varandras rätt att uppträda med laga verkan inför det andra landets domstolar såsom kående och svarande, såvitt angår rättig-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

heter och skyldigheter, uppkomna antingen efter det detta avtal trätt i kraft eller dessförinnan, därest rättegång är anhängig vid svensk domstol vid tidpunkten för avtalets ikraftträdande. Stämningar och andra handlingar skola, så framt icke annorlunda överenskommits, anses hava vederbörligen delgivits vardera regeringen, så snart de överlämnats till en av dess officiella representant utsedd medlem av den officiella representationen eller i denne medlems frånvaro till annan medlem av sagda representation.

3) Egendom av diplomatisk karaktär, tillhörande svenska regeringen, skall i Ryssland åtnjuta samma rättigheter som andra vänskapligt sinnade främmande regeringars egendom.

Svenska regeringen lämnar motsvarande garanti vad angår diplomatisk egendom, tillhörande ryska regeringen.

Artikel VII.

Penningmedel, varor, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet i enlighet med detta avtal, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligen vederlag.

Medborgare, bolag och firmor, tillhörande den ena parten, skola vara berättigade, att (under iakttagande av gällande lagstiftning) i det andra landet uppträda inför domstolarna såsom kärke eller svarande samt att hänvända sig till myndigheterna.

Artikel VIII.

Pass, fullmakter och andra handlingar, utfärdade eller bestyrkta av vederbörande myndighet i ettdera landet, skola i det andra landet behandlas, som om de vore utfärdade eller bestyrkta av en formigen erkänd främmande regerings myndighet.

Ryska resp. svenska regeringen skall icke vägra visum för genomresa för svenska resp. ryska medborgare, vilka önska genom Ryssland resp. Sverige begiva sig till andra länder, dock med iakttagande av vad angående utlänningars genomresa är eller kan varda stadgat samt med tillämpning av full ömsesidighet.

Artikel IX.

Svenska och ryska handelsfartyg, deras befäl, besättning och last skola i ryska resp. svenska hamnar i alla avseenden åtnjuta den behandling, de lättnader och förmåner samt det beskydd, som enligt vedertaget bruk handelskande nationer emellan vanligen i deras hamnar medgivas utländska handelsfartyg, deras befäl, besättning och last, häri inbegripna de förmåner, vilka vanligen medgivas i fråga om kol och vatten, kaj- och ankarplats, torrdocker, kranar, varumagasin, reparationer och lotsning, och över huvud taget alla tjänster, hjälpmedel och lokaler, vilka stå i samband med sjöfarten.

Artikel X.

Båda länderna äro ense om att tillåta transitering av varor från eller till det andra landet i överensstämmelse med resp. lands lagar. Sådana transitovaror må omlastas, magasineras eller återutföras i enlighet med gällande bestämmelser i resp. land. De skola vara befriade från tull- och transiteringsavgifter i samma utsträckning som transitovaror till eller från något annat land. Ingendera parten skall dock på grund av vad här ovan stadgats kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av sådana speciella transiteringsförmåner, vilka av den andra parten medgivits något tredje land.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Artikel XI.

Svenska medborgare, som uppehålla sig i Ryssland eller efter detta avtals ikraftträdande erhålla tillträde till detta land, skola tillåtas lämna landet, när de så önska. De skola äga rätt att till Ryssland införa hushållsvaror, avsedda för deras eget bruk, samt att — när de lämna landet — utföra de varor av dylikt slag, vilka införts efter detta avtals ikraftträdande.

Artikel XII.

Vardera parten förpliktar sig att på begäran efter bästa förmåga bistå den andra partens officiella representant med anskaffande av nödiga bostads- och arbetslokaler.

Artikel XIII.

Båda parterna överenskomma att — omedelbart efter detta avtals ikraftträdande — återupptaga regelbundna postförbindelser mellan de båda länderna i överensstämmelse med de villkor, som kunna bliva fastställda genom överenskommelse mellan de båda ländernas postförvaltningar.

Artikel XIV.

Från rysk sida skall icke på grund av bestämmelserna i detta avtal anspråk kunna göras på förmån, som svenska regeringen medgivit eller kommer att medgiva Danmark eller Norge eller båda dessa länder, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Icke heller skall från svensk sida anspråk kunna göras på någon förmån, som ryska regeringen medgivit eller kan komma att medgiva de nya randstater, vilka utgjorde delar av det förra ryska riket sådant detta bestod den 1 januari 1917, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Artikel XV.

Båda parterna förklara, att alla anspråk från endera partens eller dess medborgares sida gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om förpliktelser, som åvila nuvarande eller föregående regeringar i resp. land, skola rättvist regleras i det i inledningen omförmälda avtalet eller enligt internationell upp-

Ang.
preliminär
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

görelse eller på annat sätt, varom ömsesidig överenskommelse må kunna träffas.

Artikel XVI.

I fall endera parten skulle önska frånträda avtalet, skall tillkännagivande härom ske tre månader i förväg. I det fall att detta avtal upphör att gälla — vare sig på grund av uppsägning eller ömsesidig överenskommelse — skola de officiella representanterna jämte deras personal äga kvarstanna i det land, varest de varit bosatta, under den tid, som är nödvändig för det fullständiga avvecklandet av handelstransaktionerna samt för avyttrande eller utförsel av de varor, vilka tillhöra deras resp. regeringar, dock att denna tidrymd icke må överstiga tre månader efter det avtalet upphört att gälla.

Artikel XVII.

Detta avtal skall ratificeras av Hans Maj:t Konungen av Sverige, under förutsättning av riksdagens bifall, och av Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens Regering.

Ratifikationshandlingarna till avtalet skola utväxlas i Stockholm snarast möjligt, och avtalet skall träda i kraft den dag, ratifikationshandlingarna utväxlas.

Upprättat i tvenne exemplar i Stockholm den 1 mars 1922.

C. E. Svensson.

(L. S.)

P. M. Kergentzeff.

(L. S.)

Till utskottet hade jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

nr 114, i första kammaren av herr *Enhörning*, som hemställt, att riksdagen vid granskningen av ifrågavarande proposition måtte beakta vissa av motionären angivna synpunkter; och

nr 199, i andra kammaren av herr *Vennerström m. fl.*, i vilken motion föreslagits, att riksdagen måtte godkänna det mellan Ryssland och Sverige upprättade preliminära avtalet, enligt Kungl. Maj:ts förevarande proposition, samt att riksdagen måtte i samband härmed föreslå Kungl. Maj:t att omedelbart även de jure erkänna den ryska sovjetregeringen.

Utskottet hemställde,

1:o) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att herr *Enhörnings* ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1:o) hemställt; samt

3:o) att herr *Vennerström m. fl.* i ämnet väckta motion, i vad den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet hemställt angående propositionen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Eriksson* i Gränsgesberg, *Thorberg*, *Wigforss*, *Wallis*, *Engberg*, *Bärg* i Katrineholm

och *Johanson* i Stockholm, vilka hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet *Svensson*:
Herr talman, mina damer och herrar! Det utlåtande, som första särskilda utskottet efter 2 1/2 månaders arbete avgivit över den kungl. propositionen om ratifikation av avtalet mellan Sverige och Ryssland, innefattar, som ju framgår av den nyss upplästa klämman, ett avslagsyrkande. Detta resultat är visserligen icke ägnat att framkalla någon större överraskning i betraktande av det sätt, varpå den borgerliga opinionen och enkannerligen den borgerliga pressen reagerat i denna fråga. Icke desto mindre är ståndpunktstagandet att beklaga. Det är enligt min uppfattning byggt på felaktiga utgångspunkter, och det är icke ägnat att gagna svenska intressen.

Det är huvudsakligen två avsnitt i utskottets utlåtande, som jag för min del i detta anförande, som icke skall bli så långt, skall taga upp till granskning. Det är två mera praktiska synpunkter, som jag vill syna litet grand i sömmarna. Utskottet uppställer den frågan, huruvida en sådan uppgörelse, som här föreligger, kan beräknas leda till de praktiska resultat, som med densamma avses. Ja, vad avses då med denna uppgörelse? Utskottet har självt sammanfattat den definition, som givits i den kungl. propositionen, så, att överenskommelsen avser att i avvaktan å ett definitivt ordnande av de ekonomiska och politiska förbindelserna mellan de båda länderna fastställa en efter de föreliggande förhållandena avpassad grundval för fortsatta och om möjligt utvidgade handelsförbindelser mellan dem. Utskottet frändömer överenskommelsen varje värde i sådant avseende. Den är enligt utskottets mening icke ägnad att bereda ökade möjligheter för svenska affärsmän att upptaga verksamhet i Ryssland, och den är icke ägnad att skapa nya möjligheter för ryska beställningar här i Sverige. Någon utsikt till sådana läror icke föreligga under nuvarande förhållanden, förklarar utskottet kategoriskt. Varpå stöder nu utskottet denna sin uppfattning? Vad åberopar det för skäl? Jo huvudsakligen uttalanden från svenskar, som förut varit verksamma i Ryssland. Det är rysslandssvenskarnas uppfattning, som utskottet, såsom det självt yttrar, »självfallet ansett sig böra fästa det största avseendet vid». Ja, uttalandet bär i det fallet syn för sägen. Av allt det mångskiftande material, som utskottet infordrat till sin information, har icke åberopats mer än skrivelsen från rysslandssvenskarnas förening. Och dess syn på hela problemet har även i övrigt starkt färgat utskottets utlåtande. Jag måste för min del säga, att jag icke anser rysslandssvenskarnas uppfattning vara förtjänt av det utomordentliga avseende, som av utskottet tillmätes densamma. Hela deras tankevärld kretsar ju, som helt naturligt är, omkring det förflutna, omkring de oförrätter och de olyckor, som de blevo offer för därute under den framträdande revolutionen. Deras intressen

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

äro knutna till det förgångna, till frågan om upprättelse för dem tillfogade skador och oförrätter. Av deras förmåga att verkligen objektivt bedöma möjligheterna nu till kommersiella förbindelser med Ryssland tror jag icke, att man skall vänta sig alltför mycket. Det vore till och med mänskligt, skulle jag vilja säga, om dessa män med en viss jalousi betraktade försöken av andra att vinna fotfäste i och få förbindelser med Ryssland. Rysslandssvenskarnas synpunkter, på vilka utskottet sålunda bygger ifråga om utvecklandet av våra handelsförbindelser med Ryssland, måste enligt min uppfattning ses mot bakgrunden av dessa förhållanden, vilka göra, att de icke kunna utan vidare godtagas, såsom utskottet har gjort.

Jag vill erinra om att när det s. k. Krassinavtalet på sin tid slöts, uttalades precis på samma sätt, som utskottet nu gör, i den mest kategoriska form, att detsamma icke skulle komma att medföra någon nämnvärd handel mellan de båda länderna. Icke desto mindre har, såsom ju utskottet själv vitsordat, detta avtal på sin tid i hög grad främjat handelsförbindelserna emellan de båda länderna. Det skulle säkerligen bli fallet även med detta avtal. Talet om det totala ekonomiska sammanbrottet i Ryssland, som skulle omöjliggöra tills vidare alla ytterligare handelsförbindelser och affärsuppställningar, det är en sanning med modifikation. Faktiskt är ju, att ryska beställningar alltjämt placeras i de länder, med vilka Ryssland har avtal av ungefärligen den beskaffenhet som det här föreliggande. Såsom utskottet har sig väl bekant, har under senare tider dessa beställningar placerats i dessa länder med förbigående av vårt land. Varför skulle för övrigt överallt i världen det finnas ett sådant starkt intresse att provisoriskt jämna vägen för ett varuutbyte, om det i verkligheten vore så illa ställt, vore så fullkomligt hopplöst, som utskottet vill göra gällande? Jag vill erinra om, hur under den tid, som förflutit, sedan utskottet justerat sitt betänkande, Italien och, efter vad tidningspressen uppger, även Tjeckoslovakiet slutit avtal med Ryssland, i syfte att befordra handelsförbindelserna. Båda dessa länder deltog som bekant i Genuekonferensen, och vad beträffar inträngandet i Ryssland av utländska ekonomiska intressen, så äger detta rum alltjämt från alla kanter. Vid sidan av ett pågående gigantiskt förberedelsearbete från den tyska industrien och affärsvärlden arbetar den amerikanska och internationella finansens i betydande utsträckning. Medan politikerna bry sina hjärnor med att, såsom det heter, slå bryggor mellan rysk och västeuropeisk rättsuppfattning, arbeta finansmännen, industrimännen, affärsmännen i det tysta med att skapa och förbereda vinstgivande ekonomiska förbindelser. Skola vi här i vårt land försätta oss i den passive, förnäme åskådarens roll? Ha vi råd till det? Kunna vi med gott samvete låta någon enda chans gå förlorad i fråga om förbindelser med ett land, med vilket vi ha naturliga förutsättningar såsom få andra länder att idka och utveckla för framtiden till ömsesidig fördel en livlig handel och köpenskap? Nej, vi böra ställa det så, att det finnes åt-

minstone en provisorisk grundval, på vilken de handelsförbindelser kunna fortgå, för vilka det finnes praktiska förutsättningar. Det avtal, som föreligger, är väl ägnat att utgöra en sådan provisorisk grundval, sedan det s. k. Krassinavtalet icke längre är tillräckligt för det ändamålet.

Vi ha också, mina damer och herrar, att se till, att icke genom ett ståndpunkttagande, som av andra parten uppfattas såsom en tillskärpnig av förhållandena, stora ekonomiska intressen, vilka ligga i redan här i landet pågående produktion för rysk räkning, på ett ogynnsamt sätt beröras.

Ur dessa synpunkter anser jag det vara ett svenskt intresse av stor betydelse, att detta avtal kommer till stånd. Jag är så mycket fastare i denna min uppfattning, som jag icke kan finna, att de invändningar i övrigt, som utskottet gjort mot att godkänna avtalet, skulle ha avgörande betydelse eller ens i vissa avseenden vara välgrundade. Jag skall i det avseendet upptaga den andra punkten i utskottets motivering, som jag från början avsåg att gå in på.

Utskottet måste, heter det, fästa synnerlig vikt därvid, huruvida och i vad mån avtalet kan anses främja en skäligen uppgörelse av de anspråk på gottgörelse, vilka uppkomma såsom en följd av de revolutionära rörelserna i Ryssland och särskilt genom den nuvarande ryska styrelsens ingripande i fråga om svenska undersåtars egendom och förvärvsmöjligheter. Av resonemanget om denna sak drager utskottet framförallt tvenne slutsatser. Den ena är den, att innan ett principiellt erkännande av våra skäliga anspråk kan komma till uttryck i samband med återupptagandet av handelsförbindelserna, synes det kommersiella utbytet, som skulle genom ett avtal befordras, komma att vila på allt för osäker grund för att skänka svenskt näringsliv och svensk företagsamhet någon bestående fördel. Den andra slutsatsen är den, att den solidaritetskänsla, som alltid besjälade Sverige i dess förhållande till andra stater, bör föranleda oss att nu ej sluta ett avtal med Ryssland, som skulle i sin mån försvaga ett gemensamt uppträdande på den europeiska rättsordningens grund. Dessa uttalanden äro, synes det mig, utomordentligt anmärkningsvärda ur den synpunkten, att de ställa frågan om våra handelsförbindelser med Ryssland på en synnerligen oviss framtid, förknippar den med omständigheter, om vilka man intet vet, om, när och hur de komma att föreligga. Men fränsett denna allvarliga sida av saken, vill jag framhålla, att på frågan, huruvida avtalet kan anses främja en skälig uppgörelse och anspråken på skälig ersättning, är det ett något egendomligt svar att säga, som utskottet gör, att då icke skadestandsfrågan blivit löst, så kan det kommersiella utbyte, som genom avtalet skulle befordras, komma att vila på alltför osäker grund för att skänka svenskt näringsliv någon bestående fördel. Det är ju här icke fråga om grunden för de bestående förhållandena, de bestående fördelarna, det är ett provisorium i avvaktan på den definitiva och solida grund, som alla äro ense om sedermera skall komma

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.*
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

att läggas. Liksom Krassinavtalet på sin tid befordrat för svenskt näringsliv betydelsefulla fördelar, utan att därmed var förknippad någon uppgörelse i skadestandsfrågan, så kan också detta avtal komma att göra detsamma utan att på något sätt föregripa den grund, på vilken en bestående ordning skall byggas. Enligt mitt sätt att se böra vi ställa frågan så: Kan ett avslutande av detta provisoriska avtal anses komma att i någon mån försämra vår möjlighet att nå en uppgörelse om ersättnings- och skadestandskraven? Svaret på den frågan kan enligt mitt förmenande icke bli mer än ett. Genom detta avtal avhända vi oss intet, som kan vara av betydelse vid den definitiva uppgörelsen. Frågan om uppgörelsen av skadestands- och ersättningsfrågorna hålles ju i detta avtal fullkomligt öppen. Den hänskjutes till rättvis reglering i annat sammanhang. För det praktiska utförandet och förverkligandet av en kommande uppgörelse i skadestands- och ersättningsfrågorna kan det däremot vara av verkligt stort värde, att vi genom detta avtal bli i tillfälle att i Ryssland ha en kvalificerad representation, och att svenska intressen hunnit återfå ett visst fotfäste därute. Att vi, såsom utskottet anser, skulle försvaga den europeiska enhetsfront, om vilken utskottsmajoriteten talar, genom att sluta detta avtal, det är att påstå för mycket. Vi göra ju därvidlag intet annat, än vad ett stort antal europeiska stater gjort före oss, bland dem England, och, som jag tidigare påpekat, tvenne stater gjort efter Genuakonferensen. Slutandet av ett avtal sådant som detta torde väl snarare än ett försvagande vara ett uttryck för ett välbetänkt successivt steg framåt till möjliggörande och vinnande av ett slutligt samförstånd.

Vad utskottet sålunda anfört i de av mig nu berörda avseendena såsom skäl för ett förkastande av det av regeringen ingångna avtalet, finner jag icke vara av tillräckligt bärande art. Icke heller i övrigt anser jag, att utskottet har anfört tillräckliga skäl för ett sådant beslut. Av denna anledning, och då jag är förvissad om, att det skulle vara, såsom jag förut sagt, ägnat att i betydande grad gagna svenska intressen, om detta avtal komme till stånd, tillåter jag mig att vädja till kammaren att bifalla den kungl. propositionen.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag såg i morse i en bekant svensk tidning ett uttalande, som jag finner mig nödsakad att i någon mån fästa kammarens uppmärksamhet på. Det står att läsa i en tidning, redigerad av en av första särskilda utskottets liberala ledamöter, och det är ett uttalande av en man, på vars omdöme jag annars brukar sätta mycket stort värde. Denna gång har han emellertid uttalat sig på ett sätt, som jag anser vara minst sagt betänkligt. Det är en anklagelse riktad gentemot reservanterna inom utskottet, det är en anklagelse, riktad gentemot socialdemokraterna, en anklagelse av den art, att den måste på det eftertryckligaste tillbakavisas.

Den ärade författaren skriver följande: »Men de socialdemokra-

tiska representanterna i utskottet ha inte blott inte kunnat förmå sig att göra gemensam sak med de andra; de ha inte heller nöjt sig med en mera försiktig reservation av ungefär den allmänna innebörd, att väl även de insett avtalsförslagets brister, men i alla fall kommit till den uppfattningen, att dessa inte borde förhindra ett bifall, då o. s. v., utan de ha nitiskt ansträngt sig för att så grundligt som möjligt nedgöra majoritetens ståndpunkt. 'De svenske' framträda sålunda inbördes starkt söndrade inför sovjetregeringen. Hur försvagande detta måste verka för deras ställning till denna vid eventuellt kommande nya förhandlingar, behöver ju inte sägas. Men den synpunkten har tydligen varit av mera underordnad betydelse för dem som också i detta fall velat visa sig artiga mot den proletära diktaturen och väl även angelägna att presentera en svensk proletär enhetsfront.»

Herr talman, jag säger icke för mycket, om jag påstår, att den ärade utskottsledamot, som nedskrivit detta, kan knappast ha gjort det i klart medvetande om, huru dessa ord måste komma att verka på oss, som nu i två månaders tid ärligen och redligen inom detta utskott ha utvecklat våra åskådningar, på oss, som icke på minsta sätt ha dolt, att också vi funnit vissa svaga sidor i detta avtal, men bestämt ändå kommit fram till den slutsatsen, att de goda och starka sidorna till den grad överväga, att avtalet bör bifallas. Jag vill tillägga, att det är knappast i enlighet med sanningen och redbarheten, när författaren mot oss riktat beskyllningen för att hava velat kurtisera sovjetregeringen, mot oss, som dock uti det föregående — det tror jag, att herrarna kunna ge oss det vitsordet — alltid ha bekämpat och som alltjämt komma att bekämpa hela den åskådning, som varit bärande för sovjetregeringen, mot oss, som ha partivänner, kamrater av samma uppfattning, som jagats av sovjetregeringen, mot oss, som också i dag — och det känner jag för min del som ett behov att säga ifrån — orubbligt och energiskt vidhålla och upprepa vår flammande internationella socialdemokratiska protest mot det sätt, varpå våra meningsfränder där borta behandlats. Jag ber, herr talman, att få säga, att vi under sådana förhållanden undanbedja oss att av herr Hellberg framställas såsom de där under bugningar för sovjetregeringen velat med fjäskande kryperi vara »artiga» mot densamma. Sådana synpunkter ha varit helt och hållet främmande för oss.

När man tagit del av de borgerliga inläggen i den pressdebatt, som stått kring detta avtal från dess första framträdande, har man icke kunnat undgå att göra den reflexionen, att vi enligt den borgerliga opinionen genom ett accepterande av detta avtalsförslag skulle låta så klavbinda oss, skulle så giva oss en främmande makt i våld, att situationen nu vore ungefär densamma, som den gången det gällde att avsluta »tonnageavtalet», med den skillnaden, att den gången var det icke en enhetlig front av borgerliga tidningar som nu, utan då var det bara högerpressen som skötte om oväsendet. Man kan ju också förstå, att med den uppfattning, som hyses på vederbörande håll, där man riktat denna kritik, med den uppfattning, som

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

där hyses om Ryssland och vad som ägt rum och äger rum där borta, och med den mening, man där har om den hållning, som Europa i övrigt bör visa, så är det ganska naturligt, att man kommit fram till att se detta avtal såsom någonting högst betänkligt.

Man har i denna kritik icke underlåtit att göra gällande, att det från reservanternas sida vore fråga om ett uppgivande av svenska krav och synpunkter, en efterlåtenhet gentemot *andras* intressen på ett sätt, som icke vore förenligt med Sveriges intressen och värdighet. Jag ber för min del att få bestämt tillbakavisa alla dylika beskyllningar och anklagelser. De äro ogrundade. Vi ha samvetsgrant prövat detta förslag, vi ha gjort det utan förutfattad mening, och vi ha kommit fram till det resultatet, att förslaget bör av riksdagen bifallas. Och vi ha tillåtit oss att i den reservation vi fogat till utskottets betänkande leverera en kritik av de synpunkter, som varit för utskottet bärande och avgörande. Vi kunna ju icke rå för, i händelse någon av utskottsmajoriteten liksom herr Mauritz Hellberg finner, att denna kritik varit »nedgörande». Det beror i så fall icke så mycket på kritiken, som fastmer på beskaffenheten av det utlåtande, som första särskilda utskottet har presterat.

I det här sammanhanget vill jag för övrigt säga, att vad som passerat gjort mig en smula betänksam angående själva det förfaringsätt, som här föreligger, att dylika utrikespolitiska frågor bli kastbollar uti ett inrikespolitiskt spel. Ty det kan dock icke fördöljas, att i denna fråga liksom i åtskilliga andra har smugit sig in åtskilligt av ovidkommande synpunkter. Man har från vissa håll sett den väl mycket ur partisynpunkter. Detta har gjort, att den från början vid utskottsbehandlingen har kommit i en skev ställning. Det är emellertid på samma sätt här hemma hos oss, som det varit uti de förhandlingar, som internationellt ha förts, det är så, att trots alla olika känslonyanser, som vi kunna befinna oss i gentemot avtalet, dock en gemensam känsla råder därutinnan, att *vi komma icke förbi det ryska problemet*, vi komma icke förbi frågan om en uppörelse med Ryssland. Jag måste därför först tillåta mig med några ord beröra den allmänna utgångspunkten för den åskådning å reservanternas sida, som utmynnat i hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Som herrarna veta, befann sig Ryssland i isolering, långvarig och fruktansvärd isolering, utsatt som det var för blockad från ententens sida, vilken genomfördes med den största stränghet från 1919 på hösten, en blockad, som avskar Ryssland från förbindelserna med yttervärlden, en blockad, som tvivelsutan var ett enda stort politiskt missgrepp, i det den ingalunda medverkade till, vad man avsett att den skulle medverka till, nämligen att ävägbringa någon systemförändring där borta. Det gick här som en gång efter den franska revolutionen, då man trodde sig genom intervention och dylikt kunna slå ned den nyskapade ordningen. I stället för att försvaga samvetsvetsade man de olika lägren, i stället för att splittra skapade man en enhetsfront mellan alla, som kände, att här stod landets väl och ve på spel, och som visste, att bakom de härar, som med enten-

tens understöd opererade mot Sovjetryssland, stodo de gamla godsägarna, som ingenting lärt och ingenting glömt. Denna politik har vållat, att, i stället för att förutsättningar skapats för att så snart som möjligt få Ryssland med i det internationella umgänget, isoleringen skärpts och fått till följd ett inre sönderfallande och ett förstörande av värden, som annars kunnat komma den internationella ekonomiska samfärdseln till godo. Denna isolering har givetvis medverkat till att det ekonomiska eländet och förfallet inom Ryssland tilltagit. Det säger sig självt, att, när ett så jättestort folk, som varit utsatt för ett så oerhört lidande under krigsåren och revolutionsåren och som har större behov än något annat folk i Europa av att få hjälp utifrån, få hjälp till självhjälp för att komma på benen, för att åter få sin ekonomi i gång, åter framskapa värden och träda i förbindelse och handelsutbyte med utlandet, det säger sig självt, att när ett sådant folk blivit utsatt för en dylik isoleringspolitik, då måste följderna, de ekonomiska, sociala, politiska och moraliska följderna, bli rent av *katastrofala*. Det är därför otvivelaktigt, att utlandet, Europa i övrigt — icke minst ententemakterna — ha en moralisk skuldbörda att avlyfta, i vad det gäller denna politik gent emot Ryssland. Ty isoleringstaktiken har bidragit till att av Ryssland göra både ekonomiskt och politiskt en sumpmark, som det nu har blivit det stora och allt överskyggande problemet att på något sätt kunna dränera.

Det är också uppenbart, att Rysslands avlägsnande från det internationella ekonomiska samlivet har haft sin återverkan på övriga länder. Ty det sker icke ostraffat, att ett så ofanligt konsumtionsområde som Ryssland med dess hundramiljonfolk med ens skäres av från det internationella samlivet på varuutbytets område. Det säger sig självt, att det måste återverka i den riktningen, att avsättningsmöjligheterna för övriga länders näringsliv bliva mycket mindre, och detta i sin tur ökar den allmänna ekonomiska depression, i vilken världen befinner sig. Hjälpen åt Ryssland, att få dess ekonomi på benen, få dess näringsliv att återuppblomma, bryta dess isolering och infoga det åter i den internationella samfärdseln är därför detsamma som *Europas hjälp åt sig självt* i det fruktansvärda nödläge, där Europa för närvarande befinner sig. Men man har en känsla av att det har i bedömandet av det ryska problemet smugit sig in en stämning, som för mitt sätt att se är farligt för en förnuftig politik i dessa stycken. Det är detta, att vi alltjämt skola behandla Ryssland som en utstött, som ett land, vilket man ej bör taga befattning med. Man kan mycket väl förstå denna känslostämning efter allt vad som inträffat; det är samma känslostämning, som gjorde sig gällande mot Frankrike under tiden närmast efter 1789, sedan revolutionen i sitt hänsynslösa bortsopande av den gamla ordningen kommit att kränka en hel mängd av ovägbara värden, som te sig som omistliga för kulturella och civiliserade människor. Detta har bidragit till att skapa ett känsloläge, vilket är förklarligt som sådant, men icke är försvarligt som underlag för en förnuftig och ändamålsenlig politik. Hur var det icke här? Är det egentligen så besynnerligt, det

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Ports.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

som inträffat? Vi sågo, hurusom den ryska revolutionen liksom alla revolutioner visserligen slog över men gav till resultat något annat än vad revolutionsideologerna åsyftat. Den kom att äga rum som en gång den franska revolutionen i tecknet av idéer, som man icke kunde förverkliga, i tecknet av en åskådning, som man satte upp på sitt baner men som man icke kunde genomföra, därför att den ekonomiska verkligheten visade sig starkare än alla dylika idéer. Det har visat sig, att den bolsjevikiska revolutionen, som genomfördes hänsynslöst och gick fram med den allra strängaste teoretiskt revolutionära uppfattningen, utmynnade i ett faktiskt läge, som var helt annat än det av revolutionsledarna avsedda, utmynnade i återställande av den privatkapitalistiska äganderätten till jorden. Den fick därmed ett resultat, som man icke kunde göra om. Vi fingo bevittna en upprensning av det som ägde rum i den franska revolutionen. Att man i den ryska revolutionens bolsjevikiska skede hissat den doktrinära kommunismens fälttecken, är det månne besynnerligare än att under den engelska revolutionen Cromwell drömde om att med sina »järnsidor» upprätta ett Kristi rike eller att Frankrikes jakobiner under den franska revolutionen trodde sig kunna förverkliga principen om frihet, jämlikhet och broderskap. Det blir ideella maximer, som livet icke är moget för. Utvecklingen går sin gilla gång, men vad som kvarstår är dock omvälvningen själv, och *varje revolution är suverän i den mån den lyckas*. Så har det också varit med den ryska. Då är det klokt att inrätta sig därefter och bedöma tingen sådana de äro och icke invagga sig i föreställningen, att man skall kunna kasta tillbaka utvecklingen och åter införa »l'ancien régime», återupprätta det gamla godsägarväldet med dess förtryck och den gamla autokratiska och aristokratiska ordningen. Det är något nytt, som inträffat, det är ett historiskt nytt läge, vari Ryssland kommit efter den revolutionära perioden. Jag skulle därför tro, att det vore oklokt för vilket land det vara månne att inrätta sig så, som om den nya ordningen vore en tillfällighet och som om man snart skulle kunna komma igen till den gamla. Denna vanföreställning har emellertid, det har man lagt märke till, börjat maka åt sig en smula. Man har icke kunnat undgå att finna, att här står faktiskt *en ny bourgeoisie*. Man kan i likhet med Lenin kalla den »sovjetbourgeoisien». Den står där likvisst som bärare av den nya ordningen. Den stöder sig på militära maktmedel. Den har haft vissa kommunistiska idéer, som den flaggat med, men i själva verket ha alla s. k. kommunistiska åtgärder, som genomfördes under revolutionens tre första år, undan för undan börjat upphävas, och de ha faktiskt i största utsträckning redan upphävts. Jag vill erinra om att nästan samtliga dekret, som utfärdats fram till våren 1921, modifierats eller helt avlägsnats. Så var det med dekretet om industriens socialisering, så var det med dekretet om bankerna, så var det med den industriella demokratin o. s. v. Vi ha funnit, att, såsom man på förhand kunde räkna ut, Ryssland inträder i de borgerliga staternas ram och står redo att lägga sig ombord med en borgerlig ekonomi. Vi måste säga, att det under sådana förhållanden finnes ganska liten grund för den gängse

föreställningen, att vi ha att göra med en strängt kommunistisk samhällsordning där borta, när vi sett, hurusom exempelvis det för ett agrarland högviktiga dekretet om spannmålsmonopolet upphävt, när vi sett, huru den inre handeln lösgivits, när vi sett, hur industrien från förstatligande kommit att läggas på utarrenderingens väg o. s. v. Då frågar jag: är det icke självklart, att denna process *fortsätter* med all makt för att ge utrymme, såsom Lenin för icke länge sedan uttalade, åt det privata initiativet och för att, som han betonade, se till, att man utnyttjar det goda i kapitalismen, och på det sättet får Ryssland på benen igen. Jag tillåter mig säga utan att taga tillbaka det, att den åskådning, som inom kort kommer att knäslås i Rysslands näringsliv och redan faktiskt är rådande, är en åskådning, med vilken herr Lindman har ofantligt mycket lättare att komma till samförstånd än vad den internationella socialdemokratien har. Ty av det där, som man först skyltade med, återstår i själva verket ingenting. Den bolsjevikiska revolutionens historiska och betydelsefulla insats är, att man har fått en privatkapitalistisk äganderätt till jorden såsom grundläggande för Rysslands kommande utveckling. Det borde ju herr Lindman icke ha så mycket att erinra emot. Det är en tingens ordning, som är löftesrik för den utveckling, som komma skall, och det vill även jag såsom socialdemokrat bekänna. Man springer nämligen icke från en halvt medeltida samhällsordning in i en socialistisk. Även Ryssland får genomgå sin kapitalistiska period liksom Väst-europa, och det är såsom upptakt till denna period bolsjevikernas revolution haft sin största betydelse.

Om man ser saken så, måste man säga sig, att i det fruktansvärda nödläge, vari Europa befinner sig, alla aldrig så förklarliga psykologiska stämningar och stämningmoment få lov att träda tillbaka inför den stora frågan: hur skola vi nu få detta genom revolutionen nyskapade Ryssland in i den ekonomiska samfärdseln? Hur skola vi bäst både till Rysslands egen och till Europas båtnad få varuutbytet och produktionen i gång och därmed också stärka Europas ekonomiska liv i dess helhet? Det är uppenbart, att det icke går med en fortsatt isoleringspolitik. Det är uppenbart, att det icke går genom att, såsom utskottsmajoriteten gör, ställa sig på den ståndpunkten, att vi få lov att såsom förutsättningar avpressa den ryska regeringen vissa principiella medgivanden åt västerländsk rättsuppfattning. Det går icke, såsom utskottsmajoriteten förmenar, att ställa sig och dekretera, att vi kräva vissa garantier för en ny inre ordning där borta, innan vi kunna träda i kontakt med vederbörande. Detta är en förnämlighet, som är ohistorisk i sitt betraktelsesätt och i längden straffar sig. Den riktiga politiken är den, som allt starkare markeras i det ledande europeiska landet, i England, en politik, som redan signalerats av Lloyd George i underhuset, jag tror dagen, innan han begav sig till Genuakonferensen. Han betonade med tydlig fingervisning åt den franska politiken med avseende på den tyska skadestandsfrågan, som är och måste vara denna politikens hjärtpunkt, att den står i oupplösligt sammanhang med det ekonomiska återbygget av Ryssland. Ja, det visar,

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

att den av Lloyd George i detta stycke företrädde politiken — och det har också med all önskvärd tydlighet framgått av förhandlingarna i Genua — har klarare blick för vad som tarvas för att få Europa tillfrisknat, än den politik, som halsstarrigt och med juridiskt formskärereri tror sig kunna betvinga den faktiska verkligheten, tror sig kunna återinföra en historiskt redan passerad rättsordning i ett land, som genomgått en så omfattande och fruktansvärd revolution. Det är en felsyn detta, och det är enligt min uppfattning utskottsmajoritetens stora missgrepp att ha bundit sig så hårt som den gjort vid en åskådning, som börjar bli mer och mer en isolerad fransk ståndpunkt. Såsom fransk är denna ståndpunkt förklarlig med hänsyn till hela det läge, vari Frankrike står till Ryssland. Den är förklarlig med hänsyn till de många miljarder, som Frankrike har att fordra av Ryssland och som ställa Frankrike i en helt annan position än vårt land, som icke har några förkrigsfordringar, vars fordringar äro av helt annan art och icke ha med en gammal lånepolitik att göra. Det är — jag upprepar det — ett missgrepp av utskottsmajoriteten att vilja fastläsa den svenska riksdagen vid en sådan enligt min uppfattning ödesdiger åskådning, som säkerligen också kommer att få underbetyg av livet och verkligheten själv. Svika ej tecknen, blir det ändå till sist den mera resonliga uppfattningen om sättet för Europas ekonomiska återuppbyggande, som Lloyd George företrädde i Genua, vilken kommer att avgå med segern.

Jag skulle alltså tro, att, på vilken sida man än står, man väl ändå måste medge, att det vore en olycka, ett fruktansvärt öde för Europa och världen, ifall det alltjämt skulle vara så, att man hölle uppe isoleringen av Ryssland, berövande de övriga länderna möjlighet att få det till avnämare för sin produktion och vidmakthållande jordmänen för en social sjukdom, som alltid komme att vara ett irriterande febermoment i Europas liv. Jag skulle därför också tro, att det icke var en tillfällighet utan så att säga ett naturens eget tvång, att den blockadpolitik, som sattes i scen 1919, icke blev långvarig utan avlöstes av den ena trevaren efter den andra till kommersiella uppgörelser med Ryssland. Det visar sig också, när man ser på Cannes-resolutionen, att den röjer klar blick för nödvändigheten att återigen få Ryssland med i den ekonomiska samfärdseln. Det heter i denna resolution bl. a.: »De allierade makterna anse, att återupptagandet av den internationella handeln inom Europa ävensom utvecklandet av alla länders naturliga möjligheter äro nödvändiga för att öka det produktiva arbetets kvantitet och för att lindra de europeiska folkens lidanden. Det erfordras ett gemensamt bemödande av de starkaste staterna för att åt det europeiska systemet återgiva dess nu förlamade livskraft.

Ett sådant bedömande bör inrikta sig på att undanröja alla hinder, som nu uppressa sig mot handeln. Det bör även inrikta sig på att bereda avsevärda krediter åt de sämst ställda länderna ävensom på allas samarbete för att återställa den normala produktionen.»

Detta är grundsatser, som alla måste underskriva, vilka ha

någon känsla för att det nuvarande läget är ohållbart. Ett påtagligt bevis på denna känsla för, att isoleringspolitiken *måste* upphävas, är den omständigheten, att redan före Cannesresolutionen en serie handelsavtal med Ryssland kommit till stånd. Vi började här hemma med vårt Krassinavtal, som visserligen icke var ett regeringarnas avtal, utan utgjorde en mellan Centrosojus och Svenska exportföreningen slutet överenskommelse. Det fick till efterföljd en rad handelsuppgörelser av i stort sett samma typ, som det nu föreliggande avtalsförslaget representerar. Så kom England den 16 mars 1921 — jag fäster uppmärksamheten på att England även här går i spetsen, när det gäller att bryta isoleringen av Ryssland — sedan Tyskland den 6 maj, vidare Norge den 2 september, ytterligare Österrike den 7 december och så Italien den 26 december samma år. Och vad ha vi nu i de sista av dessa dagar bevittnat? Jo, att två av de tre europeiska länder, med avseende å vilka det auktoritativt och uttryckligt sades ifrån i Genua, att intet hinder för dem föreläge med hänsyn till den internationella europeiska solidariteten att sluta särskilda avtal, ingått sådana, nämligen Italien och Tjeckoslovakiet. Samtidigt sitter emellertid första särskilda utskottet här hemma och river sig i huvudet och arbetar på att fundera ut teoretiska betänkligheter mot ratificerandet av föreliggande avtal; majoriteten inom utskottet står besluten att avvisa detsamma och hoppas naturligtvis, att riksdagen skall fatta samma beslut.

Nåväl: dessa avtal, som här slötos å de särskilda ländernas sida, utgöra bevis för, att isoleringspolitiken icke längre höll. Nog skall man vara ganska blind för verkligheten, om man icke vill medgiva, att såväl Cannesresolutionen som vad som ägde rum sedermera i Genua är ett enda bevis för, hur oundgängligt det ändå är för Europa att söka få Ryssland med, även om det av naturliga skäl kan komma att gnissla, i vad gäller ordnande av de tidigare ekonomiska mellanhavandena.

Hurudant är nu vårt läge? Jo, läget är såsom redan herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har angivit, att vi genom Krassinavtalet på nytt började få igång ett handelsutbyte mellan Sverige och Ryssland, men att man å ömse sidor fann det vara skäl att få detta mera begränsade avtal vidgat till att bli ett avtal av samma typ, som redan slutits av de länder, som nyss uppräknats. Resultatet av de i detta syfte inledda och slutförda förhandlingarna är det, som nu här föreligger. Detta avtal utger sig icke för att vara något annat än ett modus-vivendi-avtal, ett avtal, avsett att provisoriskt ordna våra handelsförbindelser på en vidgad basis, att provisoriskt hjälpa till att icke bara hålla uppe utan också om möjligt *utöka* handelsutbytet mellan de båda länderna i avvaktan på en definitiv reglering av våra inbördes förhållanden. Jag måste säga mig, att vi ha all anledning att med tillförsikt och förhoppning se framtiden an, i vad det gäller möjligheten för oss att vinna fördelar genom ett utbyte med Ryssland. Utskottet har icke alls aktat

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

nödigt att beakta den sidan av saken: man har bara pekat därpå, att här föreligga icke stora förhoppningar. Man har nöjt sig med att säga detta helt allmänt, men man har aktat sig för att på minsta sätt redogöra för vad som här dock meddelats inför utskottet. Allra mest har man aktat sig för att meddela resultaten av de avtal, som redan slutits med andra länder. Det fanns dock material insamlat till belysning av den saken. Det fanns material insamlat till belysning av det norska avtalets verkan, till belysning av det engelska och det tyska avtalets verkan. Allt detta material har man emellertid alldeles förbigått. Jag måste därför besvära kammaren ett ögonblick med att angiva några siffror ur infortrade utredningar, siffror, som visa hän på, att från den tidpunkt, då dessa länder slöto sina avtal, det ägt rum en viss stegring, en viss uppblomstring i deras exportförhållanden på Ryssland.

Jag tager först det engelska avtalet, som slöts i mars 1921. Det visar sig, att under tiden från den 1 april till den 31 december 1921 uppgick importen från Ryssland, inklusive Sibirien, till England till ett värde av 2,499,726 pund. Exporten från England till Ryssland av brittiska varor och industriprodukter uppgick samma tid till 2,130,908 pund. Under perioden från den 1 januari till den 28 februari 1922 synes en viss tillbakagång ägt rum, ty under sistnämnda period utgjorde importen från Ryssland, inklusive Sibirien, till England 343,403 pund och exporten av engelska varor till Ryssland 376,120 pund. I dessa exportsiffror har nu inte inräknats vare sig värdet av den export, som endast indirekt gått till Ryssland över andra länder, särskilt de baltiska staterna, eller den reexport av varor från andra länder och engelska kolonier, som gått från England till Ryssland och vilken under tidsperioden den 1 april till den 22 februari 1922 sammanlagt uppgick till 1,306,553 pund.

Om vi nu se på det tyska handelsavtalet, som avslöts den 6 maj 1921, så framgår fördragets betydelse av den export till Ryssland, som ägde rum första halvåret 1921. Den uppgick då endast till 2 miljoner pud, medan den under andra halvåret belöpte sig till 11 miljoner pud, tillhoppa 13 miljoner pud, varav omkring 3 miljoner pud livsmedel och 9 miljoner pud metaller eller metallvaror. Det är vidare att märka, att dessa siffror avse endast det direkta varuutbytet mellan Ryssland och Tyskland samt att den största delen av varuutbytet mellan de båda länderna lär gå över Riga eller eljest över de baltiska staterna. Av den ryska totalinförseln under år 1921 kommer 24 procent på Tyskland.

Det har vidare framhållits, att den moraliska verkan av detta avtal kan betraktas som än större än den omedelbart ekonomiska, då det nämligen, enligt uppgift, från Rysslands sida lämnats försäkringar på papperet om ytterligare varuutbyte i större omfattning.

Jag kan också som exempel anföra det norska avtalet. Detta är i stort sett av samma typ som det svenska, ehuru det otvivelaktigt kan sägas, att det senare är fördelaktigare. Norge har aldrig haft någon större handel med Ryssland — exporten före världskriget

uppgick årligen till blott omkring 11 miljoner kronor, varav 5 miljoner gällde fiskeriprodukter från det nordligaste Norge — men det visar sig av de siffror, som anförts och som vi inhämtat i utskottet, att även där en ökning inträtt. Jag skall för att icke trötta kammarerna underlåta att gå in på de olika posterna; resultatet är i varje fall, att avtalet även där verkat en ökning.

Det hade varit önskvärt, att man delgivit riksdagen några av dessa resultat. Detta har man icke gjort. Utskottet har nöjt sig med att inledningsvis i sitt utlåtande omnämna, att man inhämtat vissa uppgifter, men man har icke låtit riksdagen få taga del av dem. Man måste också fästa visst avseende vid vad som anförts av de personer, som inkallats inför utskottet. Utskottet har förfarit på det sättet, att man publicerat rysslandssvenskarnas skrivelse och — såsom också herr statsrådet anmärkte — till denna knutit sin framställning på ett sådant sätt, att den genomgående i hög grad andas rysslandssvenskarnas grundsyn. Jag vill då säga, att vi reserveranter självfallet ha den allra största förståelse och den största sympati för dessa rysslandssvenskar, som förlorat sin egendom där borta under revolutionens fruktansvärda omskiftelser. Men det kan icke och får icke anses riktigt, att man till den grad skjuter deras synpunkter i förgrunden, att hela frågan: handelsuppörelse eller icke, blir betingad av deras ersättningskrav. Det finns andra synpunkter, som måste gå före. Det är vår övertygelse, att allt måste göras som göras kan för att rysslandssvenskarnas rättsanspråk skola bli tillgodosedda, men vi kunna icke anse det rimligt att till den grad nu skjuta denna fråga i förgrunden, att den helt och hållet dominerar avtalet.

Därmed är jag inne på att med några ord beröra vad som synes mig vara den springande punkten i utskottsmajoritetens framställning och vi anknyta här till avtalets artikel 15. Denna artikel innehåller, som herrarna torde ha lagt märke till, en bestämmelse, gående ut därpå, att de ekonomiska mellanhavanden, som vi ha med Ryssland, skola regleras på ett rättvist sätt och att vidare denna reglering icke skall ske i förevarande avtal utan antingen i det definitiva avtal, som omnämnes i inledningen, eller vid den internationella uppörelse, som man försökt få till stånd senast i Genua, eller slutligen för det tredje på de eventuella andra sätt, som kunna bestämmas. Nu har utskottsmajoriteten erkänt, att det varit riktigt, att denna fråga hänsköts till Genua, och man har icke alls funnit det anmärkningsvärt, att det där gjordes ett försök att internationellt ordna dessa frågor. Men under sådana förhållanden måste jag säga, att det är en ganska underlig logik, när utskottsmajoriteten icke kan finna det lika naturligt att erkänna, att denna bestämmelse kan ha skäl för sig, då nu denna fråga ifrån Genua går till Haag. Nej, då står man från utskottsmajoritetens sida med ens oförstående och förklarar, att detta kan man inte vara med om. Vi måste ha bestämdare utfästelser än vad som inrymmes i artikel 15, för att vi skola kunna vara med, säger man. Detta är väl ändå att gå alltför långt. Har man en gång från Sveriges sida varit med om en internationell ak-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

tion för att få de mellanhavanden med Ryssland ordnade, som föreligga med olika länder, och har man till på köpet från auktoritativt håll fått makternas medgivande om att oberoende av dessa internationella försök till uppgörelse ingå det handelsavtal, om vilket vi legat i förhandlingar, synes det mig mycket, mycket underligt att med ens nu börja skjuta fram denna fråga att bli till den grad avgörande, att i dess tecken hela spørsmålet om avtalets öde skall avgöras. Jag kan för min del inte se saken på detta sätt. Jag måste säga mig, att lika väl som det var naturligt, att man hänsköt frågan till Genua, lika naturligt är det att den hänskjutes till Haag. Vi kunna icke rimligtvis antecipera, föregripa den slutliga ståndpunkt, som kan varda intagen i Haag. Det är möjligt, att denna slutliga ståndpunkt kan komma att ligga långt närmare den franska ståndpunkten än vad det nu kan synas, men det är lika möjligt — och jag skulle tro: mycket möjligare — att det är den engelskt betonade linjen, som kommer att bli den definitiva. Vilketdera av dessa resultat, som än må komma till stånd, är det uppenbart, att vi icke ha någon anledning att för den sakens skulle vägra att sluta detta avtal. Ty, mina herrar av utskottsmajoriteten, i vilket bättre läge ha herrarna tänkt försätta Sverige genom att för den sakens skull nu säga nej till avtalet? Vad blir följden, om icke avtalet tages? Jo, att det icke ens finnes en antydning om några uppgörelseformer i dessa frågor.

Tas avtalet, så har dock vunnits, att där hänvisas till tre alternativa former för en rättvis reglering av dessa mellanhavanden. Tas icke avtalet, då stå vi med ett avtalslöst tillstånd, med det tomma intet i avtalsväg mellan oss och Ryssland. Jag skulle vilja fråga, huruvida rysslandssvenskarnas anspråk bli bättre tillgodosedda på den linjen än på den linje, som propositionen anvisar att här låta dessa frågor regleras särskilt, såsom man börjat, och låta det fortsättas i Haag. Man har från utskottsmajoritetens sida slagit dövörat till. Man har i stället ställt sig på den ståndpunkten, att vi skola upprätthålla en europeisk enhetsfront gentemot Ryssland i vad gäller vissa rättsanspråks framställande. Vi skola icke »uppluckra» den gemensamma fronten, har det hetat i debatterna. Vi uppluckra den kantänka, om vi skulle gå med på det här handelsavtalet! Och varför? Jo, därför att vi, i stället för att kräva en separat utfästelse i dessa stycken, skulle hänskjuta saken till en fortsatt internationell uppgörelse. Det är ju besynnerligt, att vi skulle i det stycket vara förnämligare och strängare än andra europeiska makter i liknande läge. Det är besynnerligt, att vi i det stycket icke skulle få lov att jämföras med Italien och Tjechoslovakiet, som också i likhet med Sverige äro inbegripna i en internationell aktion för att få dessa angelägenheter ordnade.

Jag skall öppet erkänna, att jag icke förstår hela detta form-skäleri. Det är, efter mitt sätt att se, ett stycke av *de obotfärdigas förhinder*. Det är att skjuta fram rent formalistiska synpunkter på bekostnad av innehållet och av vad det här i själva verket gäller. Nu är också å andra sidan uppenbart, att utskottsmajoriteten, genom att ställa sig på denna ståndpunkt, skjutit ut i det fullständigt ovissa

hela frågan om en kommande handelsuppgörelse mellan oss och Ryssland. Ty det förstå herrarna, att om riksdagen tager detta utlåtande, blir det bestämt fastslaget, att ingen uppgörelse kan komma till stånd mellan Sverige och Ryssland med mindre än att vissa till en internationell uppgörelse i annat sammanhang hänskjutna frågor äro på tillfredsställande sätt ordnade. Därmed följer också, att vi ställt denna sak långt, långt ut i det ovissa, som bäst framgår av det fall, att Haagkonferensen skulle ge ett negativt resultat och man sålunda icke heller där komme till en uppgörelse. Äro vi verkligen redobogna att ta detta steg ut i det ovissa? Äro vi beredda att här avvisa en möjlighet att få till stånd en överenskommelse med Ryssland? Vi vilja sannerligen icke från reservanternas sida på något sätt göra gällande, att den *omedelbart* skulle ge stora vinster, men vi ha påstått och påstå alltjämt, att den dock innebär en första brygga, en första möjlighet, en första ansats till att åter få på benen förbindelserna mellan Sverige och Ryssland och lägga de nödvändigaste förutsättningarna för handelsutbytet å det håll, där Sveriges ekonomiska framtid av allt att döma dock måste ligga.

Är det nu rimligt och är det riktigt, att för dessa formaliteters skull, på vilka utskottsmajoriteten ridit, avvisa det här förslaget? Det är min övertygelse, att vi därmed ej göra Sverige någon tjänst, att vi allra minst göra Ryssland någon tjänst och att vi icke heller göra Europa och det allmänna återuppbyggnadsarbetet någon tjänst. Ty ju flera länder, som här kunna bryta isoleringen och komma till uppgörelse med Ryssland, desto större möjlighet finnes också att få ett blomstrande handelsutbyte i Europa till stånd igen och därmed råda bot på depressionen. Jag skulle därför tro, *att det vore en ödesdiger och en olycklig politik, därest vi avvisade detta handelsavtal*. Det har naturligtvis, vilket säger sig självt, uti vissa bestämmelser den konsekvensen, att den ena parten kan så att säga taga ut, kan förverkliga sina avtalsmässiga rättigheter i *större utsträckning* än den andra. När exempelvis utskottsmajoriteten pekar på, att transiteringsbestämmelserna skulle bli till större praktisk fördel för den andra parten än för oss, så är detta verkligen en truism, som är något uppseendeväckande. Vi ha ju det läget geografiskt, att det är uppenbart, att Ryssland har transiteringsbehov i vad det gäller Sverige, men att vi ha icke samma transiteringsbehov i vad det gäller Ryssland. Jag undrar verkligen, huruvida det skulle vara så besynnerligt och så märkvärdigt, att de möjligheter att utnyttja transiteringsbestämmelserna, som föreligga, också måste bli olika med anledning av det olika geografiska läget. På samma sätt är det också med den mycket bekanta och mycket diskuterade artikel III.

Här har utskottsmajoriteten försökt framställa denna artikel angående reciprocitet för det ena landets medborgare att komma över till det andra landet såsom några eftergifter från Sveriges sida, som skulle betyda, att vi komma i sämre läge än andra länder med dylika avtal. Det kan jag rakt icke begripa. Jag kan så mycket mindre begripa detta, som det dock är allom bekant, att denna bestämmelse är en av de chanser, som man ifrån svensk sida med rätta har kunnat önska

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

sig. Ty det är ju så, att före kriget har på grund av tradition handelsutbytet mellan de båda länderna haft karaktär av ett utbyte mellan svenska företag där borta och svenska företag här hemma. Följden har också varit, att man funnit det ganska angeläget att kunna bibehålla dessa traditionella möjligheter för handelsutbytet. Men även detta har man från utskottsmajoritetens sida på något besynnerligt formalistiskt sätt lyckats tolka till att innebära raka motsatsen till vad som är avsett, eller till en nackdel för Sverige under det att det notoriskt är en fördel.

Jag kommer så till den tredje punkten, där man satt in med sitt förstoringsglas, nämligen första artikelns moment 5, där det enligt avtalets svenska lydelse finnes ett litet tillägg lydande: »med alla de konsekvenser, som följa härav». Detta har man från utskottsmajoritetens sida ansett innebära en fruktansvärd eftergift och en fara, som vi lupit in uti. Där står uppfattning mot uppfattning; där står mot den ena juridiska auktoriteten den andra; där står mot herr Trygger utrikesdepartementets specielle folkrättsexpert, professor Undén, som gentemot den förre har en rakt motsatt mening och som anser, att detta har ingenting annat att betyda, än att därigenom uttryckligen utskrivits endast vad som redan ligger i de-facto-erkännandet, att det sålunda ingen reell betydelse har utöver vad som i övrigt står i punkten, en uppfattning, som också med skärpa understrukits av en av de juridiskt sakkunniga ibland underhandlarne, häradshövding Sandström. Men icke förty anser man från utskottsmajoritetens sida det vara en fara att gå in på denna punkt. Vi reserveranter kunna omöjligen dela en sådan uppfattning.

Det vore frestande att gå in i detaljer på vad utskottsmajoriteten anfört i övrigt, men jag skall icke göra det, ty vi ha därtill för ont om tid, och jag vill icke trötta kammaren längre.

Jag vill, herr talman, som mitt slutomdöme om detta avtal säga, att det väl i visst avseende kan ha bestämmelser, som skenbart skulle bli till besvikelse för oss i sin tillämpning, men att det i realiteten dock utgör i stort sett ett betydelsefullt steg framåt till ett närmande igen på det kommersiella området efter den långa isoleringen mellan Sverige och Ryssland och att det i själva verket kommer att lägga den brygga, på vilken handelsutbytet kan börja ta upp sig och att det på ett efter förhållandena lämpligt avpassat sätt förbereder ett avtal av definitiv karaktär. Jag tror, att riksdagen, därest den avvisar detta avtal, icke gör landet någon som helst tjänst, icke gör Europa någon som helst tjänst, utan den fortsätter då att försöka stärka den allmänna isoleringspolitik, som varit den stora olyckan och som vi i vår ringa mån genom detta avtal skulle kunna bidra till att övervinna. Det må vara sant, att här vinka ej omedelbart konkreta handelsuppgörelser. Men detta är dock icke huvudfrågan, utan huvudfrågan är den, att vi äntligen kunna, även från de små ländernas sida, särskilt när vi icke komma i konflikt med något internationellt engagemang, göra allt vad i vår förmåga står att hela, vad katastroferna ha brutit ner, och att se till, att det återigen blir ett umgänge mellan nationerna, där vi kunna tillgodose å ömse sidor

våra ekonomiska fördelar och få Europas förhärjade näringsliv åter på benen.

Just därför är avtalet ett stycke på väg i den rätta riktningen. Det inleder för Sveriges vidkommande en politik till fromma för en återuppblomstring av Europas ekonomiska liv. Just därför anser jag, herr talman, att vi befinna oss på rätt väg och att vi fullgöra en internationell plikt, om vi ge vår anslutning till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen.

Häruti instämde herrar *Bärg* i Katrineholm, *Andersson* i Katrineholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Karlsson* i Nynäshamn, *Karlsson* i Vätö, *Andersson* i Igelboda och *Holmström* i Stockholm, fru *Östlund*, herrar *Borg*, *Sjögren*, *Magnusson* i Kalmar, *Johansson* i Uppmälby, *Fast*, *Svärd*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Berg* i Karlskrona, *Jensen*, *Wagnsson*, *Björklund*, *Dalgren*, *Knutsson*, *Norling*, *Norsell*, *Petersson* i Köping, *Olovson* i Västerås, *Höglund*, *Uddenberg* i Karlskoga, *O. Nilsson* i Örebro, *Anderson* i Råstock, *Molin*, *Granath*, *Olsson* i Gävle, *Lagerkvist*, *Svensson* i Skönsberg och *Höglund*, fru *Thüring* samt herr *Eriksson* i Stockholm.

Herr Edén: Herr talman! När jag nu i denna talarstol har äran att efterträda huvudtalaren för reservationen, så må det inte begäras, att jag från början skall lyckas att anlägga och sedermera förmå fullfölja ett anförande i samma fortissimo, som han med sina resurser har presterat under den senaste timman. Men däremot skall det vara mig ett nöje att söka på vissa punkter, så långt det kan bli mig möjligt att följa honom, upptaga åtminstone hans viktigaste tankegångar till någon granskning.

Jag kan så gärna göra början med några ord, med vilka han tydligen ville bereda den rätta psykologiska bakgrunden för det följande stora angreppet med tungt artilleri. Det var den vändning i herr Engbergs inledningsavdelning, där han ville med sittliche Entrüstung tillbakavisa alla »beskyllningar och anklagelser» gentemot reservanterna, och där han högtidligt förbehöll reservanterna det betyg, att de »samvetsgrant och utan någon förutfattad mening hava prövat detta avtalsförslag».

I den del, som denna reprimand var riktad mot ett av honom uppläst stycke ur en svensk tidning, tillkommer det icke mig att svara. Jag känner mig över huvud icke fullt övertygad om, att det är så lyckligt, att talare här i kammaren gång på gång passa på att från kammarens talarstol göra upp sina mellanhavanden med motståndare i pressen. Herr Engberg har också han en tidning att skriva i, och han brukar där icke bli andra tidningar svaret skyldig. Däremot skall jag tillåta mig att anmärka, att så vitt jag vet, har från riksdagshåll, från herr Engbergs och reservationens motståndare i denna fråga, aldrig sagts någonting annat än att vi tro, att herrarna prövat denna fråga »samvetsgrant» — huruvida det också skett

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

»utan förutfattad mening», skall jag låta vara osagt, men det vore kanske också obilligt att begära, att så skulle vara, då man väl torde fatta sin mening ganska snart i ett sådant ärende som detta.

Emellertid: om nu herr Engberg förbehåller sig och sina medreservanter all möjlig égard — skulle då icke också vi, majoriteten i utskottet, få göra anspråk på samma behandlingssätt från utskottsminoritetens sida? Eller anser herr Engberg, att hans omdömen om utskottsbetänkandet vore fullt överensstämmande med dessa nobla grundsatser om aktning för en motsatt åskådning, som han gång på gång med rätta framhållit här i sitt anförande? Jag vet icke hur många gånger han i sitt bedömande av utskottet kom tillbaka till sådana uttryck som »formskäreri» och »formalism i yttersta grad»; jag erinrar om hans betyg, att utskottsmajoriteten »söker med förstoringsglas leta upp svagheter i avtalet», och att utskottsmajoriteten representerade »de obotfärdigas förhinder». Jag måste verkligen hemställa, huruvida den ärade talaren anser, att det sättet att karakterisera utskottsmajoriteten överensstämmer med de grundsatser, som han själv med allt skäl ville lägga på denna frågas behandling. Vi våga verkligen, vi som tillhöra utskottsmajoriteten, pretendera, att också vi gått till behandlingen av detta ärende med den allvarligaste avsikt att pröva det »objektivt och samvetsgrant».

Herr Engberg låtsade tro, att det skulle förhålla sig så, att vi, som representera utskottet, skulle på något vis ha blivit, såsom orden visst föllo sig, så förkrossade av kritiken i reservationen, att utskottsmajoriteten skulle finna denna »nedgörande». Jag kan väl tänka mig, att den ärade talaren gärna skulle önska, att det vore så. Det är ju alltid på det sättet, att faderskapet medför vissa ömma känslor för en liten ättling. Och att herr Engberg med stolthet ser på denna sin, jag vill icke säga förstfödde, men sistfödde i riksdagen, kan jag gott förstå. Men nu händer det tyvärr ofta, det bekräftas av erfarenheten hos mängden, som är fader även utom riksdagen, att pojarna ingalunda äro så duktiga, som pappan tror dem vara. Och därför tror jag herr Engberg helt lugnt kan lägga bort varje tanke på, att utskottsmajoriteten skulle känna sig »förkrossad» eller finna reservationen alldeles »nedgörande».

Om vi nu efter denna ingress få gå till saken, så skall jag tillåta mig säga, att utskottsmajoriteten verkligen har prövat detta avtalsförslag ur just de synpunkter, som såväl herr statsrådet som herr Engberg velat anlägga. Vi ha icke på avtalet ställt större anspråk än vad som kan begäras av ett »preliminärt» avtal, såsom herr handelsministern kallade det, eller ett »provisorium», såsom orden föllo i herr Engbergs anförande. Vi acceptera denna utgångspunkt. Vi gå fullt och helt med på, att det här endast är fråga om något sådant och icke om någon total eller definitiv uppgörelse. Men herrarna, såväl reservanterna som herr statsrådet, behagade dock finna, att man har både rätt och skyldighet att pröva, huruvida avtalet just såsom preliminärt och såsom provisorium fyller det ändamål, som med detsamma är avsett.

Det är den prövningen, som utskottet gjort. Och besynnerligt nog har mot den prövningen och dess resultat, trots de långa anföranden, som hållits, egentligen icke upptagits någon saklig motkritik.

Vad är det nämligen som utskottet vid denna prövning funnit sig nödsakad att konstatera? Jo, i korthet följande.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Detta avtal, som skulle vara ett provisoriskt avtal för *handels* räkning, är först och främst ett i många avseenden markerat *politiskt* avtal. Genast anmärkes från reservanterna: Tänk, så okunnig utskottsmajoriteten är! Tror den, att man kan sluta ett handelsavtal, utan att det också blir ett politiskt avtal? Nej, för all del, det tror utskottsmajoriteten icke; det är bara reservanterna, som roa sig med att föreställa sig saken så. Men vad majoriteten däremot tror, det är att handelsavtal kunna läggas på olika sätt, att i dessa handelsavtal kan läggas in mer eller mindre av bestämmelser av sådan innebörd, att vid sidan av de egentliga handelssyftena rent politiska synpunkter komma fram. I detta avseende tillåter jag mig för dem, som eventuellt icke skulle ha observerat det i utskottets utlåtande, och i varje fall för kammarens protokoll att framhålla några fakta.

I hela den rad av avtal, som hittills äro avslutna mellan Ryssland och andra makter, finnes icke något, som innehåller ett sådant antal bestämmelser antingen av direkt politisk natur eller med politiska konsekvenser som det nu föreliggande svensk-ryska. Herr Engberg har nyss sagt, att utskottsmajoriteten därvidlag endast skulle ha fäst sig vid några ord i avtalets första artikel, femte punkten, nämligen den bekanta punkten, där man icke nöjer sig med att åt Sovjet-Rysslands representant i Sverige tillerkänna ställningen som den statens »enda representant», utan också göra det ominösa tillägget: »med alla de konsekvenser, som följa härav». Jag skall icke giva mig in i något resonemang med den ärade reservanten om betydelsen av detta sista tillägg. Det är ju klart, att om jag skulle våga ett omdöme därvidlag, skulle jag genast få det underbetyg han med varm hand utdelar åt utskottsmajoriteten. Jag vill bara påpeka, att de orden stå där naturligtvis icke för ro skull — ty varför har man annars från rysk sida varit så angelägen att få dem med i förslaget? Jag skall vidare be att få påpeka, att utskottsmajoriteten ingalunda framhållit denna artikel såsom den enda, vilken markerar avtalets politiska karaktär. Utan utskottsmajoriteten framhåller, att avtalet *därjämte* genomgås av en hel serie sådana artiklar med politisk innebörd eller politiska konsekvenser. Skall jag behöva erinra om, att det redan i artikel I finnes en bestämmelse om rätt för diplomatiska representanter från Ryssland till genomresa utan någon slags närmare kontroll till andra länder, en bestämmelse, som icke finnes på andra håll? Skall jag behöva erinra om, att här finnas i det svenska avtalet bestämmelser rörande skyldighet att genomsläppa även andra ryska medborgare till andra länder och om transitering, vilka bestämmelser icke heller finnas i något annat avtal? Eller kan det vara möjligt, att herr handelsministern och herr Engberg icke förstå eller vilja förstå innebörden av vad utskottet till

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

sist påpekat i detta avseende, nämligen att hela den nya grundsats, som är införd i detta avtal till skillnad från alla de övriga, nämligen att medgiva fritt tillträde för enskilda svenskar till Ryssland och för enskilda ryssar till Sverige, att denna nya grundsats dragit med sig en serie följdbestämmelser i fråga om ryssars behandling i Sverige, som sakna all motsvarighet i övriga länders avtal, och som åt dessa ryssars ställning i Sverige ger en helt annan betydendet än vad något annat avtal ger? Det ligger i öppen dag, att då man i andra avtal medger en liten delegation att komma till sitt land och beviljar denna vissa privilegier, så är detta en ofantligt mycket mindre viktig punkt i förhållandet mellan de båda länderna, politiskt sett, än om man medger enskilda i obegränsat antal att komma och ger dem rättskapacitet i Sverige samt rätt att utan vidare här driva sin näring. Det är genom dessa bestämmelser som det svenska avtalet, det tillåter jag mig uttryckligen hävda, äger en mera markerad politisk innebörd än något hittills slutet avtal, som jag känner.

Nu kan man säga: Näväl, om så vore, så behöver väl detta ändå icke föranleda till ett förkastande av avtalet. Jag skall därpå svara, att det kan naturligtvis ses något olika allt efter olika utgångspunkter, men för min del är jag beredd att gå med på den tankegången, *under vissa förutsättningar* à la bonne heure; jag kunde gå därhän, att jag har ingenting emot att ändå sluta ett handelsavtal i all synnerhet om man finge bort en eller annan punkt av de politiskt långtgående medgivandena — jag kan tänka mig möjligheten av ett handelsavtal även med starkt politisk bismak, men på ett uttryckligt villkor: då skall jag åtminstone vara på det klara med att detta handelsavtal *som sådant* fyller sitt ändamål. Det är detta, som är huvudsumman av utskottets granskning. Och det är denna huvudpunkt i utskottets granskning, som man antingen gått förbi eller också icke velat förstå, så, som den av utskottet blivit framlagd.

Jag vågar nämligen göra gällande, att i samma ögonblick som man tager det viktiga steg, vars politiska innebörd jag nyss har påpekat, steget att öppna Sverige för enskilda ryssar och reciprokt Ryssland för enskilda svenskar, i samma ögonblick som man anser det vara en kärnpunkt i avtalet, i samma ögonblick som man på grund därav stadgar reciprocitet i behandlingen av ryssar i Sverige och svenskar i Ryssland, i samma ögonblick man det gör, måste man väl i all rimlighets namn ändå fråga sig: är nu hela detta nya system av den beskaffenhet, att det för Sverige, för dess handelsförbindelser med Ryssland, ja, säg gärna: för Ryssland självt ur *handelsförbindelsernas* synpunkt medför de fördelar, man därmed velat vinna? Det är på den frågan, utskottet svarat nej. Och jag vågar verkligen påstå: med goda skäl.

Det är *inte* riktigt, att, när utskottet påpekar, hur fullkomligt illusorisk denna reciprocitet i Ryssland och i Sverige är, detta bara skulle vara något »formskärereri», någon slags juridisk spetsfundighet. Tror herr Engberg eller någon annan, att svenska affärsmän, som kunna tänkas bege sig till Ryssland, känna medgivandena om

en sådan reciprocitet där vara lika mycket värda, som ryssar i Sverige? Tror man verkligen, att det innebär någon reell trygghet för dessa svenskar, som skulle få komma till Ryssland, att de bli tillförsäkrade att behandlas efter nuvarande ryska lagstiftning och icke sämre än någon annan nations medborgare? Och tror man, att man på detta vis verkligen kan få fram de handelsförbindelser mellan Sverige och Ryssland, som man vill ha fram?

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Det är ur den synpunkten, som utskottet har hört såväl representanter för de egentliga »Rysslandssvenskarna» som representanter för andra utanför deras grupp stående i Ryssland nu eller förut verkande affärsmän. Herr Engberg gjorde en anmärkning mot utskottet, för att utskottet endast hade tagit in Rysslandssvenskarnas skrivelse och icke de andras uttalanden. Skälet är naturligtvis, att det är endast Rysslandssvenskarna, som avgivit ett skriftligt formulerat yttrande. medan de andra hörts muntligen, och det hade väl ändå inte varit någon rimlighet i att utskottet skulle inför riksdagen framlagt ett protokoll över hela den omfattande enquéte, som med dem föranstalts. Men det skall jag tillåta mig säga, att ingen skall här i denna kammare komma och med sanning påstå, att det i den springande punkten, som det här nu gäller, varit någon egentlig meningsskiljaktighet emellan å ena sidan Rysslandssvenskarna och å andra sidan representanter för andra firmor och företag i Ryssland eller med kännedom om Ryssland. Ty den springande punkten är, såsom utskottet också framhållit, denna: Kan man på grund av detta avtal vänta sig, att svenskar skola våga sig på att begiva sig till Ryssland och där börja ekonomiska företag? Är det att vänta, att de skola begagna sig av »Rysslands öppnande» för svenskar på de villkor, avtalet innehåller, och att de skola göra det på det viset, att det bleve någon handel av? På denna fråga har man praktiskt taget enhälligt svarat nej. Det finns mig veterligt inte en, som har vågat säga, att det skulle bli några dylika svenska företag i Ryssland. Detta gäller icke blott Rysslandssvenskarna i egentlig mening, det gäller också representanter för de företag här i Sverige, som annars stå som allra vänligast till avtalet i övrigt och till den ryska handeln här i Sverige. Jag kanske kan få tillåta mig att i detta sammanhang läsa upp ett yttrande, som av mig antecknades vid utfrågningarna uppe i utskottet, och som fälldes av en man, som annars var synnerligen vänligt stämd emot avtalet och över huvud taget emot ryska handelsförbindelser, därför att han hör till dem, som nu ha beställningar här i Sverige. Han svarade på frågan, om man kunde vänta, att svenskar skulle resa till Ryssland: »Jag tror inte, att de resa dit och börja affärer där, även om avtalet blir av. De behöva nog särskilda garantier utanför avtalet.»

Ja, så ligger saken i denna kärnpunkt, och detta är den betydelse, som utskottet har tillmätt Rysslandssvenskarnas yttrande. Utskottet har sålunda alldeles icke åberopat detta yttrande på *det* sätt, som herr Engberg och herr handelsministern framställt saken, nämligen att Rysslandssvenskarna skulle ha fått skjuta sina skadestånds-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

krav såsom sådana så i förgrunden, att utskottet icke velat eller kunnat se något annat. För utskottet har resultatet av enquêten helt enkelt telt sig så: Genom dessa vittnesbörd får det lov att anses vara styrkt, att avtalet icke kan fylla sitt eget ändamål. I själva verket ha så även reservanterna erkänt — såsom uttryckligen står på sidan 30 i reservationen — att »den långt övervägande delen av handelsutbytet mellan Sverige och Ryssland av tradition ägt rum mellan svenskar i Sverige och svenskar i Ryssland», och att de vänta, att så skall fortsätta, om det skall bli någon ny handel av. Men kan man nu inte få några svenskar att slå sig ned i Ryssland, då äro därmed avtalets verkningar för närvarande visade vara väsentligen illusoriska.

Jag skall under sådana förhållanden, herr talman, icke gå in på någon ytterligare detaljkritik av avtalet. Jag förmodar, att den kan i den fortsatta debatten komma från andra talare. Men nog kan man ändå redan på detta stadium få fästa uppmärksamheten på den behändighet, den virtuositet, med vilken försvararna av detta avtal gått förbi sådana ömma punkter som vad som skulle kunna inträffa med svenskar, som komme till Ryssland, enligt den ominösa bestämmelsen i artikel VII, som medger den ryska statsmakten att rekvirera till Ryssland införd svensk egendom »mot skäligt vederlag». Detta är inte någon detalj av ringa betydelse. Det är ingenting mindre än ett livsvillkor för allt affärsliv att veta, vilken *trygghet* vederbörande ha för sin till annat land införda egendom. Huru går det med den tryggheten, när man i detta avtal infogat ett medgivande, att svensk egendom i Ryssland får rekquireras »mot skäligt vederlag», när man givit detta medgivande åt den ryska sovjetmakten? För mig ger svaret sig självt och jag nödgas säga, att de som kunnat vara med om ett sådant medgivande, de skola inte komma och tala om att de representera de praktiska affärssynpunkterna.

Herr talman! Jag kan kanhända likaledes förbigå den del av utskottets undersökning, som rör frågan om möjligheten till ryska beställningar här i Sverige. Även den frågan lär väl komma upp i fortsättningen av debatten. Jag skall bara i förskott be att få göra den lilla anmärkningen, att man inte torde böra låta för mycket imponera på sig av de möjligheter i det avseendet, som berättas vare sig från den ena eller från den andra sidan, och med vilka man på sina håll vinkar i det ögonblick, som nu är. Det är långt emellan sådana lockelser och verkligheten. I varje fall tror jag, att man gjorde klokast i att reducera varje sådan förhoppning, så att man inte sedan blir för mycket besviken. Utskottet har för sin del inte kunnat finna, att något väsentligt åtminstone för närvarande tycks vara att vänta ifrån den andra sidan, efter de underrättelser, utskottet har kunnat få.

Nåväl, om nu detta är förhållandet, om således detta avtal har sökt bygga upp »en bred grund», såsom herr handelsministern uttryckte sig, men vi inte kunna se, att det vill resa sig ens den minsta lilla spirande växt på den grunden, eller om avtalet, som det sades i början av riksdagen, skulle tjänstgöra som »ram» för handeln

— men vi ha svårt att skönja något innehåll i den ramen — då återstår till sist att spörja: var ligger den yttersta förklaringen här-till?

Det är här, mina ärade ledamöter av kammaren, som vi återkomma till de principfrågor, vilka stå i sammanhang med Rysslands-svenskarnas skadeståndskrav. Vi ha ifrån utskottets sida ingalunda dolt, att dessa skadeståndskrav i och för sig äro av den beskaffenhet, att de verkligen böra påkalla de svenska statsmakternas mest intresserade och verksamma stöd. Men vi ha icke gjort deras uppfyllande såsom sådana, i hela deras utsträckning, till något villkor för en uppgörelse. Vi ha endast resonerat på följande sätt: När de skadeståndskraven blivit så betydelsefulla, så är det därför, att uti behandlingen av dessa krav ligger inneslutet någonting av själva den princip, som är ofrånkomlig för att få en handel med Ryssland till stånd. Varför vilja de svenska affärsmännen icke nu tänka sig att fara till Ryssland? Därför att de icke under nuvarande förhållanden vänta att få den trygghet för sin egendom, sitt kapital och sitt arbete i Ryssland, som kan medföra, att de vilja riskera att där på nytt nedlägga arbete och kapital. Det är denna trygghetskänsla, som är den oumbärliga grunden för varje ekonomiskt samarbete med Ryssland. Det är den, som man icke fått genom avtalet. Det är den, som skjutes undan, så länge man bara går förbi frågan om skadeståndet och ställer den på framtiden. Så som läget nu ligger, hänger denna fråga om skadeståndet tillsammans med hela grunden för ett samarbete med Ryssland. Jag vågar verkligen säga, att ur den synpunkten är det för Ryssland lika angeläget som någonsin för Sverige att komma till en uppgörelse om dessa principiella punkter, att skapa den grundval, som ger trygghet för nya ekonomiska företag i Ryssland. Får man inte den, så blir det ingenting utav — och hur går det då med allt detta tal om samarbete och om återuppbbyggande av Ryssland?

Det är en fullständig, låt mig säga misstyding såväl av herr statsrådet som av herr Engberg, då de påstå, att detta ifrån utskottets sida skulle innebära, att vi fordra, att man skall tvinga den ryska regeringen att »uppge sin principiella ställning» o. s. v. Utskottet har aldrig sagt någonting sådant. Utskottet har talat om att man är nödsakad att söka »slå en brygga» emellan den ryska och den västeuropeiska rättsuppfattningen, att man får lov att trots motsättningarna komma därhän, att man kan »röja mark för en fruktbarande ekonomisk samverkan». *Hur* det skall ske, det skall jag lämna osagt i detta sammanhang — här är nog, att det *måste* ske. I all synnerhet skall jag inte inlåta mig på att med herr Engberg diskutera frågan om företrädet emellan »den franska» och »den engelska» uppfattningen i detta stycke. Jag tror verkligen, att det vore klokast, om vi här i Sverige inte ginge och på något vis på förhand försvure oss till varken den ena eller den andra. Huvudsumman är, att det blir ett resultat, att man kommer till en utgångspunkt, från vilken såväl svenskar som andra affärsmän kunna företaga någonting i Ryssland.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Nu ha reservanterna i den reservation, som av nyss nämnda skäl så livligt påminner om herr Engbergs anförande — det är ju helt naturligt, att likheten är stor, ty man kan utan tvivel säga, att de i det närmaste äro tvillingbröder — mot denna utskottets ståndpunkt gjort gällande, att den skulle bero på att vi ha begått »ett antal missförstånd». Det går aldrig av för mindre än »ett antal», naturligtvis, när det är en sådan kritiker, som för förlan.

Det första i detta »antal missförstånd» skulle vara, att Sverige därmed skulle tolka solidaritetskravet i förhållande till Ryssland »strängare» än andra länder, strängare än Italien och Tjecko-Slovakiet gjort, eftersom nu meddelas, att de skola hava slutit avtal, och strängare än Sverige skulle ha behövt, eftersom Sverige nu i Genua godhetsfullt »fått medgivande» att sluta avtalet. Det är herr Engbergs egna ord: »Sverige har fått medgivande att ingå en sådan handelstraktat med Ryssland.» Jag tror nu för min del icke, att Sverige behöver något sådant »medgivande» i den delen; och jag skall återkomma till den synpunkten senare. Men vad är i realiteten detta, som herrarna åberopa från Italien och Tjecko-Slovakiet?

Vad Italien angår ber jag att få erinra om, vad som inte kan vara herr Engberg obekant, för att icke tala om herr handelsministern, att det italienska avtalet med Ryssland, som slöts i december 1921, var slutet på sex månader; det utgår sålunda i juni 1922, och det *måste* helt enkelt enligt sina egna bestämmelser ersättas med ett nytt provisoriskt avtal, om man icke alldeles skulle upphöra med de förbindelser, som genom decemberavtalet knutits. Det nya avtal, som nu omförmåles, är sålunda ingenting annat än ett fullföljande av vad som redan var stadgat i bestämmelserna av december 1921. Och ingen av de här uppträdande herrar, som åberopat detta nya rysk-italienska avtal, har haft ett ord att säga om vad det innehåller. Kan någon av dem komma och säga, att det är byggt på samma grunder som det svenska avtalet, att Italien verkligen gått till sådana medgivanden som Sverige utan att vinna mer än Sverige, att Italien har samma förhållande i fråga om sina undersåtars anspråk i Ryssland som Sverige o. s. v.? Därom är ingenting upplyst. Vad Tjecko-Slovakiet beträffar kunna vi nöja oss med att konstatera, att handelsministern därom endast åberopade en tidningsuppgift och att man ännu mindre vet något om innehållet i detta avtal, ifall det nu är slutet.

Nej, Sverige bör icke alls tänka sig att vara mera »solidariskt» med europeisk rättsuppfattning än andra länder. Men väl har utskottet tänkt sig, att Sverige inte skulle *behöva* använda sig av ett godhetsfullt »medgivande» i Genua till att sluta ett nytt handelsavtal, *om icke* detta ur svensk synpunkt och ur europeisk synpunkt, såsom vi betrakta den, kan anses vara verkligen nyttigt. Och det är detta som vi på nu anförda grunder icke ansett vara förhållandet.

Det andra av de »missförstånd», som reservanterna och herr Engberg anmärka, är, att varje tanke på en europeisk solidaritet i dessa principfrågor skulle vara en illusion. Man säger, att den illusionen har brustit redan i Genua; konferensens förlopp, heter det, »är ett

enda stort *bevis* för att en dylik enhällig rättsuppfattning icke existerar». Jag skall inte tillåta mig att i det avseendet ge ett så kategoriskt omdöme, vare sig för eller mot. Jag tror det är tryggast att låta bli varje förhastad slutsats. Men hur mycket man också måste observera skiljaktigheter mellan makterna i Genua, särskilt mellan Frankrike och England, så lär väl ändå inte ens herr Engberg kunna förneka, att det är en allmän principiell utgångspunkt, som för dem båda och för alla andra makter än Ryssland har varit och alltjämt är gemensam, och vilken gemensamma utgångspunkt ställdes mot den ryska i Genua, den nämligen, att det är ej möjligt att bygga upp ekonomiska förbindelser utan sådana garantier för dessa förbindelsers skötande, som kunna animera affärsmän att verkligen påtaga sig nya risker i Ryssland och där börja nya företag. Detta får väl ändå anses vara en verkligt gemensam ståndpunkt, och det var på den gemensamma ståndpunkten, herr Engberg, som förhandlingarna strandade i Genua, när de ryska representanterna där icke ville göra de medgivanden däråt, som voro nödvändiga. Vi skola sålunda icke bagatellisera solidariteten, om vi också inte veta hur långt den sträcker sig. Den sträcker sig alltid tillräckligt långt för att våra anspråk från svensk sida skola få rum inom den och för att vi skola känna på oss, att det vore oförnuftigt och ej heller nyttigt under nuvarande situation att bryta oss ut ur denna solidaritet.

Utskottet har för övrigt tillåtit sig påpeka, att genom händelserna i Genua och genom den bebådade konferensen i Haag hela denna fråga har kommit i ett så förändrat läge, att även ur den synpunkten det vore oklokt att nu gå till ett avtal av denna art. Här emot hava reservanterna anmärkt och herr Engberg sedan återupprepat i sitt anförande, att det resonemanget är fullkomligt oriktigt; det kan man icke förstå. Jag vill minnas, att ibland de älskvärdheter, som herr Engberg presterade mot utskottet, också var den, att ett sådant resonemang skulle vara fullkomligt utan logik — om det nu inte hörde till »formskärereri» eller »formalism» eller något annat i den vägen. Jag skall tillåta mig att i all anspråkslöshet invända, att jag nödgas returnera artigheten i fråga om såväl bristande logik som i fråga om formskärereri i den punkten.

Eller kan man verkligen ändå på allvar bestrida, att det är en avgjord skillnad mellan läget nu och läget sådant det var, när regeringen först preliminärt avslöt detta avtal? Man hade ju då ännu Genua framför sig och förhoppningar om en internationell uppgörelse just där. Man hade veterligen *icke* framför sig — jag ber att på det kraftigaste få understryka det — ifrån rysk sida några bindande yttranden, som behövde omintetgöra sådana förhoppningar. Det var rimligt, att man då kunde säga: Vi kunna ju taga detta avtal, så få vi se, om inte den stora skadestandsfrågan och därmed förbundna principfrågor lösa sig genom denna internationella uppgörelse. Nu, mina damer och herrar, har dock någonting hänt i Genua. Det har hänt, att man försökt komma överens och icke lyckats. Det har hänt, att de ryska delegaterna i Genua gent emot sådana försök hava mycket skarpt hävdadt, om ock med

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

någon variation mellan de olika handlande personerna, den ryska kommunismens principer, hävdad principen om att nationaliserad egendom är en gång för alla nationaliserad, att om statens lagar i Sovjetryssland tillåta nationalisering, så kan nationalisering också i fortsättningen äga rum och allt vad därav följer. Då frågar jag: Kan verkligen den svenska regeringen, och kunna de reservanter, som nu stödja avtalet, förbise, att detta spörsmål har blivit tillspetsat genom vad som sålunda hänt? Det ligger inte längre så, att det kan skjutas åt sidan. Vi kunna icke gömma undan för oss, att detta spörsmål mer än någonsin kräver en lösning. Vi måste säga oss, att så som man nu i Genua från rysk sida tagit ståndpunkt, så har denna blivit en ytterligare anledning för svenska affärsmän till att de icke våga taga på sig de risker, som skulle följa med att ge sig in i och börja arbeta i Ryssland, såsom också mycket riktigt från deras sida blivit framhållet. Ur den synpunkten är det, som utskottsmajoriteten verkligen anser, att ställningen är förändrad i den riktning, att ett avtal ej längre kan förbigå dessa frågor på samma sätt, som man gjorde vid dess preliminära avslutande. De frågorna tvinga sig nu fram, de ha blivit aktuella på sådant sätt, att man icke läser lyckas skymma dem undan.

Vi hade verkligen trott — jag kan ju säga det — att man även inom regeringen skulle haft en viss känsla av att ställningen har blivit på detta sätt förändrad, att man skulle haft en känsla av att detta avtal icke längre är avfattat efter tidens fordringar, att det kan vara lika gott att låta det förfalla och i stället börja på ny bog med utgångspunkt från de förändringar i det europeiska läget, som inträffat och som under de följande månaderna kunna komma att inträffa. Det är sålunda i den delen icke någon anmärkning mot regeringen, när man framhåller detta förändrade läge. Det är tvärtom, i varje fall från min och många andras sida, ett yttrande, som vi trodde skulle kunna ge regeringen en uppfattning av, att även ifrån dess synpunkt det måhända kunde finnas anledning nu icke längre hålla på detta avtal, så som man förut gjort.

Vi ha haft så mycket starkare anledning härtill som även vissa uttalanden, vilka regeringen själv har haft i propositionen, synas ge ett ytterligare starkt stöd åt den uppfattning, som utskottet just i detta stycke har anfört. När regeringen ansåg, att man icke kunde gå till något annat än ett provisoriskt avtal, leddes den enligt propositionen av den uppfattningen, att en definitiv uppgörelse måste göras på basis av ersättningsfrågans uppgörande. Regeringen förklarade vidare, att när man försökte sig på ett provisoriskt avtal, »det syntes från svensk sida skäligen kunna fordras såsom villkor även för ett sådant avtal, att ryska regeringen avgåve en mera bestämd förklaring beträffande sin vilja att, låt vara i annat sammanhang, komma till ett samförstånd med svenska regeringen i ersättningsfrågan.» I propositionen uttrycks sedermera längre ned, att man syntes »kunna begära ett uttalande från rysk sida, som gåve vid handen, att vad Ryssland beträffade, förutsättningarna funnes för att en sådan internationell samverkan» — i ersättningsfrågan — »inom kort kunde

komma till stånd». Detta kunde sägas före Genua. Och man kunde i artikeln 15 i avtalet, såsom förhållandena då voro, hänvisa på Genua. Jag nödgas nu fråga, om inte regeringen själv har en känsla av, att detta anspråk, dessa villkor numera, efter vad som hänt i Genua, *icke* kunna sägas vara tillfredsställda. Eller anser verkligen regeringen, att vad som hänt i Genua för närvarande kan sägas vara liktydigt med »ett uttalande från rysk sida, som ger vid handen, att vad Ryssland beträffar förutsättningarna finnas för att en internationell samverkan inom kort skall kunna komma till stånd?» Jag måste för min del hålla före, att det förhåller sig alldeles tvärtom, och att detta resonemang i propositionen, som jag till fullo förstår och ur regeringens synpunkt sett gillar, synes mig vara ett synnerligen starkt skäl just för den uppfattning utskottet haft, nämligen att förhållandena hava så förändrats, att detta avtal icke längre är avpassat efter det nuvarande läget.

Det är av dessa grunder, herr talman, som utskottet har kommit till det resultatet, att det icke kunnat tillråda riksdagen att godkänna det nu föreliggande avtalet. När så skett, vågar jag lugnt försäkra, att det icke berott på någon sådan »förutfattad mening», något sådant »formskärereri» eller något sådant »juristeri», som herr Engberg nyss påtalade, därför att det roade honom att konstruera upp något dylikt.

För min del har jag icke alls någon tanke på att Sverige skulle, vare sig självt eller i förening med andra makter, vara kallat att idka någon slags missionsverksamhet för en bättre statspolitisk och allmän rättspolitisk uppfattning i Ryssland. Herr Engberg har här utvecklat nödvändigheten av att gent emot revolutionerade stater taga ställningen sådan den är och inrätta sig efter de nya förhållandena. Han har illustrerat detta tema med hänvisning för säkerhets skull icke blott till en utan till två tidigare revolutioner, inte blott till den stora franska utan också till den stora engelska. Jag får säga, att vad den engelska beträffar, så tror jag, att det hade varit klokast att låta den hänvisningen vara, då mig veterligen ingen europeisk makt tvekade att snart nog träda i förbindelse med den engelska revolutionens ledning och regering på 1650-talet och då överhuvud de problem, som nu föranlett svårigheterna med Ryssland eller som på sin tid föranledde svårigheterna med Frankrike, icke alls voro uppe under 1600-talets mitt. Det är ibland så, att det kan bli för mycket lärdom i hastigheten. Vad återigen angår den franska revolutionen, så kan jag fullkomligt uppriktigt säga herr Engberg, att jag har samma grunduppfattning om dess lärdomar som han. Erfarenheterna från de europeiska ländernas ställning till den franska revolutionen under 1700-talets sista år böra lära vår tids statsledare, att med doktrinära uppfattningar om möjligheten att utifrån omstörta en revolutionens verk kommer man ingen vart, och att varje förhoppning att gent emot en sådan revolution samt till och med gent emot sådana, låt mig säga, av-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

skyvårda företeelser, som förekommit både under den franska och nu senast under den ryska revolutionen, åstadkomma en återgång till »ancien régime» är lika fullständigt förfelad. Det behöfve verkligen inte herr Engberg undervisa oss om, ty det kunde vi ändå. Det är ingen här, som överhuvud har drömt om att göra något villkor av den innebörden för förbindelserna med Ryssland. Men vad man däremot i all anspråkslöshet vågar drömma om och även vågar tala om och lägga fram såsom positiv handlingslinje, det är det mycket realistiska betraktelsesättet, att när en stat är revolutionerad och denna stat skall träda i förbindelse med andra stater, då kan det inte hjälpas, att av rent ekonomiska skäl möjligheterna för sådana förbindelser måste bero på vad jag nyss kallade den trygghet, den säkerhet, som den revolutionerade staten erbjuder — må vara på grundvalen av andra principer, men i alla händelser en *reell* trygghet och en *reell* säkerhet. Det är detta, herr Engberg, som fattas nu. Det är detta krav, som de svenska affärsmännen icke ha funnit nödtorftigt tillgodosett. Och det är ur denna mycket nyktra och mycket realistiska synpunkt, som utskottet måste hålla fast vid den avgörande betydelsen därav, att man kan »slå en brygga mellan de skilda rättsuppfattningarna».

Herr Engberg gjorde slutligen en värtalig framställning av betydelsen för Ryssland och för Sverige av att Sverige skulle bidra till att föra Ryssland ut ur den isolering, i vilken det har råkat. Jag tillåter mig säga, att även den lilla predikan var inte behöfelig, åtminstone inte för dem, som, såsom herr Engberg själv vet, i utskottet utan tvekan ställt sig på samma ståndpunkt i princip. Någon som helst avsikt att kvarhålla Ryssland i dess isolering föreligger icke från utskottets sida. Ingen i utskottet förbiser den utomordentliga vikten av att denna isolering brytes, att Ryssland träder i förbindelse med det övriga Europa. Ingen i utskottet är så oklok, att han inte begriper, att detta är ett villkor för hela Europas tillfrisknande, eller så hjärtlös, att han icke känner, vad det betyder för Ryssland och dess folk just nu. Men detta är en sak. Vad däremot herr Engberg *icke* har bevisat, det är, att det rätta sättet att försöka bidra till att få Ryssland ut ur denna isolering, så att samarbetet må börja och det ekonomiska utbytet komma i gång, skulle vara att utan vidare bara taga detta avtal. Jag tror icke på värdet av ett *sådant* bidrag till att bryta isoleringen. Avtal äro papper, mina damer och herrar, och om icke på grund av ett avtal kan förväntas uppkomma ett verkligt ekonomiskt liv, om det inte blir någon reell följd därav, då är avtalet föga mer värt än det bläck, varmed det är skrivet, och de blad, som det är skrivet på. Åtminstone inte ur den synpunkt, som det nu faktiskt gäller. Kanhända däremot ur synpunkten av Rysslands politiska prestige och Rysslands framstöt på det rent politiska området — men *det* var ju inte meningen från svensk synpunkt. Skall det bli någon *sådan* samverkan med Ryssland, som verkligen ger ett resultat för det stora målet att få detta land ut ur den ekonomiska isoleringen, skall det bli en *sådan* uppgörelse

mellan Sverige och Ryssland, genom vilken Sverige kan göra en insats för nytt ekonomiskt samarbete och för Rysslands återuppbyggande — då behöves man andra grundvalar än dem, som äro lagda i detta avtal. Det är av detta skäl, av detta enkla men ofrånkomliga skäl, som vi icke kunna finna, att det nu föreslagna avtalet bidrager till det stora mål, som man här låter hägra för oss.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Man har sagt, att om avtalet icke skulle slutas, så skulle följderna därav bli betänkliga. Man har målat upp för oss i reservationen den »efterhandsställning», i vilken vi skulle komma, och herr Engberg har nu ytterligare utvecklat samma tes. Jag skall därpå inte tillåta mig att svara mera än några få korta satser. Sverige har genom Krassinavtalet visat, att det är fullkomligt villigt att träda i förbindelse med Ryssland, och gjort det först av alla länder. När nu här talas om den »opposition», som det avtalet skulle hava rönt, så kan jag svära mig fullkomligt fri ifrån någon del i en sådan opposition — jag var tvärtom från första stund övertygad om att det var ett klokt och riktigt steg av regeringen, som därmed togs, och gav också detta tillkänna. Skulle det då finnas någon anledning, när på grund av detta avtal förbindelser kommit i gång och lett till vissa av utskottet konstaterade resultat, att därför att den svenska riksdagen inte finner ett nytt avtal av *den* art, som det här är fråga om, i närvarande stund vara lämpligt, från rysk sida bryta handelsförbindelserna eller låta dem utslockna? Jag nödgas säga, att jag inte tror, att de goda räknemästare, som Rysslands ledande män äro, skulle finna det klokt att begagna en så besynnerlig taktik. Inte ha vi fått de ryska beställningarna här i Sverige för våra vackra ögons skull, utan naturligtvis därför, att det för Ryssland varit fördelaktigt att placera dem här. Och var det fördelaktigt hitintills, så lär det nog förbli så även under den korta tid, som kan återstå, till dess man kan på nytt upptaga frågan om ett mera omfattande avtal.

Men jag kan ej underlåta att dessutom påpeka, att det ligger, jag vill förmoda oavsiktligt, uti denna antydning om »följderna» förstukket någonting av vad man nödgas kalla ett hot. Jag tror inte, att den svenska riksdagen vill böja sig för något sådant, vare sig det framkommer i mjuk form eller mera tydligt. Jag tror inte, att förhållandet mellan de båda länderna far väl av att man överhuvud använder sådana synpunkter.

För min del vägar jag hoppas och vänta, att de redan inledda förbindelserna, de faktiska förbindelserna, komma att alltjämt fortgå under den korta tid, som kan återstå, till dess ställningen så klarnat, att man har en utgångspunkt, på vilken man kan bygga ett verkligt tillfredsställande avtal, det må nu bli provisoriskt eller definitivt. Att det är ett sådant uppskov, en kort frist, som utskottet tänker på, att dess utlåtande utmynnar i en hänvisning på en uppgörelse, som bör ligga inom en ganska nära framtid, det har utskottet tydligt uttalat, och jag skall för min del be att få bestyrka, att detta varit dess mening.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Jag tror således, att det riktiga är, att den svenska riksdagen, med hänsyn till vad som anmärkts mot detta förslag till avtal och till det nuvarande läget, icke nu bifaller regeringens proposition. Men om riksdagen följer utskottet, så betyder det också, att riksdagen i alla fall liksom regeringen är fullt övertygad om den synnerliga önskvärdheten, för att inte säga nödvändigheten av att så snart, som det någonsin är möjligt, komma till en god uppgörelse med Ryssland, en uppgörelse av den art, att den verkligen kan ge några resultat. Om så sker, då har man efter utskottsmajoritetens mening och efter min mening ingenting förlorat. Men man har vunnit möjligheten att lägga en bättre grundval, en grundval, som är någonting att bygga på, för det verkliga samarbetet mellan Sverige och Ryssland.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Edén förenade sig herrar *Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Ramsta, *Björnberg*, *Gustafson* i Vimmerby, *Janson* i Kungsör, *Andersson* i Kroken, *Igel*, *Nilsson* i Vibberbo, *Olsson* i Mora, *Karlsson* i Gasabäck, *Andersson* i Rasjön, *E. A. Nilson* i Örebro, *Rehn* och *Jansson* i Edsbäcken.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikesärendena *Branting*: Herr talman, mina herrar och damer! Jag begärde ordet med anledning av det senast hållna anförandet, där herr Edén på sitt vanliga eleganta sätt i mjuk form utvecklade skälen, varför han ansåg, att riksdagen för närvarande borde förkasta det föreliggande avalet. Jag skall icke alls giva mig in på den kanske mindre eleganta, säkert mindre mjuka polemik han därvid förde med herr Engberg. Det är en fortsättning, förmodar jag, på diskussionerna i utskottet, och jag har därmed ingenting att skaffa. Men beträffande några huvudpunkter, som voro avgörande för herr Edéns yrkande måste jag nu säga några ord, då jag tror det kan vara skäl i att dessa omedelbart klargöras.

En huvudanledning till den ståndpunkt, till vilken herr Edén och hans partivänner i utskottet hava kommit, synes uppenbarligen vara, av hans framställning att döma, att man icke kan vänta sig, att några svenskar komma att giva sig in till Ryssland för att där upptaga någon ekonomisk verksamhet och bliva som bryggor och mellanled i förbindelserna mellan Sverige och Ryssland. Han åberopade, att ingen av dem, som han hade hört och som hade hörts i utskottet, skulle ha sagt något positivt ja på frågan, om de voro benägna att under nuvarande förhållanden giva sig dit. Jag kan förstå, att sådant kan verka tveksamhet. Jag kan förstå, att det kan medföra, att man är osäker, om det kan bli så mycket resultat omedelbart av ett avtal av den typ, som här är föreslaget. Men däremot tycker jag det är en litet för långt driven sats, ifall man anser, att man bör icke ens giva *möjlighet* till någonting sådant, ifall ett antal tillfrågade personer ställa sig betänksamma och tveksamma. Jag nödgas i detta sammanhang erinra om, att ifall tvek-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

samheten här i Sverige synes vara i vissa kretsar stor, så se vi dock dagligen i tidningspressen, att det från allehanda länder göras förberedelser för att knyta förbindelser i Ryssland, och väldiga ansatser tyckas på sina håll göras för att börja företag och företagssamhet där, utan att man tycks avvakta de garantier och den ytterligare rättssäkerhet och trygghet, som utan tvivel kräves, och som efter min uppfattning också utan tvivel kommer att arbeta sig fram. När så är fallet, tror jag icke man bör tillmäta, låt mig säga försiktigheten hos vissa affärskretsar här i Sverige en så avgörande betydelse, så att man skulle därför förhindra de möjligheter, som skulle öppnas genom detta avtal.

Talaren berörde det italienska avtalet. Han känner det icke, sade han. Jag anser mig vara förhindrad att i nuvarande situation meddela de detaljer, som jag känner om detta avtal, på grund av att vad jag känner om det har jag fått veta under sådana förbehåll, att jag icke här kan gå närmare in på ämnet. Men så mycket är jag oförhindrad att säga, att nog rör sig detta avtal ytterligare på samma linje, som vi ha kunnat undan för undan konstatera i den rad av avtal, som ingåtts mellan de europeiska staterna och Sovjetryssland, så att det innebär ett de-facto-erkännande av den ryska regeringen med så nära liggande villkor till ett de-jure-erkännande, att, som ofta säges i detta sammanhang, skillnaden egentligen blir ganska ringa. Det är ju ingalunda säkert, att steget till de-jure-erkännandet i det italienska avtalet har tagits, men det har ju icke heller så stor betydelse, när man dock kom i Genua till en överenskommelse om fortsatta förhandlingar. Det har icke så stor betydelse, när det föreligger ett avtal med de-facto-erkännande, ett avtal, som betecknar en ytterligare framryckning i öppnandet av förbindelserna mellan ett europeiskt land och den nuvarande ryska staten.

En huvudpunkt för den ärade talaren var emellertid, att han syntes ganska väl förstå, och t. o. m., om jag förstod honom rätt, föllo hans ord så, att han skulle kunnat vara med om att tillstyrka riksdagen att ratificera detta avtal, därest det hela hade förelegat före Genua. Men nu har Genua ändrat läget, och efter hans uppfattning är Genuas innebörd den, att där har man försökt komma överens, men man har icke lyckats. Detta är mycket sant. Försök gjordes i Genua att förmå ryssarna till eftergifter för de västerländska synpunkterna på äganderätten. Försök gjordes, som avisades delvis av några av de ryska delegaterna på ett minst sagt brutalt sätt, medan andra, som också herr Edén anmärkte, höllo sig på en bättre linje i formen. Men i alla fall, man kom icke till någon överenskommelse i den frågan. Men vad blev resultatet av att man icke kom överens där? Det blev *icke* något avbrytande av förhandlingarna, utan det blev ju i stället, att man kom till den efter min tanke helt säkert lyckliga lösningen, att man skulle fortsätta överläggningarna genom experter. Man skulle göra saken mindre politisk och ha mera expertis i den. Och då händer det mycket väl, att man har att förvänta i fortsättningen i Haag ett bättre resultat

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

beträffande de rent praktiska uppgörelserna, än vad som kunde upp-
nås i Genua.

Man får ju komma ihåg om Genua, till dess försvar, att svårig-
heterna där voro ofantligt stora, att det där var första gången man
sammansförde representanter för nationer, vilka hade varit skilda från
varandra efter världskriget och revolutionerna i så djupa klyftor som
kanske knappast förr i mänsklighetens historia. Man kan icke be-
gära, att man vid några veckors sammankomst genast skall förstå
varandras synpunkter, att man skall giva varandra vad man dock
kan ha rätt att kräva som erkännande för sin egen ståndpunkt, sin
egen uppfattning. Det gick alltså icke där, men man ville icke
kasta yxan i sjön, utan det blir, som alla känna, en fortsättning
i Haag. Och då ligga ju förhållandena på det viset, att där blir
det möjligt för experterna från olika länder att närmare gå in på
realitetsfrågorna än fallet var i Genua. Man får hoppas, att poli-
tiken där kommer att intaga en mera tillbakaskjutet plats i jäm-
förelse med de stora ekonomiska frågorna. Men nog är det å andra
sidan klart, att ingen kan med någon bestämdhet förutsäga, huru
lång tid det kommer att dröja, innan man genom dessa förhandlingar
eller eventuellt på vissa punkter ytterligare fortsatta förhandlingar
kommer fram till ett sådant modus vivendi, som kan vara ifrån den
ärade talarens utgångspunkter att betrakta som ett acceptabelt till-
stånd, där tillräcklig trygghet finnes i Ryssland för upptagande av
svensk företagareverksamhet.

Jag kan icke hjälpa, att jag måste se saken så, att det är möj-
ligheter, att om vi lita på detta och sätta alla våra förbindelser med
Ryssland på kortet Haag, så kunna vi komma att få *vänta* synner-
ligen länge på, att det verkligen blir en uppgörelse, som kan vara
tillfredsställande för den majoritet, som i utskottet har dirigerat be-
slutet. Jag tror man därför är något oförsiktig, ifall man säger, att
därför att för närvarande den reala tryggheten fattas och därför att
vi skola ha den först genom den internationella uppgörelsen, därför
böra vi svenskar icke begagna oss av den rätt, som är oss i Genua
uttryckligen tillförsäkrad. Den rätten tillförsäkrades där tre natio-
ner att fullfölja sina separatavtal med Ryssland, och de två natio-
nerna — åtminstone Italien, som vi känna, och Tjecko-Slovakiet, efter
vad som synes ytterst sannolikt — ha redan begagnat sig av den-
samma. Men vi skulle under tiden låta det bli ett traktatlöst till-
stånd! Ty vi måste säga oss, att huru gott och erkännansvärt fram-
steg, Krassinavtalet 1920 var på sin tid, så är det ju rätt så natur-
ligt, att man från rysk sida icke längre betraktar det som ett avtal
up to date. Det är rätt så naturligt, att ett avtal, som är ingånget
mellan två affärsorganisationer, icke mellan staterna, icke längre står
inför den ryska uppfattningen såsom någonting, som man fäster syn-
nerligen stort avseende vid. Och jag kan icke hjälpa, att jag för-
står, att ifall man från rysk sida nu ser, huru från den ena stora
staten efter den andra, från England, Tyskland, Italien och andra
stater man gör upp enskilda avtal de båda staterna emellan, man icke
längre med någon synnerlig tillfredsställelse ser denna kvarleva från

en tid, då varje avtal med den ryska staten betraktades i de västerländska staterna såsom någonting i viss mån förnedrande och som icke kunde komma i fråga. I det fallet instämmer jag fullkomligt med den ärade talaren, herr Edén, då han i sin tur instämde med herr Engberg i parallellen rörande förhållandena efter den franska revolutionen och vad dess erfarenheter från historien ha att lära oss.

Nu säger herr Edén emot förslaget om att bryta isoleringen: men detta avtal är icke det rätta sättet. Men skulle det verkligen vara det rätta sättet, att man nu förkastar ett avtal, som självt anger sig som provisoriskt och som uttryckligen pekar på, att man vill komma fram till något annat och definitivt, när det ligger så att dit kan man icke komma förrän — det veta vi alla — på samma gång dessa invecklade och svåra skadeståndsfrågor blivit lösta? Är det verkligen det rätta, att hålla oss tillbaka på det sätt, som här ifrågasättes?

Herr Edén bygger på, att det skall bli en kort tid, som skall förgå, innan vi kunna på nytt upptaga avtalsförhandlingarna och att man då skall kunna få så snart som möjligt en god uppgörelse. Jag har för min del icke kunnat bliva övertygad av hans argumentation på den punkten. Och medan vi räkna på, att detta skall gå kvickt och raskt, så handla andra. Då vi svenskar komma efter i tillgodogörandet av de möjligheter, som för vår industris avsättning och våra handelsförbindelsers utveckling finnas i Ryssland, så finns det andra, som tränga sig fram med större resurser, med större djärvhet än åtminstone de företagare på området besitta, med vilka utskottet haft beröring. Och jag tror icke det är lyckligt, ifall svenska riksdagen genom avslag på detta avtalsförslag sätter en definitiv bom och ett uppskov på obestämd tid tills vi på nytt kunna tala om dessa ting.

Jag är herr Edén uppriktigt tacksam för många av hans uttalanden i avseende å den goda viljan att komma till en uppgörelse och för den förståelse, han visade med avseende å det önskvärda, för att icke säga nödvändiga för vårt land att komma fram till sådana relationer till vårt stora östra grannland där borta, att återigen avsättningsmöjligheter med framgång finnas där för svensk företagsamhet. Men jag fruktar, att den väg han väljer kan leda oss alltför lätt bort från det mål, han själv liksom vi alla här önska komma till. Jag tror för min del — ty jag har icke känt mig övertygad av hans bevisföring — att det är klokare och säkrare, att man nu godkänner detta avtal och sedan samtidigt fullföljer förhandlingarna om upprättande av ett sådant modus vivendi i Ryssland, så att tryggheten där blir större än den för närvarande är. Detta är, synes det mig, den riktiga vägen att gå, icke att nu skapa en barriär genom avslag på avtalet. Vad blir den psykologiska verkan av detta? Det måste naturligtvis bli, att trots alla de skäl, som finnas och som jag hoppas skola verka i längden för återupplivande av förbindelserna mellan svensk industri och ryska avsättningsområden, kommer svenska riksdagens vägran i denna situation att för en viss tid framåt göra förhållandena kyligare och göra återupptagandet av dessa för-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

bindelser svårare. Jag vill för min del icke taga på mig ansvaret att ha bidragit till ett sådant tillstånd. Regeringen har ansett sig handla rätt, när den lagt fram detta avtal, trots att för visso där finnas otillfredsställande punkter. Det har aldrig bestritts från vår sida. Men det har lagts fram som en möjlighet att nu komma ett stycke vidare på vägen framåt för reglerande av dessa ting, och jag vidhåller min uppfattning, att efter Genua liksom före Genua är det alldeles visst, att svenska riksdagen skulle handla klokare, ifall den icke stänger vägarna utan beviljar det provisoriska avtalet i motsats till vad utskottet föreslår, och därigenom möjliggör, att man kan komma fortare framåt med avseende å våra handelsförbindelser med det stora ryska folket.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Om man ser på förhållandena i vårt land, måste man ovillkorligen säga sig, att det är en tvingande nödvändighet, att så långt det är görligt bereda möjligheter för vår exportindustri att få avsättning i de länder, som man möjligen kan tänka sig bliva en avsättningsplats för oss. Ett av dem är Ryssland. Om man ser på förhållandena, huru de voro före kriget, så har vår officiella statistik vissa data, som jag icke kan låta bli att i någon mån peka på.

1913, det sista normala året före kriget, hade vår export på Ryssland ett värde av icke mindre än 32 miljoner kronor. Det kan ju i förhållande till hela vår export anses vara en relativt obetydlig summa, men vi skola komma ihåg vad det var för varor vi exporterade till Ryssland. Det var icke malmer såsom till Tyskland eller andra råfabrikat, utan det var färdiga fabrikat. I fråga om t. ex. en sådan artikel som lokomobiler utgjorde Rysslandsexporten 85 procent av hela vår export av detta fabrikat. Av ångturbiner utgjorde den 66 procent, av skördemaskiner 82 procent och av hela maskinindustriens tillverkning 28 procent. Det var sålunda hel-fabrikat, på vilka nedlagts ett betydande arbete. Efter 1913, då exportens värde uppgick till 32 miljoner kronor, sjönk densamma undan för undan, så att den 1919 var så gott som ingen. Så fingo vi genom Krassinavtalet 1920 åter plats för export till Ryssland, och från den tiden och till utgången av 1921 hade vi en export dit på omkring 80 miljoner kronor. Under 1921 hade vi en export på Ryssland till följd av Krassinavtalet uppgående till 73 procent av 1913 års export, eller om man evalverar exporten i förhållande till de priser, som gällde 1913, så utgjorde hela vår export detta år till andra länder endast 53 procent men till Ryssland 73 procent av 1913 års export. Således var vår export till Ryssland under fjol-året i jämförelse med förhållandena före 1913 betydligt större än till andra länder.

Vad jag har avsett med dessa siffror är bara att visa, att Ryssland är ett land, som köpt varor från oss under gångna tider,

och det är ju för alla känt. Men det är en sak, som måhända icke alla tänkt på, och det är, att det vi sålt till detta land har varit färdiga maskiner och andra fabrikat, på vilka mycket arbete blivit nedlagt här i Sverige. Nu gäller det att få ny marknad där ute och så mycket av intima förbindelser som möjligt inom de kretsar, där vi kunna få avsättning för våra produkter. Det hade naturligtvis varit önskvärt, om vi kunnat få ett handelsavtal av annan typ än detta avtal, ett handelsavtal, där det varit bestämda förbindelser från Ryssland, att köpa vissa mängder varor från Sverige, men det har icke gått att komma fram på den vägen. Vi känna ju förhållandena. Föregående sommar underhandlades först om att komma fram på den linjen. Men det hade måst innebära för svenska staten kreditförbindelser av så betydande omfång, att man kan vara förvissad om, att hade ett sådant förslag förelagts riksdagen, skulle det ingalunda vunnit riksdagens bifall. När det sålunda icke går att komma fram till ett handelsavtal efter dessa linjer, då måste man gå fram efter de linjer, som återfinnas i detta avtal. Detta avtal har ingen annan innebörd, än att det giver möjlighet till förbindelsers knytande i ekonomiskt avseende mellan svenskar och ryssar.

Nu har det sagts här — och det har varit den stående termen — att avtalet är övervägande politiskt. Jag vill icke ingå på den saken annat än i ett enda avseende, och det är den punkt, herr Edén här tagit upp till skärskådande och som tagits upp inom utskottet, liksom den även tagits upp till skärskådande i tidningspressen. Det är den punkten, där man ansett, att de svenska synpunkterna kommit minst till sin rätt. Det gäller där rätten för ryssar att komma över till Sverige och bliva näringsidkare. Nu har man sagt, att den stadgade reciprociteten har intet värde för Sverige. Ryssarna skola komma hit, och det blir möjligheter för dem även för politisk propaganda, men svenskarna kunna icke komma dit över. Ja, men huru ser nu affärsvärlden på den saken? Därom ha naturligtvis meningarna varit delade. Herr Edén tillät sig att här citera ett uttalande, som inom utskottet fällt av en av de inkallade experterna. Jag skall tillåta mig att i det avseendet citera innebörden av ett annat uttalande, gjort av en av de främsta Rysslandskännare, som var inkallad till utskottet, en man, som vistats därute i årtionden. Han förklarade, att vårt lands handel med Ryssland var före kriget i likhet med Tysklands handel med detta land och i viss mån även andra länders ryska handel, helt och hållet förlagd inom Ryssland. D. v. s. man har icke försålt varor till Ryssland på samma sätt, som när det gäller andra länder, d. v. s. till dessa länders egna innebyggare, utan man har haft filialkontor där ute eller egna försäljare. Och han säger, att 1913 var minst $\frac{3}{4}$ av all svensk export på Ryssland baserad på export just genom svenska firmor där ute eller till svenska agenturer eller liknande. Beträffande sedan detta avtal och den nu berörda punkten säger han på följande sätt: »Avtalet har många brister, men har tillförsäkrat Sverige denna principiella företrädesrätt framför alla andra nationer genom avtalets artikel III, där det är fastslaget, att enskilda svenska företagare hava rätt att

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

resa in och slå sig ned i Ryssland samt deltaga i landets återuppbyggande. Räckvidden härav är mycket svår att överskåda och måste givetvis bliva beroende på den vidare utvecklingen i Ryssland. Man kan invända, att klausulen tills vidare har huvudsakligen teoretiskt intresse, men det är av en viss vikt, att principen fastslagits. Man kan icke underskatta betydelsen av att svenskar, som hava anläggningar i Ryssland eller andra intressen att bevaka, tillåtas resa över för att där bevaka sina intressen.» Ja, det där är nu en synpunkt, som kom tillbaka hos flera av de experter, som voro inkallade. Man kunde icke säga, att förhållandena voro sådana, att genom avtalet svenskar ögonblickligen skulle komma att resa ditöver, men man uttalade från upprepade håll, att om man skulle kunna komma in i Ryssland och verkligen göra affärer där, så gick det icke genom att bara skicka dit priskuranter och prospekt, utan man fick lov att resa dit själv och upparbeta en marknad. Man fick naturligtvis olika intryck av de experter, som voro inkallade. Mitt intryck var, att storindustrien icke har så mycket under de närmaste åren att hoppas på Ryssland, och det därför att man icke kan prestera de väldiga kapital, som därför behövas. Men den mindre industrien, särskilt den exportindustri, som har jordbruksmaskiner och sådana alster att tillverka, har möjlighet att kunna göra en hel del där. Det är det bestämda intryck jag fick av de inkallade experternas uttalanden i olika avseenden. Man får naturligtvis icke överskatta betydelsen av en sådan åtgärd. Men nog fick jag åtminstone den bestämda upfattningen, att man får icke heller underskatta betydelsen av att kunna slå en bräcka i den isolering, som Ryssland nu är underkastad.

Så har man sagt, att Ryssland har ingenting att betala med, och det lär nog i många avseenden vara riktigt. Men det har också framhållits inom utskottet och även av andra, att Ryssland har betydande naturrikedomar. Bland annat har det framhållits, att där finnas stora råvarulager, som kunna exporteras, och att det endast gäller att få förbättrade transportförhållanden, att få till stånd en bättre ordning för varuutbytet. Alla utsikter att kunna få ett stort varuutbyte till stånd hava alltså ingalunda ansetts uteslutna. Bland annat lämnade en av experterna den upplysningen, att till exempel hudar finnas i betydande omfattning. Garveriindustrien har icke lyckats att i Ryssland behålla sin ställning under kriget, utan råa hudar finnas i stor utsträckning och till utomordentligt låga priser i förhållande till de priser, som betalas på världsmarknaden. Detsamma är förhållandet med lin och hampa och flera sådana artiklar, som vi behöva för vår svenska industri. Detta är sådana synpunkter, som synts mig tala för att, därest ett handelsavtal kommer till stånd, det är utsikter till att det kan bli betydande handelsförbindelser med en export från Sverige av avsevärd omfattning.

Nu säger man, att det råder en sådan rättsosäkerhet i Ryssland, att man icke vågar resa dit. Icke fick åtminstone jag det intrycket av de experter, som voro inkallade, att det var rättsosäkerheten, som var avgörande härvidlag, utan det var andra svårigheter, som de pe-

kade på, svårigheter med avscende på transportväsendet, med att skaffa mat åt de arbetare, som man sysselsätter på fabriker, och svårigheter av ekonomisk art. Visserligen är man naturligtvis också osäker i rättshänseende, men detta förhållande torde icke vara så avgörande, att man av den anledningen icke skulle kunna komma till någon uppgörelse. Jag har åtminstone icke fått det intrycket.

Vad gäller nu frågan? Jo, frågan gäller icke i dag, att de svenskar, som resa till Ryssland i affärer eller för bedrivande av fabriksverksamhet, skola få någon garanti från svenska statens sida, utan det är klart, att de få finna sig i förhållandena, sådana de äro. Men är det så, att svenskar vilja göra försök att tränga sig in på den ryska marknaden, bör det väl ändå vara statens plikt att medverka till att dessa försök kunna göras. Nu har man sagt, att man icke skall vara rädd för framtiden och att man icke skall uttala något hot i fråga om hur ställningen blir, om avtalet avslås. Jag vill icke göra så, men jag vill framhålla en realitet. Det är ett faktum, som icke kan bestridas, att före kriget var det tyska ingenjörer och tyska arbetare, som i stor utsträckning voro de ledande inom de ryska fabriker. Det var tyska ingenjörer, som egentligen byggde upp den ryska industrien, och det var tyska arbetare, som förnämligast utförde det arbete, som var av högre kvalitet. När kriget bröt ut, utvisades dessa ingenjörer och arbetare ur landet. Men tror någon, att dessa dugliga män underlåta att komma dit igen? Tror någon, att när Ryssland med Tyskland slutit ett avtal, som går längre än något annat lands avtal, de tyska ingenjörerna, affärsmännen och arbetarna icke komma att uppbjuda hela sin förmåga för att tränga in på den ryska marknaden igen? Ett land som vårt behöver ju göra allt för att få avsättning för sina varor och få ut det överskott av arbetskraft som finnes både på intelligensens och kroppsarbetets område. Nog är det väl då i hög grad egendomligt, om icke Sverige skall anse, att det är nödvändigt att försöka vara med i den tävlan, som kommer att uppstå där. Ingen kan bestrida vad jag här har sagt, att från tysk sida torde det bli ett sådant inträngande på den ryska marknaden. Det ligger i sakens natur, och det är en självklar sak, när man vet, hur tyskarna arbetat i Ryssland före kriget, och vet, vad det avtal innehåller, som nu träffats mellan Ryssland och Tyskland.

Det kunde naturligtvis vara en hel del ytterligare att säga i denna fråga, men sedan herr statsministern haft ordet, skall jag icke gå in på en del saker, som jag tänkt yttra mig om. Vad jag närmast med detta anförande velat framhålla är några, som det synts mig, praktiska skäl, några rent svenska intresseskäl, som tala för att detta avtal nu bör ratificeras. Jag vill icke därigenom på något sätt hava sagt, att jag överskattar avtalet, så att vi, om det antages, skulle hava kommit fram till en tid, då arbetslösheten försvinner eller något sådant. Svårigheterna i Ryssland äro naturligtvis utomordentligt stora, men vad jag velat framhålla med mitt anförande, det är den uppfattning, som jag kommit till efter att ha studerat denna fråga och genom att höra dessa olika experter från olika industrier och i olika

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

ställning, nämligen att det är skäl för oss att vara med i den konkurrens, som blir därute. Det finns möjlighet för oss att kunna få försälja en del varor, och det finns möjlighet för oss att få vara med om att starta industriföretag, som kunna bära frukter av betydande värde för framtiden och som icke heller för närvarande äro alldeles värdelösa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Hansson* i Trollhättan, *Brännberg* och *Carlsson-Frosterud*.

Herr *Lindman*: Herr talman! Det är kanske så, att kamraren börjar få nog av det ryska handelsavtalet. Man kanske icke skall gå in så vidare djupt på det, men det är i alla fall en fråga av den stora betydelse, att man svärligen kan underlåta att behandla den någorlunda utförligt.

När man ser tillbaka på hur detta avtal tillkommit, måste man ihågkomma, hurusom det på ryssarnas begäran upptogs förhandlingar, därför att de önskade ändringar i Krassinavtalet, som de icke ansågo tillfredsställande, och hurusom de företrädesvis ville ha fram tvenne för dem viktiga saker, nämligen kredit och ett erkännande de jure. Dessa förhandlingar ledde emellertid, såsom vi alla känna, icke till något resultat, utan sedan man måste avstå från varje tanke på kredit, kom man fram till det nu föreliggande avtalet. Men vad som vanns av de ryska önskemålen, det var dock, att man fick ett avtal, som i det närmaste innebar ett erkännande de jure, d. v. s. ett erkännande så helt och fullt, som det över huvud taget kan vara. Härigenom har avtalet ifråga förvandlats från att vara vad vi hade önskat, nämligen ett verkligt handelsavtal, ett avtal om försäljning av varor, till ett politiskt avtal, som för Sveriges vidkommande naturligtvis är av väsentligt mindre betydelse, men där de stora fördelarna ligga på den ryska sidan. Det lider icke heller något tvivel om att redan i den första artikeln har denna avtalets karaktär fastslagits på ett sätt, som går utöver vad som skett i något annat avtal, som var upprättat vid den tidpunkt, då detta avtal ingicks. När man till exempel läser det engelska avtalet, finner man, att man där visserligen håller på, att om man skall ha handelsförbindelser, måste man naturligtvis ha något organ, genom vilket man kan förhandla med varandra, men att bestämmelserna härom äro helt olika dem, som förekomma i vårt avtalsförslag. När man kommer till detta, finner man, hurusom man genast skjutit fram de officiella representanterna med deras ställning icke blott som ombud för den ryska regeringen utan även som dess representanter, vilka äro de enda bestämmande, de enda representanterna för den ryska sovjetstaten med »alla därav följand konsekvenser». Detta avtal går längre än något av de avtal, som funnos då propositionen framlades, och den sista bestämmelsen finnes icke i något annat avtal.

Nu försvarar man denna bestämmelse med att om den också icke stöde där, så gällde den i alla fall. Det är det försvar, som presterats av utrikesdepartementets folkrättsexpert, professor Undén. Man skulle dock vilja fråga: varför skall den stå där, när den aldrig brukar stå i något annat avtal, om den icke har någon betydelse? Och hur kunde herr handelsministern vid ett tillfälle säga, att det är blott en oratorisk utsmyckning, då vi likväl alla veta, att bestämmelsen har kommit till på rysk begäran, och att det är de ryska underhandlarna, som begärt, att denna punkt skulle införas i avtalsbestämmelserna? Det skulle kunna vara intressant att ingå på att kritisera den Undénska ståndpunkten; må det emellertid vara nog sagt, att hans uppfattning motsäges av folkrättslärdarna, som kunna vara fullt så kvalificerade som han.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Men jag går ifrån dessa synpunkter och övergår till den, som efter min uppfattning skulle hava varit den för Sverige vägledande och den, som borde från svensk sida hava kunnat föranleda till ett avtal, nämligen vilka möjligheterna äro att kunna åstadkomma några handelsförbindelser med Ryssland under nuvarande förhållanden. Man har sagt vid ett tillfälle, att detta avtal skapar ingen försäljning av varor, såsom Krassinavtalet gjorde, detta avtal är blott en ram, det innehåller endast vissa bestämmelser, på grundval av vilka man sedan har möjlighet att kunna upptaga förhandlingar. Jag tycker för min del, såsom jag en gång förut uttalat, att det varit bättre för Sverige, om man i stället för ramen fått tavlan, ty den brukar i allmänhet vara mera värdefull än ramen. Med andra ord, det hade varit bättre, om man möjliggjort försäljning av svenska produkter emot betalning i ryskt guld eller ryska varor. Men om den saken finns icke någonting i avtalet. Fråga kan då vara, om detta avtal skulle komma att föranleda till att en sådan försäljning kommer till stånd. Reservanterna och handelsministern hava kritiserat utskottsmajoriteten, därför att den skjuter fram Rysslands-svenskarna och talar om vad de ha för uppfattning om saken. Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter: varför skulle icke utskottet, som hört Rysslandssvenskarna, av vilka många ha en mångårig erfarenhet och kännedom om Ryssland — varför skulle icke utskottet fästa avseende vid vad de hade att säga mera än vid vad de säga, som aldrig satt sin fot i Ryssland och icke känna ryska förhållanden? Och varför skulle vi icke tala om i betänkanudet, vad de hade att anföra, då de till utskottet inlämnat en skrivelse, vid vilken ju var och en får fästa det avseende, som han anser, att den förtjänar.

Reservanterna uttala fullt tydligt, att de vänta sig icke så mycket av det hela för ögonblicket; det är ställt på framtiden. Och varför kan man icke vänta, att det blir så stora handelsförbindelser med Ryssland? Jo, därför att den ryska utrikeshandeln är monopoliserad. Om man från Sverige skall sälja något till Ryssland, skall det gå genom det ryska statsmonopolet, men den delegation, som handhar det ryska statsmonopolets uppköp, sitter i Stockholm. Rysslandssvenskarna ha föga att göra i Ryssland under sådana förhållanden, och genom det nålsöga, om jag så får säga, som består i den

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

organisation, som skapats här i Stockholm, skulle avsättningen av svenska produkter till Ryssland gå. Den som kunde finna nåd inför denna mäktiga delegations ögon, kunde möjligen få göra en del försäljningar mot de betalningsmedel, som ännu kunna finnas kvar. Men om någon frihet för svenskar att i Ryssland sälja svenska varor kan man icke tala, så länge detta avtal medgiver, att den ryska utrikeshandeln får vara monopoliserad.

Om man också tänker sig, att det kunde finnas svenskar, som på grund av detta avtal skulle begiva sig till Ryssland, så är det i avtalet särskilt en avgörande faktor, som, om den skall stå kvar, gör, att man icke gärna skulle vilja uppmuntra någon att fara dit. Det är nämligen den mycket bekanta artikeln VII i avtalet, i vilken det talas om att »penningemedel, varor, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärfva i det andra landet i enlighet med detta avtal, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligt vederlag». Redan det förhållandet, att i ett handelsavtal talas om konfiskation eller rekvisition av varor ifrån det främmande landets undersåtar är väl något ganska ovanligt. Men där det kommer att ske på grund av detta avtal, skall därför lämnas skäligt vederlag. Är det någon av dem, som vilja stå för detta avtal, regeringen och utskottsreservanterna, som inte dock känner en stor farhåga inför denna bestämmelse om »skäligt vederlag»? Vad är skäligt vederlag? Vem bestämmer, vad som är skäligt vederlag? Däröfver finnes intet uttalat. Hur stort skall det vara, och i vilket mynt skall det utbetalas? Om till exempel ett skäligt vederlag i dag utmätes i ryska rubler, då kanske den svenska kronan är värd en miljon rubel. så vet man icke, om, när vederlaget kommer att utbetalas, den svenska kronan står i 2 miljoner rubel. Man vet ingenting om detta, och jag vågar påstå, att det vore lättsinnigt — och det vill jag säga i ren motsats mot vad herr Eriksson i Grängesberg nyss anförde — att söka genom statens underskrift på ett avtal locka svenskar att i tro på detta avtals förträfflighet bege sig till Ryssland för att där bli utsatta för vad som möjligen kan hända dem, så länge denna artikel VII är i laga kraft. Engelska avtalet innehåller förbud mot tvångsrekvisition. Artikel VII gör i och för sig ett antagande av förslaget omöjligt. Men även artikel XI är mycket betänkelig med sin bestämmelse om att svenska medborgare, som uppehålla sig i Ryssland efter avtalets ingående och vilja återvända, tillåtas detta men få då endast medtaga hem hushållsvaror för eget bruk, således icke något av annan egendom, som de kunnat förvärva under vistelsen i Ryssland. Herr Eriksson i Grängesberg säger, att man icke bör hindra folk från att resa dit. Det kan ju vara sant. men med samma styrka vågar jag å andra sidan hävda, att man icke heller bör från statens sida förleda folk att fara dit, så att de sedan bli utsatta för missräkningar.

Handeln i Ryssland sker efter sovjetregeringens lagar, efter de lagar, som tid efter annan fastställts. Herr Engberg har nyss talat

om här, hurusom en mängd bestämmelser blivit upphävida och större frihet rådande i jämförelse med vad som tillämpades, då de kommunistiska principerna voro gällande över allt annat både på det ena och det andra området. Men dessa lagar äro förordningar, utfärdade av sovjetregeringen. En förordning, som utfärdas i dag, kan annulleras i morgon eller ersättas med en annan, som går åt annat håll. Jag vet icke, och vågar icke föreslå, vilka strömningar, som framåt i tiden komma att göra sig gällande i Ryssland. Vi hava sett, att det varit olika strömningar, som medfört en återgång till kanske något litet mera av den uppfattning, som vi önska, men ingenting borgar för att detta kommer att fortfara. De svenskar, som bege sig till Ryssland under skydd av nuvarande ryska lagar, veta ingenting om vad som kommer att hända dem i morgon eller längre fram.

När utskottet talar om de rättsregler och den rättssäkerhet, som finnes i Ryssland och att det är uppenbart, att man dock får tänka på sådant, när det gäller att genom ett avtal skydda svenska undersåtar, som komma till Ryssland, så har detta uttryck icke funnit nåd inför reservanternas och herr Engbergs ögon. Reservanternas göra sig ganska löjliga över utskottets ståndpunkt och uttala, att »utskottets krav på att formell reciprocitet skall i den meningen motsvaras av reell, att båda parternas möjligheter att realisera sina avtalsmässiga rättigheter skola vara lika, betyder en lika originell som uppseendeväckande ståndpunkt i den internationella rätten». Jag undrar, om icke i detta avtal som i varje annat det är så, att vardera parten söker att tillvinna sig så många fördelar som möjligt. Om man icke kan få full likställighet på en punkt, söker man i stället på en annan punkt tillvinna sig något, som kan bättra upp avtalet, och därigenom göra det möjligt att antagas. Reservanternas säga, att man bör väga även den ryska partens fördelar, och säger, att vi framställt som ett argument mot avtalet, att dessa fördelar äro större än de, som vi själva under nuvarande förhållanden kunna påräkna. Jag för min del har verkligen trott, att när man sluter ett avtal är det bäst, när båda parterna äro nöjda. Om i detta avtal ryssarna fått mycket större fördelar än vi, skulle vi kunna vara med på det i alla fall, om vi vunne något, som vore för Sverige tillfredsställande. Men ingalunda kan man väl nöja sig med vad som uttalas av reservanternas, att varje möjlighet för svensk företagsamhet måste betraktas som en ren vinst. Naturligtvis är det en vinst, men även sådana vinster kunna köpas för dyrt och det är, vad vi förmena, att i detta fall skett. Man har köpt för dyrt.

Hans excellens herr statsministern uttalade med anledning av ett yttrande av herr Edén, att man icke kunde vänta, att svenskar skulle bege sig till Ryssland av det skälet, som jag nu bland annat tillåtit mig utveckla, att de måste känna sig ytterst tveksamma för att göra det. Men bör man ändå icke, säger hans excellens, skapa en möjlighet för något sådant. Man gör förberedelser från andra länder utan att avvakta några garantier. I detta fall vill jag blott säga, att jag tror nog, att förberedelser gjorts i andra länder, därför att man trott, att det skulle kunna uppstå en handel med Ryssland.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Det ryska guldet har flödat ganska ymnigt västerut, och därmed har man nog kunnat betala de stora beställningar, som gjorts i Europa. Men i den mån som den ryska guldfloden sinar, är jag övertygad om, att dessa förberedelser komma att försvinna ganska hastigt. Så till exempel kunde man ju tänka sig, att det tysk-ryska Rapallofördraget skulle medföra, att tyskarna skulle göra stora ansträngningar för att vinna insteg i Ryssland, och vi veta också, att saken varit på tal, särskilt beträffande vissa mycket stora affärer. Men i samma ögonblick, som den tyska kontrahenten begärde, att det skulle deponeras ryskt guld i Tyskland, om man över huvud taget skulle inlåta sig på affären, gick den om intet. Den har i varje fall för närvarande icke lett till något resultat.

I samma mån som tiden lider, bliva utsikterna till att få några handelsförbindelser med Ryssland av värde förminskade. Det är uppenbart, att redan nu äro betalningsmöjligheterna högst betydligt reducerade. Det vitsordas från alla håll och det torde icke finnas något tvivel om att det förhåller sig på det sättet. Men även möjligheterna att giva varor i utbyte äro förminskade. Man står därför nu vid den tidpunkten, eller i varje fall är man där ganska snart, då det icke finns någon möjlighet att göra affärer med Ryssland annat än på kredit. Man kommer att börja med de korta krediterna, och sedan komma dessa krediter att förlängas, och man kommer att begära längre krediter. Man förstår också mycket väl, att så blir fallet. Det framgår av allt, som framkommit under detta år. När ryssarna ville förhandla med Sverige om det nya avtalet, började de med att begära kredit. När ryssarna kommo till Genua, begärde de kredit, och kredit är, vad som nu står på dagordningen i Haag. Det är nämligen om den frågan, hur stor kredit övriga länder vilja giva åt Ryssland, som hela det stora problemet där kommer att röra sig. Några betalningsmedel har man icke att kunna räkna på, ty som betalningsmedel lär man väl knappast kunna räkna koncessionerna inom Ryssland. Utom att man i så fall icke skulle våga övertaga några andra koncessioner än dem, som varit i ryska statens besittning, och icke koncessioner på sådan egendom, som förut tillhört andra, vilket naturligtvis skulle medföra ytterst stora risker, utom detta är det uppenbart, att varje övertagande av koncessioner i Ryssland kommer att medföra ytterst stora svårigheter, ytterst stora penningutlägg. Hur kan man överhuvud taget tänka sig möjligheten, att vi skulle gå in i Ryssland i detta nu. Om någon erhåller koncession på en skog, ett sågverk, en gruva eller något annat, så måste han för att exploatera denna koncession givetvis ha pengar till förfogande. Man måste nedlägga pengar på sågverkets reparation och utrustning, utforsling av virke vid sågverket o. s. v. för att taga det exemplet, och ändå har han icke någon trygghet för att han slutligen skall få tillgodogöra sig frukterna av en sådan koncession. Koncessionsvägen anser jag, att vi måste betrakta som en chimär, så länge den skall utnyttjas och tillgodogöras med översändande av svenska pengar till Ryssland.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Herr handelsministern uttalade här nyss: ha vi råd att helt passivt åse, att icke något göres i fråga om vårt förhållande till Ryssland? Ha vi råd till detta? I detta hans uttalande ligger underförstått, att han skulle förmena, att om vi finge detta avtal, skulle vi komma till stora handelsförbindelser. Jag skulle vilja fråga herr handelsministern: när vi ha råd att låta till exempel tyska varor strömma in till Sverige såsom vi gjort de senaste åren och därigenom minska produktionen och arbetsmöjligheterna för svenska fabriker och arbetare, varför kunna vi då icke ha råd att avvakta, vad som kan bli möjligt att göra i Ryssland? Vore det icke då bättre, om man vore handelsminister, att göra något förslag i en riktning, som motverkar denna import? Att köpa tyska varor och betala dem kontant och sedermera tillverka och försälja svenska varor till Ryssland, för vilka man icke får kontant betalning, kan väl icke vara god handelspolitik, såvitt jag kan bedöma.

Herr Engberg var i sitt anförande inne på, att utskottsmajoriteten icke talat om vad utskottsmajoriteten fått reda på i lämnade uppgifter om huru utvecklingen av handeln gått i en del andra länder, och därför lämnade han en del sådana upplysningar. Ja, man kan fråga, varför icke reservanterna gjort det i stället och tryckt det i sin reservation, det finns ju icke någon begränsning på storleken av en reservation, så att det kunde de väl ha gjort. Det är emellertid möjligt, att ihålligheterna i siffrorna då framträtt i något skarpare ljus. Det går över litet lättare, om man läser upp siffrorna från ett papper från kammarens talarstol. Jag skall emellertid be att få belysa herr Engbergs siffror något för kammarens ledamöter.

Herr Engberg säger, att under tiden $\frac{1}{4}$ och $\frac{31}{12}$ 1921, alltså efter det engelsk-ryska avtalets tillkomst, importerats från England till Ryssland inklusive Sibirien varor för 2,500,000 pund, och England fick exportera till Ryssland varor för 2,130,000 pund. Det är sålunda, låt mig säga, ungefär 40 å 45 miljoner kronor, som England fick skicka till Ryssland under $\frac{3}{4}$ år. Låt mig tillägga, att den exporten bestod till huvudsaklig del av födoämnen. Födoämnen intogo den största posten och därefter textilvarorna. Men, mina herrar, vad betyder det för England, för dess arbetslöshet, för dess fabriks-, industri- och näringsverksamhet, då de få exportera varor för 40 miljoner svenska kronor? Jag ber att få erinra kammarens ledamöter om, att Sverige importerade under år 1920 för över 3 miljarder kronor. Herr Engbergs siffror må känneteckna en ökning, men de äro i och för sig såsom ett absolut tal mycket betydelselösa. För England äro de säkert så betydelselösa, att de icke betyda något, vilket också föranledde Englands premiärminister Lloyd George att en gång beklaga i parlamentet, att det engelska avtalet icke medfört någon bättre valuta än vad som ligger i de av herr Engberg här angivna siffrorna. Från Tyskland har till Ryssland gått 13 miljoner pud varor. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det går 16 pud på en ton. Det blir sålunda 800,000 ton. Vad det är för varor vet jag icke annat, än att $\frac{1}{4}$

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

utgöres av livsmedel och ungefär $\frac{3}{4}$ eller i det närmaste så mycket av metaller och metallvaror. Vad de representera för summa i pengar, vet jag icke. Vet möjligen herr Engberg det? Vad man emellertid kan tillägga är, att i de uppgifter, som lämnats om denna export från Tyskland till Ryssland, talas det om, att förhållandena i Ryssland utveckla sig till det bättre, därför att exporten till Ryssland ökats och man kan nedsätta krediten, så att man icke behöver taga växlar på mer än 18 månader, följaktligen $1\frac{1}{2}$ år. Vilja vi verkligen inleda vårt folk och vår affärsvärld till att taga rysk kredit på 1 år och 6 månaders växlar?

Herr Eriksson i Grängesberg, som har gjort detta till huvudtema i sitt anförande, talade om att exporten till Ryssland från Sverige ökats på grund av Krassin-avtalet. Han säger, att procentuellt sett har Sveriges export till Ryssland ökats. Ja, det är sant, att den har ökats något, men siffrorna äro absolut sedda jämförelsevis små. De betyda helt enkelt mycket litet i det svenska handelsutbytet. Om Sverige får exportera till Ryssland nu såsom det var före kriget varor för ungefär 4 % av hela Sveriges utförsel, förstår man väl ändå vad det betyder. Om nu dessa små siffror gått ned till noll och sedan höjas till 1, 2 eller 3 %, så betyder det i varje fall för hela den svenska handeln ganska litet i jämförelse med den stora importen, som Sverige har. Vad betyda då dessa 2 eller 3 tiotal miljoner i export till Ryssland? För min del skulle jag vilja fråga herr Eriksson i Grängesberg, om han verkligen tror, att Sverige kan arbeta upp sin export på Ryssland under nuvarande förhållanden och erhålla betalning för sina varor.

Efter detta ber jag att få övergå till en fråga, som efter min uppfattning är av mycket stor betydelse vid uppgörandet av ett avtal med Ryssland. Det är nämligen det kapitel, som handlar om Sveriges fordringar i Ryssland. Svenska undersåtar ha fordringar i Ryssland, som uppgå till 6 å 7 hundra miljoner kronor. Dessa ha tillkommit, under det att man befann sig i fredstillstånd med Ryssland, då handeln utvecklade sig och då svenskar nedlade pengar i Ryssland på anläggningar och diverse företag, och nu sitta dessa personer med dessa fordringar. Många ha blivit fullkomligt ruinerade av detta. När jag lägger en så stor vikt på denna sak, är det därför att jag anser, att de svenska fordringarna i Ryssland ha en mycket större betydelse för Sverige i detta nu än vad den chimära förhoppningen på nya avsättningsmöjligheter i Ryssland inom det närmaste året, kanske vi få säga, har. Det är detta, man från rysk sida vill komma ifrån. Man vill slippa betala, likvidera och återställa dessa svenska tillgodohavanden. Men det är ju likväl så, att även regeringen varit mycket starkt inne på att man icke bör släppa detta så lätt. I Kungl. Maj:ts proposition står det att, om man skall göra ett avtal om kredit, måste det förbindas med en tillfredsställande reglering av dessa fordringar. Skulle man gå på kreditlämnande, skulle det vara fullkomligt självklart, att man icke kunde förbise de svenska fordringarna. Då man icke fick en nöjaktig reglering av Sveriges fordringar, förföll också det handelsavtal, om vil-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

ket det förhandlades förliden höst. Även med det nya avtal, det som regeringen nu framlagt, anser jag, att Sverige bör fordra såsom skäligt mera bestämd reglering av Ryssland beträffande de svenska tillgodohavandena. När man icke kunde få fram något annat, kom så nästan såsom en räddande ängel för regeringen Genua emellan och gjorde, att man kunde skriva in i 15:e artikeln att man hänsköt frågorna om fordringarnas betalning till ett rättvist reglerande. Man nöjer sig med detta uttryck, »ett rättvist reglerande», och man låter saken bero vid, att den varit före i Genua. Så sent som vid remissdebatten uttalade hans excellens statsministern här i kammaren, att varje svensk regering med bestämdhet måste hålla på att det skipas rättvisa, där orättfärdighet begåtts, och att det måste träffas någon uppgörelse av skadeståndet för de plundringar, som ägt rum, varvid stora värden, tillhörande svenskar, gått förlorade liksom även svenska statens egendom. Detta är således regeringens uppfattning om ersättningen. Jag anser, att Sverige icke utan vidare kan lämna i sticket dessa fordringar, som för svenska undersåtar uppkommit. Det är därför, jag förmenar, att det föreliggande handelsavtalet brister i väsentliga punkter, därför att det ger bort vad som är för Ryssland mycket önskvärt nämligen så nära ett de jure erkännande, utan att det skapar en motsvarande trygghet för svenska fordringsägarna att erhålla sitt tillbaka. Det är ett uppgivande för hastigt inför detta ryska krav utan att hava ställt upp ett motsvarande krav från svensk sida. Erkännandet av Ryssland, såsom det föreligger i detta avtal, skulle vara ett kompensationsobjekt, med vilket man kunde tilltvinga sig något bättre förmåner, då det gäller en rättvis reglering av dessa svenska fordringar i Ryssland. Emellertid har man nöjt sig med vad som står i artikel 15 i avtalet, där parterna förklara, att de vilja låta dessa frågor rättvist regleras antingen i blivande avtal eller i internationella uppgörelser eller på annat sätt, varpå uppgörelse kan träffas. Frågan blev ju behandlad mycket ingående i Genua, och Sverige har ju klokt nog hitintills låtit anstå med godkännande av ett avtal av den art, som kunde komma fram i Genua. Frågan var före och det förlopp, den fick, känna vi. Det blev ingenting avgjort utan saken sköts upp för att ytterligare behandlas i Haag.

Reservanterna säga nu, att hela Genuakonferensens förlopp är ett enda stort bevis för att en enhällig rättsuppfattning i dessa frågor icke existerar; och herr Engberg har i sitt anförande starkt pointerat, vilken skillnad det ligger mellan engelsk och fransk uppfattning i dessa stycken. Vi veta, huru Frankrike understödde Belgien, då detta land höll på den uppfattning, som jag förmenar borde vara den svenska, och herr Engberg anser nu att det är en stor skillnad emot den engelska. Ja, jag vill säga kammarens ledamöter, att någon skillnad i rättsuppfattningen finns icke ifråga om England och Frankrike i detta fall. Båda hålla på att dessa egendommar skola återställas, att de skola återlämnas, och om man från engelsk sida gått en nyans längre än man från fransk sida gjort, innebär detta icke något uppgivande av rättsståndpunkten utan är endast ett av opportunitet förestavat skäl, att man gärna något kan till-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

mötesgå härvidlag genom att t. ex. för full äganderätt fordra 99 års arrenderätt, vilket i England för övrigt betraktas såsom nästan likvärdigt. Vidkommande själva uppfattningen om egendomens återställande skall icke herr Engberg kunna inbilla någon i denna kammare, att någon skiljaktighet föreligger. Det gör det icke. För övrigt undrar jag, om icke på den sida jag befinner mig, vi även ha den stora republiken i väster, Förenta Staterna. Man känner ju icke så uttryckligt, vilken ståndpunkt Förenta Staterna intaga, då de icke deltagit i Genua, men jag undrar, huruvida de icke i alla fall stå på denna samma sida.

Herr Engberg säger, att det är förklarligt från den franska sidan, om Frankrike, som har många miljarder francs i Ryssland, intager en sådan ståndpunkt, att den vill ha ett återställande av egendom. Ja, herr Engberg, hur är det, skulle det vara mera underligt, om vi skulle kräva återställande av de kanske 700 miljoner kronor, som vårt lilla land har att fordra av Ryssland? Vilken skillnad ligger det dessutom icke i Frankrikes miljarder och den svenska egendomen i Ryssland. Frankrikes miljarder kunna icke återställas annat än i den mån, Ryssland får pengar att betala tillbaka sin skuld, men till den, som har att fordra ett stycke egendom, borde denna egendom kunna omedelbart återställas. Egendomen finns ju kvar på den plats, där den svenske undersåten har byggt upp den eller verkställt sin anläggning. Den kan utan vidare lämnas tillbaka. Det är det lättaste av allt för den ryska regeringen, om den vill nämligen, att återställa sådan egendom, som finnes in natura.

Nu har man här talat om att man borde skjuta upp saken till dess att konferensen i Haag gått av stapeln. Reservanterna förmena dock, att situationen icke har undergått någon förändring genom att Genua icke lyckades och genom att Haag skall komma till om några månader. Jag skulle för min del däremot vilja påstå, att det vid Genua inträffat ofantligt mycket. Det har verkligen i Genua inträffat något, som borde öppna ögonen på envar. När regeringen i det handelsavtal, som nu ligger på kammarens bord, skrev in den bestämmelsen i den 15:e artikeln, att fordringarna skulle rättvist regleras, förmodar jag av de yttranden, som gjordes, och av de uttalanden, som nyss citerades, att regeringen med rättvisa menade, att den beslagtagna egendomen skulle återställas, och där så ej kunde ske, skulle Ryssland ge skadestånd. Nu kom emellertid Genua och gav oss en inblick i den ryska uppfattningen om vad som på den ryska sidan förstås med rättvisa i detta fall. Det finns från konferensen ett dokument, som heter »Ryska handelsdelegationens svar på de allierades memorandum av den 8 maj 1922». Det är ett långt dokument, och jag skall icke skrämja kammaren med att läsa upp det i sin helhet, men jag måste dock be, herr talman, att för fullständighetens skull ur detta dokument få påvisa, vad man på den ryska sidan hyser för mening om vad som menas med rättvisa, då det gäller återställande av beslagtagna egendom.

Det sägs sålunda här i detta dokument, att »i enlighet med

inbjudan från Cannes har den ryska delegationen kommit till Genua med ett flertal planer och förslag beträffande den kredit och det lån, som Ryssland behöver, och vilka bjuda reella garantier, ävensom med en förteckning över redan i rysk lagstiftning genomförda rättsliga garantier, vilka skola tillförsäkra främmande länders undersåtar, vilka önska ställa till Rysslands förfogande teknisk erfarenhet och kapital, skydd för egendom, rättigheter och avkastningen av deras företag». Man uttalar alltså här, att man vill ha lån, och man vill ha kredit, och man framhåller, att utlänningar behöva icke vara rädda för att ställa teknisk erfarenhet och kapital till Rysslands förfogande, ty detta skall respekteras. Men, säger den ryska delegationen, »sakkunnigeutskottet har såsom grundvillkor uppställt betalning av statsskulderna och erkännande av de privata fordringarna», och därigenom har sakkunnigeutskottet enligt delegationens förmenande gjort ett grundfel, ty till följd härav »hava de allmänna framtidsproblemen underordnats det förflytnas intressen, vilka senare endast beröra vissa grupper av utlänningar». Alltså, menar man, bry er icke om att tala om de fordringar, som ni ha. De tillhöra det förflytna. Tala i stället endast om det, som rör framtiden, nämligen om hur ni skola få trygghet för att få de pengar tillbaka, som ni låna åt oss.

»Kravet på erkännande av tidigare ryska regeringars skulder och privata personers skadeståndsanspråk såsom det oundgängliga villkoret för det utländska kapitalets medverkan vid återställandet av kredit för det nya Ryssland», säger delegationen vidare, »står i motsättning till det faktum, att flera utländska kapitalister hava erhållit tillstånd att arbeta i Ryssland redan före skuldfrågans reglering», och sedermera säger man, att om ni vilja ha trygghet för att få tillbaka de pengar, som ni låna åt oss, så giv oss ett erkännande »de jure». Det är sålunda det andra ryska önskemålet, som skulle motiveras med att man uppfyller det första ryska önskemålet om att få kredit.

Sedan fortsätter delegationen att tala om att Rysslands förutvarande skulder och betalningsförpliktelser ingåtts av en utav folket avskydd tidigare regering, men, därför att man icke vill erkänna denna tidigare regering, föreligger det väl intet hinder för den nuvarande regeringen att återbetala det, som nu kan återlämnas. Man ser här i detta dokument locktoner men icke något som helst tillmötesgående beträffande ersättningar för utländska tillgodohavanden i Ryssland, om man icke möjligen kan finna detta i alla sista slutet av det föreliggande uttalandet, där det heter: »Den ryska regeringen har å sin sida, för att giva de förutvarande ägarna till den nationaliserade egendomen möjlighet att använda sin tekniska kännedom och sitt kapital till sin fördel vid Rysslands ekonomiska återuppbyggande, tillerkänt desamma en företrädesrätt i alla de fall, där deras föregående egendom skall lämnas till koncession, vare sig det sker under form av arrende eller under form av ett blandat bolag, bildat av staten och utländskt kapital», eller på annat sätt. Vad man alltså vill göra är att ge de förut-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

varande ägarna företrädesrätt till erhållande av koncessioner å deras egen egendom. Det är allt, som här kommer fram av tillmötesgående.

Jag förmenar alltså, att det verkligen hänt mycket i Genua just i denna punkt. Vi hava nämligen fått klarhet över den ryska regeringens uppfattning av spörsmålet om ett rättvist återställande. Detta framgick även tydligt av en episod, som stått omtalad i svenska tidningar, och som ägde rum i expertutskottet i Genua mellan den belgiske ordföranden och den ryske ledamoten Rakowski. Den belgiske ordföranden frågade: »Vad mena ni egentligen i Ryssland, då ni säga er icke vilja återlämna en belgisk undersåtes egendom, men ni samtidigt fordra återställande av det tillgodohavande, som en rysk undersåte har på en bank i Belgien? Är detta likställighet eller vad mena ni?» Det ryska ombudet Rakowski förklarade då helt kategoriskt: att det väl icke var något underligt i detta. Sovjets lagar erkänna ju ingen enskild egendom. Om alltså en belgare haft enskild egendom i Ryssland, har han det icke längre, utan den är nationaliserad och konfiskerad och existerar icke längre för honom. Belgiens lagar tala däremot om äganderätt, och om alltså en ryss har egendom i Belgien, skall den naturligtvis återställas till honom, och han bör sitta i okvald besittning därav, därför att enligt Belgiens lagar har egendom icke blivit nationaliserad. Detta uttalande ger en inblick så god som någon i den ryska tankegången.

Ja, herr talman, det är ju mycket, som jag vidare skulle kunna tala om, men jag är rädd för att jag redan hållit på alltför länge och alltför mycket tagit kammarens uppmärksamhet i anspråk. Innan jag slutar, skulle jag emellertid vilja fästa uppmärksamheten på en punkt, som jag icke tror, att någon talare förut i dag har vidrört, då det talats om den svenska egendomen i Ryssland, och det är svenska statens egendom i Ryssland.

Enligt det så kallade Krassinavtalet skulle svenska legationshuset i Petrograd och konsulatet i Moskva återställas, därest svenska regeringen förklarade, att den icke hade för avsikt att för någon sin fordran beslagtaga guld, som tillhörde ryssar i Sverige. Denna förklaring gavs, men varken legationshotellet eller konsulatet blevo återställda. Det föreligger sålunda på denna punkt ett rent och klart kontraktsbrott emot Krassinavtalet. När den svenska regeringen sedan hänvände sig till den ryska och begärde ett sådant återställande, fick den till svar, att man visst icke kunde lämna tillbaka denna svenska statens egendom, men man kunde ju möjligen tänka på att hyra ut statens möbler i det svenska konsulatet i Moskva åt Sverige emot en dryg penning till sovjetregeringen. Sverige kunde få erlagga en dryg hyra, men något återställande kunde det icke vara tal om. Oaktat försök från svenska regeringen att få bestämmelsen i kontraktet uppfylld, ha vi icke lyckats härmed. Det är karakteristiskt för uppfattningen på den ryska sidan, hur man skall fylla sina avtalsmässigt ingångna förpliktelser. I ett appendix till det föreliggande avtalet har man nu skrivit in, att de ifråga-

varande byggnaderna skola återställas efter avtalets ikraftträdande. Jag vill påpeka, att under tiden sitter den svenska handelsdelegationen i Moskva och betalar hyra till ryska regeringen för möbler, som tillhöra svenska staten, och som den ryska staten enligt Krasnavaftet är skyldigt att återställa.

Jag kommer så till sist in på den fråga, som det ordats så mycket om, kanske allra mest av herr Engberg i hans stora oration i början av debatten, nämligen behovet av ett återuppbyggande av Ryssland och Sveriges skyldighet att deltaga däri. Det var, vad man ville vinna i Genua. Alla makter förenade sig om att försöka åstadkomma något för att komma till ett återuppbyggande, men om Europa, om Sverige, skall vara med om att offra mycket på Rysslands återuppbyggande, är det väl icke förmätet att begära, att man från rysk sida skall visa det största förstående, och att Ryssland skall vara den, som skall visa det mesta tillmötesgåendet. Hur det är med den saken, det ha herrarna nyss hört av vad jag tillåtit mig läsa upp ur detta ryska memorandum.

Herr Engberg må väl säga, att det icke går att avskära ett folk på ett hundratal miljoner människor från all förbindelse utan att Europa i övrigt lider stor skada därutav. Ja, i vad mån Europa i detta nu lider skada av att Ryssland är avskuret, det kan jag icke så säkert bedöma. Det är möjligt, att den skadan med Rysslands nuvarande tillstånd icke är så synnerligen stor. Ett är dock säkert, och det är, att Ryssland lider en oerhörd skada, om ett sådant återuppbyggande icke kommer till stånd. Om jag har rätt i detta, att Ryssland bör ha det största intresset av ett återuppbyggande och av att åter komma i kontakt med Europas folk, är det väl bra underligt, att Ryssland då ställer sig så avvisande mot det krav, som reses från deras sida, vilka säga sig vara beredda att hjälpa, om blott ett avtal kan komma till stånd på rimliga villkor. Skall Ryssland, säger herr Engberg, ständigt tillhöra de utstötta? Från svensk sida ha vi icke något därutinnan att förebrå oss. Vi ha icke utstött Ryssland från något, och det är icke vårt fel, att handelsförbindelserna mellan Sverige och Ryssland ha upphört. Vi ha icke deltagit i någon blockad, utan de förutvarande handelsförbindelserna ha upphört till följd av åtgärder, som vidtagits av Ryssland självt, och om Ryssland vill komma i nya förbindelser, så får det också bekväma sig till att visa något tillmötesgående.

Hans excellens statsministern sade, att Genua blev icke ett avbrytande av förhandlingarna, utan man skall fortsätta i Haag, där han hoppades, att man skulle komma till bättre resultat. Och han tillade, att vid de förhandlingar, som ägt rum i Genua, där folk möttes efter att ha varit skilda från varandra under flera år, under vilka år många omstörtningar inträffat, kunde man icke begära, att de genast skulle vara färdiga att komma till förståelse med varandra. Det är riktigt, och man har ingenting att säga om, att denna förståelse icke då kom till stånd i Genua. Men nu skall en fortsättning på dessa förhandlingar äga rum, och man frågar sig då: kan det verkligen vara klokt av oss att ge oss in på ett avtal, i

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

vilket dock vissa förhållanden skulle prejudiceras. då man dock står så nära inför ett återupptagande av dessa förhandlingar? Hans excellens herr statsministern sade liksom utskottsreservanten herr Engberg, att vi komma i efterhand, och andra tränga sig fram. Jag skulle till detta vilja säga, att vi måste väl från Sveriges sida se till, att vi få ett avtal, som är av den beskaffenhet, att det är möjligt för oss att kunna acceptera det. Och det avtal, som här föreligger, är åtminstone i vissa delar sådant, att det efter min mening är fullständigt omöjligt att kunna godkänna detsamma. Man får icke bygga på dessa överdrivna avsättningsmöjligheter, som herr Eriksson i Grängesberg och handelsministern och delvis kanske även andra talare varit inne på. man får icke bygga på, hur man skulle vilja, att det vore i förhållandet mellan Sverige och Ryssland, eller att allt gick sin gilla gång alldeles som i gamla tider, och att svenskarna skulle kunna fara över till Ryssland och börja en verksamhet där, att svenskar skulle kunna skicka varor till Ryssland, och det komme betalning för dessa varor. Men så ligger inte landet, och dit komma vi icke inom en tid, som ligger inom den närmaste räckvidden. Därför finns det heller ingen anledning att påskynda en sådan uppgörelse som denna, då man står inför Haag.

Skulle vi nu, som herr Engberg menar, komma inför den situationen, att om vi icke nu godkänna detta, så få vi kanske sedan ingenting, så vill jag därtill svara: är icke avtalet mera värt för Ryssland, då är det heller icke mycket att bygga på, detta avtal med tre månaders uppsägning. Har det icke större betydelse än att man från rysk sida icke kan låta oss vänta tre å fyra månader, till dess ordet blivit uttalat i Haag, då är avtalet ingenting värt från Sveriges sida.

Till vad reservanterna säga om, att man bör ingå ett avtal, om det icke finns några tvingande skäl, som tala däremot, vill jag svara, att sådana skäl finnas. Man skall tvärt om icke ingå ett avtal, om man icke ser, att man åtminstone kan ha någon fördel av ett sådant.

Nu vill jag, herr talman, tydligt och klart säga ifrån, att för min del — och jag tror mig även kunna tala å deras vägnar, som dela min politiska åskådning i allmänhet — från vår sida finnes icke någon annan mening, än att man skulle vilja, att relationerna upptoges med Ryssland, och att man kunde komma i förbindelse med Ryssland, även om det icke skulle leda till alltför stora handelsförbindelser. Det är, vad vi vilja. Men då har det mer och mer kommit att stå klart för oss, att det avtal, som här föreligger, icke är sådant, som man skulle vilja önska, att det vore. Och följaktligen kan en önskan att komma i förbindelse med Ryssland icke på något sätt förminska eller förringas, därför att man nu vill ha uppskov med förhandlingarna om ett nytt avtal, till dess konferensen kommer till stånd i Haag.

Ja, herr talman, det är mig omöjligt att kunna komma till den uppfattningen, att man från rysk sida skulle kunna uttrycka något ogillande över, att vi inta denna ståndpunkt. Svenskarna hava varit

väl sedda i Ryssland förut. Vi göra icke Ryssland någonting ont, vi säga endast att vi icke äro nöjda med *detta* avtalsförslag. Vi vilja avvakta Haag, vi vilja se, om avtalsförhandlingarna där änyo kunna upptagas. Däri kan efter min mening icke ligga någonting, som kan verka oförmånligt ifrån svensk synpunkt. Och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson, af Ekenstam, Björkman* i Norrköping, *Norman, Olsson* i Kalmar, *Laurén, Nilsson* i Landeryd, *Persson* i Fritorp, *Lindskog, Hermelin, Jönsson* i Boa, *Sommelius, Pehrsson* i Göteborg, *Fjellman, Uddenberg* i Varberg, *Larsson* i Kroken, *Johansson* i Krogstorp, *Jonsson* i Hökhult, *Gustafsson* i Älvsered, *Leffler, Bengtsson* i Kullen, *Gustafson* i Kasenberg, *Lorichs, Gustafsson* i Örebro, *Ros, Wiklund, Brännström, Lindmark, Magnusson* i Tumhult, *Lundquist* och *Lithander*.

Herr Kilbom: Herr talman, ärade kammarledamöter! Såsom suppleant inom särskilda utskottet har jag naturligtvis med mycket stor vördnad, för att icke säga beundran, åhört de förhandlingar, som där hava ägt rum, och är givetvis böjd för att utan varje inskränkning erkänna den statsmannavisdom och den blick för framtiden, som framför allt från utskottsmajoritetens sida har lagts i dagen i denna fråga.

Då jag emellertid ber att här få säga ett par ord, så är det delvis på grund av utskottets sätt att, trots att i detsamma setat, om jag icke misstager mig, två stycken historieforskare, skriva historia om våra förbindelser med Sovjetryssland. Jag kan också i detta omdöme inbegripa herr Lindman. Han säger med emfas i stämman: »Vi ha ingenting att förebrå oss, då det gäller handelsförbindelserna med Ryssland, vi äro icke skuld till att dessa avbrötos». Ärade herr Lindman, vid 1919 års riksdag förekom till behandling ett memorial från konstitutionsutskottet, bärande nr 33, som talar ett *fullständigt* annat språk. Jag måste med detta i handen konstatera, att utskottsmajoritetens sätt att i nu förevarande utlåtande skildra, huru förbindelserna med Ryssland avbrötos, liksom herr Lindmans storslagna förklaring om »Vi, som ingenting ha att förebrå oss» äro — må herr Lindman tillägga ordet själv! Och jag tror, att jag gör de kammarledamöter, som kommit till riksdagen sedan 1919, en tjänst med att erinra om de telegram, återgivna i förenämnda memorial, som växlades mellan vår dåvarande utrikesminister Hellner och våra representanter i Petrograd och Moskva. Med stöd av dessa telegram skall jag visa upp, huru det var nätt upp Sverige, som tog initiativet till brytande av förbindelserna och direkt framprovocerade den rekvisition av svenska värden från sovjets sida *som till den tiden icke* hade skett i Ryssland. Först sedan den svenske utrikesministern Hellner, ursprungligen påstött därom av den dåvarande generalkonsuln Asker, hade givit order om,

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.*
(Forts.)

att förbindelserna skulle brytas, först sedan det skett — det borde utskottsmajoriteten såsom sanningskära män hava meddelat — var det, som ryssarna vidtogo repressalieåtgärder gentemot Sverige. Om ni icke tro mig så var så goda och titta i konstitutionsutskottets memorial nr 33 för 1919 på de telegram rörande frågan som där äro publicerade! Är allt, vad som i övrigt sagts från utskottsmajoritetens sida, lika vederhäftigt som denna punkt, tror jag, kammarens ledamöter redan på den grund skulle kunna vara färdiga med domen över majoritetens förslag.

Låt mig anföra ett par citat ur de nämnda telegrammen. Generalkonsul Asker, som väl hade sina »randiga skäl och rutiga orsaker» att få »järnridån» fälld mellan Ryssland och Sverige — detta styrkt visst icke enbart av ryssar utan även av många rysslandssvenskar, som dag som är stå på annan ståndpunkt än jag ifråga om våra förbindelser med Ryssland — skildrar i ett telegram till utrikesministern ett samtal, som han haft med Radek, vilken då var adjungerad utrikeskommisarie. Herr Asker hade nämligen hört någon skvallerhistoria från någon utländsk representant i Moskva och höll ögonblickligen på att tappa byxorna och sprang upp till Radek. På herr Askers framhållande, att man icke borde bryta förbindelserna — jag erinrar om att han samtidigt i telegram till vår utrikesminister arbetade för förbindelsernas brytande — svarade Radek, att han var fullständigt ense med honom därom, att han, Radek, i ett samtal med Tjitjerin skulle framhålla nödvändigheten av, att man låte svenskarna vara i fred, samt att man icke ens av militära eller andra statliga orsaker skulle lägga beslag på svenska bostäder, trots att det på den tiden var stor brist på sådana i Moskva. Herr Asker telegraferade detta till herr Hellner, och herr Hellner blev naturligtvis mycket förskräckt och telegraferade till vår representant i Petrograd, herr Brändström, vilken därpå svarade: »Någon fara för härvarande svenskar finnes icke.» På sidan 37 i omnämnda memorial talas det så i ett telegram om, att man borde ta alla rykten med försiktighet, därför att tillsvidare hade det icke på ryskt håll varit tal om avbrytande av förbindelserna eller om någon konfiskation av svensk egendom. I ett nytt samtal med en av utrikesledningens i Ryssland representanter några veckor senare förnekar herr Asker uttryckligen, att det varit något som helst tal från svensk sida om brytande av förbindelserna, detta sedan han själv, herr Lindman, i ett telegram till vår dåvarande utrikesminister hade yrkat: »Bryt förbindelserna.» En utmärkt diplomati, herr Lindman! Jag undrar, om den också bedrevs den tid då andra herrar sutto som representanter för vår utrikesledning? Nu hade man emellertid också vunnit herr Brändström för förbindelsernas brytande, vilken hemställde om, att ifall man nu skulle bryta förbindelserna, man måtte se till, att icke de ryska bolsjevikerna i Stockholm finge lämna Sverige förrän svenskarna kommit ur Ryssland. Den danska representanten i Petrograd, herr Scavenius, telegraferade ungefär samtidigt till danske utrikesministern och förklarade, att *alla de rykten, som gått om förestående mord å utlänningar m. m., vore fullständigt*

osanna. »Någon Bartholemei-natt förestår här icke», som herr Scavenius uttryckte sig. Och samtidigt meddelas i ett telegram, visst till svenske utrikesministern, att ryssarna för att visa sitt goda sinne-lag mot svenskarna med anledning av den brist på födoämnen, som 1918 rådde i Ryssland, vidtagit speciella åtgärder för att skaffa mat åt de svenskar i officiell ställning, som funnos där. På sidan 40 återges ett telegram från herr Hellner, vari han säger, att han givit herr Brändström fullständigt fria händer att bryta förbindelserna. Och i ett telegram till vår minister i Köpenhamn, vilket återgives på sid. 42, talar han också om, att man har planer på att bryta förbindelserna. Herr Vorovsky, Sovjets representant här, som också hört dessa rykten, var uppe hos herr Hellner och frågade om det låg någonting i dem. Herr Hellner svarade: »Nej, det ligger alls ingenting i detta, här finnas inga som helst planer på att bryta förbindelserna.» Herr Vorovsky meddelade, att han skulle delgiva sin regering svaret, och han skickade ett telegram, som man också fått reda på, däri han meddelade herr Tjitjerin, att det icke vore någon sanning i ryktena om förestående brytning mellan Sverige och Ryssland, samt att man borde vara försiktig i beröringen med svenskarna och icke vidtaga några åtgärder mot dem, som kunde försvåra de sig i allt bättre riktning utvecklande förbindelserna. På sidan 46 meddelas dock att *regeringen är färdig att bryta förbindelserna och vidtaga effektiva åtgärder mot ryssarna i Sverige.*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Herr Lindman och ni, mina herrar, som i övrigt tillhöra utskottsmajoriteten, tala icke dessa aktstycken från utrikesdepartementet ett tydligare språk om var skulden ligger till avbrytandet av förbindelserna, än utskottets självsäkra förklaring att Sverige är utan skuld. Jag slår ännu en gång fast inför kammarens ledamöter och till riksdagens protokoll, att utskottets sätt att framställa denna sak har *ingenting med sanningen att göra!*

Efter över 1 års avbrott kom ändock till slut Krassinavtalet. Här har anförts en hel del siffror av dem herr Engberg citerade angående Krassinavtalets omfattning. Herr Lindman, betecknande nog för den replikkonst, som han använder sig av, vågade icke säga, att de äro oriktiga, men däremot framhöll herr Lindman att beställningarna som avtalet medfört voro betydelselösa för vår samlade export. 1920 importerade emellertid Ryssland från Sverige och betalade kontant varor för 24 miljoner kronor, 1921 för 141 miljoner kronor och 1922 hava de köpt varor under de gångna fem månaderna för 56 miljoner kronor. Då återstå ändå icke effektuerade beställningar i Sverige för 131 miljoner. Ryssarna ha alltså lämnat order till Sverige under dessa två år för icke mindre än 353 miljoner kronor och utav detta betalat 221 miljoner kronor. Jag undrar, om icke dessa 221 miljoner kronor äro ett bättre vittnesbörd om de nuvarande makt-havarnas i Ryssland vilja att hålla ingångna förbindelser än alla antaganden om motsatsen och om icke ordena för 353 miljoner under dessa två svåra år icke betyda något? Denna uppfattning är tydligen beroende på att vissa personer i med- och motgång äro vana att röra sig med så stora siffror. Vi andra och säkerligen alla de 100.000 arbets-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

lösa i vårt land, som ingenting högre önska än att få arbete, hysa icke samma uppfattning som herr Lindman, att de ryska ordena icke betyda något nämnvärt jämförda med vår utrikeshandel i allmänhet. Jämför man för övrigt 1914 med 1921, skall man finna, att vår export på Ryssland av svenska varor har fyrdubblats tack vare detta Krassinavtal, som emellertid nu, herr Lindman, torde vara uppsagt.

När här talas om, att man på sista tiden — det står i utskottets betänkande — förmärkt en avmattning i de ryska affärerna, så är väl det måhända beroende på icke, som man har velat söka framställa saken, på bristande vilja hos ryssarna att göra affärer med Sverige — det torde vara motsatsen — utan på att ryssarna hava, sedan det s. k. Krassinavtalet ingicks, fått så mycket bättre avtal med andra länder, vilka åtminstone på tidigare stadium, hava varit i tillfälle att lämna ryssarna varor för billigare priser än de svenska. Herr Lindman torde emellertid veta, att under de senaste månaderna har ett annat förhållande inträffat, i det att nämligen framförallt den svenska maskinindustrien nu har goda utsikter att kunna konkurrera också på den ryska marknaden med den tyska industrien.

Men i övrigt, då man från herr Lindmans och utskottsmajoritetens sida klagat över, att man icke har blivit tillräckligt väl behandlad från ryssarnas sida, så undrar jag ändock, om man icke kan säga detsamma från deras sida, om man nu vill se saken opartiskt. Jag tillåter mig, ärade kammarkamrater, att erinra en liten smula om, huru våra förbindelser med Ryssland skötts, sedan Krassinavtalet ingicks. Handen på hjärtat, herr Lindman, hava vi gjort allt möjligt för att ställa det på bästa sätt med Ryssland, eller hava vi gjort något annat?

Krassinavtalet ingicks den 20 maj 1920. Det innehöll s. k. persona grataklausul. Det var en redaktör för en av Stockholms kvällstidningar, som på ett tidningsmannamöte tolkade persona grataklausulen sålunda, att det, som han sade, var en sådan klausul, som staterna skriva in i avtal, då de icke vilja hava förbindelse med varandra, och nog får man den uppfattningen, att det är riktigt, då man ser, hur man använt klausulen i Krassinavtalet. Jag antar att herr Nylander, den ärade direktören i exportföreningen, som väl gjort allt möjligt för att förbättra vår export till Ryssland, icke minst under dessa sista dagar — eller kanske är det motsatsen, så att herr Nylander bakom kulisserna varit den mest drivande motorn för att slå ihjäl detta avtal? — känner till hur man uppträtt från svensk sida. Sovjet erbjöd först som chef för den ryska handelsdelegationen i Sverige Vorovsky. Nej, han var icke persona grata, han var icke vänskapligt sinnad. Sedan erbjöd man Litvinow. Han var icke heller persona grata, icke heller vänskapligt sinnad. Den tredje i ordningen var Rothstein, men icke heller han var vänskapligt sinnad. Slutligen bekvämade man sig att taga herr Kersjontiev, men då hade åtta månaders dyrbar tid gått. Vad hade under den tiden inträffat? Jo, i stället för att vi vid Krassinavtalets ingående stodo kanske mest gynnsamt av alla nationer till den ryska marknaden, så stodo vi efter

de åtta månaderna, då Kersjontiev kom hit, sämre ställda än många andra. Under tiden hade t. ex. Finland, som vid Krassinavtalets ingående befann sig i krig, om icke formellt så dock reellt, slutit fred och inlett fullständiga förbindelser, och en del andra länder hade följt efter. Så kom sedan Litvinow, som icke kunde få komma till Sverige, därför att han icke var persona grata, till Köpenhamn och förhandlade med den engelska regeringens direkt utsände representant. England betydde väl icke så mycket som Sverige, men det var belysande ändå. Han begärde att samtidigt få komma till Sverige för att förhandla med en massa svenska affärsmän och med den svenska regeringen om placering av order i vårt land och om ordentliga förbindelser. Saken var nämligen den — och jag antar, att en del av kammarens ledamöter veta om det — att en del svenska affärsmän höllo på att springa benen av sig i Litvinows trappor i Köpenhamn, alldenstund de, professor Edén, hade en annan uppfattning redan då om möjligheten att göra affärer med Ryssland — men Litvinow kunde icke få komma hit, det avslogs helt enkelt. Senare var Litvinow i Reval, han hade placerats där efter sin vistelse i Kristiania och förhandlingarna med den norska regeringen. Han hade, när han kom till Reval, fått lämna sin sjuka hustru och två barn på ett sjukhem i Kristiania. Barnen blevo friska, och då begärde han av den svenska regeringen att få resa igenom Sverige för att fara till Kristiania och hämta sin sjuka hustru och sina barn. Vad gjorde nu dessa stora statsmän och diplomater, som hade hand om styret i vårt älskade fosterland? Jo, de framhöllo för Litvinow att ville han avge en skriftlig förklaring att han skulle resa genom Sverige utan att tala med någon svensk, så skulle det gå för sig — det var oss bolsjeviker man var rädd för — jag bugar mig för den komplimangen. En dylik förolämpning begick man alltså mot en man, som dag som är är en av de främsta ledarna för utrikespolitiken i Ryssland. Ett annat exempel: sommaren 1920 började det förhandlas med en massa svenska firmor — jag undrar om icke ett bolag, som herr Lindman har en liten smula med att göra, har kännedom om förhållandena — om man icke kunde skicka en del svenska järnmanufakturvaror och andra artiklar till Obfloden i Norra Ishavet. Förhandlingarna drogo ut på tiden, så att man hann icke den sommaren. En svensk representant hade allt klart med den ryska regeringen, han fick visum att resa till Sibirien, dit varorna skulle skickas o. s. v. Året därpå tänkte man, nu skall det ändock bliva av: en ny representant för svenska firmor för över till Ryssland, fick allting klart och fick en rysk representant för utrikeshandelskommisariatet att taga sig hit. Denne hade några kartor med sig över Norra Ishavet och Obflodens mynning, för att man med dessas tillhjälp skulle klara de svenska båtarna med varorna. Men nu tog det svenska statsmannasinnets sig uttryck igen: så fort ryssen kom till tullhuset i Stockholm, plockades kartorna fram, och så tog man ifrån honom dem och behöll dem i tullen, ty man kunde ju aldrig veta, vad som var meningen med dem, och Aftonbladet, denna dumhetens representant i den svenska pressen, skrev dagen därpå: ryssarna hava stora sjö-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

krigsplaner i Norra Ishavet, ja, de skulle skicka undervattensbåtar dit och allt möjligt. Nå, ryssarna funno sig naturligtvis icke i denna behandling, utan planen om en svensk expedition till Obfloden gick om intet. Det var fråga om 15 miljoner kronors order, som skulle placeras inom den svenska järnmanufakturindustrien och andra företag; denna order lämnades efter några dagar till en engelsk firma och gick således den svenska industriens näsa förbi.

På det viset hava vi alltså skött våra förbindelser med Ryssland, och jag kan därför mycket väl förstå, att herr Lindman tar till sina djupaste brösttoner nu och talar om, att vi icke hava något att förebrå oss.

Vidare skall jag med ett par ord gå in på det omtalade kreditavtalet, om vilket man förhandlade förliden höst. Hur var det därmed? Jo. då Litvinow slutligen — och det skall sägas till vederbörandes heder — tack vare den nuvarande regeringens rakryggighet i den punkten fick komma hit i slutet av föregående år och förhandla om ett kreditavtal, fanns det utsikt till att göra upp allt vad som nu är svävande mellan Sverige och Ryssland. Det fanns utsikt till att få ett erkännande av våra fordringar i Ryssland, det fanns utsikt till en hel del annat, förutsatt att vi lämnade ryssarna en kredit för inköp av varor i Sverige och lämnade erkännande de jure. Det var den gången fråga om 400 miljoner svenska kronor. Av dessa voro ryssarna benägna att som säkerhet deponera 100 miljoner kronor i guld, och så skulle visst de enskilda bankerna övertaga 200 milj. och riksbanken, om jag icke minns fel, taga de andra 100 miljoner kronorna. Tillfölje svenskarnas motstånd blev det emellertid ingenting av med hela saken — men dag som är stiger herr Lindman upp och klagar över, att det föreliggande avtalet ger oss inga affärer! Jag är icke i tillfälle att yttra mig om den saken, men jag skulle vilja fråga herr Lindman: om man verkligen ville åstadkomma ett kreditavtal med åtföljande affärer med Ryssland, vad var det för sorts politik, som i slutet av föregående år icke gjorde allt för att åstadkomma detta utan väntade tills nu? Jag vill fråga: äro våra aktier bättre nu, våra möjligheter att åstadkomma något större nu än tidigare?

Så talades slutligen — jag skall därmed gå in på ett par punkter i det föreliggande förslaget — om att artikel I: 5 innebär så vittgående konsekvenser. Vad är det nu för konsekvenser? Jag skulle vilja framställa den måhända närgångna frågan till herrarna i utskottet, varför äro ni så rädda för konsekvenserna? Dessa konsekvenser ligga dock lika till för den ryska representationen i England, i Norge och i en hel del andra länder. De innebära alltså bl. a. processrätt för den ryske representanten. Och jag vill fråga herrarna: när man framställer så stora anspråk på Ryssland, är det då rimligt att icke ens medgiva ryssar rätt att föra process i Sverige inför svensk domstol om saker, som överhuvud äro tvistiga? Herr Nylander har ordet efter mig, och jag är tacksam för svar. Är det måhända avgörande för herrarna att det vitryska konsulatet på Hantverkaregatan måhända skulle få tvingas att upphöra med sin verk-

samhet, en verksamhet, som jag i detta sammanhang vill beteckna som fullkomligt otillständig ur mer än en synpunkt, då vi faktiskt ha officiella förbindelser med den nuvarande regeringen i Ryssland.

Jag vet icke, om det var herr Edén eller herr Lindman, som uttalade sin förvåning över, att sovjetregeringen gjorde anspråk på att ensamt representera Ryssland. Herr Lindman har själv varit utrikesminister. Har han något exempel från denna sin verksamhet på, att två olika mot varandra stridande representationer för ett land funnits i ett annat? Jag tror icke, att något dylikt förekommit.

När det talas om artikeln VII och kritiseras uttrycket, att rekvisitioner eller konfiskationer icke få företagas utan skäligt vederlag, så skulle jag vara tacksam om t. ex. herr Nylander kunde svara på frågan: är icke kravet på införande av orden »utan skäligt vederlag» framställt från svenskt håll? Jag tror mig veta, att så är fallet, alltså att dessa ord utgöra ett skydd för svenska intressen. Då ni, mina herrar, i samma ögonblick ni anse, att detta är en så förgriplig punkt, uttala — jag tror det var herr Edén, som gjorde detta — att ni till varje pris önska ett avtal med Ryssland med regelrätta förbindelser, varför ha ni då icke försökt möjligheten att få bort orden »utan skäligt vederlag». Ty då hade ni haft förbud mot konfiskation och rekvisition. För övrigt ställer sig frågan med avseende på denna bestämmelse så: bör man icke taga hänsyn till det verkliga läget i Ryssland? Hurudant är läget där? Ligger icke Sovjetryssland för närvarande och arbetar på att komma i förbindelse med samtliga länder? Det har ernått en hel del och det torde komma att ernå ytterligare en hel del, även om svenska riksdagen avslår detta avtal. Ligger det under sådana omständigheter i Rysslands intresse att företaga konfiskationer och rekvisitioner? Jag tror det icke. Är det icke på det sättet, att vederbörande där själva uttryckligen förklara, att här föreligger ingen avsikt att företaga några rekvisitioner, om det icke blir krig och om de icke bliva anfallna av de kontrarevolutionära trupperna. Men då inträffa i Ryssland som i andra länder i liknande fall sådana förhållanden, som det knappast lönar sig att här diskutera.

Utskottsmajoriteten har — herr Engberg var visst också inne på den saken — återgivit Rysslandssvenskarnas skrivelse, och tillägger, att praktiskt taget ha alla, som hörts inför utskottet, enhälligt uttalat, att det icke torde bliva många svenskar, som resa till Ryssland för att öppna affärer. Herr Edén fällde här i debatten också samma omdöme. Jag måste säga, att detta påstående har ungefär lika mycket att göra med sanningen som förklaringen, att ryssarna äro orsaken till brytandet av handelsförbindelserna med Sverige. Jag fick ju det betyget av en tidning, att jag förde mycket noggranna anteckningar i det särskilda utskottet. Tack vare dessa noggranna anteckningar erinrar jag mig åtskilligt och vill fråga herrarna: vad sades av den representant, som var uppe någon av de sista dagarna, den, som kanske bäst känner förhållandena i Ryssland, därför att han varit där under hela revolutionstiden, nämligen herr Laurin, vad sades av ingenjör Adrian, ledaren av svenska kullagerfabriken i

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.

(Forts.)

Moskwa, som också varit där under revolutionen, vad sades av herr Hamrin och vad sades av en hel del andra? Skulle det icke vara skäl för herrarna att friska upp minnet om detta en smula, eljest hoppas jag, att andra medlemmar av utskottet erinra sig och kunna tala om för kammaren, hurusom man här försöker — jag skall yttra mig med en viss nyansering — fördölja vissa upplysningar för kammaren. Jag tror mig veta, att de anföranden, som de tillkallade hållit inför särskilda utskottet, finnas skrivna och ligga tillgängliga för att eventuellt publiceras, och det torde kunna visa, vem som har rätt, reservanterna och undertecknad eller majoriteten.

Jag tror verkligen, att man kommer sanningen närmast, om man säger, att det förefanns två olika riktningar som företrädde inom det särskilda utskottet bland de inkallade. Den ena representerades av Rysslandssvenskarna, närmast generalkonsul Hagelin. Men icke ens han fick understöd av den man, som var uppe samtidigt med honom själv, nämligen herr Hamrin, ty denne tog indirekt avstånd från påståendena, att ingen skulle resa till Ryssland o. s. v. Slutligen skulle jag vilja fråga: gälla alla dessa förklaringar, även om de fällts i det särskilda utskottet, måhända mera än det stora antal ansökningar om pass från svenska affärsmän för resa till Ryssland för drivande av affärer, som ingivits?

Man säger emellertid, att då utrikeshandeln i Ryssland är monopoliserad, så kan man härvidlag ingenting göra. Enligt ett meddelande i Rosta har det dock förklarats, att lantbruksmaskiner och lantbruksprodukter redan äro frigivna i Ryssland, så att vem som helst kan handla med dem, och i övrigt undrar jag, om man icke kan våga det påståendet, att de svenskar, som under den sista tiden varit i Ryssland, bättre känna förhållandena vis å vis möjligheterna för affärer än det särskilda utskottets majoritet.

Vad beträffar punkten om att ryssar skulle få komma till Sverige och svenskar till Ryssland, vilken punkt åtminstone på ett tidigare stadium har intagit en stor plats i diskussionen, så undrar jag, vem som bestämmer denna sak, även om en bestämmelse om reciprocitet är införd i vederbörlig artikel. Om ryssar få komma till Sverige, så är det väl på av svenska myndigheter beviljade pass och dessa ha i sin hand att utvisa dessa ryssar för den händelse — vilket är kärnan bakom allt talet — de skulle bedriva otillåten agitation. Vidare tror jag mig veta, att också denna punkt införts på svensk önskan därför att man utgick från att genom densamma tillmötesgicks ett speciellt svenskt intresse.

Det sades, att man bör vara försiktig med löften om beställningar, ty det finnes i Ryssland icke betalningsmöjligheter o. s. v. I Dagens Nyheter för den 27 maj publicerades ur en engelsk tidning en artikel, författad av en av Englands och kanske hela världens främste finansiella experter, mr Keynes. Det heter i Dagens Nyheter: »Författaren har kommit till ett i flera avseenden överraskande resultat». Och så tillägges det bl. a.: »De senaste månadernas prisstegring finner företrädesvis sin förklaring i den omständigheten, att återinförandet av penningekonomin krävde en väl-

dig emission av omsättningsmedel. Nu sedan övergångsstadiet är överständet, försiggår sedelutgivningen i betydligt långsammare tempo, vilket även kan märkas på pappersrubelns värde, som under de senaste veckorna visat tecken till stabilitet.» — »Antager man», och tilläggas det längre ned ifråga om statsutgifterna, »att guldpriset ligger cirka 50 procent högre än före kriget, får man en årlig utgift av cirka 180 miljoner pund sterling, ett belopp som i beaktande av förvaltningsområdets storlek är högt, men icke orimligt.» Och så övergår Keynes att tala om skatterna och meddelar — om nu icke beräkningarna slå fel — att i själva verket kommer lantbrukets produktionsutbyte att under innevarande år uppgå till över 700 miljoner pund sterling. Detta utgör ungefär $\frac{2}{3}$ av fredsårets medelskörd, tillägger han. Han belyser vidare, huru staten täcker sina utgifter genom skatteintäkter och tillägger: »Planen att stabilisera pappersrubelns värde är i varje fall icke svårare att genomföra än för åtskilliga andra valutors vidkommande». »Vem vet», säger han, »om icke Ryssland en vacker dag överraskar Europa med att vara den första av de krigförande staterna, som uppnår ordnade förhållanden inom sitt myntväsen? I ett avseende kommer just penningsystemets fullständiga sammanbrott att underlätta en nyordning. Man kan hänvisa till Frankrikes exempel efter den stora revolutionen», o. s. v., o. s. v. Jag tror, att de uttalandena i fråga om möjligheterna för Ryssland att skapa betalningsmedel tala ett fullt ut så vederhäftigt språk som både det, som anförts av herr Edén och av herr Lindman.

Det var här också fråga om rysslandssvenskarnas fordringar i Ryssland. Herr Lindman betecknade dem såsom uppgående till 600 à 700 miljoner kronor. Jag ber att få konstatera, att icke ens särskilda utskottet har lyckats att få kasta en blick på dessa fordringar, icke på något sätt. Det har gjorts en framställning om saken, men jag vet icke, vad resultat den medfört. Äro männe dessa fordringar av den natur, att de icke tåla att ses på? vilket jag tror att en del rysslandssvenskar kunna intyga. Det finnes t. ex. enligt vad som uppgives kontorister, som suttit på svenska firmors kontor i Moskva och Petersburg med 150 kronor i månaden i lön, men som sedan stå upptagna med fordringar på 700.000 svenska kronor eller något sådant. Är det så, ärade kammarledamöter, att våra fordringar ha samma bakgrund, då tror jag icke, att herr Lindman bör tala så ingående om dem. Ätminstone på mig verkar det ytterst misstänkt, då man förklarar: se, dessa listor på fordringarna äro konfidentiella; dem får ingen se. Är det meningen, att svenska staten och svenska riksdagen skola sätta sin kraft bakom sådana fordringar? Och till på köpet utan att se dem? Är det för sådana fordringars skull som herrarna anse, att detta avtal bör avslås, då synes det mig, att man har anledning vara ytterst betänksam.

Slutligen har här talats om, att vi borde visa europeisk solidaritet. Jag måste då fråga mig: vilketdera av de olika slag av

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

europaisk solidaritet som vi ha, avser man? Det finnes nämligen tre sorters europeisk solidaritet i förhållande till Ryssland. Vi ha den solidaritet, som alla de stater visa, vilka erkänt Sovjetryssland de jure, nämligen Tyskland, Österrike, Estland, Lithauen, Polen, Turkiet, det senare sådant det representeras av Angoraregeringen. Det finnes en annan solidaritet, som representeras av de stater, som erkänt Ryssland de facto, nämligen Italien, Tjeckoslovakiet — jag kan meddela från tillförlitlig källa, att avtalet med detta land nu är slutet — Norge, England o. s. v. Eller är det till sist — herr Lindman var åtminstone icke oklar på den punkten — den europeiska solidaritet, som representeras av Frankrike, som icke vill ha något att göra med Ryssland officiellt, men reellt medger Ryssland att upprätta en handelsdelegation i Paris? Är det den solidariteten, som herr Lindman och herr Edén, vilka tyckas vara de speciella representanterna för en sådan åsikt tillsammans med den övriga utskottsmajoriteten, förfäktat? Är det den franska politiken mot Sovjetryssland, som herrarna vilja, att även vi skola följa? Då tror jag, att det är bättre att säga ifrån, att vi icke vilja ha något avtal alls, än att intaga en dylik ståndpunkt.

Det talades här för övrigt om Amerika. Såvitt herr Lindman trodde sig veta, så hade Amerika intagit en liknande ståndpunkt, och han ansåg det vara belysande. Dagens telegram meddela emellertid, att representanter för den amerikanska automobilfirman Ford samt en lantbruksmaskinfirma anlant till Moskva och tagit itu med att bereda handelsförbindelser med Ryssland. Och så en annan sak, som jag antar, att herr Nylander känner till. Är det icke så, att amerikanska kapitalister hålla på att i Stockholm bilda ett bolag för att med svenska ombud driva affärer med Sovjetryssland? Jag vågar vädja till er, kammarledamöter, är det icke bättre då att ställa sig på den ståndpunkt, som regeringen intagit och öppet och ärligt säga att vi taga detta avtal därför, att det åtminstone icke kan skada oss?

Herr Lindman ville också, såvitt jag fattade honom rätt, framställa saken så, att av den tyska regeringen och från tysk sida gjordes icke något nämnvärt för att få igång förbindelser med Ryssland. Man hade blivit avkyld, därför att Ryssland vägrat lämna gulddeposita som säkerhet. Jag känner ej till den saken, men jag tror icke, att det förhåller sig så. Jag vill meddela som belysande för, hur handelsförbindelserna mellan Ryssland och Tyskland utvecklats, att ett av de sista telegrammen angående saken talar om, att den rysk-tyska handelskammaren i Petersburg återupptagit sin verksamhet. En tysk rederifirma i Hamburg har i mycket stor utsträckning, jag vill icke säga monopol, men i alla fall fått hand om den ryska handeln på Östersjöhamnarna, alltså den, som skulle beröra också Sverige. Vidare meddelar ett annat telegram av dagen, att en representant för en stor amerikansk rederifirma erbjudit sig att upprätta regelbundna fraktförbindelser mellan Petersburg och de viktigaste hamnstäderna i Europa och Amerika. Allt detta är belysande för det tal, som här presterats, gående ut på, att det i själva

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

verket icke är så många makter, som vilja ha handelsförbindelser med Ryssland. Jag tror mig ej säga för mycket, om jag påstår, att motsatsen är fallet, att det för närvarande pågår, om ej från regeringarna officiellt, så dock från mycket stora banker samt industri- och näringsgrupper i hela världen en fullständig kapplöpning på den ryska marknaden.

För övrigt har nyligen meddelats i en intervju, återgiven i en tidning i Riga, att genom avtalet med Tjeckoslovakiet det landet förbundet sig att leverera en massa järnvägscisterner till Ryssland. I Tyskland har beställts tusen cisterner, och England har fått stora beställningar på telefon- och telegrafapparater. När så är fallet, och då denna strävan som sagts finnes från alla håll att komma in i Ryssland, framför allt från metallindustriens sida, då skulle jag vilja fråga vederbörande härvidlag, kanske icke minst herr Nylander: Är det icke så, att vår maskin- och metallindustri har det sämst? Och visar icke statistiken, att denna industrigren haft största nyttan av handelsförbindelserna med Ryssland? Ha vi icke i fortsättningen utsikt att få stor nytta av dessa förbindelser? Är det då att tillvarataga den industriens intresse, då man yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag och därigenom vill bidraga till — ty det är fara värt, att så blir fallet — att järnridån på nytt fälles mellan Ryssland och Sverige?

Jag kan sluta här. Jag skulle emellertid, innan jag slutar, kunna hänvisa till ett uttalande av tyske rikskanslern, d:r Wirth, som han gjorde för ett par dagar sedan i tyska riksdagen, angående avtalet mellan Tyskland och Ryssland. Han säger, att det icke finnes något annat att göra, och han citerar ett uttalande av den engelske premierministern, nämligen att de tyska och ryska folken ha drivits ut i en ställning, som måste leda till dylikt. Och vidare säger han, att icke på tysk och icke på rysk sida ligger misstaget, utan i de allierades uppträdande, som gjort, att de tyska och ryska folken ha all anledning att gå tillsammans. Jag tror, att sådant läget är i vårt land, är det mera anledning att taga fasta på detta omdöme, som dock kommer från ett land, som konkurrerar med oss industriellt, än att taga hänsyn till de varnande ord, som fällts, exempelvis nu senast från herr Lindmans sida.

Vad blir nu följden, om riksdagen avslår detta avtal? Det blir då ett avtalslöst förhållande mellan Ryssland och Sverige. Krasnavtalet är, om jag icke är dåligt underrättad, redan tidigare uppsagt. Om nu detta förslag faller, då skulle jag vilja fråga er: Vad är det då, som förestår? Kan man männe då icke räkna med, att ryssarna skola försöka att avveckla de beställningar, som de hittills placerat i vårt land. Kan man icke räkna med, att de beställningar av delar till lokomotiv, som gjorts hos Nydqvist & Holm i Trollhättan på 20 miljoner kronor sedan skulle gå till Tyskland? Kan man måhända räkna med, om riksdagen avslår detta avtal, att det avtal om leveranser för 50 miljoner kronor, som Centrosojus för kort tid sedan träffat med en svensk bankirfirma, kommer att upprätt-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

hållas? Enbart detta, som alltså gäller 70 miljoner kronor, synes mig tala ett tydligt språk i motsatt riktning mot vad här påståtts om de »ögonblickliga fördelar», som Sverige har av att sluta detta avtal med Sovjetryssland.

Till sist, herr talman, ber jag att få säga, att från kommunistisk synpunkt kan jag icke annat än tacka utskottsmajoriteten för det avslagsyrkande, till vilket den kommit. Och från kommunistisk synpunkt, om jag såge saken uteslutande ur partisynpunkt, skulle jag kunna tacka riksdagen, om den avslår detta avtal. Men över dessa synpunkter står dock något annat och viktigare, nämligen hänsynen till hela den svenska arbetarklassen. Detta avtals slutande ger oss mycket större möjligheter att få igång industri och näringar och arbete åt arbetslösa och större möjlighet att komma in på den ryska marknaden än om vi gå den väg, som utskottets majoritet föreslagit och avslå propositionen. Jag fruktar, att detta senare kan leda till ett fullständigt avbrytande av förbindelserna med Ryssland och vårt lands utestängande från den ryska marknaden. Men det är väl ej detta, som herrarna avse?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr Kilbom förenade sig herrar *Dahlén, Samuelsson, Molander, Herou, Karlsson* i Grängesberg och *Spångberg*.

Herr Nylander: Herr talman! Jag skall till en början be att få tacka herr Kilbom för hans vänlighet att befordra mig till ordförande i Exportföreningen. Jag intar eljest fortfarande den mera blygsamma ställningen som dess verkställande direktör, och jag vill i denna ställning och från denna plats kraftigt understryka, att under hela den tid, Krassinavtalet existerat, har Exportföreningen till punkt och pricka infriat alla förbindelser, som för föreningens vidkommande äro i avtalet intagna. Jag tror, att det efter herr Kilboms anförande är lämpligt, att detta här kraftigt understrykes.

Jag vill också, underligt nog kanske, i en punkt något instämma med herr Kilbom, nämligen i så måtto, att jag åtminstone i ett eller två fall ej för min personliga del kunnat gilla det förfaringssätt i fråga om persona grata-klausulen, som våra myndigheter använt. Men för övrigt ber jag att på det bestämdaste få protestera mot herr Kilboms antydan, att jag *bakom kulisserna* av några mer eller mindre underliga skäl skulle arbeta för att söka fälla detta nu föreliggande avtal. Varför jag för min del icke kan godtaga detsamma, skall jag närmare redogöra för, och jag vill då lägga mera svenska synpunkter på hela problemet, än herr Kilbom gjorde. Innan jag övergår att förklara, varför jag icke för min del kunnat gå med på avtalet, vill jag emellertid i korthet besvara de frågor, som herr Kilbom direkt framställde till mig.

Han frågade bland annat, om det förhållandet, att utskottets majoritet ej kunnat gå med på avtalet, hade haft sin orsak däri, att det gamla ryska konsulatet på Hantverkaregatan existerar. Herr Kil-

hom vet mycket väl, att det icke är den enda konsekvens, han därvid åsyftade, utan att det är många andra mera allvarliga, som skulle följa, om avtalet i föreliggande form godkändes.

Vidare sade herr Kilbom, att såvitt han hört, skulle den kritiserade punkten om rekvisitioner, nämligen att dessa ej skulle försiggå utan skäligt vederlag, hava framlagts från svensk sida. Jag får uppriktigt erkänna, att jag icke vet, om så är förhållandet. Men är detta riktigt, kan jag ej finna, att något större försvar för saken därmed föreligger, ty då ha våra förhandlare gjort sig skyldiga till en blunder, som utskottet velat korrigera.

På frågan, huruvida icke vår metall- och maskinindustri är i nödläge, behöver jag ej närmare ingå. Men jag vill betona, att herr Kilbom gör sig skyldig, liksom också herr Engberg och herr Eriks-son i Grängesberg, till absolut överdrift, då han påstår, att avtalet, som det nu föreligger, skulle medföra omedelbara fördelar för dessa industrier. Det påståendet ha för övrigt reservanterna själva slagit ihjäl i en passus i betänkandet.

Härefter vill jag i korthet övergå till att lägga fram de skäl, varför jag för min del ej kunnat gå med på avtalet i dess nuvarande form. Men jag ber, innan så sker, herrarna vara övertygade om, att ingen mer än jag önskar livliga handelsförbindelser med Ryssland, och att det därför varit tungt vägande skäl, som för mig förelegat, då jag ej kan ge avtalet min röst.

När i maj 1920 det s. k. Krassinavtalet genom svenska regeringens försorg avslöts mellan Exportföreningen och Centrosojus, förelåg därmed en början till ett upptagande på nytt av de då så gott som helt och hållet avstannade förbindelserna mellan Ryssland och utlandet. Detta avtal blev nämligen inledningen till en del överenskommelser med andra länder, och resultatet blev alltså ur denna synpunkt — det bör i denna stund ej här glömmas — även Ryssland till nytta. Att vårt land haft betydande fördelar genom de stora beställningar, som genom detta avtal placerats inom den svenska industrien, är bekant, varför jag ej här närmare behöver ingå på den frågan. Sedan denna bräsch emellertid blivit slagen, avslöt Ryssland som sagt nya avtal, och sedan detta hade skett var det enligt min uppfattning alldeles naturligt, att man därefter kom tillbaka till Sverige och önskade ett vidgat avtal med oss.

Då dess önskemål och förslag från rysk sida förklidat år förelades bland annat Exportföreningen till prövning, är det nu icke längre någon hemlighet att meddela, att denna förening ställde sig sympatisk till detta förslag, vilket också blev fallet inom andra grupper av vårt svenska näringsliv. Oaktat åtminstone enligt en punkt av Krassinavtalet, nämligen den av herr Lindman berörda, återlämnandet av beskickningshuset i Petrograd och generalkonsulatet i Moskva ej ägt rum, så kommo också förliden höst förhandlingar till stånd, vilka resulterade i det förslag som framlagts till ratifikation av riksdagen och som vi här i dag behandla.

Jag kan när så sker från denna plats icke underlåta att uttala den uppfattningen, att det troligen skulle ha varit till nytta om nä-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

ringslivets egna målsmän i större utsträckning, än nu varit fallet, hade beretts möjlighet att framlägga sina synpunkter och önskemål under förhandlingarnas gång. Ty ur rent praktiska affärssynpunkter måste det sägas, att avtalet, när det publicerades, blev på de flesta håll i många hänseenden en stor besvikelse. I politiskt avseende utomstående, men av de svensk-ryska förhandlingarnas utveckling verkligen varmt intresserade, sunt, och framför allt *svenskt* tänkande svenske män funno i detta avtal punkter, som omöjliggjorde vad avtalet dock först och främst borde vara, nämligen en verklig bas för återuppbyggandet av de ekonomiska förbindelserna mellan Sverige och Ryssland. Att kritiken på vissa håll, där den blev alltför mycket inblandad med politik, sköt över målet, är jag den förste att erkänna. Men försvaret blev också bemängt med politik och målade från sin utgångspunkt de ekonomiska fördelarna av ett dylikt avtal på ett sätt, som sannerligen kom de verkligt vederhäftiga och för Ryssland intresserade läsarna att ställa sig mer än skeptiska, då de mer än väl insågo — med den erfarenhet de hade från landet i fråga — de stora svårigheter, som föreligga i ett återuppbyggande av landet i fråga, man må sedan ha vilka avtal eller överenskommelser som helst. Resultatet blev emellertid, att den tavla, om vilken avtalsförslaget skulle utgöra ramen, blev skäligen matt, d. v. s. i få ord, att det stora flertalet av de på Ryssland inriktade vederhäftiga svenska företagen, d. v. s. de som verkligen kunde komma i fråga om större leveranser, funno avtalet sakna de förutsättningar, som voro nödvändiga för att dessa företag på allvar skulle kunna återupptaga eller börja verksamhet på mera lång sikt. Och det, mina herrar, är givetvis nödvändigt. Att mera korta affärer fortfarande skulle kunna göras, var givet, ty härtill fanns redan möjlighet genom Krassinavtalet.

När nu Ryssland, enligt vad herr Kerschentzeff senast i går i en intervju meddelat, från Sverige erhållit varor av god kvalitet, har därigenom också Ryssland haft fördelar av nyssnämnda avtal.

Jag vill i det sammanhanget begagna tillfället att framhålla, att Exportföreningen haft ett angenämt samarbete med härvarande ryska handelsdelegation och likaledes att de företag, som utnyttjat Krassinavtalet, på det hela taget skött sina affärer på ett synnerligen målmedvetet och energiskt sätt, i det de med några få undantag levererat varor av en kvalitet, som bidragit till att stärka den välvilliga uppfattningen i Ryssland om svensk industri och dess kapacitet. Jag vill också antyda att, såvitt jag vet, har hittills betalningen ordentligt influtit för dessa leveranser.

Men, ärade kammarledamöter, även från håll inom de företag, som genom sina affärer under Krassinavtalet haft ett särskilt intresse av ett nytt avtal, erkändes, när förslaget kom, att detta innebar flera från svensk synpunkt svaga detaljer, mot vilka som sagt från näringslivet i övrigt de allra skarpaste betänkligheter rests. Det är mot denna, jag vågar säga den största delen av de svenska företagens uppfattning, som bakgrund, som hela förslaget enligt min åsikt bör betraktas. Ty finner den stora massan av de företag, som verkli-

gen kunna göra sig gällande i Ryssland och som också ha större erfarenhet från detta land än Sveriges riksdag, finner den delen att avtalet för dem innebär för stora risker och ur svensk synpunkt ej tillräckliga fördelar, så skall sannerligen icke Sveriges riksdag tvinga vårt land in på ett avtal, som under dylika förhållanden ej kan bli annat än till mindre nytta för vårt land och likaså till mindre nytta för Ryssland.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Även reservanterna erkänna ju, att ett övervägande av sakens praktiska sida bort leda till en varning mot att överskatta de omedelbara fördelarna av ett handelsavtal. Jag kan endast beklaga, att man, såvitt jag kan förstå, inom vida kretsar av vår arbetarvärld fått för sig, att genom detta avtal våra fabriker skulle i många fall åter kunna sättas i gång och arbetslösheten avsevärt minskas. Jag skulle önska att så varit fallet, men jag vet att det icke är så. Förutom att stämningen bland de flesta svenska företag med verklig leveranskapacitet för Ryssland är av den art jag nyss nämnt, kommer härtill den omständigheten, att Genuakonferensen skall fortsättas i Haag, varigenom åtminstone en ny möjlighet skapas till att på ett eller annat sätt internationellt söka ordna de gamla tvistigheterna mellan Ryssland och övriga länder, således även Sverige. På den frågan vill jag icke vidare ingå, då den så utförligt behandlats både av herr Edén och herr Lindman, utan jag vill instämma i vad dessa herrar härvidlag framhållit såsom mest praktiskt, nämligen att tiden icke är så brådskande i detta fall, utan att vi kunna vänta.

När nu emellertid utskottet gick till att behandla förslaget, så vände det sig givetvis till näringslivets målsmän för att skaffa sig en uppfattning om deras mening. Och jag vågar påstå, att majoriteten kommit till det resultat den gjort efter mycket omfattande undersökningar. Jag vill vidare begagna tillfället att i det fallet inlägga en skarp gensaga mot herr Kilboms påstående, att majoriteten sökt undertrycka vad som i detta sammanhang från en del håll framhållits. Så är icke fallet. Reservanterna anmärka nu visserligen att utskottet nått detta resultat genom att, som det står, »skjuta i förgrunden uppfattningen hos vissa rysslandssvenskar». Detta påstående har ju i förbigående blivit bemött av föregående talare, men jag anser mig icke desto mindre icke kunna gå förbi den punkten. Ty för mig står det klart, att av var och en, som något känner till ryska förhållanden, det måste erkännas, att det är nödvändigt att höra personer med mångårig och även ny erfarenhet från detta land, som för en utlänning alltid är så svårt att verkligen lära känna. Skälet till att höra dessa representanter har ju också varit desto större, som reservanterna själva på sidan 30 påpeka, att den långt övervägande delen av handelsutbytet mellan Sverige och Ryssland av tradition ägt rum mellan svenskar i Sverige och svenskar i Ryssland. Är det då så märkvärdigt, att man ingående hört dessa svenskar, som så bidragit till utvecklingen av den svenska handeln där ute? Det är säkerligen på dem vi få räkna även i framtiden och naturligtvis även på andra, som komma dit, ty herrarna kunna vara övertygade om, att arbetet på Rysslands återuppbyggande får

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

börja i grunden för att så småningom växa mot höjden. Och detta kommer att taga tid, erfarenhet och pengar. Påståendet, att dessa rysslandssvenskars blickar äro riktade mera mot det förflutna, såsom reservanternas anföra, än mot framtiden, uppväges för övrigt av vad reservanternas redan i följande punkt säga, nämligen att dessa svenskar själva betonat Sveriges stora framtidsmöjligheter i Ryssland och vikten av att snarast möjligt träffa förberedande anstalter för verksamhetens återupptagande där ute. Vad dessa rysslandssvenskar emellertid liksom det stora flertalet av det svenska näringslivets egna män understrukit är att det nu föreliggande förslaget icke erbjuder tillräckliga garantier för att här ifrågavarande verksamhet skall med säker framgång kunna återupptagas. Motsatsen mot detta påstående ha heller icke reservanternas kunnat bevisa. De ha tvärtom på ett ganska lätt sätt förbigått denna viktiga punkt och trots all herr Engbergs vältalighet står den punkten orörd. Jag tror verkligen ofantligt mycket mera på vad dessa det praktiska livets män med mångårig erfarenhet från Ryssland ha sagt och likaså på vad den svenska företagsamhet, som skall taga riskerna där ute, har för åsikt än på vad reservanternas i utskottet ha framfört. Det torde verkligen mina kamrater ursäktat mig, ty så vitt jag vet, är det bland utskottsminoriteten endast herr Kilbom, som har ekonomisk erfarenhet från Ryssland.

Jag vill icke för övrigt trötta kammaren med att ingå på de olika punkter i förslaget, som från svensk synpunkt kunna anses särskilt otillfredsställande, då ju detta skett både i pressdiskussionen och i utskottsbetänkandet. Jag kan emellertid icke underlåta att i likhet med herr Lindman påpeka, att de flesta affärerna, så länge utrikeshandeln är monopoliserad, fortfarande torde komma att göras genom de ryska handelsdelegationerna i utlandet, och jag är säker på, att dessa affärer under den närmaste tiden, då guldet börjat sina, måste komma att begränsas. Därigenom bli fördelarna av att få svenska män etablerade i Ryssland mindre. Jag vill för övrigt i det sammanhanget framhålla, att om exempelvis en svensk affärsman beger sig dit och tar med sig ett konsignationslager för att tack vare den fria inrikeshandeln försälja det där, så kan han, även om hans varor icke rekvireras. dock råka ut för en annan eventualitet, som varken av utskottet eller här i debatten berörts. Han kan nämligen råka ut för den omständigheten, att myndigheterna, om de behöva hans varor, åsätta dem maximipris. Hurdant detta maximipris blir är icke gott att säga. Sättes det för lågt, gör han förlust, och han har icke rättighet enligt avtalet att utföra sina varor. Utan att komma i konflikt med rekvisitionsparagrafen och punkten om »utan skäligt vederlag» kan man ändå råka illa ut. Innan äganderätten erkännes och verkligen respekteras, torde, säga vad man vill, tillräcklig grundval näppeligen förefinnas från allmän ekonomisk verksamhet från utlandets sida i Ryssland.

Herr Kilbom nämnde, hur livlig önskan var från en del företag i olika länder att börja ekonomisk verksamhet i Ryssland. Ja, den önskan förefinnes även här, såsom herr Kilbom mycket väl vet, hos

flera stora företag, däribland sådana, som i första hand skulle komma ifråga, när det gäller koncessionsverksamhet. Men dessa ha funnit villkoren för koncessionerna vara sådana, att de icke kunna taga på sitt ansvar att börja en verksamhet där ute. Om vi nu i tidningarna få se dylika blänkare från olika länder, är det icke alls säkert, att resultatet blir bättre än vad vi hittills i vårt land sett. Nu skall icke herr Kilbom säga, att det är märkvärdigt, att exportföreningens chef kan tala mot en verksamhet på Ryssland. Nej det går ej, ty jag är minst lika intresserad därav som herr Kilbom. Men det gäller, i vilken ända vi skola börja, och jag vill för min del icke tillråda svenska köpmän och industriidkare att kasta goda pengar efter de 600 eller 700 miljoner kronor, som redan ligga där ute. Ifall någon frågar, om jag ställer mig utanför strävandena att återupptaga förbindelsen med Ryssland, vill jag alltså svara ett bestämt nej, och jag begagnar tillfället kraftigt understryka, att både utskottsmajoriteten och säkerligen hela vårt land och framför allt det svenska näringslivets representanter icke önska något högre än att vårt land snarast möjligt skall komma i intimaste förbindelse med det stora framtidslandet Ryssland. Ett handelsavtal bör därför snarast möjligt komma till stånd, men det bör vara, om man skall utgå från föreliggande förslag, så ändrat, att det i väsentlig mån bidrager till att skapa det ömsesidiga förtroende, som inom det internationella varuutbytet är den viktigaste och nödvändigaste förutsättningen för verkliga och goda resultat. Genom ett så avpassat avtal vinner också Ryssland den fördelen, att en bas skapas för en allmän uppslutning från den svenska industriens sida för återuppbyggande av Rysslands ekonomiska liv. Med nu föreliggande avtal våga emellertid som sagt icke en stor del företag inlåta sig på affärer med Ryssland, och till dem höra flera av de leveranskraftigaste. Under sådana förhållanden har ej heller Ryssland någon glädje av det nu föreliggande avtalet.

Då jag efter samvetsgrann prövning av detta ärende funnit, att det föreliggande avtalet genom sina brister i vissa punkter icke är ägnat att skapa en dylik grundval för det ömsesidiga förtroende, som är nödvändigt för en sund och på lång sikt gående utveckling av de svensk-ryska handelsförbindelserna, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i förhoppning om, att nya förhandlingar skola upptagas, ledande till det av alla svenskar önskade målet, nämligen vänskapliga, förtroendefulla och bägge länderna gagnande ekonomiska förbindelser mellan Sverige och Ryssland.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

kammarnas talmän gemensamma voteringar komme att äga rum fredagen den 2 nästkommande juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,26 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 31 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutet preliminärt avtal ävensom i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr V e n n e r s t r ö m, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till de glest besatta kammarbänkarna kan det anses icke för något särdeles stort nöje att vara förste talare nu, efter middagsrasten. Jag är synnerligen tacksam mot de 20 ledamöter, som underkastat sig besväret att börja lyssna även till mitt anförande. Men det är icke bara detta olycksöde, som träffat mig, utan också att den senaste talaren före middagen, nämligen herr Nylander, mot vilken jag skulle rikta en replik, för tillfället är från kammaren avviken.

Herr Nylander har i dag i den ryska frågan liksom tillföre visat, att det bor tvenne själar i hans bröst. Den ena själen tillhör den gode högermannen, den andra tillhör verkställande direktören för exportföreningen. Det borde väl enligt min tanke förhålla sig så, att den senare själen nu talade med en sådan styrka, att herr Nylander skulle vara villig att avgiva sitt votum till förmån för handelsavtalet. Vi finna emellertid, att vid detta tillfälle är det den gode och trogne högermannen, som fått övertaget. Högermannen ställer sig likgiltig mot avtalet, under det att den som önskar största möjliga export för Sveriges industri självfallet måste ställa sig mera förstående mot avtalet såsom varande en hjälp att hålla maskineriet i gång genom att bereda utbyte för Sveriges industri. Det är med beklagande, som man vid detta tillfälle kan finna att

samme herr Nylander, som år 1920 var verksam för tillkomsten av Krassinavtalet, vilket för Sverige lämnat stora ekonomiska resultat, hjälpt till att utplåna väsentliga delar av frukterna av detta avtal.

Det finnes enligt min tanke tvenne olika principer, efter vilka man kan gå, när det gäller att få en överenskommelse med Ryssland. Den ena principen är mera passiv, den andra mera aktiv. Man skulle med användande av termer, som begagnades under krigstiden i England, kunna jämställa den aktiva principen med den princip, för vilken Lloyd George gjorde sig till tolk, då det gällde att om möjligt vinna kriget för ententens vidkommande. Den andra principen skulle kunna jämställas med Asquiths bekanta grundsats: »Wait and see»; vänta och se: vi skola tills vidare ingenting göra utan lägga armarna i kors. Det är denna »wait-and-see»-princip ifråga om affärerna gent emot Ryssland, på vilken även exportföreningens verkställande direktör vid detta tillfälle slagit in. Herr Nylander, som nu är återkommen — jag tackar — ville som talesman för sin ståndpunkt inregistrera samtliga det praktiska livets män och förklarade i detta sammanhang, att han toge mest hänsyn till dessa i detta fall. Jag undrar emellertid, herr Nylander, om det icke är en sanning med mycket stor modifikation, att samtliga det praktiska livets män omfatta samma åsigt, som herr Nylander härvidlag. Jag vill erinra herr Nylander därom, att han inom sitt eget parti har en sådan man som f. d. finansministern Vennersten, en välkänd finans- och industriman, som i detta fall ställt sig på samma ståndpunkt, som vi talesmän för den socialdemokratiska ståndpunkten göra. Jag vet icke, om herr Nylander är färdig att ge även denne man samma dåliga betyg som han gav alla andra på vår sida.

Jag har här i min hand en tidning, som heter »Svensk export». Huvudredaktören är en välkänd man, nämligen herr Erik Nylander. Som första ledande artikel i häftet nr 6 för mars månad läses en artikel om ryska handelsavtalet, som är undertecknad icke av filosofie kandidat Nylander utan filosofie doktor Karl Hildebrand. Denne man ställer sig nu i herr Nylanders egen tidning på samma ståndpunkt som vi; han för med största möjliga energi talan för att detta avtal snarast möjligt bör bifallas. Jag ber då å doktor Hildebrands vägnar att få nedlägga min starka protest mot denna något oförsynta behandling från huvudredaktörens sida mot en av hans mest aktade och värderade och dugande medarbetare, en person, som på många håll i samhället gjort sig bekant som en synnerligen kunnig och även praktiskt duglig man.

Vi kunna också ett ögonblick förflytta oss utanför Sveriges landamären — det gäller ju här i alla fall en liten internationell angelägenhet.

Herr Nylander höll sitt stora tal ungefär kl. 4 på middagen. När vi läste morgontidningarna, funno vi, att det meddelades i telegrammen, att några sådana talesmän för tysk industri och finansiell liv som Krupp och Stinnes slagit sig tillsamman med sovjetregeringen om ett gemensamt bolag med ett kapital på, jag vill minnas, cirka 30 miljarder pappersmark. Det visar sig sålunda, att även dessa män ha en

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

annan uppfattning om de bästa metoderna vid ställningstagandet till Rysslands ekonomiska liv än den, som herr Nylander givit uttryck åt. Jag ber verkligen herr Nylander om ursäkt, då jag begagnar samma vändning, som han använde mot oss, då jag yttrar, att jag tager mera hänsyn till både f. d. finansministern Vennersten och doktor Hildebrand och även herrar Krupp och Stinnes såsom talesmän för det praktiska livet, än till den i övrigt dugande man, som är direktör för exportföreningen.

Det föreföll mig för övrigt, som om herr Nylanders syn på möjligheten att göra någonting reellt härvidlag i hög grad vore färgad av den pessimistiska och mörka uppfattning om den ekonomiska framtiden, till vilken rysslandssvenskarna kommit så väl ute i den offentliga debatten som även, då de voro kallade till handelsavtalsutskottet. Man kan förstå, att rysslandssvenskarna huvudsakligen vilja begagna dessa förhållanden som en press för att åstadkomma bästa möjliga resultat med hänsyn till sina fordringsanspråk. Jag kan emellertid icke underskriva herr Nylanders starka protest mot den skildring, som herr Kilbom gav från det utskott, där såväl herr Nylander som undertecknad haft äran att vara suppleanter och mot de uttalanden, som han i anledning därav gjorde. Jag har liksom herr Kilbom fört synnerligen noggranna anteckningar, och jag ber att få instämma i vad herr Kilbom sade, att man blev minst sagt överraskad, då man läste utskottets betänkande och fann, att man där anser, att inga av de talesmän, som voro tillkallade som experter, hade uttalat sig förmanligt och hoppfullt om de ekonomiska möjligheter, som skulle följa av detta avtal. Jag har med stöd av mina anteckningar den bestämda uppfattningen, att från utskottets sida skett en avsevärd färgläggning. Det har förekommit uttalanden från experternas sida, som ge en annan bild av deras tankegång än den, som utskottet för sin del uttryckt. Jag vill nu på tal om rysslandssvenskarnas agitation säga, att jag finner deras ståndpunkt mycket förklarlig, ty det är klart, att människor, som förlorat miljoner kronor, ögonblickligen vilja hava allt tillbaka. Denna agitation var för övrigt framme redan före Krassinavtalets tillkomst 1920. Man kom från detta håll den gången med samma spådomar som nu: att det funnes inga möjligheter att göra några nämnvärda avslut, några nämnvärda affärer med Ryssland, en uppfattning, som ledde till, att de för sin del icke ville vara med om ett sådant avtal som Krassinavtalet. Utvecklingen har emellertid mycket bestämt desavuerat dessa olycksprofeter och olyckskorpar. Den har desavuerat »wait-and-see»-politiken. När utvecklingen alltså gått i den riktning, att den visat, att Krassinavtalet varit av det största möjliga värde för Sverige, ligger däri ett vittnesbörd, att utvecklingen med framtiden troligen kommer att med samma styrka desavuera dem som nu föra en liknande talan med hänsyn till Rysslandsavtalet.

Sedan vill jag för min del gentemot herr Nylander yttermera säga, att vi å vår sida visst icke ha den tron, att man omedelbart skall kunna åstadkomma så synnerligen stora affärer eller att man tack vare detta nya avtal genast skall få skåda några verkliga

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

underverk. Jag har inte alls denna uppfattning, men jag har den tankegången, att genom avtalet en av förutsättningarna för detta pionjärarbete skulle skapas, detta preliminära undersökningsarbete rörande de ryska förhållandena, som är oundvikligen nödvändigt, om man sedan skall kunna göra något nämnvärt i affärsväg. Det har här talats om de ryska koncessionerna. Jag instämmer med herr Nylander och herr Lindman däri, att vi säkerligen icke under den närmaste tiden kunna tänka på att få några mera betydande sådana. Men jag vill ställa till herr Nylander den frågan, om han icke i alla fall tror, att koncessionsvägen blir den väg, på vilken de ryska myndigheterna i det väsentliga komma att avveckla skadeståndsproblemet. Är detta fallet, borde det väl också vara tämligen självklart, att man måste se till, om man inte i förväg kan skaffa sig möjlighet till de föregående undersökningar, som äro nödvändiga, om man sedan på grundval av dessa skall våga hoppas att få några större eller mindre koncessioner till stånd genom de män, som ryska regeringen utser. Jag vill i det fallet fullständigt instämma i den åskådning i frågan, som förfäktats av den av herr Nylander underkände värderade medarbetaren, nämligen doktor Karl Hildebrand. Han säger nämligen: »Men vad varje land kan göra i förväg, det är att undersöka de koncessioner, som Sovjetregeringen föreslår, och att utarbeta program för deras utnyttjande, eventuellt förhandla om samarbete med utlänskt kapital. De förberedande utredningarna måste göras i Ryssland på ort och ställe, och för den saken erfordras generellt inresetillstånd, d. v. s. en av huvudbestämmelserna i det nu framlagda avtalet.» Jag ber att helt få instämma i denna doktor Hildebrands ståndpunkt, och jag tror, att denna är tillräckligt stark för att utgöra ett avgörande stöd för att ändå detta avtal snarast möjligt bör komma till stånd.

Det har i denna debatt resonerats allt för mycket, synes det mig, om vad som möjligen kan komma i fråga i affärsväg, ifall avtalet antages. Men man har glömt att ställa den enligt min tanke väsentligen viktigare frågan: I vad mån kommer exporten att minskas, i vad mån kan industrien komma att lida, för den händelse avtalet icke genomföres? Herr Nylander klandrade Sveriges arbetare, därför att de levde i de glada fantasierna, att finge vi väl avtalet, skulle Sveriges industri ögonblickligen fullt komma i gång. Jag vill emellertid som talesman för arbetarna säga, att jag för min del anser det väsentliga i spörsmålet vara, i vad mån möjligen avtalsförslagets fall skall kunna minska industriens arbetsförmåga, minska dess arbetstillgång och göra större eller mindre delar av det antal arbetare, som ha sysselsättning i denna stund, arbetslösa. Det är där, som Sveriges arbetare sätta in sin skarpa protest gent emot de representanter för den svenska industrien, som här ställa sig fullkomligt likgiltiga och söka gå andra vägar, t. ex. yrka på valutadumpingtullar och andra tullar för att om möjligt därigenom hålla maskinhjulen i gång.

Herr Lindman yttrade för sin del, att exporten till Sovjetryssland enligt hans uppfattning icke skulle komma att betyda nå-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

gonting alls. Det är klart, att från denna utgångspunkt kvittar det honom lika, ifall avtalet faller eller ej. Men hur är det ställt i det avseendet? Jo, det förhåller sig ändå så, enligt uppgifter som lämnats, att Gunnar-Andersson-koncernen, detta företag, som ju arbetar med Rysslands leveranser, har icke mindre än cirka 4,000 svenska arbetare anställda. Kunna verkligen herr Nylander och herr Lindman garantera, att dessa 4,000 eller kanske ännu flera, som ha arbete och utkomst på grund av Krassinavtalet med därav följande leveranser, verkligen få sysselsättning, för den händelse avtalsförslaget faller? Om jag för min del icke är felaktigt underrättad, så började Ryssland omedelbart efter Rapalloavtalet att från vissa av de svenska verkstäderna draga in en del av de s. k. underbeställningar, som enligt uppgift uppgå till ett sammanlagt värde av cirka 20 miljoner kronor. Det har sagts mig, att avtalet mellan Tyskland och Sovjetryssland ögonblickligen förde med sig, att ett antal svenska arbetare blevo arbetslösa.

Nu lever man i den glada och sorglösa förvissningen, att det visst icke skulle skada den svenska industrien, ifall avtalsförslaget fölle. Ja, hur är det ställt? Från Sverige exporteras till Sovjetryssland huvudsakligen varor, som äro tillverkade inom metall- och maskinindustrien, och jag kan med stöd av tillgängliga rapporter lämna den uppgiften, att redan i denna stund levererar Tyskland till Sovjetryssland inte mindre än 79,9 procent, alltså $\frac{4}{5}$, av hela den leverans av sådana varor, som gå från hela världen till Sovjetryssland. Man kan vara tämligen viss om, att skulle avtalsförslaget falla och skulle det behaga de ryska makthavande myndigheterna att vända sig åt annat håll, är det säkerligen en ganska enkel historia för Tyskland, vars maskiner i denna stund gå med full fart, att övertaga hela den leverans av liknande varor, som Sverige haft om hand. Den föreställningen råder på många håll, att avtalsförslagets fall ingenting skulle betyda gentemot de ryska myndigheterna. Man tror icke, att detta skulle verka som en knuten näve, utan man har den åsikten, att avtalsförslagets fall skulle — på grund av den mjuka formulering, som utskottet givit i slutet av sin motivering — verka rent av som en framsträckt hand. Man skall vara fullständigt blind för all folkpsykologi, om man verkligen tror, att avvisandet av avtalet ingenting skulle betyda för det framtida förhållandet mellan Sverige och Sovjetryssland. Ty hur vi än motivera förslagets fall, kommer avslaget ändå att verka som en knuten näve. Sovjetryssland har i alla fall haft ett avtal slutet med den svenska regeringen. Man lever i förvissningen om, att avtalet är klart, ända till dess att utskottsbetänkandet kommer. Faller nu svenska riksdagen avtalet, är det tämligen självklart, att det kommer att skapas en kylig stämning där borta, en stämning, som nog på många håll rent av kan övergå till en ganska markerad fiendskap.

Herr Edén talade därom, att om man går in på sådana tanke-linjer, vore det rent av fråga om ett hot från Sovjetryssland gent emot Sverige. Jag vill då hänvisa till det uttalande som ryska

handelsdelegationens chef Kergentzeff gjorde i »Aftonbladet» för gårdagen. Han sade bestämt ifrån, att vad följderna av avtalsförslagets fall beträffar, ville han för sin del ingenting yttra. Det kan alltså från det hållet icke vara tal om ett hot. Vi böra emellertid underskriva den gamla socialisten Ferdinand Lassalles bekanta ord, att man bör säga ut vad som verkligen är. Jag skulle vilja göra herrar Edén och Lindman den frågan, hur de skulle ställt sig till avtalsförslagets förkastande, för den händelse de själva för ett ögonblick skulle haft nöjet att vara iklädda Lenins kläder och att sitta och styra och ställa i det väldiga ryska riket. Skulle de icke i sådant fall ha resonerat ungefär så här: därborta i Mellan- och Sydeuropa, som ändå huvudsakligen drager landets blickar till sig, ha vi fullkomligt öppna dörrar. Vi ha avtal med Tyskland och Italien och Tjeckoslovakiet, och vi få kanske också snart andra avtal till stånd, med den påföljd, att dessa länder kunna och vilja leverera nästan allt vad Ryssland för sin del begär. Nu har man däruppe i norr, i periferien, i utkanten, en liten stat närmare nordpolen, som slår sina dörrar igen och ingenting vill göra härvidlag; den faller det förslag om handelsavtal, som är i fråga. Jag skulle tro, att även herr Lindman och herr Edén under sådana förhållanden skulle känna sig obundna att överflytta väsentliga delar av de forna affärerna mellan Sverige och Sovjetryssland på andra håll.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Jag vill sedan rikta en liten replik till såväl herr Lindman som herr Edén med hänsyn till deras tal om att avtalet icke, vid ett ömsesidigt vägande av fördelar och nackdelar, ger vederbörande den eftersträfvade s. k. reciprociteten. Jag tror, att herrarna begära väl mycket av vårt land och vår regering, om ni anse, att en full reciprocitet skall kunna åstadkommas i ett sådant fall, där naturen själv lägger hinder i vägen. T. o. m. ett sådant rike som det engelska världsväldet har i sina förut ingångna avtal med Sovjetryssland icke kunnat få fram samma reciprocitet, som man här anser oundgänglig. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att när herr Lindman och herr Edén tala så starka ord om att det ställer sig ofantligt olika med rättssäkerheten å ena sidan i Sovjetryssland och å andra sidan i Sverige, så är förhållandet fullkomligt analogt, då det gäller Sovjetryssland och England. Herr Edén frågar: äro alla svenskars i Ryssland ställning lika trygg som rysarnas i Sverige? Nej, det är självklart, att så icke är. Men en liknande fråga kan man ställa med hänsyn till det engelska avtalet: äro *de* engelsmäns ställning, som på grund av det engelskryska avtalet bege sig till Ryssland, lika trygg som de ryssars ställning, som bege sig till England?

Sedan vill jag även i fråga om fordringarna erinra herr Lindman, att när han rentav begärt, att den svenska regeringen skulle ha klarat fordringsfrågan, och då han säger, att den svenska regeringen lämnar fordringarna i sticket — då vill jag erinra honom om innehållet i det engelska avtalet på denna punkt. Även i detta avtal skjuter man fram fordringsfrågans definitiva lösning till en rätt-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

vis uppgörelse i det slutliga och allmänna fredsfördraget. Där ha visserligen ryssarna givit sitt principiella medgivande, då de förklarar sig skyldiga att utbetala ersättning till de privatpersoner, som levererat varor eller utträttat tjänster till Ryssland, utan att därför erhålla betalning, men det är att märka att detta erkännande icke har något värde för Sverige, då svenskarna icke ha några sådana fordringar. Vad jag nu nämnt om England visar ju att även det mäktiga engelska riket icke kunnat komma till någon nämnvärt större reciprocitet än vad Sveriges regering för sin del har gjort.

Nu vill jag till sist säga några ord med anledning av att man sammankopplat denna fråga med frågan om den stora internationella uppgörelse, som möjligen kan komma, men som möjligen icke kommer från Haag. Det har talats om, att Sverige rentav på något sätt skulle svika solidariteten mellan de europeiska staterna, om vi inginge avtalet innan en allmän uppgörelse kommit till stånd i Haag. Hur är det nu ställt i denna fråga? Ja, jag ber för min del att få göra den frågan om några av de kärnpunkter i det ryska problem, som skulle avgöras i Haag, verkligen äro inbegripna i det avtal vi nu diskutera, så att man med rätta kan säga, att det svenska avtalet går avgörandet i Haag i förväg och alltså på något sätt verkar prejudicerande. Som bekant är det tre kärnpunkter i det ryska problemet, som skola behandlas i Haag. Det är först kreditfrågan. Den förekommer icke i det svenska avtalsförslaget. Det är vidare frågan om Rysslands erkännande de jure. Det spörsmålet föreligger icke heller i det svenska avtalet. Slutligen ha vi frågan om skadeståndet, men icke heller denna förekommer i det nu föreliggande avtalsförslaget. Alltså, samtliga de kärnpunkter i det ryska problemet, som skola behandlas i Haag, äro uteslutna ur det svenska avtalsförslaget. Vi kunna alltså taga detta förslag utan att på något sätt föregripa den lösning, som kan vinnas i Haag eller gå denna på något sätt i förväg.

Det har klandrats, att skadestandsfrågan icke är medtagen i avtalet. Jag ber emellertid att få fråga herr Lindman, när han talade om de sex, sju hundra miljoner, som vi skulle ha att fordra av Sovjetryssland, jag skulle vilja fråga herr Lindman, om han tror att vi få ett enda öre mer betalt av dessa gamla fordringar i Sovjetryssland, därest avtalet denna gång faller. Tror herr Lindman eller kan han möjligen bevisa, att man förlorar ett enda öre av dessa fordringar genom att nu taga detta från den svenska regeringen framlagda avtal? Frågan blir här i alla avseenden densamma, och, i vad det gäller skadeståndet, kvittar det fullkomligt lika, om vi taga eller icke taga avtalet, ty under alla omständigheter kommer det icke att inbringa något mera i fråga om indrivningen av de svenska tillgångarna. Herr Lindman bevisade litet väl mycket i sitt anförande. Han talar för uppskov, men hela hans argumentering, samtliga de skäl han anförde gällde icke uppskov för att vi senare skulle taga upp frågan till behandling, utan det var endast argument till förmån för ett fullkomligt avtalslöst tillstånd mellan Sverige och Sovjetryssland. Herr Lindman talade om, att det för närvarande icke finnes några betalnings-

medel där borta i det utarmade ryska riket och därför vore det fullkomligt oriktigt att nu sluta detta avtal. Ja, är det sant, då är det väl också sant att det finnes ändå mindre betalningsmedel där om ett halvår, och då blir väl den rätta slutsatsen den att ett ingående av avtal vid denna senare tidpunkt är fullständigt omöjlig. Herr Lindman framhöll att rättsförhållandena och det revolutionära tillståndet i Ryssland vore sådana, att de icke lämnade någon trygghet för ett ingånget avtal. Ja, är det sant, då frågar jag herr Lindman om han tror att exempelvis ett halvår senare rättstillståndet i Ryssland skall vara bättre än nu. Konklusionen är väl ovillkorligen densamma, nämligen att icke heller i detta fall något avtal bör komma till stånd. Då herr Lindman har denna ståndpunkt, vore det väl skäl i att ärligt och klart bekänna, att han icke vill ha något avtal, i stället för att med vackra talesätt bemantra sin ovilja att göra någonting. Jag tror att en sådan ärlig bekännelse skulle på alla håll verka mera sympatisk än den argumentation han nu gjort gällande.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Jag ber att på de av mig nu anförda skälen få yrka bifall till reservationen, och alltså till att avtalet bör av de svenska statsmakterna godkännas.

Vidare anförde:

Herr J o h a n s o n i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! Jag vill icke underlåta att, innan denna för landet mycket viktiga fråga avgöres, uttala, att vårt lands arbetare ställt mycket stora förväntningar på de mellan Sverige och Ryssland förda förhandlingarna om upprättande av nytt handelsavtal. Ett avtal, som vore mera tillfredsställande för båda parterna än Krassinavtalet, skulle medföra en lättnad för det svenska näringslivet och minska den rådande arbetslösheten därigenom att, sedan Sverige fått ett dylikt avtal med Ryssland, ökade arbetstillfällena skulle uppstå för vårt land och ett vidgat avsättningsområde uppkomma för vår handel. Arbetarna förmena, att de stora statsbeställningar, som Ryssland, sedan Krassinavtalet kom till, gjort i Sverige, motiverat dessa förväntningar. Herr Lindman utropade visserligen triumferande under sitt anförande att reservanterna själva icke väntade sig några omedelbara fördelar av avtalet. Alldeles så ha dock icke reservanterna uttalat sig. De hava framhållit, att de omedelbara fördelarna icke böra överskattas, men att de heller icke böra underskattas, och det blir väl något annat.

Nu har det framhållits beträffande de möjligheter, som förefinns i Sverige att bedriva ekonomisk verksamhet i Ryssland, att dessa möjligheter, även om avtalet kom till stånd, vore ganska begränsade för att icke säga lika med noll. Man har också från utskottsmajoritetens sida velat göra gällande, att denna uppfattning vore enhällig bland de hårda Rysslandssvenskarna. Nu var det emellertid icke blott herr Kilbom, som förde noggranna anteckningar i utskottet, utan även andra, och som belägg för att denna enighet, som majoriteten

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

talar om, icke var så allmän, som man från den sidan velat göra gällande, skall jag tillåta mig att här återgiva, vad en av våra främsta Rysslandskännare yttrade i utskottet. Jag skall icke nämna hans namn, men jag har tillåtelse att återgiva vad han yttrade beträffande möjligheterna för den ekonomiska verksamheten i Ryssland. Hans yttrande var av följande lydelse: »Otvivelaktigt kan arbete inom Ryssland bedrivas med ekonomisk framgång i den mån dylikt arbete är oberoende av råmaterial från utlandet. Exempel på sådana industrigrenar är produktion av byggnadsmateriel, t. ex. tegelstensfabrikationen. Jag vet exempel på företagare, som under förra året på dylik fabrikation förtjänat 54 miljarder sovjetrubler, vilket investerat i svenskt mynt, torde hava motsvarat $\frac{1}{2}$ miljon svenska kronor.

Andra möjligheter till verksamhet äro anskaffandet av virke för järnvägarnas behov, slipers, pitprops, aspvirke, ved m. m. Torvindustrien är för närvarande nästan lika väl i gång som år 1914. Då funnos 1,300 s. k. Ahnrepsverk i arbete. Av dessa äro nu över 1,000 i gång med forcerad produktion, till stor del utlämnade till enskilda 'kontraktörer' eller arrendatorer. Genom torvindustrien avser man särskilt att kunna tillfredsställa en stor del av de elektriska kraftstationerna och de större städernas bränslebehov.»

Detta är ju ingalunda ett uttalande, som kan tydas så, att man från detta håll, som denne med förhållandena i Ryssland synnerligen välförtrogne person tillhör, ansåg ekonomisk verksamhet omöjliggjord under nu rådande förhållanden. Jag fick för min del den bestämda uppfattningen, att representanterna för våra större industriella företag också voro synnerligen intresserade av att man skulle kunna fortsätta den verksamhet, som redan vid tiden före kriget bedrivits av svenskar i Ryssland. Men nu är det ju så att vi icke blott förvänta av avtalet, att svenskar skola kunna få ett verksamhetsområde i Ryssland. Vårt lands organiserade arbetare förvänta i första hand av avtalet, att detsamma skall medföra statsbeställningar från Sovjet-Ryssland i Sverige, och som jag nyss nämnde kan man ju icke anse dessa förväntningar vara alldeles obefogade då man vet — det framhölls här under debatten — att sedan Krassinavtalet träffades statsbeställningar gjorts i vårt land för icke mindre än 353 miljoner kronor.

Om vi se efter, i vilken mån Sverige gynnats framför andra nationer med hänsyn till ryska statsbeställningar, så framgår det tydligt av den sammanställning, som varit offentliggjord i pressen och där det nämnes, att Sovjetryssland under 1921 gjort statsbeställningar i utlandet för ett belopp av 514,500,000 svenska kronor, varav icke mindre än 240,000,000 utgjorde Sveriges anpart.

Nu är det ju bekant att sistnämnda belopp icke blott avser de 1,000 lokomotiv, som förfärdigats i Trollhättan, utan det är ju mycket annat, som ingår i dessa ryska statsbeställningar, framför allt maskiner, maskindelar och oförädlade järn- och stålvaror.

När man nu spørjer sig vad den förnämsta anledningen kan vara till den kallsinnighet mot tanken på ett handelsavtal med Ryssland

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

som förefinnes inom de borgerliga kretsarna — jag vill icke säga allmänt, men det är dock uppenbart att tänkesättet i dessa kretsar är förhärskande i riksdagen, något som ju voteringen snart kommer att angiva — ja, då finner man av den debatt, som pågått här i dag, att det är uppenbart, att man i första hand anser det nödvändigt att få Sveriges fordringar på Ryssland reglerade, innan ett sådant avtal bör komma till stånd. Det är ju helt naturligt att Rysslandssvenskarna i första hand skola vara intresserade av att denna fråga blir på ett tillfredsställande sätt reglerad. Men även om man väl kan förstå den misstämning, som är rådande bland vissa — jag betonar *vissa* — Rysslandssvenskar och erkänner det berättigade i *vissa* av deras invändningar mot avtalet, så måste man väl ändå ifrågasätta, om dessa misstämningar och dessa invändningar verkligen kunna vara anledning nog för oss att avstå från de fördelar, som ett nytt handelsavtal otvivelaktigt kommer att medföra för vårt lands näringsliv under nu rådande svåra depression. Utan att närmare ingå på Rysslandssvenskarnas mellanhavanden med Sovjetryssland vill jag mot detta säga, att vårt lands arbetare, som under snart två år lidit under en exempellöst svår ekonomisk kris, aldrig skola kunna förstå en politik, som före *hela landets* intressen sätter *vissa enskildas* och som fördröjer och försvårar återställandet av ett normalt handelsutbyte mellan två nationer, som båda lida av nu rådande isolering och abnorma förhållanden.

Jag erinrar om att det inte blott är vårt land, som svårt lider av arbetslösheten. De arbetslösas antal i hela världen uppskattades i början av året till omkring tio miljoner, och det är uppenbart, att dessa tio miljoner, som äro direkta offer för den beklagliga ekonomiska politik, som rätt i världen, ständigt utgöra en fara. Man bör icke utmana faran i onödan. Det vore kanske skäl i att man i tid sökte undanröja den i stället. Och vill man verkligen försöka att komma ur de rådande svårigheterna på det ekonomiska området i världen, så är väl första villkoret härför, att man försöker ordna de ekonomiska förbindelserna. Det förslag till handelsavtal, som nu föreligger och som om endast någon timme kommer att avgöras här i riksdagen, är ju ett försök till att återuppbygga våra ekonomiska förbindelser med Ryssland, och vilket beslut, som än kommer att fattas i riksdagen, är jag likväl övertygad om att Sveriges arbetare och framför allt de arbetslösa skola hålla regeringen räkning för att den försökt att lösa denna fråga och försökt att återknyta normala förbindelser med vår stora granne i öster, som otvivelaktigt, trots dagens svårigheter, likväl skulle kunna bereda vårt lands industri ett väsentligt vidgat avsättningsområde för dess produktion.

Jag skall icke taga tiden i anspråk i onödan utan vill, under åberopande i övrigt av vad som framhållits i reservationen, till vilken även jag anslutit mig, yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Söderberg, Carlsson* i Mölndal och *Kloo*.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.

(Forts.)

Herr Winkler: Herr talman! Det är icke endast av detta förslag eller rättare sagt det mellan vår regering och ryska sovjet träffade avtalet utan i minst lika hög grad av den här föregående diskussionen alldeles uppenbart, att detta avtal mera är att betrakta såsom ett avtal av politisk art än som ett verkligt handelsavtal. Jag har visserligen icke mycken kännedom om hur handelsavtal i vanliga fall brukar vara avfattade, men av särskild anledning har jag på sin tid med intresse studerat avtalet mellan Tyskland och Sverige, och nog får jag säga, att man där från affärssynpunkt kände sig bra mycket mera övertygad om att det då var fråga om ett verkligt handelsavtal, än man gör vid genomläsandet av det här föreliggande avtalet.

Det var med ganska stor övriga, jag tog del av detta handelsavtal. Jag trodde, att det skulle åtminstone i någon mån innebära vissa försäkringar eller garantier för beställningar i Sverige, antingen mot kontant betalning eller också mot utbyte av varor från Ryssland, men därom finns ingenting, utom att i inledningen till den kungl. propositionen talas om att det varit tal om att få till stånd ett sådant avtal, innan det s. k. Krassinavtalet avslutades. Då var det tillämnade avtalet emellertid från ryssarnas sida baserat på att ett lån samtidigt skulle lämnas från Sverige.

Vidare framgår av den ifrågavarande propositionen, att i Krassinavtalet *träffats* överenskommelse om att, såsom kompensation för en fri transitering av guld över Sverige, vårt beskickningshus i Petrograd och vår konsulatsbyggnad i Moskva skulle återlämnas till svenska staten. Men vi ha ju här i dag hört uppgivas — och det lämnades även på sin tid i utskottet ett sådant meddelande — att detta icke har ägt rum. Det tycker jag är en ganska betänklighets sak, då det visar, att man icke kan så helt och fullt lita på att det avtal, som träffas, uppfylles av den ryska regeringen. I varje fall kan man väl icke förneka, att ryssarna ha förstått att genom sina diplomatiska representanter göra det ena avtalet efter det andra något mera fördelaktigt i politiskt avseende, än de förut träffade avtalen. Vi få väl säga, att av dessa avtal det norska avtalet är det, som står det ifrågavarande svenska närmast. Här sades i dag av en talare — jag tror det var herr Engberg — att vårt avtal var betydligt fördelaktigare än det norska. Jag vet icke i vilket avseende han menade. För mig står det klart, att de äro ungefär av samma art, men man kan dock inte förbise, att bland annat med avseende å den punkt, som talar om att sovjetregeringens representanter skulle vara ansedda såsom de enda representanterna för Ryssland, finns icke i det norska avtalet det tillägg, som i det svenska förekommer, nämligen »med därav följande konsekvenser».

Går man så till det engelska avtalet, som man här påstått skulle vara av ungefär samma art, som det svenska, finner man, att det i åtskilliga punkter är betydligt tydligare avfattat, och man kan väl även säga fördelaktigare än det svenska. Detta gäller t. ex. med avseende å den punkt, som avser konfiskering av egendom. I detta avseende står där i det engelska avtalet, att dylik konfiskering får icke

äga rum, men däremot i det svenska avtalet, att den får äga rum mot skäligt vederlag. Här har förut påpekats, att det kan bli en ganska tvistig fråga, vad som menas med skäligt vederlag. Det är ju uppenbart, att då de belopp, varmed dylika konfiskerade varor skulle ersättas, skulle bestämmas i Ryssland, det huvudsakligen blir de ryska synpunkterna, som bli de avgörande.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Det är säkerligen icke utan skäl, som man har påpekat olikheterna i de svenska och de ryska förhållandena. I flera av de artiklar, som återfinnas i det svenska avtalet, talas det om rättigheterna för ryssar inför svenska domstolar och för svenskar inför ryska domstolar, d. v. s. att de skola ha rätt att på samma sätt, som landets egna inbyggare föra sin talan. Jag tvivlar icke ett ögonblick på att varje ryss skulle inför svensk domstol få ut sin rätt, och får han inte det i första instans, så finnes ju två och ibland tre högre instanser. Men då man tar i betraktande det ryska domstolsväsendet för närvarande och hur dessa domstolar tillsätts, betvivlar jag, att någon verklig utredning och några verkliga sakskaäl där få tala. Det är icke många dagar sedan vi här i tidningarna läste, att en rysk domstol dömt åtskilliga ryska medborgare till döden, därför att de sökt hindra användandet av kyrkans egendom för regeringens vanliga utgifter, och att såsom ordförande i den rätt, som hade dömt, satt en före detta matros. Jag undrar, hur säker en svensk skulle känna sig, om hans ekonomiska förhållanden skulle avgöras av en dylik domstol i Ryssland.

Nu tror jag, att det ifrån de svenska näringsidkarnas sida varit ett allmänt önskemål att komma till ett lyckligare och lämpligare avfattat avtal med Ryssland, då nämligen ryssarna förklarat, att de icke längre kunna nöja sig med Krassinavtalet. Men då detta avtal är så avfattat, att det skulle antingen antagas i sin helhet eller förkastas, har det varit uteslutet för utskottet att göra de jämkningar och förslag i dess olika paragrafer, som kunna anses lämpliga eller nödvändiga. I avtalet finnes även en bestämmelse om att om svenskar resa till Ryssland och de skulle vilja resa tillbaka, få de taga med sig de nödvändiga hushållsartiklarna. Man har icke varit på det klara inom utskottet vad som avsetts med hushållsartiklar, om det var vad en enda person med nödvändighet behövde eller om all deras egendom, som bestod av möbler och husgeråd, skulle få medföras. Men vad man var alldeles på det klara med, det var, att man inte finge taga med sig tillbaka till Sverige sådana varor, som t. ex. en svensk fört med sig eller låtit försända till Ryssland i och för försäljning där, och jag undrar då, hur det skulle vara möjligt för en svensk ägare av dylika varor att få ut sin rätt, i händelse avtalet skulle bli uppsagt och han på grund därav skulle vara tvungen att bege sig hem till sitt land igen inom den föreskrivna korta tiden.

Nu har här talats om, att i utskottet hörts en mångfald representanter för såväl den svensk-ryska föreningen som för näringsidkarna i landet. Såvitt jag kunnat riktigt fatta de uttalanden, som gjorts där — och jag har varit närvarande vid de allra flesta sammanträdena — ha endast två personer uttalat, att de för sin del skulle anse

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

det för oss vara någon fördel förenat med att antaga detta avtal, under det samtliga övriga inför utskottet inkallade personer för sin del ha förklarat, att de icke ansåge det vara någon fördel med det. Och en hel del ha ansett, att det skulle vara en stor olycka, om det antoges. Det kanske inte kan anmärkas på, att jag säger, att de två personerna, som talat för avtalet och påpekat de fördelar, som skulle uppstå genom dess ingående, båda tillhörde det s. k. rysk-svenska konsortiet här. En av dessa personer var dock, när man för honom påvisade, att det var så mycket politiska frågor intagna i detta avtal, nog ärlig att framhålla, att det var självklart, att Ryssland använde sig av alla tillfällen, då avtal i handelsavseende träffades, att även skaffa sig bättre och bättre politiska villkor för att slutligen komma fram till ett erkännande de jure; under det att den andra personen, tillhörande samma grupp, svarade så, som herr Edén här förut relaterat. Enligt mina anteckningar medgav han, att för närvarande och tills vidare var det för allvarligt både att personligen resa till Ryssland och att där nedlägga kapital, utan man finge tills vidare ställa sig avvaktande. Det är inte att undra på, att en del av de personer, som yttrat sig i utskottet, gjorde detta mycket försiktigt och i mycket väl valda ordalag. Att detta verkligen var av behovet påkallat, det framgår alltför tydligt av herr Kilboms för några timmar sedan hållna anförande. Jag skall be att för min del få inlägga en bestämd protest mot hans tillvägagångssätt att inte endast nämna vad olika personer yttrat i utskottet utan även personernas namn. Det är en allmän kutym och en god kutym — om det inte rent av står i överensstämmelse med gällande bestämmelser för riksdagsarbetet, vilket jag icke känner till, men jag har förmodat, att så är förhållandet — att inga namn å i utskottet hörda personer här få nämnas. Och åtminstone jag för min del är mycket glad över att, då jag i utskottet vid ett tillfälle relaterade vad en framstående industriman i flera personers närvaro hade talat om för mig om de förhållanden, som förelagat, då han försökte träffa ett avtal med sovjetregeringen om drivande av verksamhet i Ryssland, jag inte i det sammanhanget nämnde några namn, vilket berodde därpå, att jag med den sammansättning utskottet hade, icke ansåg det lämpligt. Det får ju emellertid stå för herr Kilboms egen räkning vad han i det avseendet brutit mot god sed.

Den senaste ärade talaren på Stockholmsbanken påpekade, att en person, som nyligen kommit tillbaka från Ryssland, inför utskottet hade uttalat, att det fanns stora möjligheter att driva verksamhet där och att han därvidlag särskilt fäst sig vid tegelbruksdrift och torvfabrikation. Ja, det är riktigt, att han sade ungefär så. Men han sade också någonting mer, och jag tycker, att rättvisan borde ha krävt, att herr Johanson omnämnt även detta. Han sade nämligen, att proviantförhållandena för närvarande i Ryssland lägga hinder i vägen för samlande av större arbetarmassor på ett ställe, i det arbetarna i så fall måste få vara fria två dagar av tre för att anskaffa mat och till följd därav endast kunna arbeta två dagar i veckan. Under de övriga dagarna måste de gå långa sträckor från storstäderna

ut på landsbygden dels för att äta sig mätta och dels för att föra mat med sig tillbaka till staden. Det är uppenbart, att detta förhållande tydligt visar omöjligheten av att under nuvarande förhållanden på ett rationellt sätt bedriva fabrikation i Ryssland. Samma person påpekade dessutom, att vi hade haft en guldperiod och att vi nu gå emot en kortkreditsperiod och därefter mot en långkreditsperiod. Jag undrar, om detta icke betyder, att såväl Sveriges som andra länders hittillsvarande affärsförbindelser med Ryssland komma att betydligt inskränkas, av det skälet nämligen, att Ryssland för närvarande saknar åtminstone något betydande återstående belopp av guld och det dessutom är ett faktum, att Ryssland icke lyckats att till exporthamnarna framföra något nämnvärt av sina förnämsta råvaror, t. ex. hampa, lin och dylikt, för vilka varor det nog eljest finns marknad i världen. Samma person sade även, herr Johanson, att han icke ansåg, att man borde riskera nya pengar eller värden. Men han ansåg däremot, att man kunde sälja varor, som voro tillverkade speciellt för Ryssland, då han förmenade, att dessa varor ändå icke skulle kunna försäljas på andra marknader.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Jag erinrade nyss i fråga om sovjetregeringens uppfyllande av sina förpliktelser till den svenska regeringen om konsulatbyggnaden i Moskva och ambassadbyggnaden i Petrograd. Det har inför utskottet av en av ledarna för en av vårt lands största exportindustrier, som förut haft mycket stor marknad i Ryssland, även påpekats, att detta företag hade träffat avtal med sovjetregeringen i Moskva om inköp av ett mycket stort antal specialmaskiner för lantbruket och att överenskommelsen var, att betalning skulle ske genom ställande av rembours i bank i Stockholm före varans avskeppning. Han meddelade, att alla dessa maskiner voro tillverkade och lågo färdiga för export till Ryssland men att sovjetregeringen aldrig öppnade den rembours, som den utfäst sig till vid kontraktets underskrivande. Samtliga utskottets ledamöter veta, att så är förhållandet.

Herr Engberg har förut i dag talat om för oss, huru i Sovjetryssland det ena dekretet avlöser det andra. Det är ju det sätt, på vilket man där för närvarande stiftar lagar. Man utfärdar ett dekret i dag och ett annat i morgon, och det är verkligen svårt att hålla reda på alla dessa förordningar, framför allt för utlänningar, men säkerligen även för de fabriksidkare och köpmän, som driva fabrikation eller sälja varor i Ryssland. Bland de handlingar, som varit tillgängliga för utskottet, finns även ett meddelande om att sovjetregeringen den 20 november 1920 utfärdade ett dekret att nationaliseringen av fabriker, med undantag för de allra största, gruvor och dylikt, skulle upphöra. Det var då en fransk maskinfabrik, vars egendom ännu icke blivit nationaliserad, som ville begagna sig av detta dekret och sålunda hos sovjetregeringen anhöll att även formellt och på ett klart sätt återfå sin egendom. Detta skedde i början av år 1921. Men vad inträffade då? Jo, då begagnade man tillfället att nationalisera även den egendomen. Hur skall man kunna lita på de dekret, som utfärdas i Ryssland, då man förfar på det sättet?

Härtill kommer, att man här talar om Ryssland och den ryska

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

marknaden, såsom om detta land befunne sig i fullt ordnade förhållanden. Så är det dock icke. Ty osäkerhet, fattigdom och nöd råda över hela landet. De flesta ryssars huvudsakliga åtrå för närvarande är faktiskt att skaffa sig mat för dagen eller för de närmast kommande dagarna, och man är tacksam, om man kan göra detta. Det är ingen nämnvärd produktion för närvarande ens vid de ryska fabrikerne. Det har sagts t. o. m. av en ryss, som för kort tid tillbaka höll ett föredrag här i Stockholm, till vilket även utskottets ledamöter voro inbjudna, att inom vissa branscher är produktionen ännu icke uppe i mer än 4 eller 5 procent av den produktion, som vid samma fabriker framställdes före kriget. Jag har själv varit med om att både sälja varor till Ryssland och köpa därifrån såväl före krisens inträde som sedan sovjetmakten kom till. Och jag har icke, lika litet som någon annan vare sig handelsfirma eller industrifirma, i och för sig någonting emot att fortfarande sälja till Ryssland. Men mina erfarenheter äro sådana, att jag för min del icke, förrän andra förhållanden inträtt i Ryssland, vill vara med om att sälja fler varor dit på andra villkor än att full säkerhet för betalningen ställes i Sverige innan varorna skickas, och jag vill icke heller vara med om att köpa flera varor från Ryssland, förrän varorna befinna sig i Sverige. Jag skulle kunna andraga åtskilliga detaljer, som skulle kunna övertyga herrarna om att det verkligen är vanskligt att göra affärer med Ryssland för närvarande. Men det skulle taga alltför lång tid. Jag vill emellertid för min del icke tillråda någon att från Sverige göra affärer med Ryssland på andra villkor än jag nyss angav. Det är förenat med alltför stor risk.

Herr Kilbom har i dag — och sedan har herr Johanson varit inne på samma tema — påstått, att vi skulle tillföra Sverige betydande ytterligare beställningar, om detta avtal godkändes av riksdagen, och att vi också därigenom skulle kunna betydligt minska den rådande arbetslösheten. Om så skulle vara förhållandet, så anser jag, att vi borde taga i allvarligt övervägande, huruvida vi icke, trots de många otrevliga bestämmelser som finnas i avtalet, nu borde acceptera detsamma. Men, mina herrar, så är icke förhållandet. För min del åtminstone är jag övertygad om, att arbetslösheten icke kommer att röna något nämnvärt inflytande av, om detta avtal accepteras av riksdagen eller icke. Man får nog börja i Ryssland, så förfaret som allt där är, på samma sätt som de första nybyggarna gjorde förr i vilda västern. De behov, som förut funnits av mera förarbetade varor, maskinella anordningar och dylikt, av sanitära anordningar och sådant, som varit till människornas så att säga komfort, trevnad och välbefinnande, dem får man nog under en mansålder se bort ifrån. Jag tror, att vad Ryssland under den närmaste tiden och ganska lång tid framåt kommer att behöva är huvudsakligen mycket primitiva lantbruksredskap. Man kommer nog inte att inom en överskådlig framtid — såsom det stod i en tidning här för kort tid sedan — elektrifiera lantbruket. Jag tror, att de bönder, som förut haft hundratals hästar och nu icke ha tio, få vara tacksamma, om de ens ha något dragdjur.

Hur ha förhållandena kunnat bli sådana i Ryssland? Jo, det är klart, att det är därför, att man suspenderat äganderätten och bestämmänderätten över vad var och en själv tidigare fick förfoga över. Detta gör, att lantbrukarna inte producera mer mat än de själva behöva, då de veta, att man inom kort kan börja på samma sätt som man gjorde för icke så länge sedan, nämligen att utan ersättning taga ifrån lantmännen deras produkter för att använda dem till stadsbefolkningens bästa.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Vad jag vill säga är, att affärer, såvitt jag förstår, mycket väl kunna göras med Ryssland fortfarande på samma sätt som hittills, nämligen om de vilja betala varorna kontant eller ställa fullgod säkerhet. Då stå vi med största nöje till tjänst med såväl offerter som varuleveranser. Det finns ingenting, som näringsidkarna och framför allt de, som tidigare idkat affärer på Ryssland, hellre önska än att åter komma i förbindelse med sina gamla hus i Ryssland. Men för närvarande kan man inte göra det. Ty all utrikeshandel är nationaliserad. Man får icke lov att stå i förbindelse med sina gamla ryska affärsvännar. Man får inte lov att skicka varor utan att de skola gå genom detta centralställe.

Vidare påpekades här i dag av en talare, jag tror det var herr Kilbom, att om svenska staten på den tid, då man underhandlade om Krassinavtalet, hade velat låna Ryssland 400 miljoner kronor så skulle Ryssland vid det tillfället även velat erkänna de föregående skulderna å 600 miljoner. Ja, jag får säga, att från affärssynpunkt sett är det ett mycket märkvärdigt anspråk. Jag undrar, vilken borgenär som gent emot gäldenären skulle vara till freds med att, mot att gäldenären erkände en tidigare skuld, låna honom ytterligare $\frac{2}{3}$ av det gamla fordringsbeloppet. Jag tror, att varenda gäldenär blankt skulle skriva under någonting sådant. Men om borgenären sedan fick ut vare sig sin gamla eller sin nya fordran, det fick bli en annan sak. Så är det nog här också.

Man kan lika litet i Ryssland som i något annat land framtrölla ekonomiska värden. De ekonomiska värdena komma fram genom arbetsamhet och genom organisation, och framför allt kommer det an på, hur landets lagar äro, hur de uppmuntra till arbetsamhet och sparsamhet. Och det är i sanning icke uppmuntrande i det avseendet för närvarande i Ryssland, även om jag medger, att man, såsom herr Engberg riktigt angav, ändrat kurs. Men jag tror, att man får taga steget fullt ut. Jag tror, att man framför allt får till såväl inlandet som utlandet återlämna vad man med orätt tagit, visserligen genom lagstiftning, som man kallar det, nämligen genom dessa dekret, utfärdade ofta av en enda person men i de flesta fall kanske av en liten klick av personer. Annars blir det nog ingen reda där.

Här har påpekats, att man trodde, att det skulle bli bättre resultat i Haag än i Genua. Ja, det är mycket möjligt, att så blir förhållandet, men såvitt jag förstår saken riktigt, blir resultatet i Haag icke annorlunda än det i Genua, såvida icke Ryssland vill intaga en annan ståndpunkt med avseende å nationalisering av egendom och i fråga om äganderätten, såvida de inte komma att göra

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

det antingen vid början av förhandlingarna i Haag eller under dessa förhandlingar. Ty för min del tror jag icke, att de civiliserade stater, vilka komma att möta Ryssland i och för underhandlingar, komma att ge med sig på den punkten.

Amiral Lindman har redan i dag talat om den jämförelsevis obetydliga skillnad, som i Genua fanns mellan Lloyd Georges ståndpunkt och Barthous, d. v. s. den franska och den engelska. Ehuru jag för min del helst skulle se, att alla stater, även England, intoge samma bestämda ståndpunkt som Frankrike i avseende å äganderätten, kan jag icke underlåta påpeka, att Lloyd George hittills formulerat sitt avsteg från denna ståndpunkt på det sättet, att han sagt, att ryssarna skola antingen lämna tillbaka egendomen eller lämna fullt värde för den eller också lämna besittningsrätt, som i värde är likställd med äganderätten. Huru en besittningsrätt eller koncession skall se ut för att vara jämställd med äganderätt, förstår åtminstone inte jag. Ty hur fördelaktig den än är, blir den dock enligt mitt förmenande sämre än äganderätten. Jag tror dock icke, att ståndpunkterna äro så olika, och ej heller tror jag, att det är så säkert, att Lloyd George har majoritet i England för sin ståndpunkt. Jag tror då förr, att engelsmännen i stort sett hava samma mening som fransmännen. Vad amerikanerna beträffar skulle jag dåligt känna detta folk, om jag icke vore bestämt övertygad om, att, även om alla andra nationer ge efter i denna fråga, Amerika och den amerikanska såväl senaten som kongressen sannerligen icke skola giva efter på den punkten. Äganderätten innebär något, som de sätta mycket högt i det landet.

Här har sagts så mycket i denna fråga, att det icke är mycket att tillägga. Jag vill därför nu endast med bestämdhet hävda, att vad som anförts av herr Edén och av herr Lindman med avseende å de uppgifter, som äro lämnade i utskottet, är med verkliga förhållandet överensstämmande. Och såvitt jag kan tolka uttalandena riktigt, även om de äro försiktigt formulerade, hava uppgifterna utan undantag gått ut på, att det är till ingen nytta att försöka resa till Ryssland och där starta någon fabrik för närvarande för svensk firmas räkning. Likaledes är det ingenting att göra i stort sett med ytterligare försäljning till Ryssland, förrän andra förhållanden inträtt i det landet.

Herr talman, med vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å den kungl. propositionen.

Herr Lithander: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet riktade i förmiddags en vädjan till kammaren, att den skulle antaga det föreliggande förslaget, och hänvisade då bl. a. till att England antagit ett liknande handelsfördrag. Amiral Lindman har redan påvisat, hurusom det nu framlagda svenska avtalet går vida utöver vad England tagit. Det engelska avtalet är rätt och slätt ett handelsavtal och ingenting annat. Det kan kanske intressera kammaren höra, till vilken uppfattning Sir Robert Horne kommit, den man som å Englands vägnar under-

tecknat detta avtal. Sedan detta avtal ägt någon tids bestånd, uttalade han, efter ett referat i »Times», på ett möte i Glasgow, »att avtalet hade blivit verkningslöst dels på grund av den ryska hundersnöden och dels på den grund, att ytterlighetsmännen i Ryssland ha funnit det mera maktpåliggande att använda sitt guld på propaganda än att byta ut det mot varor, som landet behöver». Han tillade: »Att sända varor till Ryssland är att skänka bort dem, och vi äro icke i det läget, att vi kunna giva presenter.» Detta kan ju vara av vikt för oss att observera i det ögonblick det hänvisas till England som ett föredöme.

Herr Kilbom sade i förmiddags att det gått ifrån oss order på viss järnmanufaktur för 15 miljoner kronor, och att de hade gått till England i stället. Jag undrar, om icke dessa beställningar äro sådana poster, för vilka leverantören icke fått betalt. Mycket av denne talares yttrande tyder på, att så är fallet. Man har vunnit erfarenheter. Jag vill då fråga er, mina herrar, om vi icke, som land betraktat, på det hela taget gjorde en god affär, när vi läto den ordern gå ifrån oss och till England.

En stor norsk affärsman, som under en människoålder verkat i Ryssland, har sänt sin regering en framställning så lydande: »Vet icke den norska regeringen, att den genom ett avtal främjar handeln med rövat gods? Mitt sägverk och min träläst i Ryssland ha fräntagits mig av sovjetregeringen. Någon ersättning för detta rov har jag icke mottagit. Och när mina varor komma till Norge, skola de 'njuta den immunitet, som enligt folkrätten tillkommer vänskapligt sinnade regeringars egendom'. Jag har därigenom berövats den rätt, som jag eljest enligt norsk lag skulle haft att lägga beslag på dessa varor. Denna lag upphäver regeringen nu i ett handelsavtal.» Det är nu i alla fall rätt märkvärdigt, att sådana ord skola kunna riktas gent emot ett avtal sådant som det, man nu förelägger oss till antagande.

Jag skall också be att få fästa kammarens uppmärksamhet på vad en framstående kännare av såväl svensk industri som Ryssland har att säga om saken. Det heter i en skrivelse till en av riksdagens ledamöter helt kort följande: »För 50 år sedan blev jag disponent och omsider ordförande i styrelsen för ett större industriellt svenskt företag, som då inlät sig i ganska betydande affärsförbindelser inom Ryssland. Det var endast genom att iakttaga den mest rigorösa försiktighet i affärernas handhavande, som vi ansågo oss vara på den säkra sidan och vågade inlåta oss på ytterligare transaktioner i det landet. Sålunda fordrade vi som regel likvid vare sig i förskott eller vid uppvisandet av konossementet å våra varor, eller åtminstone innan de betingade varorna finge av vårt ombud överlämnas till de ryska köparna. Många svenska leverantörer, som ej iakttago liknande försiktighetsmått, fingo bittert ångra sin lättrogenhet. Vid nyssnämnda tidpunkt var dock Ryssland ett slags rättssambälle med lagenliga institutioner och domstolar, om ock långsamt fungerande, men huru skall man numera kunna göra sin rätt gällande, då varken svenska staten eller långt mäktigare stater förmå göra det.» — Man

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

vill locka oss in i, giva oss anledning att gå in i företag, som avvika just ifrån den försiktighet, som här gör sig gällande, och gå in på de linjer, som förut, även med bättre förhållanden i Ryssland, förorsakade svenska industrier och svenska köpmän avsevärda förluster.

Hans excellens statsministern yttrade, att han förstärker tvekan om ett omedelbart resultat, men han förstärker inte, att man icke ens vill försöka. Ja, det är nog icke försöket, som man är rädd för. Vi vilja nog gärna försöka litet var av oss, de som representera exporten på Ryssland, men göra det först sedan det blivit andra och bättre förhållanden rådande; risken är eljest för stor. Jag vill nu också understryka, att det är säkerligen ingen, vare sig i denna kammare eller i medkammaren eller över huvud taget i hela vårt land, som inte gärna gör avtal med verkliga representanter med det stora ryska folket. Men det är det vi reagerat mot, att de som nu lägga fram förslaget ej hava kommit till makten på grund av allmänna val. Det har icke använts en enda valsedel för att få fram den rådande regimen, och jag kan icke neka till, att det förvånar mig, att en regering, för vilken det allra heligaste i avseende å trosbekännelse är, att makt skall vara grundad på allmänt förtroende lika för alla, nu har blivit målsman för en åtgärd, som, om den går igenom, i alla fall stärker makten av någonting, som är i diametral motsats till vad den regeringens medlemmar anse vara riktigt och rätt. För mig står det som en fullkomlig gåta, att något sådant kan äga rum. Jag tror, att om regeringsledamöterna tänka tanken till slut, tänka efter vart det leder hän, de säkerligen ur den synpunkten skola komma att taga avstånd från förslaget, såsom vi, vilka äro representanter för industri, handel och näringar, gjort, därför att vi anse, att man är ute i alltför ovissa förhållanden.

Hans excellens herr statsministern sade också, att man skall icke tillmäta försiktigheten hos svenska affärsmän avgörande betydelse. Jag skulle vilja säga, att det är just vad man bör göra. Vi skola gå försiktigt fram och gå försiktigare fram i vår export dit, där det råder så ovissa förhållanden, än vad vi behöva göra i handeln med andra länder.

Herr handelsministern sade, att rysslandssvenskarnas tankar kretsas endast runt omkring det förflutna, och att rysslandssvenskarna se tillbaka på det förgångna. Ja, mina damer och herrar, är det att undra på, om hos dessa personer, som tillbragt hela sitt liv i Ryssland, förlorat allt vad de äga, därtill förlorat understundom familj, tankarna kretsas tillbaka till det som de förlorat och att de väja för att vara med om anordningar, där man förbiser att skänka dem tillbaka åtminstone det materiella, som för dem gått förlorat. Det är nog inte så, som herr handelsministern menade, att hos dessa personer skulle förefinnas en viss jalousi, därför att andra få förfäste därute. Med den kännedom jag har om rysslandssvenskarna tror jag inte, att det skall göra sig gällande någon jalousi hos dem, om det skulle lyckas för andra att vinna framgång i Ryssland. Fältet är där stort, och det finns rum för många. Men jag tror i stället, att de komma att hava medkänsla för dem, som obekanta med de rådande

förhållandena fara dit ut och där få göra samma rön som de själva gjort. Det är inga fördomar härvidlag, som det står i reservationen.

Herr handelsministern yttrade, att beställningar komme att placeras i länder, som hava avtal, som det här nu föreslagna. Det är möjligt, det känner jag inte. Men ha de, som verkställt sådana beställningar, fått betalt och få de betalt? Det är väl det, som det huvudsakligen här rör sig om. Vad som hittills skickats till Ryssland, det har varit i mycket stor utsträckning produkter av ryssarnas egna verk här.

Herr Engberg yttrade, att genom isoleringen från Västeuropa förstöring av värden ägt rum i Ryssland. Det är nu inte isoleringen, som varit det väsentliga därvidlag, utan den regim, som åstadkommit frånvaron av ordning och stadga och allt det som över huvud taget varit betecknande för det nuvarande. Det är den som är anledningen till det ödesdigra resultatet.

Herr Engberg sade, att man måste skapa sådana förhållanden, att enskilda svenska firmor kunna avsätta varor. Men med nuvarande missförhållanden går det helt enkelt icke längre att driva den satsen.

Han visade vidare på, att det i Ryssland finns naturrikedomar och råvarulager. Jag skall då bara erinra om, att svenska tillverkare ha haft råvarulager där liggande, som de betalt, inköpta för länge sedan för över 10 à 15 miljoner kronor. Och de ha haft den allra största svårighet att kunna få dem tillbaka. Är det någonting, som lockar till att lägga ned nya pengar för att göra samma erfarenheter?

Jag förstår herr Erikssons i Grängesberg omvårdnad om arbetarna, och jag respekterar den. Han ser i detta avtal en möjlighet att öka deras arbetstillfällen. Men jag skulle vilja peka för honom på det att för det första är det en sådan liten del av den svenska exporten (cirka 3 à 4 %), som det rör sig om på Ryssland, och för det andra att om han vill verkligen få fram huvudmålet, nämligen att giva arbete åt arbetarna, så måste han stödja de förslag, som komma undan för undan för att bevara hemmamarknaden åt oss själva. Då vinna vi vida mer än vi kunna vinna under nuvarande ovissa förhållanden i Ryssland.

Jag vill till sist, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att regeringen skall låta sig angeläget vara att komma fram med ett nytt förslag, där vi icke giva vika på den punkt, som rör rysslands-svenskarnas fordringar. Vi kunna icke gå till avtal med Ryssland med mindre än att den punkten i första linjen är klarerad. Ty vi kunna få arbeta här under decennier, innan vi lyckas återförvärva åt Sverige vad som är svensk egendom i Ryssland och som utan regeringens åtgärder är kanske för alltid förlorat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L u b e c k: Jag föreställer mig, att kammaren nu kanske kan vara tämligen tillfredsställd med den argumentering, som förts i denna fråga. Men jag ber likaväl, då jag haft tillfälle att deltaga

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

i utskottsarbetet och där dragit något strå till stacken, att få anföra några synpunkter i denna fråga.

Man har väl litet var av den debatt som förts i dag fått det intrycket, att det är icke så mycket ett handelsavtal vi resonera om, utan att detta avtal har till mycket väsentlig del en politisk bakgrund. Det är därvid mycket ömtåliga politiska förhållanden, som spela in vid avgörandet. Det har väl knappast från någon sida här uttalats annat, än att man önskar goda kommersiella förhållanden till Ryssland, ehuru meningarna synas gå så skarpt isär. Den huvudfråga, som i dag uppställer sig, är, så vitt jag kan finna, den: skola vi nu i dag klämma till med just det handelsavtal, som här föreligger, eller böra vi ur landets synpunkt vänta och se? Förlora vi på att vänta? Jag skall icke inlåta mig på detaljer. De äro tillräckligt berörda. Jag vill i det fallet endast säga, att vi, som arbetat i det s. k. ryska utskottet, ha nog icke kunnat göra annat än att samlade de intryck, vi fått av uttalanden från olika håll, från dem, som äro mera sakkunniga i detta ärende än vi. Jag inräknar då också herr Kilbom. Och vi samlade oss så en uppfattning av frågan, om det var klokt att taga eller icke taga detta avtal. Jag skall nu i största korthet nämna de skäl, som för mig varit bestämmande, då det gällt mitt ståndpunktstagande till saken.

Utskottet uttalar här på ett ställe — kanhända det har blivit åberopat förut under debatten — att »då utskottet sålunda för riksdagen framlägger det resultat, vartill utskottet kommit beträffande denna fråga, vill utskottet därmed förena ett uttalande av den förhoppning, att de fortsatta internationella förhandlingar, som äro beslutna, inom kort måtte skapa sådana förutsättningar för samarbetet mellan Sverige och Ryssland, att en uppgörelse på tillfredsställande grunder kan träffas». Och därmed sammanhänger sålunda den frågan, huruvida vi skola vänta på Haag eller icke vänta på Haag. Då jag tror, att vi böra vänta på Haag, så är det därför, att jag icke kan se, att vi förlora någonting på att göra det; vi ha tvärtom åtskilliga anledningar att först vänta på Haag. Detta beror helt enkelt därpå, att det ryska återuppbyggandet, så vitt jag kan se, måste ske inifrån i vida större omfattning än man föreställer sig när man hör de åsikter, som uttalas från vissa håll. Men man måste likvisst komma ihåg, att Rysslands näringsliv i det stora hela är jordbruk. Det lär utgöra 90 % av Rysslands näringsliv enligt vad som från sakkunnigt håll visats.

En annan fråga är den inre ordningen och rättssäkerheten i Ryssland. Herrarna ha nog fått litet var anledning att tänka sig in i den saken på grund av en artikel i en tysk tidskrift, som blivit utdelad i kammaren och där en man, som, hur man än bedömer hans antecedentia, har, tror jag man kan säga, en intim kännedom om de ryska förhållandena, uttalar följande — jag översätter det fritt från tyskan: »Säkerhetsåtgärder äro nödvändiga icke mot det ryska folket, utan mot sovjetregimen. All tillförsäkras om handelsfrihet, om förvärvsfrihet, om skydd för egendom och person etc. blir tom luft, så länge självförhålligandet och godtycket hos de särskilda sovjet-

organisationerna och sovjetämbetsmännen bli bestående. Att här bringa ordning är en uppgift för centralregeringen. Det är ingen författningsfråga; det är en maktfråga. Först sedan regeringen i praktiken har visat, att den kan skaffa ordning i de egna leden, kan man förlita sig på sovjetregeringen.» Jag har med detta icke på något sätt velat inlåta mig på något bedömande av hurudana för närvarande de inre förhållandena i Ryssland äro. Men jag har fått den ganska starka uppfattningen från utskottsarbetet — och trodde den delades på de mest skilda håll — att de inre förhållandena i Ryssland, även sett ur sovjetregimens synpunkt, lämna mycket övrigt att önska.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

I mångt och mycket är det föreliggande avtalet otillfredsställande, och vi anse oss kunna se tiden något an utan risk för våra svenska intressen.

Till sist skall jag också be att i allra största korthet få vända mig mot herr Johanson i Stockholm med anledning av det yttrande han hade i frågan. Herr Johansons tankegång var, om jag uppfattade riktigt, ungefär följande. Vårt lands organiserade arbetare vänta för närvarande en lättnad genom ett avtal som detta, vilket bör ge bättre resultat än det s. k. Krassinavtalet. Vidare säger herr Johanson, att de stora beställningar, som ingåtts på grund av Krassinavtalet, motivera dessa förväntningar från de organiserade arbetarnas sida. Jag vet nu i förbigående icke, varför det enbart skall vara organiserade arbetare, utan jag förmodar det gäller samtliga landets arbetare. Jag skulle då vilja till herr Johanson ställa den samvetsfrågan: är det enbart rena affärsavtal, som ingåtts under de senare åren på grund av Krassinavtalet? Sådana avtal, som man till ömsesidig kommersiell fördel vill ha till stånd. Herr Johanson yttrade och belyste med siffror, hurusom Sverige har gynnats framför andra nationer med beställningar från Ryssland. Då tillåter jag mig göra den frågan: varför har detta skett? Varför har man överbetalat beställningar i Sverige? Jag kan icke i detalj bedöma, huru detta gått till, men det har kommit till mina öron från åtskilliga håll, att man gjort beställningar från Sverige, ehuru man notoriskt skulle från annat håll ha kunnat köpa varorna till väsentligt billigare pris, kanske 2, 3 gånger billigare. Jag frågar: Varför ha då dessa avtal träffats med oss?

I det sammanhanget säges också, att om vi icke göra detta avtal med Ryssland, så komma underbeställningarna för Nydqvist & Holms lokleveranser att gå till Tyskland, och kanske förlora vi 20 miljoner om året. Men varför skulle dessa underbeställningar gå till Tyskland? Är det därför att det skulle bli billigare för Ryssland att köpa dessa varor i Tyskland och att man kan tvinga Nydqvist & Holm att köpa dessa varor i Tyskland? Jag tillåter mig bara att ställa frågan.

När man så kommit fram till det läget, att våra arbetare bibringats den föreställningen, att det för oss är av stor vikt, att dessa arbeten få fortgå i Sverige — och jag erkänner, att vid första påseendet så är förhållandet — då kör man fram med krav på ett nytt avtal. Krassinavtalet räcker icke längre, utan det behövs ett nytt.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Och då kommer politiken in i spelet. Jag röjer ingen hemlighet — det har kanske sagts förut — om jag säger, att från detta avtal närstående håll har uttalats, att man fick komma ihåg, att vad som här åsyftas är icke endast att köpa varor utan även att köpa politik. Jag tillåter mig därför också framställa den frågan: vad menas med att köpa politik i detta fall? För min del vill jag, så högt jag än skattar möjligheten att få produktivt arbete i Sverige, erinra att det som bekant finns affärer, som man icke gör.

Nu ha i dag herrar Vennerström och Kilbom försökt lyfta debatten över partierna något, var och en på sitt sätt. Från herr Vennerströms sida skedde det därigenom att han såsom sina auktoriteter åberopade dels herr Vennersten, vars mycket energiska och omfattande arbete i denna fråga vi alla väl känna, och dels doktor Hildebrand, som ju också har bildat sig en självständig mening i denna fråga. Herr Kilbom lyfter frågan över partierna genom att oväntat nog säga att över de kommunistiska synpunkterna i denna fråga stod hänsynen till den svenska arbetarklassen. Det var något överraskande, att herr Kilbom såg saken på det sättet, men det är väl en utvecklingslinje detta, lika väl som när herr Engberg åberopade, att man i Ryssland stod det parti, som jag tillhör, närmare än vad man stod herr Kilbom. Emellertid, vad som gagnar den svenska arbetarklassen är enligt min uppfattning ingenting annat, än vad som gagnar landet.

Till sist vill jag säga, att jag för min del är mycket intresserad av att Sverige åter må komma i goda kommersiella förbindelser med Ryssland. Personligen har jag haft tillfälle att arbeta något i Ryssland och har gjort det med glädje. Jag tror också mycket på svenska industrimäns och kanske icke minst svenska ingenjörers möjligheter att arbeta i Ryssland, där de helt visst ha en mycket stor mission under någorlunda normala förhållanden, och jag hyser icke alls några trånga fördomar, att man skall vänta för länge med att stiga in och försöka sig på de möjligheter, som där kunna finnas. Men det måste jag säga, att det skall ske på grundvalen utav ett avtal, som är byggt på klara och öppna kommersiella grunder och som icke har någon bismak av den politiska köpenskap, vilken, så vitt jag kan finna, ligger som en mycket stark underström i det avtal riksdagen nu inbjudes att deltaga i.

Jag kan, herr talman, på de skäl, som jag nu anfört, icke biträda Kungl. Maj:ts förslag, utan nödgas yrka bifall till utskottets förslag. Men jag vill samtidigt säga, att detta sker med utsträckt hand till återupptagande av ett ordnat samarbete med Ryssland.

Herr N y l a n d e r: Herr talman! Jag nödgas ännu en gång begära ordet för att göra en replik till herr Vennerström. Men innan jag det gör, vill jag framställa en fråga till herr Kilbom, en fråga som jag glömde att till honom rikta på förmiddagen, nämligen hurvida verkligen Krassinavtalet är uppsagt, vilket han påstod. Det känner jag åtminstone icke till, och jag tror icke, att svenska regeringen därom fått någon underrättelse. Det vore ytterst intressant att få den frågan besvarad av herr Kilbom.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Jag ber därefter att få övergå, som sagt, till att säga ett par ord såsom replik till herr Vennerström, ehuru han tyvärr icke tycks vara här närvarande. Jag vill då börja med att uttala min stora tillfredsställelse över att han verkligen synes läsa den tidning, för vilken jag är redaktör, nämligen »Svensk export», och jag hoppas att så är fallet i allmänhet här i kammaren; ekonomisk upplysning behöves nog även i denna församling. Han invände mot mig, att vi i denna tidsskrift intagit en ledare av doktor Hildebrand, vilken talade för det föreliggande avtalsförslaget. Ja, till herr Vennerström, som nu kommer in i kammaren, ber jag få säga, att »Svensk export» kanske i motsats till herr Vennerströms egen tidning med nöje tager in artiklar även från personer, som ha en helt annan åsikt än tidningen. Det är vår princip i »Svensk Export». Och jag vill i det sammanhanget påpeka, att när doktor Hildebrand skrev sin artikel, så var det strax efter sedan avtalet kommit fram, och då var det nog många som funderade, huru de skulle ställa sig i denna fråga. Till dem, som allvarsamt funderade på saken, hörde även jag. Men ju mer jag satte mig in i saken och det svenska näringslivets önskningsar, ju mer kom jag till den uppfattning, i vilken jag slutligen hamnat, nämligen att jag måste yrka avslag på förslaget.

Herr Vennerström åberopade som auktoritet mot min enkla person direktör Vennersten, Stinnes m. fl. storheter. Jag vill säga det, att jag vill naturligtvis icke på något sätt jämföra mig med dem. Men jag vill understryka, vad jag redan förut sade, att sådana meddelanden, som exempelvis herr Vennerström i kväll åberopade om vad Stinnes hade för planer i Ryssland, ha vi haft mycket gott om sedan 1 1/2 år tillbaka. Men vill herr Vennerström svara mig på den frågan: Har det blivit något av dessa koncessioner i Ryssland? På den frågan vill jag ha svar. Det har såvitt jag vet icke blivit någonting bestämt av på ett enda undantag när. Men jag är övertygad om, att om verkliga möjligheter uppdyka, så komma även våra svenska företagare att hålla sig framme.

En liknelse mellan Stinnes och mig kan ju lätt föra tanken till att draga en liknelse mellan Lenin och herr Vennerström. Det tror jag smäller lika högt.

Jag vill verkligen säga det att man bör med stor försiktighet taga — och jag säger det särskilt till herr Vennerström, som anser sig vara och verkligen är en representant för arbetarklassen — alla dessa blänkare, som komma in i tidningarna om det ena och det andra företaget i Ryssland. Ty annars kanske man vilseleder folk och drager på sig ett ansvar, som sedan kanske icke är så lätt att stå för.

Herr Vennerström anförde vidare liksom herr Kilbom, att enligt hans åsikt vi inom utskottsmajoriteten — ja, jag har ju icke äran att tillhöra annat än suppleanterna — hade undertryckt åsikter, framförda från vissa näringsidkarehåll som enligt herr Vennerströms mening voro för ett avtal. Jag vill säga vad jag förut sade att detta är icke riktigt. Men jag vill tillägga det, att jag har för min del icke inskränkt mig till att noggrant höra på vad de inför utskottet inkal-

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

lade näringsidkarna och representanterna för rysslandssvenskarna sagt, utan jag har försökt att inom vidare kretsar göra mig under rättad — och vederhäftigt underrättad — om vad den allmänna uppfattningen överhuvud taget är. Och jag ber i det sammanhanget, utan att jag tror jag gör mig skyldig till någon indiskretion, att få hänvisa till den utredning, som bl. a. från Exportföreningens sida är inlämnad till utskottet.

Herr Vennerström påpekade vidare de möjligheter, som förelågo för att erhålla koncessioner i Ryssland och nödvändigheten av att utredningar gjordes från svenskt håll, så att vi icke bliva på något sätt efter i den eventuella konkurrensen. Gentemot det vill jag ännu en gång påpeka, att sådana undersökningar *ha* gjorts, men att de lett till det resultatet, att under nu föreliggande förutsättningar intet svenskt ansvarskännade företag ansett sig kunna gå in på dem. Jag hoppas, att de förhandlingar, som kanske i visst fall pågå, skola leda till, att garantier framkomma, som äro så tillfredsställande, att vederbörande kunna gå in för dem.

Herr Vennerström visade på Tyskland och allt vad det gör och att vi löpa den risken, att det landet kommer före oss. Ja, det är ju möjligt att det i vissa fall kommer före, därför att Tyskland har en större erfarenhet om Ryssland än vi ha. Men det landet använder sig av fackmän, som känna Ryssland och som vad Sverige vidkommer herrar Vennerström m. fl. vilja desavuera. För övrigt räcker nog Ryssland till även för oss och om jag icke känner tyskarna fel, så se de till, att de få betalt och reella fördelar. Men det vet jag icke om vi ha några garantier för att vi få enligt detta avtal.

Herr Vennerström slöt sitt anförande med att säga, att om vi icke sluta detta avtal nu, så räcka vi därmed en knuten näve till Ryssland. Jag vill gentemot detta invända, att med den motivering, utskottet har framlagt, och med de ord, som jag för min del har framfört, är det i stället en utsträckt hand till förtroendefullt samarbete, som vi till Ryssland framsträcka. Och den handen bör icke tillbakavisas. Jag hoppas också, att så icke kommer att ske.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag nödgas besvära kammaren en gång till men det är ju så, att en stridbar tupp får många rivna fjädrar, och då jag sannolikt betraktas som en stridbar tupp, så anser man förmodligen också, att man givit mig många rivna fjädrar. Jag känner mig emellertid icke ha fått några sådana. Nu skall emellertid icke herr Winkler tro, att jag begärt ordet för hans skull. Men då han frågar hur man skall kunna lita på de män, som handla såsom hans exempel visar d. v. s. nationalisera en fransk fabrik efter det att innehavaren av denna franska fabrik hemställt hos vederbörande sovjetmyndigheter att få driva den, så vill jag erinra herr Winkler om, att vid den tidpunkten då de ryska sovjetmyndigheterna i Petrograd — jag är måhända litet mer detaljupplyst än herr Winkler — nationaliserade den franska fabriken, så befann sig Frankrike om icke formellt så dock reellt i krig med Sovjetryssland. Och jag tror, att vilket land som helst under sådana

förhållanden skulle ha nationaliserat denna franska fabrik, jag tror t. o. m., att herr Winklers eget älsklingsland skulle ha gjort på liknande sätt.

Så talar herr Winkler om, att han vill visst icke vara med om att sälja varor till Ryssland, förrän han får betalt, och han vill icke heller köpa och betala förrän han har varorna här. Men det är ju icke fråga om att just herr Winkler skall göra affärer nu. Det skulle ju kunna tänkas, att man blott önskar det herr Winkler underlåter att ställa hinder i vägen för andra, som vilja sälja varor dit.

Jag hörde herr Lithander häromdagen tala om Kungl. Maj:ts proposition om partihandel med rusdrycker. Ett stort bevismedel i hans anförande var, att de franska vinfabrikerna, eller vad det var, fingo icke sälja sprit här i landet. Ja, i dag kommer herr Lithander och talar om, att i Ryssland har icke använts en enda valsedel för att skaffa regeringen makten. Jag kan emellertid icke förstå, varför herr Lithander är så inkonsekvent, varför han den ena dagen klandrar förhållandena i ett land där icke någon valsedel använts och den andra dagen till skyarna upphöjer ett land, där ej heller någon valsedel använts. Ty, herr Lithander, för den maktregim, som finns i Frankrike, har heller från början icke använts någon valsedel.

Vidare var det herr Lübeck, som jag skall be att få med användande av hans egna ord gentemot herr Johanson i Stockholm ägna ett par minuters samtal. Han talade om, att det var icke så mycket ett handelsavtal detta, det gällde fastmer mycket ömtåliga politiska förhållanden.

Jag ser, att herr Edén nu löper i väg sin vana trogen. Jag undrar just, herr Lübeck, ni som ändå är styrelseledamot i ett av vårt lands största med en viss bank lierade företag, vet icke ni, att alla de affärsavtal, som ingås eller ingåtts efter kriget, tyvärr vill jag tillägga — jag hörde dock icke den reservationen från herr Lübecks sida — till 90 % äro politiska och till 10 % affärsavtal.

Vidare talades här om av herr Edén, herr Lübeck och herr Nylander, naturligtvis, samt av en hel mängd andra, att de alla önska förbindelser med Ryssland. Ja, det önska herrarna visst, det är icke tvivel om den saken. En riksdagskamrat, som är äldre i församlingen, talade om för mig en historia, som inträffat här för många år sedan och som passar på herrarnas kasus. Det var också den gången någon av de liberala talarna, som hade ordet, en professorsliberal. Han hade hållit ett en och en halv timmes anförande, och när han slutade hade någon sagt till en kamrat: kan du säga mig, vad som blev kvar av detta; det blir knappast snömos. Jag kan icke hjälpa, att jag har gjort den reflexionen vid varje tillfälle, då jag hört herr Edéns anföranden. Varje gång har han sagt: visst vilja vi åstadkomma drägliga förhållanden för arrendatorer, visst vilja vi skapa drägliga förhållanden för de arbetslösa och visst vilja vi ha utmärkta förbindelser med Sovjetryssland. Men när någon då säger: tag konsekvenserna — så blir svaret: men detta kunna vi verkligen icke vara med om, kunna vi icke göra något annat. Herr Engberg använde visst uttrycket de obotfärdigas förhinder. Jag

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

undrar, om icke kammaren är beredd att tillämpa herr Engbergs uttryck på professorsliberalismen, sådan den i detta som i många andra fall framträtt.

Så ifrågasatte också herr Lübeck om det var klokt eller icke att just nu taga avtalet? Och för att styrka, att det icke var klokt, så gjorde herr Lübeck nästan det olyckligaste, han kunde göra. Han citerade nämligen ett uttalande av en tysk, ett uttalande som utdelats här i kammaren. Men nog är det litet tråkigt, att samtidigt som detta uttalande utdelas här i kammaren, så sluter tyska regeringen med Ryssland ett avtal, som innebär ett dejureerkännande.

Så framställdes här också den frågan: varför skulle underbeställningar på lokomotiv gå till Tyskland hädanefter? Herr Lübeck, som jag respekterar mycket högt, vet mycket väl, att om man gör ett avtal med två parter av vilka det ena är bättre och man är oförhindrad att gynna den part som har detta bättre avtal, vilket är fallet med Tyskland, så gör man naturligtvis det. Jag antar, att detta har också det bankinstitut, där herr Lübeck har något att säga till om, gjort mer än en gång.

Så talades här om, att det finnes affärer, som man köper för dyrt, och det påmindes om att det var en stark politisk köpenskap med detta avtal. Jag måste för mitt vidkommande — egentligen vidkommer det icke mig utan representanter för ett annat parti — inlägga en bestämd protest mot att det är någon politisk köpenskap i hela denna historia. Jag har icke så länge varit med i det politiska livet, men det vill jag säga, att då jag deltagit i behandlingen av denna fråga, har jag hela tiden förvänat mig över den »renhet» i politiskt avseende för att icke säga flathet, då det gällt att driva ett avtal igenom, som vederbörande visat. Jag har många gånger inom mig själv protesterat mot det sättet att företräda arbetarklassen i vårt land. Det må gälla både som ursäkt och måhända också som något annat för regeringspartiet.

Så talade herr Lübeck också om — jag ber herr Lübeck personligen om ursäkt — att han icke ville känna till någon fackföreningspolitik i detta avtal. Alltså, inom parentes sagt, fackföreningspolitik är det, för den händelse man vid fördelningen av vårt lands ekonomiska möjligheter i första hand tager hänsyn till de hundra tusen arbetslösa, som nu finnas, och i andra hand till, låt oss säga lindrigt talat, andra intressen. Må min replik bli: jag vill heller icke känna någon bankpolitik i detta avtal, och för den skull tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Nylander frågade mig: är Krassinavtalet uppsagt? Jag kan icke svara något annat, än vad jag sade på förmiddagen, att såvitt jag känner, är Krassinavtalet uppsagt. Men för den händelse det formaliter icke skulle vara det, så förefaller det mig från min personliga utgångspunkt rätt naturligt, att det realiter till sina verkningar kommer att sättas ur kraft, sedan riksdagen icke blott har desavuerat de under två år uppbyggda vänskapliga förbindelserna med ett grannland — ett grannland, som under dessa två år marsche-

rat med stormsteg in på det europeiska erkännandets mark — utan till på köpet desavuerat sin egen regering.

Det framhölls också, att flera stora svenska företag erbjudits koncessioner men att de icke kunna antaga dem, och följaktligen äro vi icke i efterhand. Jag undrar just, herr Nylander, vad som är orsaken till att exempelvis kullagerfabrikerna i Moskva icke kunna taga koncessioner på sina verkstäder på platsen? Är det månne bristande förmåga eller något annat? För övrigt har jag visst icke sagt, att vi för närvarande befinna oss i efterhand utan att vi kunna komma. Men jag vill säga herr Nylander, att *om* vi för närvarande icke äro i efterhand, så är det icke vare sig exportföreningens eller andra halvofficiella eller officiella myndigheters förtjänst. Det är andras förtjänst, och det kan måhända sägas, att det framför allt är Litvinovs. Så pass klok och praktisk karl är väl också herr Nylander att han inser, att man icke kan uppträda och avslå detta avtal, på sätt som från högerhåll rekommenderas, utan att sättas i efterhand, samtidigt som, om också icke vederbörande länders regeringar, så i alla fall mycket stora, för att icke säga bland de största finansgrupperna i världen öppet och mindre öppet ha en kapplöpning att komma in i Ryssland.

Det har här talats om ny förhandling, utan att klart säga ut vad därmed menas. Vid ett annat tillfälle förklarade man, att om detta avtal avslogs, så är regeringen oförhindrad — den gången talades icke alls om Haag på något sätt — att med utrikesnämndens tillstånd sluta ett nytt avtal, ett »annat» avtal — jag tror dock att detta måste bli mycket sämre. Regeringen skulle alltså i detta fallet ha rätt att omedelbart, sedan riksdagen fattat beslut, upptaga nya förhandlingar om avtal. Är detta herrarnas på den kanten mening? Det har skurit sig en liten smula där. Herr Nylander har — om med avsikt eller icke, lämnar jag därhän — uttalat ett önskemål om nya förhandlingar, jag hoppas ärligt och icke platoniskt. Herr Lindman förklarade däremot, att förr än efter Haag kunde det icke bli tal om nya förhandlingar. Jag ber att få till högern — jag tror att liberalerna anse, att man bör upptaga förhandlingar snarast — ställa följande öppna och bestämda fråga: har regeringen rätt att upptaga förhandlingar på nytt om ett avtal och bör den göra det, därvid i någon mån tages hänsyn till den kritik som här framförts? Den frågan önskar jag att här få ett bestämt svar på.

Då herr Lübeck talade om, att med utskottets motivering och hans ord bakom sig skulle regeringen måhända kunna gå till en dylik förhandling, måste jag säga, att herr Lübeck lika väl som jag vet, att innehållet i utskottets motivering och meningen i hans ord svära mot varandra och måste till följd av materiella bakom liggande förhållanden göra det. Ty utskottets motivering är ett klart ståndpunktstagande för den franska ståndpunkten. Och det skall eftertryckligt sägas ut till kammarens protokoll, att riksdagens första särskilda utskott har med sin motivering tagit ståndpunkt för Frank-

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

rike och icke för en uppgörelse efter samma linjer som England. Det tjänar icke något till att dölja den saken.

Anse nu alltså herrarna, att regeringen är oförhindrad att efter riksdagens beslut i natt upptaga nya förhandlingar och efter utrikesnämndens hörande före nästa riksdag sluta ett avtal med Sovjetryssland? Jag ställer frågan så mycket mera och väntar ett så mycket klarare svar på den, som ingen av herrarna ett ögonblick eller i varje fall så mycket tror på, att förhandlingarna i Haag komma att leda till resultat. Om så icke blir fallet — som jag tror — och England, låt oss antaga det som ett tankeexperiment, sluter avtal efter dessa förhandlingar till exempel i början av september, vad vilja herrarna då göra, sedan ni fyra månader tidigare avslagit det föreliggande avtalet med Sovjetryssland? Tro ni, att vi stå i någon gynnsam utgångsställning vid förhandlingar med Ryssland den dagen eller icke?

Jag vill till sist, herr talman, säga, att om jag i denna debatt gjort två inlägg, som, det förstår jag mycket väl, enligt många mening ifråga om tonen lämnat en del övrigt att önska, så är det icke därför, att jag som kommunist skulle vilja ha igenom detta avtal, utan jag är tillräckligt öppen och ärlig för att säga, att för oss kommunister må ni gärna avslå avtalet. Det göra ni oss som parti den bästa tjänsten med. Men som representanter för Sveriges arbetare anse vi som vår plikt att företräda den *samlade* svenska arbetareklassens intressen, och deras intressen i detta avseende är handelsförbindelser med Ryssland, som lättare än något annat land under nuvarande världsmarknadsläge kan giva beställningar och arbete åt framför allt vår verkstads- och metallindustri men också i stor utsträckning åt våra andra industrier.

Ur den synpunkten vågar jag alltså vädja till mina kammarkamrater, som icke låta leda sig så mycket av »fackföreningspolitik» men måhända ännu mindre av bankpolitik, ävensom ur den synpunkten, att det *under inga omständigheter kan skada* men väl gagna att rösta för bifall till den kungl. propositionen.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Endast ett par korta repliker. Herr Lübeck riktade till mig den frågan, om det icke var så, att Krassinavtalet icke var allenast ett affärsavtal utan jämväl ett politiskt avtal. Jo, naturligtvis var det även ett politiskt avtal; vilket avtal mellan olika nationer kan betecknas såsom rent affärsavtal? Var exempelvis tonnageavtalet ett rent affärsavtal? Krassinavtalet gav i varje fall arbete åt tusentals svenska arbetare, och det bör man väl också fästa något avseende vid. Samma resultat kan man på goda grunder påräkna att det nu föreliggande avtalet skall ge.

Nu frågade herr Lübeck mig också, varför jag blygsamt talade endast å de organiserade arbetarnas vägnar. Ja, hade jag utsträckt det till vårt lands arbetare i allmänhet, är jag övertygad om att man hade riktat den frågan till mig, med vilken rätt jag talade å vårt lands arbetares vägnar. Jag begränsade mig därför till de organiserade arbetarna, som jag föreställer mig, att jag kan åberopa.

Herr Winkler försökte trots allt göra gällande, att den av mig återopade framstående rysslandskännaren, även om han icke uppträtt som motståndare till det föreliggande avtalet, i varje fall ställt sig rätt tveksam till detsamma. Naturligtvis yttrade ifrågavarande rysslandskännare betydligt mer än jag anfört; han yttrade för övrigt betydligt mera än vad både herr Winkler och jag tillsammans anfört här, men om vi skola draga konklusionen av vad han yttrade, framgår det väl tydligt, vilken mening han hade. Till sist säger han nämligen: »För att underlätta allt det arbete och all den företagsamhet, som från svensk sida kan ifrågakomma därute, är det emellertid ett nödvändigt villkor att erhålla ett avtal, om ej mera så åtminstone det nu föreliggande, och såsom en konsekvens därav en svensk representation därute.» Han blev då tillfrågad av en utskottsledamot: »Anser ni alltså, att det nu föreliggande avtalet blir till nytta för Sverige?» Härpå svarade han: »Ja, betraktat som ett preliminärt avtal, till dess vi kunna få ett bättre. För närvarande är vår ställning jämförelsevis svag, och vi kunna ofta endast genom särskilda tillmötesgåenden från enskilda tjänstemän eller regeringsmedlemmar nå äsyftat resultat därute.» Herr Winkler, detta är väl ett klart besked som svårligen skall kunna bortförklaras.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Herr Lindman: Jag hade verkligen icke tänkt ingå i något vidare yttrande i denna fråga, och jag hade icke tänkt svara något på allt det som herr Kilbom talat om, men då han framställde en direkt fråga, förmodar jag, att om han icke får något svar, kommer han att på ett eller annat sätt upprepa denna fråga och säga, att han icke kunnat få svar på den. Det är väl därför bäst, att jag svarar herr Kilbom. Jag vill då säga, att naturligtvis kan regeringen, vad högern beträffar, ingå i förhandlingar med Ryssland, om detta avtal faller. Om man icke ingår i förhandlingar, blir det ju aldrig något avtal. Huruvida regeringen anser det vara opportunt att börja sådana förhandlingar förr eller senare, kan jag naturligtvis icke säga. Det är en sak, som regeringen bäst kan bedöma, om det skall ske före eller efter mötet i Haag. Jag har blott sagt, att enligt min mening bör man låta mötet i Haag komma emellan och att det är oklokt att sluta bindande avtal, förrän man fått veta, hur det kommer att ställa sig i Haag.

Vad beträffar den andra frågan, om regeringen kan efter utrikesnämndens hörande själv besluta i denna fråga, innan nästa riksdag sammanträder, vill jag endast säga, att det står i grundlagen, vad regeringen kan göra i det fallet. Det beror naturligtvis på om detta avtal är av sådan beskaffenhet, att det faller under regeringsformens § 12 där det heter: »Skulle i något fall rikets intresse kräva, att överenskommelse, som är av större vikt men ej angår fråga, som riksdagen äger avgöra, varder avslutad utan riksdagens godkännande, må det ske», dock skall utrikesnämnden erhålla tillfälle att yttra sig. Där har ju regeringen alltså en möjlighet, men det beror helt och hållet på vad detta avtal kommer att innehålla. Det är litet för mycket begärt av herr Kilbom, att jag skall uttala mig om vad

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

en regering skall göra, som tillhör ett annat parti och har andra synpunkter än jag. Det är bäst, att herr Kilbom frågar hans excellens statsministern Branting och icke mig. Jag skall icke bilda någon regering, utan det är ju herr Branting, som sitter som statsminister.

Eftersom jag har ordet och då jag nu har svarat herr Kilbom på denna fråga, skall jag be att få säga, att det förvånade mig att höra herr Kilbom både i det sista anförandet och i det förra göra framställningar här i kammaren om vad en del personer uttalat inför riksdagens särskilda utskott. När vi i utskottet bett personer komma upp och redogöra för sina intryck rörande så ömtåliga förhållanden, som hur de ha det med sina fabriker och sin egendom i Ryssland, hur de tänka göra och hur de se sakerna, ha vi sagt dem, att de kunde tala i fullt förtroende, ty det skulle stanna oss emellan. Det är uppenbart, att då man talar om sådana ömtåliga saker, förutsätter man, att det icke sedan skall läggas fram utanför utskottets krets. I sitt sista anförande var herr Kilbom inne på vad en av dessa personer hade sagt. Det förvånar mig nu efteråt icke, att två personer vände sig till mig och förklarade, att de, med hänsyn till de förhållanden som nu råda i Ryssland, icke ville yttra sig i utskottet, då de icke visste, vart deras ord skulle komma att taga vägen. De ville gärna i förtroende lämna upplysningar, men inför en så stor församling ville de icke lägga fram sina åsikter. De uteblevo därför — ja, jag tror, att en av dem infann sig sedan. Man bör icke göra på det sätt, som herr Kilbom här gjort, ty denna fråga är verkligen så ömtålig, att när man ber folk att helt öppet lägga fram sin åsikt, skall man icke missbruka deras förtroende på något sätt genom ett offentliggörande.

Ännu en sak, herr talman, eftersom jag har ordet. Herr Kilbom ville liksom också herr Johanson i Stockholm göra gällande, att hela den svenska arbetarklassens väl och ve skulle hänga på detta avtal. Om det komme till stånd, skulle här bli sådana utomordentligt stora beställningar. Ja, vi veta, att den koncern, som fått dessa mycket omtalade stora beställningar, sysselsätter, enligt vad den själv uppgett, ungefär 3,500 arbetare. Det är naturligtvis ett betydande antal, som sålunda har sysselsättning, men när man ser på våra 150,000 arbetslösa, kan man ju icke inbilla sig, att arbetslösheten härigenom i någon mera betydelsefull grad blivit avhjälpt. Det är klart, att genom ett avtal det kan bli någon smula lindring, men det kommer i alla fall att bli ytterst obetydligt, och jag tror, att man gör orätt i att framställa saken, som om ett avslag på detta avtal skulle vara till stor skada för den arbetande klassen i Sverige. Vore det så, skulle det väl också lika mycket vara till skada för dem, som skulle få beställningarna, nämligen fabrikanter och näringsidkare, men någon större längtan efter detta avtal har man icke försport från deras sida.

När jag talat emot detta förslag och alltjämt anser mig böra yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på detta avtal, har jag gjort det efter att hava allvarligt och noggrant prövat och undersökt för mig själv, huruvida jag kunde tänka mig, att det skulle med-

föra några fördelar för Sverige, som vore av någon vidare betydelse. Jag har kommit till den slutsatsen, att så icke är fallet, utan att detta avtal tvärtom innehåller bestämmelser, som äro av beskaffenhet att icke lämpligen böra antagas.

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena *B r a n t i n g*: Herr talman! Jag lyssnade naturligtvis med största intresse och uppmärksamhet på den förklaring, som herr Lindman gav angående sin tolkning av det avslag, han nu på nytt förordade. Jag måste säga, att jag blev icke tillfredsställd av hans förklaring. Den gav icke full klarhet beträffande den kurs, som man skulle följa annat än på en punkt, nämligen att så länge Haag-förhandlingarna pågå, vore det icke klokt och icke lämpligt, att Sverige på något sätt skulle taga initiativ till nya förhandlingar med Sovjetryssland, ifall detta avtalsförslag nu fölle. Det må jag säga, att med hänsyn till den osäkerhet, som vidlåder dessa förhandlingar i avseende på den tidsutdräkt, som de kunna medföra, i avseende på huruvida de liksom Genuaförhandlingarna kunna komma att följas av ytterligare förhandlingar på vissa punkter, ligger däri en anmodan — jag vet icke om det är från högerpartiet eller från hela det borgerliga block, som i denna punkt bildat sig, — att man skall *vänta länge* med upptagandet på nytt av frågan, därest den faller. Och jag måste säga, att jag tror av skäl, som förut här anförts, att det skulle vara olyckligt för Sverige, om vi komme in i en så lång uppskovsperiod, som av herr Lindman här antytts.

Det är ju klart, att det är svårt att i detta ögonblick säga, hur många som votera nej av det ena skälet och av det andra. Men det måste naturligtvis av regeringen på det allvarigaste övervägas, huruvida det lägges in i ett »nej» ett sådant förbud emot ett snart återupptagande av förhandlingarna i händelse av avslag, ett förbud, som regeringen svårigen kan komma förbi. Jag måste säga, att detta är ett ytterligare starkt skäl, varför kammaren icke bör i denna osäkra situation följa herr Lindmans råd och avslå det hela. Var och en förstår, att vi skulle komma till dessa förhandlingar i hög grad bundna av misstankarna om att bakom oss står en riksdag, som egentligen *icke* önskar några förhandlingar, och den, som under sådana förhållanden skulle kunna lyckas att mot de ryska förhandlarnas sätt att föra fram sina intressen verkligen åstadkomma något gagneligt, skulle jag vilja se. Jag tror alltså, att genom de förklaringar, som avgivits här, har man sannerligen skapat en ganska dålig plattform för eventuella nya förhandlingar, och de vänliga vinkar, som givits här av flera talare, bland andra herrar Lübeck och Nylander, om att man snart skall komma med ett nytt och bättre avtal, måste jag för min del betrakta såsom mera ägnade att maskera, att man för närvarande vill avböja denna möjlighet, än att de skulle vara avsedda att tagas fullständigt efter orden.

Så som herr Lindmans uppfattning har kommit fram, önskar han för närvarande icke något avtal med Sovjetryssland. Det är en ståndpunkt, som man kan förstå. Han har den uppfattningen, att där

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.

(Forts.)

är just ingenting att vinna; således skola vi icke engagera oss däri. Men det är väl en betydlig skillnad, ifall *denna* uppfattning skulle vara det avgörande för andra kammarens votum, eller ifall den icke är det.

Såsom saken nu ligger har, synes det mig, att genom svaret på herr Kilboms fråga endast skapats en ytterligare oklarhet på denna punkt, och så mycket starkare måste jag understryka min allvarliga vädjan till andra kammaren att icke lämna sakerna i ett sådant skick utan i stället försöka samla sig om ett beslut att verkligen få detta avtal godkänt. Det har icke kunnat visas på något sätt, att dess godkännande skulle bli till någon skada för vårt land. Bevisföringen har lagts efter den linjen, att sådana fördelar icke skulle vinnas, som man på somliga håll har hoppats på, men någon *skada* därav har sannerligen icke uppvisats.

Herr talman, jag vidhåller således bestämt mitt yrkande från i förmiddags, att kammaren måtte benäget bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Edén: Herr talman! Jag kan icke dölja en viss överraskning över att, när herr Kilbom framställde en fråga och därpå fick svar, var det ingen mindre än hans excellens statsministern, som förklarade sig icke belåten med detta svar. Jag trodde, att då frågan var framställd av herr Kilbom och svaret gick till herr Kilbom, det sålunda egentligen var han, som hade att uttala sin tillfredsställelse eller sitt missnöje — att det naturligtvis skulle bli missnöje, visste man ju i förväg.

Jag hade emellertid bestämt mig för att begära ordet, redan innan herr statsministern tog till orda, för att säga något med anledning av ett par andra sidor av herr Kilboms anförande. Men det skall begränsas till två punkter. Kammaren behagade ursäkta, om jag icke följer denne talares metod att föra debatter här i kammaren. Jag tror icke, att herr Kilbom skall vänta, att det för framtiden går att ropa upp den ene efter den andre av kammarens ledamöter, personligen apostrofera dem samt sedan vänta svar på alla de »frågor», som han tillåter sig att framställa. Det är ett gammalt ordspråk, som säger något om, att det finnes många frågor, som kunna framställas, men icke alltid ens av den visaste kunna besvaras. Herr Kilbom skall sålunda icke uppfatta detta svar i två punkter såsom något prejudikat. Det är icke min mening att uppmuntra till någon fortsättning av denna taktik. Jag ger svar för denna gång och i dessa två punkter utslutande därför, att jag tror, att det kan vara nyttigt och riktigt att slå fast, av vilket slag hans argumentation i verkligheten är.

Herr Kilbom har här inför kammaren på förmiddagen i upprepede vändningar förklarat, att det nu gällande Krassinavtalet »vore uppsagt» eller »komme att uppsägas». Det upplystes då av Exportföreningens direktör, som i detta fall är rätter vederbörande, eftersom Krassinavtalet är slutet med Exportföreningen, att någon uppsägning *icke* skett, och samme man meddelade, att såvitt han kän-

de till, regeringen icke fått någon underrättelse därom. Jag kan ifrån ett samtal med herr statsministern på förmiddagen bestyrka, att herr statsministern ingenting känner om någon »uppsägning». Vad sker då? Jo, när det sålunda framlägges, att herr Kilbom på förmiddagen farit med sådana uppgifter, som nu genom dessa upplysningar äro karakteriserade, svarar herr Kilbom i kväll, att »om icke avtalet är uppsagt» förefaller det i alla fall honom »naturligt, att det skulle uppsägas», eller att det åtminstone skulle ifråga om sina verkningar »sättas ur kraft» — d. v. s. beställningar skulle upphöra, kanske kontramenderas. Jag kan icke underlåta att säga ifrån, att om det också må vara förklarligt, att herr Kilbom anser sig kunna komma med en sådan deklaration å ryska vederbörandes vägnar — vilket i och för sig synes betecknande nog — är det däremot icke förklarligt, att den lägges på ett sätt, som jag har svårt att betrakta såsom annat än provokation. Det är verkligen icke på det sättet som man skapar en atmosfär för beredande av möjlighet till nya förhandlingar och ett bättre resultat, såsom faktiskt *alla* önskat i andra kammaren i dag.

Den andra punkt, i vilken herr Kilbom bör ha ett svar, är den, att han tillåtit sig påstå, att utskottets motivering är »ett klart uttryck för den franska ståndpunkten i skadestandsfrågan». Jag har på förmiddagen tillåtit mig för min del anhålla, att vi icke här skulle göra något försök att börja bena upp vad som är den franska och den engelska ståndpunkten i skadestandsfrågan, så mycket mindre, som ju både franska och engelska ombud jämte andra nu, såsom vi hoppas, skola möta våra ombud i Haag och där taga upp nya försök att komma till en *gemensam* ståndpunkt. Men om det skulle vara meningen att i detta sätt att karakterisera utskottets utlåtande lägga in någon sådan omedgörlighet, någon sådan oresonlighet eller något sådant hållande på de strängaste ersättningskraven i full utsträckning, som man vanligen i de svenska tidningarna sett angivas såsom den franska ståndpunkten, då förklarar jag nu, liksom jag förklarade på förmiddagen, att det finns icke någon som helst grund för ett sådant misstydande av utskottets utlåtande. Detta utlåtande är skrivet så, att det är avsett att bereda möjlighet för nya förhandlingar och ett bättre resultat. Det är också uppenbart för dem, som vilja gå igenom det, att så ligger det, och det är bestyrkt av debatten i dag.

Jag måste vidare fråga, om det överhuvud taget kan vara någon mening i att motståndarna till utskottet här skola försöka i utskottets motivering lägga in en hårdare hållning, en mera oresonlig ståndpunkt än den, som utskottsmajoritetens egna medlemmar på något som helst sätt vilja vidkännas eller här i debatten bringat till uttryck. Jag tror, att detta är en synnerligen olycklig taktik. De, som använt denna taktik i pressen eller använda den i dag, tro kanske, att de därmed skola vinna en eller annan röst för Kungl. Maj:ts förslag. Man söker tydligen att skrämma för detta »oresonliga» utskott. Men om nu, såsom jag tror och såsom jag naturligtvis önskar, eftersom jag står på utskottets ståndpunkt, utskottets utlåtande går igenom

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.

(Forts.)

— kunna icke herrarna med hänsyn till den eventualiteten vara goda att observera, att ni icke kunna göra själva saken, en blivande uppgörelse med Ryssland, en större otjänst än genom att på detta sätt utmåla utskottets ståndpunkt i en falsk dager. Det är efter min mening icke blott fullkomligt orättfärdigt att göra denna karakteristik, det är dessutom i hög grad politiskt oklokt, om man önskar, såsom ju framför allt herr Kilbom väl måste göra, att det dock skall bli förbindelser med Ryssland, om också icke *detta* avtal kan accepteras.

Hans excellens herr statsministern har i sitt anförande slutat med en vädjan till kammarens ledamöter att trots alla anmärkningar dock ge sina röster för Kungl. Maj:ts proposition, och han har särskilt motiverat denna sin vädjan med att regeringen, om utskottets förslag bleve bifallet, på grund av vad som förekommit skulle komma till de blivande förhandlingarna »med händerna bundna» av misstanken, att bakom regeringen skulle stå en riksdag, som »icke önskar förhandlingar». Efter vad som nu är sagt, anser jag denna farhåga vara minst sagt fullständigt överflödig. Jag är viss om, att andra kammaren, liksom riksdagen i sin helhet, önskar förhandlingar. När de skola tagas upp är regeringens sak att bedöma. Att de böra tagas upp under sådana förhållanden, som kunna ge utsikt till ett annat och lyckligare — efter vår uppfattning lyckligare — resultat än det, till vilket man nu kommit, det är ju uppenbart. Att därutöver av oss begära uttalanden om huru och när dessa förhandlingar skola tagas upp, är naturligtvis en orimlighet, därför att den frågan kan ingen annan än regeringen själv verkligen pröva. Så mycket är visst, att icke behöver regeringen, när den tiden är inne, gå till dessa förhandlingar med några sådana misstankar om att ha händerna bundna, som av statsministern antyddes.

Jag kan till sist icke finna annat än att, om man önskar ett nytt avtalsarbete med Ryssland, och om man önskar ett gott resultat därav, då kunna icke bättre utgångspunkter ges för detta, än att båda kamrarna ansluta sig till utskottets förslag. Ty detta förslag ger regeringen ett klart stöd i ryggen, därigenom att utskottet å ena sidan påvisar, vilka eftergifter den svenska riksdagen icke kan vara med om, men på samma gång också, såsom det här gång på gång blivit framhållet, avfattat sitt utlåtande så, att det är avsett att vara och faktiskt är en utsträckt hand för vinnande av ett bättre resultat under bättre förhållanden.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena *Branting*: Herr talman! Jag kan icke låta passera oanmärkta inledningsorden i den siste ärade talarens anförande. Han synes i dem vilja bestrida rättigheten för statsministern att göra ett uttalande med anledning av en replikväxling mellan herrar Kilbom och Lindman. Jag kan icke förstå, att det skulle kunna vara någon ting, som endast angick herr Kilbom, vad som svarades på de förfrågningar, som av honom framställdes till herr Lindman. Jag tror,

att när vi alla hört uttalanden av herr Lindman och när vi alla hört nu senast uttalandena av herr Edén, var det också sannerligen nödvändigt, att det klargjordes, vad som ligger i dessa uttalanden, huru mycket som riksdagen vill göra till sitt av en del uttalanden med tvetydig innebörd i utskottets betänkande och vad riksdagen vill lägga in i sin kritik av den hållning, som regeringen intagit, när den förordat och sökt föra fram detta avtalsförslag. Jag tror, att det är nödvändigt att söka skapa verklig klarhet häri. Jag beklagar, att icke så skett, men anledningen är emellertid, om vi skola vara uppriktiga mot varandra, synnerligen enkel, den nämligen att åsikterna gå isär emellan, för att säga namn, herrar Lindman och Edén, angående den riktiga politiken gent emot Ryssland. Det har åstadkommits i detta utskottsutlåtande en tillfällig endräkt beträffande det att man icke vill vara med om det förslag, som regeringen framlagt. Men huru fortsättningen i själva verket skall vara, från vilka utgångspunkter, man skall utgå, därom råder olika meningar inom den majoritet, som inom utskottet dikterat utlåtandet. Detta är en oklarhet, som jag försökt få litet klarhet uti, men som tyvärr ändå står kvar efter dessa förklaringar.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har icke anledning annat än att konstatera, att i herr Edéns senast hållna anförande en bestämd nyansskillnad i fråga om innehållet gent emot utskottsmajoritetens motivering är tillfinnandes. Jag har så mycket större anledning att konstatera och uttala min tillfredsställelse över densamma. Då herr Edén emellertid har undanbett sig varje som helst förklaring för hans vidkommande om någon solidaritetskänsla med den franska ståndpunkten, kan jag icke finna annat än att denna solidaritetskänsla från herr Edéns sida, såsom tillhörande utskottsmajoriteten, ligger uttalad, ibland annat, i det yttrande i motiveringen, där utskottet säger, att »redan den solidaritetskänsla, som alltid besjälat Sverige i dess förhållande till andra stater, bör föranleda oss att ej nu sluta ett avtal med Ryssland, som skulle i sin mån kunna försvaga ett gemensamt uppträdande på den europeiska rättsordningens grund o. s. v.» För att nu icke tala om ett annat ställe i motiveringen, där det så klart som helst — jag kan i varje fall, det må förlåtas mig, icke utläsa något annat — sker ett ståndpunktstagande för den franska uppfattningen, att, innan ett avtal slutes med Ryssland, skall Ryssland erkänna de skulder, det har till respektive länder och deras undersåtar. Jag vågar alltså ännu en gång uttala den förhoppningen, att herr Edéns sista anförande innebär en avvikelse från den ovan nämnda solidaritetsförklaringen, men jag måste därvid konstatera, att det hade varit bättre att tillse, att denna avvikelse skett redan i motiveringen.

Jag skall icke nu, det vill jag säga herr Edén, taga upp den handske, som kastades från herr Edéns sida — jag antar, att det var på skämt, ty var det något annat, skulle jag ta det på ett annat sätt — om att tio visa icke kunna svara på en dum fråga. Jag skulle ju kunna replikera och säga, att det är möjligt, att så är fallet, för

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

den händelse de tio visa äro professorer i praktiska ting, men vore de praktiskt folk, skulle de nog kunna svara.

Då herr Edén talar om att hans svar till mig icke skulle utgöra något prejudikat, vill jag hoppas, att valmännen i Stockholms stad komma att draga försorg om den saken.

I övrigt har jag icke någon anledning att taga upp uttrycket provokation. Det förefaller mig dock, som om i det sammanhanget det gamla ordspråket skulle kunna äga en viss tillämpning, att därav hjärtat är fullt, därav talar munnen, ty hela herr Edéns ton i denna debatt har om något varit provokation. Det är dock ett ord, som herr Edén har fällt, som jag är angelägen om att svara på, ehuru kommunist, herr Edén, och det är det ordet, att jag vis å vis Krassinavtalet, som från svenskt affärshåll bestämt för mig har uppgivits vara uppsagt, skulle ha talat å ryska vederbörandes vägnar. Jag ber att få säga herr Edén, att ehuru kommunist, och ehuru utsatt för glåpord här och var, speciellt från herr Edéns meningsfränder i pressen och annorstädes, i utskottet och överallt, vågar jag påstå, att också en kommunist kan ha rätt till det erkännandet, att han talar, så långt hans förstånd räcker, för den svenska arbetarklassen. Jag har icke, ärade kammarkamrater, kunnat finna något annat, än att ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag till avtal i dag måste, det förstår vem som helst, ovillkorligen innebära, att vi stå sämre vid nya förhandlingar med den ryska sovjetrepubliken, upptagna vid den tidpunkt, som herr Edén tycks luta åt, eller vid den tidpunkt, som herr Lindman tycks anse lämpligast, alltså i förra fallet omedelbart, såvitt jag fattade herr Edén rätt, och i andra fallet efter Haag. Följaktligen måste även ett avslag å det föreliggande förslaget medföra större svårigheter att ernå ett för Sveriges arbetarklass gynnsamt resultat.

Det är ur denna synpunkt, herr talman och ärade kammarkamrater, som jag ännu en gång vädjar till er att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att det skulle vara att placera ett kapital, bildlikt talat, som för framtiden, för svensk industri och för svenskt näringsliv kommer att medföra, att vi på den ryska marknaden, kanhända icke allra först, men dock till sist ha utsikt att vinna något, då den stora tävlingskampen på allvar kommer att börja.

Herr Lindman: Herr talman! Jag kan icke annat än uttrycka någon förvåning över att hans excellens statsministern på detta sätt ingriper i debatten i dess sista skede. Hur uppkom denna lilla debatt på slutet? Jo därigenom, att herr Kilbom vände sig direkt till mig med en fråga, om jag hade något emot att regeringen upptog nya förhandlingar, och att regeringen, innan riksdagen änyo sammanträdde, avslöte ett avtal efter utrikesnämndens hörande. Härpå svarade jag, att jag anser, att det är regeringen, som skall bestämma, när nya förhandlingar skola upptagas. Jag har i mitt första huvudanförande på förmiddagen sagt, att jag icke har något emot, att nya förhandlingar upptagas, men jag förmodar, att regeringen själv vill förbehålla sig rätt att avgöra, när de skola upptagas.

Då jag lämnat detta svar, kommer hans excellens herr statsministern och säger, att det är absolut nödvändigt att få klarhet i detta. Här gäller det ju dock en fråga, som hans excellens herr statsministern aldrig tänkt på att framställa, om icke herr Kilbom hade gjort det. Ja, jag vet ju icke, vilka tankar hans excellens statsministern hade, och kanhända satt hans excellens just och tänkte på att framställa frågan och blev bara förekommen av herr Kilbom!

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

Vad är det för oklarhet, som hans excellens vill ha klarhet över, när han strax före voterings början står här och säger till kammaren, att det här föreligger en oklarhet och sådana meningskiljaktigheter, att regeringen icke vet, vad den har att gå efter? Jag vill då framhålla, att jag vid besvarande av den fråga, som riktades till mig, om regeringen kunde upptaga nya förhandlingar, blev förekommen av herr Edén, som framhöll ungefär vad jag själv skulle ha sagt. Visst kan regeringen upptaga förhandlingar. Det bestämmer ju för övrigt regeringen själv. Skulle det däremot komma saker emellan, som göra, att regeringen anser det oklokt att upptaga nya förhandlingar, så förmodar jag, att regeringen icke heller gör det. Från alla håll har det dock under debatten i dag uttalats den meningen, att man vill ha en uppgörelse, men att man naturligtvis icke vill godkänna flera av de bestämmelser, som finnas i det nu föreliggande avtalet. I fråga om huruvida förhandlingar kunna upptagas och när de kunna upptagas, föreligger det sålunda icke någon skiljaktighet emellan herr Edén och mig. Jag måste verkligen i det fallet beröva hans excellens herr statsministern den möjligheten att kunna så ett splitters frö.

Vad för övrigt själva saken beträffar, kunna vi ju icke gärna nu återigen taga upp en debatt om vad det föreliggande avtalet innehåller och vad vi ha att invända emot det. Utskottsmajoriteten har i betänkandet framlagt sin uppfattning av saken och sin mening. Den står ju där ganska tydlig och ganska klar. Hans excellens statsministern känner mer än jag, när han säger att betänkandet är resultat av någon kompromiss eller av försök att övertyga varandra. Jag har åtminstone icke varit närvarande vid några sådana kompromisser, och jag känner icke till några. Jag förmodar dock, att på grund av den ställning, jag har inom det parti, jag tillhör, och inom utskottet, sådana överläggningar och kompromisser knappast kunnat förekomma utan att jag borde ha vetat om det. I detta fall har jag emellertid icke hört talas om något dylikt.

Ånej, det går nog icke att här försöka åstadkomma någon splitt-ring. Av de anföranden, som här ha hållits från utskottsmajoritetens sida, både av herr Edén och av mig, framgår för övrigt alldeles tydligt och klart, vad vi ha haft att anmärka emot avtalet. Det vill jag öppet säga ifrån, att om och när regeringen går till nya förhandlingar, kommer jag icke att bliva belåten, om icke regeringen tar hänsyn till dessa anmärkningar.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärenden **B r a n t i n g**: Jag måste ännu en gång understryka, och det

Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)

kanske ännu kraftigare, än jag ansåg nödvändigt att göra förra gången, att jag anser mig ha ovillkorlig rätt, både som ledamot av kammaren och som statsminister, att få uttala min egen mening om de förklaringsar, som här äro avgivna både av herr Lindman och av herr Edén, och som ju varit av stor vikt att de blivit framförda, utan att jag därför behöver dras inför rätta såsom den, vilken blandat sig i en sak, som egentligen bara angår ett mellanhavande mellan herr Lindman och herr Kilbom.

På själva sakfrågan skall jag icke ingå något vidare, utan jag vill endast konstatera, vilken endräkt man här tycks vara så angelägen om att få fram mellan de båda partier, som ha dikterat utskottsutlåtandet, och hur man velat göra gällande, att partiledarna egentligen stå på en gemensam ståndpunkt. Jag tror ändå, att jag icke uttalar någon från sanningen avvikande sats, om jag vidhåller den uppfattningen, att, om vi gå till grund och botten med den föreliggande frågan, förefinnes det ganska långt gående menings- skiljaktigheter mellan de olika personer, som gemensamt ha förordat utskottets utlåtande och gemensamt gått emot Kungl. Maj:ts förslag. Det är däruti, som den av mig påtalade oklarheten bottnar, och det är detta, som medför, att svenska riksdagen, om den ställer sig bakom utskottets utlåtande och avslår Kungl. Maj:ts förslag, icke kommer att på något sätt stödja blivande eventuella förhandlingar utan i stället har skapat en oklarhet, som kommer att försvåra de blivande förhandlarnas uppdrag. Detta har jag velat framhålla, och därvid står jag.

Andra kammaren skulle under sådana förhållanden på det bästa sätt gagna saken och visa, att den på allvar vill räcka en hand åt Ryssland, som det här flera gånger så vackert har sagts, genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Men den gagnar *icke* saken genom att följa de oklara och inbördes motsägande linjer, som här hava framförts av olika talare för avslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 105 ja mot 94 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

*Ang.
preliminärt
avtal mellan
Sverige
och Ryssland.
(Forts.)*

§ 2.

Föredrogos vart för sig.

statsutskottets utlåtanden:

nr 114, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under riksstatens sjätte huvudtitel gjorda framställningar om anslag till vägar m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av medel för återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission anvisade anslag; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna; och

nr 67, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för en tjänsteman i riksbanken samt vissa befattningshavare vid Tumba bruk.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m., i vad propositionen avser pensionsförhållanden m. m., begärdes ordet av

*Ang.
pensionering
av vissa
befattnings-
havare vid
socker-
raffinaderier.*

Herr Paulsen, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord i denna sak.

Angående de föreslagna pensionerna är jag fullt med på det förslag, som här föreligger, men däremot angående engångsbetalningen till dessa kontrollörer, som tidigare varit i annan statstjänst och därifrån pensionerats, tycker jag, att det är alldeles för litet tilltaget. Nu föreslås till dessa kontrollörer, som icke tidigare varit i statstjänst, en pension beräknad efter tjänsteår med 90 kronor för förste kontrollör och 60 kronor för andre kontrollör för varje år. Då kan en sådan andre kontrollör, som varit anställd sedan denna kontroll kom till, alltså sedan 1905, få en pension av 1,020 kronor per år. Får han så dyrtidstillägg på detta, kommer han upp till 1,887 kronor per år, då däremot en person, som varit kontrollör lika länge och skött sig lika väl, men som varit i statens tjänst tidigare

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 48.

*Ang.
pensionering
av vissa
befattnings-
havare vid
socker-
raffinaderier.
(Forts.)*

och erhållit pension därifrån, får nöja sig med en engångssumma av 1,200 kronor.

Jag skulle önskat, att det skulle vara möjligt, att dessa kontrollörer, som tidigare pensionerats från staten, skulle kunnat få en något större engångssumma, än nu är fallet, men då jag vet, att det icke går för sig att framställa yrkande därom, skall jag naturligtvis icke göra det. Jag har blott, herr talman, velat fästa kammarens uppmärksamhet på detta förhållande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Härefter föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av första kammarens beslut rörande väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande besvär över förvaltningsmyndigheternas beslut i anmärkningsmål; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 5.

*Ang. Sveriges
deltagande i
arbetet för
Europas öko-
nomiska åter-
uppbyggande.*

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för Sveriges deltagande i det internationella arbetet för Europas ekonomiska återuppbyggande. Därvid yttrade:

Herr K i l b o m: Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande finnes en punkt, i den promemoria, som avgivits av den svenska delegationen i Genua — den återfinnes på sidan 3 — så lydande: »Konferensens medlemmar hyste enhälligt den uppfattningen, att instituten icke skulle bedriva affärsverksamhet med eller i något land som icke: a) erkände alla offentliga skulder och förbindelser, som staten tidigare iklätt sig eller komme att ikläda sig ävensom förbunde sig att återställa eller, om återställelse ej kunde ske, att ersätta alla utländska intressenter för förlust eller skada, som föranletts därav att egendom konfiskerats eller undanhållits ägaren, b) genomförde ett rättsligt system som opartiskt skyddade och gäve gällande kraft åt kommersiella och andra avtal, c) gäve trygghet för handelns utövande.»

Då jag finner detta uttalande fullständigt i strid med de uttalanden, som gjorts på Genuakonferensen, liggande till grund för Haagkonferensen, och ett antagande av detsamma alltså skulle innebära ett förhandsingripande i de frågor, som skola avgöras i Haag, tillåter jag mig, herr talman, att få yrka ogillande av motiveringen utan att hava något yrkande i fråga om klämman i utskottets utlåtande.

Herr R y d é n: Herr talman! Det går icke för sig, då det är ett referat, som föranlett herr Kilboms avslagsyrkande, och motiveeringen här innehåller vissa direktiv beträffande det sätt, på vilket

regeringen skall utfästa Sverige att åtaga sig dessa kostnader. Jag finner, att det alltså skulle vara rent oklokt att stryka motiveringen. Jag yrkar därför bifall till utskottets utlåtande oförändrat.

Ang. Sveriges deltagande i arbetet för Europas ekonomiska återuppbyggande.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till samma hemställan med ogillande av motiveringen, fattade kammaren beslut i överensstämmelse med förstnämnda proposition.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets memorial, nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. anslag för bekämpande av arbetslösheten.

Genom en till riksdagen den 7 januari 1922 avläten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 11, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, under riksstatsens femte huvudtitel anvisa dels på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 85,000,000 kronor och dels på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst, 5,000,000 kronor.

Med bifall till statsutskottets framställningar i ämnet hade riksdagen såsom förskott å det anslag, som kunde komma att av riksdagen beviljas för bekämpande av arbetslösheten, genom beslut den 8 sistlidna februari och den 5 påföljande april å tilläggsstat för år 1922 anvisat tillhopa 35,000,000 kronor.

Utskottet hade nu upptagit Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition till slutlig handläggning och därvid jämväl till behandling företagit följande i anledning av propositionen väckta, till utskottet remitterade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 18 av herr *Frändén m. fl.*;

nr 42 av herr *Tjällgren m. fl.*;

nr 46 av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.*;

nr 59 av herr *Winberg*;

nr 60 av herr *V. Edward Larson*;

nr 61 av herr *Åström*;

nr 63 av herr *Rosén*;

nr 83 av herr *von Sydow*;

nr 84 av herr *Sederholm m. fl.*; och

nr 85 av herr *Karl Andreas Andersson m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 31 av herr *Hedlund i Häste m. fl.*;

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

- nr 42 av herr *Björnberg*;
nr 43 av herrar *Svensson* i Grönvik och *Johanson* i Hörninge;
nr 70 av herr *Pehrsson* i Göteborg *m. fl.*;
nr 71 av herr *Andersson* i Grimbo *m. fl.*;
nr 72 av herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.*;
nr 76 av herr *Nylander m. fl.*;
nr 77 av herr *Jönsson* i Fridhill;
nr 99 av herr *Hamrin*;
nr 101 och 102 av herr *Lindman m. fl.*;
nr 104 av herr *Kilbom m. fl.*;
nr 111 av herr *Dahlén m. fl.*;
nr 114 av herr *Lindberg m. fl.*;
nr 120 av herr *Lövgren m. fl.*;
nr 158 av herr *Osberg m. fl.*; och
nr 159 av herrar *Andersson* i Igelboda och *Borg*.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å följande motioner, nämligen nr 18: I, nr 42: I och nr 71: II i vad de båda sistnämnda motionerna ej avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t i visst syfte, nr 46: I, nr 59: I, nr 61: I, nr 63: I, nr 83: I, i vad motionen avsåge anslagsbeloppet, nr 31: II, nr 70: II, nr 76: II, i vad motionen avsåge disponerande av visst belopp av arbetslöshetsanslaget för exportkredit, nr 77: II, nr 104: II, beträffande anslagsbeloppet, i vad motionen skiljde sig från Kungl. Maj:ts förslag, nr 111: II, nr 114: II, nr 120: II och nr 159: II, för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokoll över socialärenden den 7 januari 1922 angivna grunder, anvisa

a) å tilläggsstat för år 1922, utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35,000,000 kronor, ett reservationsanslag av 50,000,000 kronor; och

b) på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor;

II) att motionerna nr 42: I och 71: II, i vad desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående allmänna verks och inrättningsanskaffande av ved *m. m.*, ej måtte vinna riksdagens bifall;

III) att följande motioner, nämligen nr 60: I, nr 83: I, i vad motionen avsåge villkoren för anslagets utgående, nr 84: I, nr 85: I, nr 42: II, nr 43: II, nr 70: II, nr 72: II, nr 101 och 102: II, nr 158: II samt nr 76: II, i vad motionen avsåge användningen av det å 1921 års tilläggsstat uppförda reservationsanslaget för beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder, måtte anses besvarade, genom vad utskottet anfört samt under punkterna I)—III) hemställt; samt

IV) att motionen nr 99: II måtte anses besvarad, genom vad utskottet i sitt memorial nr 28 anfört och riksdagen i anledning därav beslutat.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vilken ansett, att utskottet bort hemställa

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

I) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag — — — för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 7 januari 1922 angivna grunder, med iakttagande dock av vad i reservationen anförts angående statsbeställningarna och kristidsarbeten anvisa

a) å tilläggsstat för år 1922, utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35,000,000 kronor, ett reservationsanslag å likaledes 35,000,000 kronor.

b) _____
II. _____
III. _____
IV. _____»

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lövgren*: Herr talman, mina herrar och damer! När jag begärt ordet som förste man på detta spörsmål, har jag gjort det, för att jag känner mig såsom representant för en av de arbetargrupper, som lidit mera av arbetslösheten än kanske någon annan arbetargrupp i detta land, jag menar sågverksarbetarna.

Det är ju så, att vi hava ett ovanligt enhälligt utskottsutlåtande emot oss, ett utskottsutlåtande, som i formuleringsskicklighet icke lämnar något övrigt att önska, som såvitt jag kan förstå, låter varje av de grupper, som deltagit i utformningen tillskriva sig segern. Högern tillskriver sig segern, liberalerna tillskriva sig segern, och i Socialdemokraten läsa vi, att det också är en seger för socialdemokraterna. Nu vet jag icke, vilken av dessa tre grupper, som har segtrat, men vad jag vet är, att de arbetslösa hava förlorat.

En gång under förliden vinter var det en grupp av arbetslösa, som bad mig, att jag skulle hålla ett föredrag om de arbetslösas rättigheter. Jag gjorde då en undersökning, ty jag lovade i hastigheten att hålla föredraget, om vilka rättigheter de arbetslösa eventuellt kunna hava, och resultatet blev, att de arbetslösa icke hava någon annan rättighet än den att svälta ihjäl. De äro fullkomligt utlämnade åt godtycket, fullkomligt utlämnade åt den politik, som föres av herrar *Järte* och *Pegelow* i arbetslöshetskommissionen. Ty även om man kan hänskjuta en fråga till Kungl. Maj:t till en efterprövning, så kommer denna efterprövning så långt efteråt, att de arbetslösa sannerligen icke äro hjälpta därmed.

Jag kan icke underlåta att draga upp en parallell mellan det sätt, på vilket samhället behandlat de arbetslösa, och det sätt, på vilket andra medborgargrupper i detta land blivit tillgodosedda av statsmakterna. Det förefaller mig då märkvärdigt, att en riksdag, som förlidet år fattade ett beslut, som faktiskt gav landets sockerproducenter 150,000,000 kronor mer än deras skörd var värd, sedd

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

mot världsmarknadspriserna som bakgrund, att samma riksdag i år betraktar ett belopp av 85,000,000 kronor för arbetslöshetens avhjälpande, d. v. s. för att hjälpa en kår, som är fem, sex gånger så stor som betodlarkåren, som ett oerhört belopp. Och det är med yttersta nöd och stor jämmer man kan avtvinga samhället detta. Ser jag åter på det sätt, på vilket denna riksdag lämnat bankerna ett understöd på 50,000,000 kronor, så måste jag säga, att bankerna blivit ovanligt bra tillgodosedda jämfört med de arbetslösa. Ty det kan ju icke förnekas, att femtiomiljoner-kronors-krediten till bankerna kan betyda, att aktievärden fastläsas på en hög nivå, och att denna bank- och industrivärld, som nu strävar efter att pressa ned arbetslönerna, erhåller ett så gott handtag därav, att arbetslönerna nu komma att gå ned något pinnhål lägre, än de annars skulle kommit att göra. Om jag så också ser över på det sätt, på vilket riksdagen beskattar det svenska folket, så finner jag, att i stället för att ta någonting, som hade varit naturligt och riktigt, nämligen en höjning av den direkta skatten, för att täcka den brist, som fanns i budgeten, så tar man och plundrar de fattigaste bland de fattiga på det belopp, som behövs, genom kaffetullen. Och så ha nu till sist de borgerliga förenat sig i det hån mot Sveriges arbetare, som ett avslag på handelsavtalet med Ryssland innebär.

Det börjar verkligen bli litet grand för starkt, och man kan fråga sig, om det verkligen finnes något skäl, varför det skall sitta en socialdemokratisk regering, en regering, som är uppbyren av Sveriges arbetare, för att tjänstgöra som profoss åt den svenska borgarvärlden. Jag medger, att när denna regering tillkom förliden höst, så tyckte jag, att det var bra. Men när jag sett, hur sakerna utvecklats under denna riksdags lopp, så måste jag verkligen fråga mig, om Sveriges arbetare kunna ha någon nytta av en regering, som saknar förmåga att säga ifrån. Ty hade regeringen sagt ifrån, så förmodar jag, att handelsavtalet gått i en annan riktning och en del andra saker likaså.

Jag vet icke, på vilket sätt och under vilka former utskottet kommit till det beslut, som nu föreligger. Men vad jag vet är, att de arbetslösa blivit fullkomligt utlämnade åt arbetslöshetskommissionens godtycke. Och jag måste ställa den frågan till åtskilliga av de borgerligas representanter i denna kammare: kunna ni som människor gilla den politik, som föres av arbetslöshetskommissionen och som nu direkt stöddes genom att gå på de linjer, som utskottet går?

Jag vill taga ett konkret fall för att visa, hur omänsklig och obillig behandlingen av de arbetslösa är. När sågverkskonflikten kom, fanns det inom Kalix' distrikt 470 man i arbete vid sågverken. Det var dessa 470, som voro direkt berörda av konflikten. Arbetslöshetskommissionen ger order om avstängning av samtliga sågverksarbetare från nödhjulsarbeten och arbetslöshetsunderstöd. Och vad betydde det? Jo, det betydde, att folk, som på sex, tolv, aderton månader icke haft ett dagsverke vid sågverken, blevo avstängda från nödhjulsarbeten och arbetslöshetsunderstöd, d. v. s. de lämnades att svälta ihjäl eller att bli utlämnade åt de smulor, som deras något

bättre ställda kamrater eventuellt kunde ha. Åtgärden var så brutal, att arbetschefen vid Norrlands statsarbeten gjorde en förfrågan hos arbetslöshetskommissionen, om man icke kunde få låta dem fortsätta i arbete, vilka sedan augusti förlidet år icke hade haft något arbete vid sågverken. Men han fick blankt nej. Jag är säker om att inom det distrikt, där detta hände, fanns det icke många ens ibland borgarna, som gillade den åtgärden. Men när jag kom ned till Stockholm och i detta ärende gick upp till arbetslöshetskommissionen, fick jag den överraskande upplysningen, att arbetslöshetskommissionen var fullständigt enig på denna punkt, d. v. s. att arbetslöshetskommissionen, inklusive dess socialdemokratiska ledamöter, var mera reaktionär på den punkten än någon högersinnad eller liberal bonde i Norrbotten.

Sedan kom ju herr Hagman med en reservation, däri han begärde en regel bakåt på tre månader, så att de, som inom de tre sista månaderna icke haft arbete vid sågverken, skulle få fortsätta med nödhjälpsarbete. Men regeringen har, såvitt jag vet, icke följt reservanten utan godkänt arbetslöshetskommissionens politik på denna punkt. Och jag måste verkligen fråga: finnes det någon rim och reson uti att beröva 1,000 till 1,500 personer arbete och arbetslöshetsunderstöd, därför att 470 man ligga i konflikt? Och även om de ville ha arbete vid sågverken, så skulle det dröja veckor och månader, innan de kunde få arbete, på grund av de förhållanden, som klimatiskt sett rådde.

Detta konkreta fall visar, huru samhället behandlar de arbetslösa, huru brutalt och hjärtlost man far fram, huru man uppträder som direkt understödjare av arbetsgivareföreningens politik, ty något annat än en drängtjänst åt arbetsgivareföreningen är detta icke. Man säger så vackert, att samhället skall stå neutralt i konflikter. Men är detta en neutralitet, då den endast kan gagna den ena parten, som är indragen i konflikterna, då är det verkligen en underbar neutralitet.

Nu har utskottet utformat direktiv, som äro ungefär desamma som förut, men med den skärpning, såvitt jag kan förstå, att varje större partiell konflikt jämställes med allmän konflikt, och följaktligen kan det inträffa, att om en arbetaregrupp går ut i strejk för ett aldrig så berättigat krav, så betyder det, att dessa, som gå ut i strejk, beröva andra kamrater, som stå fjärran ifrån arbetsplatsen, understöd och nödhjälpsarbete. Är detta verkligen neutralitet från samhällets sida, att därför att, låt oss säga, Kalix' arbetare äro indragna i konflikt, skola arbetare i Piteå berövas arbete och arbetslöshetsunderstöd? Det hedrar icke dem, som utformat dessa direktiv.

Nu säger man visserligen, att regeringen skall pröva i varje fall, där arbetslöshetskommissionen är oenig, och det är bra, så långt det räcker, men blir denna prövning sådan den blev beträffande sågverkskonflikten, så är intet vunnet därmed. Det betyder bara, att det dröjer några veckor längre, innan de få besked om att samhället tänker låta dem svälta ihjäl. Jag får verkligen säga det, att det är få män, som haft min aktning i så hög grad som de män, som nu

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

bilda detta lands regering, men sitta de kvar länge på taburetterna, efter vad som hänt vid denna riksdag, så vet jag icke, huru det kan gå med mitt omdöme om dem. Ty den politik, som nu föres, är verkligen icke på något sätt ägnad att gagna detta landets arbetare — det påståendet vågar jag — men den innebär ett understödjande av den hänsynslösa lönenedpressningspolitik, som pågår, en lönenedpressningspolitik, som går utöver vad som kan anses skäligt med hänsyn till priset på produkterna.

Jag skall taga ett konkret fall. Uppgörelsen i sågverkskonflikten ger arbetarna en lön som icke ligger mera än 25 och högst 35 procent över 1914 års nivå, uttryckt i penningar. Men priserna på trävaror äro nu i dag 80, 100, och upp till 140 procent över 1914 års nivå. Om man pressar ned lönerna till denna nivå, vad betyder det? Jo, det betyder, att man ger dem, som äro innehavare av aktierna en möjlighet att få utdelning på det uppjobbade och urvattnade kapital, som man fått under kristiden.

Jag skall icke vid denna sena timme uppehålla mig så länge vid denna sak, men jag kan icke underlåta att peka på ett sådant bolag som Ytterstfors-Munksund, som nästan suveränt behärskar hela övre Norrland. Detta bolag har urvattnat sitt kapital genom snart sagt alla möjliga fusioner, konster och knep, att det nu står två eller tre gånger så mycket kapital bakom detta företag som det, som fanns före krigsutbrottet. Det är ju sorgligt nog så, att det är folk, som sparat litet, som köpt aktierna till högt pris, det är de, som nu göra förluster. Men det är likväl uppjobbat kapital och står icke i rimlig relation till fabrikernas och övriga tillgångars värde. Jag har hört sägas av en intresserad och initierad man, att den Wallenberska koncernen förtjänat mellan 16 och 20 miljoner på Ytterstfors-Munksund genom sina manipulationer med dessa aktier. Det är sådant, som skall finansieras genom avtalet om de låga lönerna, som arbetarna fått skriva under. Och samhället tar parti för arbetsgivareföreningen i dess politik, för aktieägarna och aktiejobbarna, vräker till på köpet genom den lagstiftande församlingen ökade skatter på dessa de fattigaste bland de fattiga genom huvudlöst höga garantipris på sockerbeter, genom kaffetull och tull på allt som behöves till livets uppehälle och nödortft. Kalla det ett civiliserat samhälle! Ett samhälle styrt av brottslingar vore bättre att uttrycka saken.

Jag har ju väckt en motion, som också är avlivad i detta utskottsbetänkande. Det är klart. Finnes det något skäl att gå med på något så förnuftigt som att bygga kommunikationsleder, som folk ha nytta av? Jag skall på grund av den sena timmen icke dröja många minuter vid saken, men jag är tvungen att i alla fall något redogöra för huru frågan ligger.

Det har ju varit så under hela den tid, man byggt järnvägar i Norrland, att stambanorna byggts för långt från mera bebyggda trakter, och resultatet har blivit, att vi ha ett norrländsk järnvägsnät, som dagligen går med förlust, om jag undantar malmbanan. När vi nu ha 2,500 man arbetslösa i Kalix, så tycker jag, att det skulle vara förnuftigt att använda dem för att bygga järnväg från

Morjärv nedför Kalix' älvdal och sedan eventuellt fortsätta till Haparanda och upphöra med trafikleden Morjärv—Karungi, där det icke bor något folk. Riksdagen medgav i fjol, att detta arbete skulle få tagas i anspråk i sista hand, och vi trodde, att det kunde vara i sista hand, när 2,500 man blevo arbetslösa i höst utan någon utsikt att på 7 eller 8 månader komma in i sågverken. Men det tyckte icke arbetslöshetskommissionen, ty den letade upp alla möjliga och omöjliga arbetsställen eller gäv dem understöd. Men att de skulle få arbeta på något så nyttigt som på en kommunikationsled, efter vilken folk bor, det ville man icke vara med om.

Jag skall, som sagt, icke längre uppehålla mig vid saken, men jag lovar, att om jag sitter kvar här, jag kommer att besvara denna kammare med denna järnvägsfråga, till dess den gått igenom. Ty någon gång skall väl ändå ögonen öppnas, så att man börjar inse det orimliga i, att järnvägar dragas fram genom trakter, där ingen bor. Utvecklingen av en sådan kommunikationsled som den, jag talade om, och utbyggnad av en annan järnväg, nämligen mellan Jörn och Gubbligaure skulle icke bara medföra produktivt arbete för dem, som äro bosatta där uppe, utan också möjliggöra en nödvändig utflyttning från de tätt befolkade kusttrakterna. Som det nu är, är det ganska trist att flytta in åt landet, ty de, som göra detta, ha inga utsikter att komma i beröring med industrien, så att de kunna kombinera arbetet på jordbruket med arbetet vid industrien.

Jag skall icke uppehålla mig vid allt detta, ty saken är ju klar. Hela riksdagen, så när som på det kommunistiska partiet och det vänstersocialistiska, har ju beslutat, att det skall vara på sådant sätt. De arbetslösa skola misshandlas av ett oblikt öde. De skola i bästa fall hållas vid liv, men man vill icke göra något för att föra dem ut till verkligt produktivt arbete, utan de skola bilda en stor barlast uppgående till 50—60,000 man, även sedan exportindustrien kommit igång i normal utsträckning, en barlast på 50—60,000 man, som skall pressa ned lönerna, till dess vi äro nere i en nivå, som ej står över galiziernas. Något så förnuftigt som att bygga kommunikationsleder, som verkligen äro kommunikationsleder, kan ju aldrig komma ifråga. Jag kan ej kalla det att bygga kommunikationsleder, när arbetslöshetskommissionen eller Norrlands och södra Sveriges statsarbeten låta folk ligga och rota i några myrar, där för övrigt i stor utsträckning intet blir gjort.

Nej, försök att få ut folket till jordbruket! Herr Fabian Månsons interpellation kommer, efter vad jag hört, att besvaras i morgon, och det blir i det sammanhanget tillfälle att taga upp den frågan till behandling. Men nog förefaller det mig, som om det vore naturligare och rimligare, att man skapar 40—50,000 nya jordbrukare hem i detta land, än att man fortsätter med en arbetslöshetspolitik, som i längden icke kan föra till annat än armod och nöd och elände.

När man fastställer understödsbeloppen till en summa av 1 krona 50 öre per dag, så finnes det ingen möjlighet att leva på det

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

beloppet. När man fastställer lönen i den öppna marknaden och använder sådana metoder som arbetslöshetskommissionen för detta ändamål, finnes det ingen möjlighet att leva på nödhjulsarbetet, då detta i varje fall skall betalas lägre än det, som arbetslöshetskommissionen behagar kalla lönen i den öppna marknaden.

I detta sammanhang skall jag be att få fråga dels arbetslöshetskommissionens ledamöter och dels socialministern, på vilket underbart sätt lönen i den öppna marknaden fastställes, när den på plats efter plats visar sig ligga så mycket under det, som verkligen betalas, så att det skiljer på 40, 50, 60 %. Medan en sågverksarbetare i Kalix har en verklig lön på 5 kronor 50 öre, 6 kronor och 7 kronor per dag, har arbetslöshetskommissionen på något underbart sätt totat till det så, att nödhjulsarbetslönen skall vara 2 kronor 90 öre per dag och vid ackordssättning 4 kronor per dag. Man har i detta betänkande lagt fram en beräkning, där man talar om 6 kronor 50 öre per dag åt dem som äro anställda vid nödhjulsarbetena. Hur stor del av dessa 6 kr. 50 öre skall gå till annat, som icke kommer de arbetslösa till godo, när lönerna nu fastställas till så orimligt låga belopp, vartill arbetslöshetskommissionen fastställer dem? Det är verkligen en politik, som arbetslöshetskommissionen har fört, som jag icke skall försöka att bedöma, ty jag förmodar, att talmannen skulle anse det vara ganska oparlamentariskt, om jag skulle ge den den beteckning, som den verkligen förtjänar. De löner i den öppna marknaden, som arbetslöshetskommissionen på något underbart sätt fått fram, svara icke mot de löner, som verkligen betalas i den öppna marknaden. Det är ett faktum, som man icke skall komma ifrån.

På grund av hela frågans läge finnes det ingen möjlighet att med någon utsikt till framgång framställa något yrkande, och jag måste därför, herr talman, sluta detta anförande med att säga, att jag djupt beklagar, att den nu sittande regeringen i denna fråga och i andra frågor, som intimt beröra Sveriges arbetarklass, icke hellre avstått från att regera än att sitta där och utföra ett arbete, som endast kan glädja och gagna arbetsgivareföreningen och dem, som ha den ekonomiska makten i detta land.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! När man riktar blicken ut över kammarens bänkar, så ser man, om man icke visste det förut, hur gräsligt arbetslösheten härjar här i landet. Det är en sak, som man ej kan komma ifrån, och den slår djupa spår överallt i vårt land.

Jag tror ej, att den siste ärade talaren hade rätt, när han ville vindicera det påståendet, att man ej hade någon medkänsla med de arbetslösa. Vad på mig ankommer, har jag det. Men mången gång är det så, att förmågan icke sträcker sig lika långt som viljan. Jag skall nu icke gå in på något bemötande av vad den ärade talaren ytt-

rade. Det var i huvudsak adresserat till annat håll, och jag förmodar, att det svaret kommer därifrån. Men det var särskilt de skånska betodlarna, som voro ute igen, och då jag är en av dem, så skall jag be den ärade talaren, att han icke måtte bortjustera den miljonernas mängd, som han sade, att de skånska betodlarna förtjänat, eller att han icke måtte förändra siffrorna för mycket. Det har ingen betydelse i och för sig, men då de i Skåne få se de många miljonerna, så komma de att glädja sig, även om de ännu icke kunnat hitta dem.

Jag skall nu be att få övergå till den delen av utskottets memorial, där jag avgivit en reservation. Jag försäkrar kammarens ledamöter, att denna reservation icke avgivits i det syftet att på något sätt kringskära möjligheten att ge hjälp åt de arbetslösa. Men jag kunde icke med bästa vilja finna, att om vi i utskottet ginge med på det kungl. förslaget om statsbeställningar, så kunde vi icke, som skett, gå fram och säga: Ingen av de motioner, som väckts, bör föranleda till åtgärd. Det är många av motionerna, som säkert, om de ur ekonomisk synpunkt kunnat bifallas, haft mera fog för sig än just denna sak om statsbeställningar. Ty man skall komma ihåg, att dessa beställningar skola gälla föremål, som staten till äventyrs själf kan behöva. Men är det starkt behov av dem för staten, står ju möjligheten kvar att gå den vanliga vägen. Av den långa önskelista från statens affärsdrivande verk och andra håll, som förelåg i utskottet, framgick, hur angelägen man var att avkasta en del på arbetslöshetsanslaget, både likt och olikt. Då blev jag betänksam mot denna taktik. Ty jag fann det vara endast en fiktion, att det blir billigare för staten om en del av kostnaden bestrides av vederbörligt anslag och en del av arbetslöshetsmedel. Jo, säger man: i senare fallet skall man slippa att från statens affärsdrivande verks sida förränta den summa, som eljest går åt för utförande av visst arbete. Även detta är en fiktion. Vad är egentligen denna förräntning? Ingenting. Kan verket lämna ett sådant överskott, så är det bra, och kan det icke göra det, så går det lika bra ändå. Då får staten fylla bristen. Allt det där tyckte jag vara meningslöst.

Om jag så vidare ser på de här beställningarna, så måste jag fråga mig, vilken lättnad i stort sett därav uppstår i fråga om arbetslöshetsproblemet. Det blir så oändligt litet. Ja, säger man, det är icke gjort för detta, det är, så att säga, ett preventivt medel för att förhindra, att arbetslösheten griper omkring sig, att överhuvud kvalificerade arbetare ej behöva skingras från sina respektive verkstäder, utan få arbeta i det yrke, som de ha lärt, och som är av större betydelse än vanligt grovarbete. Det där låte säga sig, om man kunde gå fram någorlunda över hela linjen i verkstäder, där nu råder arbetslöshet eller förekomma arbetarpermitteringar. Men det är omöjligt. Det får vara beroende på, om staten kan ha någon användning för de saker, som där skulle framställas. Det kan lika väl hampa sig så, att beställningen kommer till en fabrik, där det är mindre arbetslöshet. Hur jag vrider och vänder på saken, kan jag icke se annat än att man håller fast vid, att våra ekonomiska resurser icke räcka mera än att hjälpa själva de arbetslösa, så ha dessa

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

statsbeställningar icke det stora berättigande, att jag kan vara med om att tillstyrka anvisandet av 15,000,000 kronor.

Sedan var det en sak, som för mig spelat en avgörande roll. Jag yttrade häromdagen, att jag tycker, att det ser så svårt ut att skrapa rent i alla fonder över allt och gå till den yttersta punkten, så att det ser ut, som om vi ekonomiskt skulle vara renskrapade på alla reserver. Som enskild man har jag alltid varit rädd därför, och jag tror också, att det är farligt för staten. Jag bekänner uppriktigt, att jag ej har det minsta hopp om att arbetslösheten och därmed arbetslöshetsanslaget skulle försvinna med detta år. Allt tyder på, att detta kommer att vara längre, och då vill jag sannerligen beklaga dem, som skola göra upp nästa års statsreglering. Så grundligt, som man anlitat kassafonden och annat, tror jag, att det vore bättre att taga det säkra för det osäkra och spara in dessa 15,000,000 kronor och ha något att möta nästa vinter med. Jag tvekar ej att säga, att detta var en mycket bidragande orsak till mitt ståndpunktstagande i denna fråga. Jag tvekar icke att säga, att det är en i högsta grad bidragande orsak, och sedan vill jag tillägga, att vi icke sågo någon ekonomisk möjlighet att tillstyrka de här motionerna, ehuru vissa av dem voro ytterst behjärtansvärda, det vågar jag påstå. Man skulle hålla sig inom den ekonomiska ramen och kunde icke gå med på stora summor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Ty då stodo vi inför problemet, varifrån man skulle taga pengarna.

Jag står ensam som reservant, åtminstone ser det ut så, ehuru det kanske icke precis var förhållandet inom utskottet. Faktum är emellertid, att jag här står ensam, men det rubbar icke min övertygelse, ty säkert är, att det stundar bistra tider. Allt tyder härpå, och därför vill jag, om Kungl. Maj:t får de här 15 miljonerna, vilket väl nästan är säkert, rikta en vädjan till regeringen, att den måtte om möjligt inbespara en större eller mindre del av anslaget, ty det kan helt visst ske utan någon skada, och det behöver icke alls gå ut över de arbetslösa.

Jag skall härmed sluta och vill som sagt icke ingå på problemet i dess helhet. Det resultat vi kommit till är ju en kompromiss, det vet envar, och då äro vi alla lika skyldiga. Åtminstone få vi på sammansatta tredje och fjärde avdelningen av statsutskottet stå för vad här sagts, och jag står för det vad mig beträffar. Men på den punkt, som jag nyss yttrat mig om, anser jag mig icke kunna avvika från min mening. Och därför ber jag på samma gång jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan att få yrka avslag på den del, som rör statsbeställningar, och bifall till min reservation.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det är riktigt, att utskottets betänkande är enhälligt så när som på en enda punkt, och det kan förefalla egendomligt. När man ser på betänkandet, framgår därav, att utskottet tillstyrkt vad regeringen begärt eller 90 miljoner, därav 85 miljoner för i år och 5 för nästa år. Vad beträffar de ändamål, vartill pengarna skola användas, har utskottet tillstyrkt beviljande av 15 miljoner för statsbeställningar. Ifråga

om denna del av förslaget har herr Olsson i Kullenbergstorp yrkat avslag. Jag anser icke, att det är nödvändigt att närmare motivera utskottets förslag i denna del, då herr Olsson i Kullenbergstorp är ensam reservant, utan jag vill blott säga, att utskottet kommit till den uppfattningen, att det icke är riktigt att enbart ge nödhjälpsarbete och arbetslöshetsunderstöd, utan att man borde även genom statsbeställningar söka stödja industrien. Vidare har vad Kungl. Maj:t begärt i fråga om rätt till statsbidrag vid nödhjälpsarbeten i kommunal regi blivit tillstyrkt. Övriga ändringar av grunderna för hjälpverksamheten, som gälla statsunderstöd till hyresbetalning samt hjälpverksamhetens utsträckning till utländska arbetare, hava likaledes tillstyrkts i enlighet med propositionen.

*Ang. anslag
för bekämpande av arbetslösheten.*

(Forts.)

Nu har det anförts av den förste ärade talaren, att de 90 miljonerna äro i förhållande till den nöd och arbetslöshet, som råder i landet, ett alltför otillräckligt belopp, och jag tror helt säkert, att han har rätt däri, att om landets resurser räckte till, skulle det vara nödvändigt, att man lämnade väsentligt mera än denna summa. Men då budgeten skulle göras upp vid jultiden, ansåg regeringen, att den icke mäktade begära mera än detta belopp. Det är ju så, att kassafonden är så gott som bottenkrapad, och vi ha fått votera extra skatter för att fylla de hål, som måste fyllas i budgeten. Och när vi socialdemokrater inom utskottet provat dessa ting, ha vi måst stanna vid vad regeringen begärt. Vi ha sagt oss, att när vi kunde få de andra partierna med om att bevilja detta belopp, det icke var möjligt att komma längre. Därmed vill jag icke säga annat, än att det nog förelegat behov av att man givit mera. Men det är också utsikt till att arbetslösheten avtager. Det ser ut, som om det blivit en väsentlig lättnad på arbetsmarknaden, och det vore utomordentligt glädjande, om så varaktigt skulle bli förhållandet.

Den förste ärade talaren uttryckte sin stora förvåning över att betänkandet var enhälligt, och det är kanske många flera än han, som blivit förvånade häröver. Det är klart, att man i en fråga så svår som arbetslöshetsfrågan, där det icke blott gäller att bevilja pengar till ett visst belopp utan även att bestämma sättet för deras användning, kan vara oense både om hur mycket pengar, som skola beviljas, och om deras användning. Den ena meningsriktningen står mot den andra. Nu har man emellertid i utskottet lyckats sammanjämka de olika uppfattningarna, så att partierna kunnat enas om det föreliggande förslaget. Det är med denna kompromiss som med alla andra kompromisser, att det är en del brister på olika punkter, beroende på hur de olika partierna se på saken. Men för egen del har jag den uppfattningen, att det för de arbetslösa i vårt land och för arbetarklassen i dess helhet är lyckligare, att man löst frågan på detta sätt, än att vi här i kamrarna gått till en öppen strid, om vars utgång jag i så fall icke kan yttra mig.

Den förste ärade talaren var mycket bekymrad över regeringens hållning och ansåg för sin del, att den icke kunde gagna arbetarklassens intressen. Jag har måhända icke så i detalj som talaren följt regeringens verksamhet, men mig synes att regeringen under

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

desså svåra vårmånader gjort allt vad den kunnat göra för att tjäna landets och enkannerligen arbetarklassens intressen. Jag tror mig veta, att regeringen och särskilt socialministern lagt ner ett intensivt arbete för att få arbetsförhållandena ordnade genom avtal och jag är förvissad om att denna hans strävan varit till stor nytta för arbetarna; och jag är icke alls säker på att den svenska arbetarklassen har den uppfattningen, att det skulle vara bäst, om regeringen packar sina kappsäckar. Jag tror, att regeringen gjort en god insats för att tillgodose arbetarnas intressen, och jag har den uppfattningen, att den även i fortsättningen kan göra mycket här för.

Detta var några allmänna reflexioner över det utskottsbetänkande, som här föreligger. Det är som sagt resultatet av en kompromiss, och det har en kompromiss' förtjänster och svagheter.

Nu skulle jag kanske säga några ord om den speciella fråga, som herr Lövgren berört, nämligen om Morjärv-Kalixbanan. Det är ju ur ortens synpunkt önskvärt, att man får denna bana till stånd, men bland myndigheterna äro meningarna delade. Det är under sådana förhållanden alldeles för mycket begärt, att statsutskottet nu skulle taga ståndpunkt till frågan, när man icke gjorde det i fjol, och då det icke kan påvisas, att arbetslösheten särskilt skulle ge anledning till att föregripa en saklig prövning av ärendet. Statsutskottet har icke motsatt sig banans byggande. Statsutskottet har sagt detsamma i år som i fjol, nämligen att det ankommer på Kungl. Maj:it att, om det är trängande behov, igångsätta arbetet med banans byggande, men det borde vara sista reserven i nödhjälpsarbetet. Man har icke vågat sig på att direkt tillstyrka banans byggande. När vi se, hurusom den ena statsbanan efter den andra bygges och går med betydande förlust, blir man ytterligt betänksam. Det gäller icke blott att bygga banan utan också att hålla trafiken i gång. Om den år efter år icke ger några inkomster, kan den visserligen vara till nytta för orten, men den medför betydande förlust för statsverket.

Vidare framhöll herr Lövgren, att man skulle göra mera för den inre kolonisationen, och det är alldeles riktigt. Det har väckts en hel serie motioner, som gå ut på att befordra egnahemsbyggandet och främja skogskultur, dränering o. s. v. I fråga om dessa motioner var det en enhällig mening inom utskottet, att man icke kunde dela upp arbetslöshetsanslaget efter de olika ändamål som härmed skulle tillgodoses. Vad särskilt beträffar den inre kolonisationen ber jag få erinra om, vad som säges på sid. 12. Det heter där: »I sådant hänseende anser utskottet, att i den mån så lämpligen kan ske företräde bör lämnas åt jord- och skogsförbättringsarbeten, varjämte hinder icke synas böra möta att jämväl använda statsarbetena som ett led i det arbete för den inre kolonisationens befrämjande, som påkallas av önskvärdheten att till jordbruket återföra övertaliga industriarbetare.»

Man har icke pekat på några särskilda åtgärder men flera sådana ha varit under diskussion och särskilt den, som herr Lövgren

talade om, men utskottet har överlämnat alla dessa krav till vederbörande myndigheters närmare bedömande.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Så till sist skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på en passus i utskottets betänkande, som är skriven så, att det skulle kunna råda missförstånd om vad man menar. Det gäller sammansättningen av arbetslöshetskommissionens verkställande utskott, varom det heter: »Oaktat tillämpningen av nyss angivna grundsatser läser medföra en begränsning av området för denna prövning och ehuru Kungl. Maj:t vid sitt ständpunktstagande skulle hava stödet av en särskild nämnds bedömande, ligger det dock enligt utskottets mening stor vikt på, att vid hithörande frågors behandling inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott representanter för såväl arbetsgivare som arbetare beredas tillfälle att deltaga vid sidan av det allmännas representanter.»

När man läser detta, kan man lätt få den uppfattningen, att arbetslöshetskommissionens arbetsutskott skall få ändrad sammansättning. Så är icke meningen. Arbetsutskottet består för närvarande av representanter för det allmänna och för arbetarna, någon arbetsgivarrepresentant finnes icke inom utskottet. Övriga ledamöter av kommissionen och däribland även representanter för arbetsgivarna och arbetarna ha ägt att med yttranderätt vara närvarande vid arbetsutskottets sammanträden. Vad som menas med det återgivna utskottsutlåtandet är sålunda, att den nuvarande ordningen skall fortfarande bibehållas. Jag har velat säga detta, så att icke det missförstånd skall behöva uppstå, att arbetsutskottet skall hava ändrad sammansättning, och jag antar, att denna min mening kan bestyrkas även från representanter för andra politiska uppfattningar än den jag företräder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr D a h l é n: Det påpekades av oss kommunister redan vid behandlingen den 8 februari av denna fråga, att arbetslöshetskommissionen på grund av de då fastställda direktiven skulle i praktiken visa sig bli ett Arbetsgivareföreningens verkställande utskott. Jag vill icke säga, att detta medvetet varit kommissionens uppgift, men i hela sin praktiska verksamhet har den i alla fall verkat på detta sätt. Jag vill hoppas, att åtminstone de arbetarrepresentanter, som då protesterade mot denna värdesättning av resultaten av kommissionens verksamhet, nu, när vi ha tre månaders praktisk erfarenhet av densamma, skola vara villiga att ge oss rätt i vårt omdöme.

De direktiv, som då fastställdes, och som sedan visat sig vara för de arbetslösa så ödesdigra, ha av utskottet i det nu föreliggande förslaget blivit ytterligare skärpta. Det fanns en passus i de den 8 februari fastställda bestämmelserna, som gick ut på, att »skälighänsyn skulle tagas till vederbörandes möjligheter att bereda sig uppehälle på de av kommissionen fastställda nödhjälpslönerna». Detta uttalande har av kommissionen tolkats så, att på vissa ställen, exempelvis i Norrbotten, begäres, att de arbetslösa skola kunna leva på

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

en inkomst av 2 kr. 80 öre om dagen. Är det någon av kammarens ledamöter, som här öppet vill deklarerat, att han anser, att i sådana fall skälig hänsyn tagits till vederbörandes möjligheter att på detta sätt försörja sig själv och sin familj? Ty vi få komma ihåg, att vi ännu stå i omkring 100 % förhöjning på 1914 års livsmedelspriser. En avlöning på 1 kr. 40 öre om dagen enligt 1914 års penningvärde skulle således enligt kommissionens uppfattning vara tillräcklig som skäligt uppehälle för en familj. Mig förefaller det vara alldeles orimligt, och jag förvånar mig över, att kammarens socialdemokrater kunnat gå med på något sådant.

Utskottet understryker vidare kommissionens beslut, att nödhjälpslönerna med en tredjedel skola understiga de på resp. orter rådande lägsta grovarbetarlönerna. När man så vet, att på detta område knappast existera några avtalsenliga löner alls, varpå de s. k. nödhjälpslönerna skola kunna byggas, förstår man alltför väl av erfarenhet, hur dessa av kommissionen fastställda löner komma att se ut. Och vem hindrar förresten arbetsgivarna att under hot om inställande av driften sätta lönerna till snart sagt vilket belopp som helst? Om så arbetsplatsen av arbetarna blockeras, blir detta endast en ytterligare anledning att skicka dit arbetslösa understödstagare och, om dessa neka att utföra blockerat arbete, även indraga det lilla understöd de eljest skulle vara berättigade till. När därför utskottet i detta sammanhang talar om statens opartiskhet gent emot arbetare och arbetsgivare, är ju detta raka motsatsen till verkliga förhållandet. Jag kan förstå den uppfattningen, som säger, att de i en konflikt direkt indragna, d. v. s. de, som själva beslutat strejken, icke skola erhålla understöd. Men var ligger statens opartiskhet, när det gäller andra arbetargrupper, låt vara av samma yrke, då man indrager deras understöd och praktiskt tvingar dem att bli strejkbrytare, d. v. s. tvingar dem att taga arbete till det pris arbetsgivarna själva bestämma. Detta kan man med skäl kalla en något egendomlig opartiskhet från statens sida. Bli arbetarna utkastade i lockout, är det samma förhållande, arbetslöshetskommissionen indrager även då arbetslöshetsunderstödet icke bara för de direkt lockoutade utan för alla, som någon gång kunna vara misstänkta för att ha utfört ett sådant arbete, som lockouten gäller. Nog förefaller det egendomligt, att regeringen och i synnerhet socialministern, när man tar i betraktande hans 20-åriga verksamhet som ledare för den svenska fackföreningsrörelsen, kunnat gå med på en sådan uppgörelse, som praktiskt taget tvingar hederliga arbetare att bli strejkbrytare för att kunna uppehålla livet.

Man har också skäl att efter genomläsande av utskottets utlåtande fråga sig, vem som egentligen är den högsta myndigheten, när det gäller denna fråga, om det är regeringen eller arbetslöshetskommissionen. Såvitt jag kan finna, anser utskottet det vara arbetslöshetskommissionen, som bör intaga en verkligt ledande central ställning på detta område. Det uttalades av herr Lithander i annat sammanhang här i kammaren för en tid sedan den uppfattningen, att en regering var tillkommen för att regera. Jag skulle ha önskat,

att regeringen hade följt herr Lithanders råd i detta fall och verkligen i någon mån reagerat i denna så viktiga fråga. Hade regeringen stupat på ett sådant försök, tror jag i alla fall, att det hade varit till betydligt större nytta för arbetarklassen.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

När man läser de borgerliga tidningarnas uttalanden angående de av utskottet föreslagna direktiven, kan man också konstatera en mycket stor belåtenhet. I synnerhet den föreslagna skärpningen ifråga om understödets indragning vid konflikter anses vara mycket tillfredsställande. Jag skall be att få citera några rader ur Svenska Dagbladet, som skriver: »Genom dessa förtydliganden har icke blott kommissionen utan även Kungl. Maj:t fått ett direktiv, och det är slut på det nuvarande oskicket, att arbetsvägrande få åtnjuta understöd under hela den tid, som förflyter, innan konflikten karaktär blir fastställd». Detta innebär ju en fullständig desavuering av regeringen beträffande dess ståndpunkt till detta spörsmål för att icke tala om landsorganisationens representantskap med hänsyn till dess förut tillkännagivna uppfattning.

Det torde numera heller icke kunna bestridas, att regeringens ursprungliga förslag om 85 miljoner för här ifrågavarande ändamål är otillräckligt. Arbetslöshetskommissionen har redan förstått detta och därefter inrättat sin verksamhet, när den utfärdat meddelanden om ytterligare stora inskränkningar av det förut otillräckliga understödet. Dessa senaste indragningar anges ju av kommissionen vara beroende på bristande medel. Jag kommer därför, herr talman, att yrka bifall till det högre belopp, som av herr Kilbom m. fl. föreslagits.

Jag vill dock, innan jag gör detta yrkande, säga, att det förefaller mig, som om de herrar, vilka här i riksdagen ha avgörandet av denna fråga i sin hand, icke skulle vara fullt medvetna om den rent katastrofala ställningen för alla de arbetslösa ute i landet. Det finns ju tusentals av dessa ofrivilligt arbetslösa, som icke endast blivit tvungna att göra skulder, de ha också i många fall fått sälja sina husgerådssaker och t. o. m. kläder för att kunna uppehålla livet. En blick på pantbankerna endast här i Stockholm borde verka tillräckligt övertygande i detta fall.

Herr talman! I anslutning till vad jag nu sagt ber jag få hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i ämnet väckta motioner, för bekämpande av arbetslösheten, må anvisa a) å tilläggsstat för 1922 utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35 miljoner kronor ett reservationsanslag av 115 miljoner kronor, b) å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag å 5 miljoner kronor.

Herr L ü b e c k: Herr andre vice talman! Herr Lövgren i Nyborg började sitt anförande med att beklaga, att en av honom väckt motion icke blivit av statsutskottet behandlad så, som han önskat. I det fallet vill jag säga, att det nog är motioner, som rönt ett mycket mera oblitligt öde än den av honom väckta. Vi hade från vårt

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

håll en serie motitioner, som avsågo att utfinna en mera produktiv användning av arbetslöshetsmedlen än Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill icke säga, att alla dessa motioner blivit illa behandlade. Det har varit så, att frågorna till en del löst sig av sig själva under den tid utskottet arbetat, och i betänkandet har man fått in en del uttryck av gillande av de tankar, som ligga bakom motionerna.

Vad speciellt beträffar de motioner, som gå ut på att använda arbetslöshetsmedlen till torrläggning av mark och odling av skogsmark, vill jag för min del vid detta tillfälle lägga arbetslöshetskommissionen alldeles särskilt på hjärtat att ha sin uppmärksamhet fäst vid allt, som kan befrämja en förbättrad skogstillgång för framtiden. Under de gångna krisåren har man skattat vårt skogskapital på ett ödesdigert sätt, och såväl med hänsyn till medlens nyttiga användning som med tanke på att våra efterkommande skola finna skogen i gott skick är det angeläget att så mycket som möjligt göres för att befrämja skogstillväxten.

En annan motion gällde fraktlindringar. I det avseendet ha åtgärder vidtagits från den 1 juni. Men jag är för min del övertygad om, att en tidigare sänkning av järnvägsfrakterna kunnat motverka en del arbetslöshet, särskilt på de mest kritiska punkterna.

Jag kan för övrigt instämma med herr Lövgren såtillvida, att vi icke heller ha anledning att vara så nöjda i allo med det betänkande, som här föreligger från statsutskottet. Det är naturligtvis så, som herr Bernhard Eriksson sade, att när det gjorts en kompromiss, är egentligen ingen nöjd; frågan är endast om alla ha anledning att vara ungefär lika missnöjda, ty det brukar ju anses som bevis för att det är en lycklig kompromiss.

Vad vi emellertid skatta högst är, att man genom detta betänkande vunnit ökad klarhet över arbetslöshetspolitiken i fortsättningen. När man från det s. k. borgerliga hållet har varit med om den lösning, som här framkommit, vill jag för min del säga, att detta också får uppfattas som ett erkännande av den goda vilja, som icke minst från socialministerns sida visats, när det gällt att komma till avtalsmässiga arbetsförhållanden under de svåra tider vi leva i. Jag hoppas, att icke detta erkännande från vårt håll måtte skada herr socialministern.

Beträffande en punkt, nämligen ifråga om statsbeställningar, ha rätt delade meningar, såsom framgår av den reservation herr Olsson i Kullenbergstorp avgivit. För min del vill jag säga, att det synes mig vara den bästa punkten i Kungl. Maj:ts förslag, därför att den syftar till att i möjligaste mån få en produktiv användning av nödhjälpsmedlen. Den syftar till att hålla kvar yrkesskickliga arbetare i arbetet, så att man slipper visa ut dem i nödhjälpsarbete, där de utveckla en dålig arbetsintensitet, eller i värsta fall ge dem understöd.

Jag vill också påpeka, att dessa statsbeställningar till den allra största delen omsättas i arbetslöner. En undersökning ger i det fallet vid handen, att ungefär 60—90 procent av beloppet i olika grupper gå till arbetslöner, och om man dessutom tager hänsyn därtill,

att vid nödhjälpsarbetena arbetsintensiteten, på sätt från alla håll vitsordats, är ganska dålig, medan man däremot bör kunna förut-sätta, att den vid utförandet av dessa statsbeställningar skall hålla sig på en väsentligt högre nivå, tror jag mig kunna säga, att det är relativt väl använda pengar, som gå till statsbeställningarna, utan att jag därför vill ha sagt, att dessa på något sätt böra forceras. Tvärtom vill jag hoppas, att man även i detta avseende håller väl i minnet, att medelstillgången med hänsyn till nästa års budget måste betraktas som strängt begränsad, och att därför icke utan nödtvång de nu anslagna medlen till statsbeställningar skola om-sättas i beställningar redan under detta år.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)*

På de mycket avhandlade direktiven i detta sammanhang skall jag icke mycket inlåta mig. Emellertid uttryckte sig herr Bernhard Eriksson — oavsiktligt, antager jag — något otydligt beträffande den särskilda punkt i statsutskottets utlåtande, som behandlar sättet för prövningen av partiella konflikter. Det heter där, att enligt ut-skottets mening ligger det stor vikt på, att »vid hithörande frågors behandling inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott represen-tanter för såväl arbetsgivare som arbetare beredas tillfälle att del-taga vid sidan av det allmännas representanter». Herr Eriksson yttrade, att arbetsutskottet för närvarande vore sammansatt av representanter dels för det allmänna, dels för arbetarna. Därvidlag gäller väl emellertid, att även de sistnämnda äro representanter för det allmänna och i denna egenskap sitta i arbetsutskottet. Jag är övertygad om, att detta icke strider mot innebörden i herr Erikssons yttrande. Efter denna lilla reservation vill jag för övrigt säga, att det även från vårt håll förutsattes, att arbetslöshetskommissionens arbetsutskott skall ha en oförändrad sammansättning.

Jag vill emellertid också med anledning av de yttranden, som fällts här i afton, i detta sammanhang framhålla, att vi alla äro skyldiga arbetslöshetskommissionen och dess arbetsutskott ett tack för det offervilliga och till synes otacksamma arbete, som de ned-lagt på dessa synnerligen ömtåliga och sorgliga frågors behandling. Vi kunna också utgå ifrån, att kommissionen vid handläggningen av dessa frågor icke haft något annat än landets väl för ögonen, varvid man tagit särskilt fasta på den synnerligen viktiga synpunk-ten, att man så snart som möjligt och så väl som möjligt må komma tillbaka till sunda förhållanden inom vårt näringsliv.

Jag tror mig därför, med den kännedom jag har om herr Lövgrens i Nyborg natur och praktiska läggning, våga göra det påstå-endet, att han använder starkare ord än nöden kräver, när han uttalade sig om arbetslöshetskommissionen. Det föreligger icke heller på något håll, såvitt jag vet, en avsiktlig strävan att pressa ned lönerna för lönedepressningens egen skull. Herr Lövgren i Nyborg trodde, att man med en annan politik från arbetslöshetskommissionens och regeringens sida skulle ha kunnat stanna ett och annat pinnhål högre upp i fråga om arbetslönerna. När man emellertid tänker på, hur det är ställt för stora och viktiga grupper av vår industri med hän-syn till konkurrensen med t. ex. Tyskland, borde vi alla kunna vara

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

ense om det sorgliga nödtvånget att gå ned med arbetslönerna. Man kan däremot ha delade meningar om, hur fort detta behöver ske, hur hastigt vi skola komma till den jämvikt, som vi alla sträva efter. I det fallet vill jag säga, att man från vårt håll framlagt en del förslag och önskat en del åtgärder, som skulle ha förorsakat en mindre brådstörtad nedgång än den som nu nödvändiggjorts, när man åter vill komma till sundare förhållanden. Vi hade önskat, att man skulle ha bromsat litet mera i utförsbacken och sålunda erhållit en mjukare övergång. På andra håll har man däremot som bekant icke varit av samma mening — jag vill emellertid icke nu taga upp den frågan till närmare behandling.

Blott en enda punkt i fråga om direktiven skall jag här beröra. Det gäller frågan om sättet för beräkningen av nödhjälpslönerna. Skall man nå fram till ett sådant förhållande, att man kommer bort från nödhjälpsarbetena och nödhjälpsunderstöden, är det nödvändigt, att man följer de direktiv, som här kommit till enhälligt uttryck i statsutskottsbetänkandet. För att taga ett exempel, inser nog var och en, att det är orimligt att driva en sådan politik som att, om på en plats lantbrukets grovarbetare i den öppna marknaden ha en lön på t. ex. 4 kronor om dagen och industriens grovarbetare på samma plats eller i dess närhet ha en lön av 6—7 kronor, man skulle söka sig fram till ett medelpris, med påföljd, att enligt gällande direktiv, nödhjälpsarbetarna skulle få högre löner än dem som gälla för lantbrukets grovarbetare i öppna marknaden. Ingen kan önska en sådan anordning; jag tror inte, att herr Lövgren i Nyborg gör det heller. Att fel kunna förekomma vid uträknandet av dessa normerande värden beträffande grovarbetslönerna i den öppna marknaden, säger sig självt med hänsyn till den väldiga apparat, som det gäller att styra. Man har därför också i statsutskottsbetänkandet framhållit, att dylika fel naturligtvis skola rättas.

Herr talman! Med dessa ord tror jag mig ha berört det viktiga av vad som här kommit på tal. Jag vill till slut endast uttala den förhoppningen, att vi under slutet av detta år och under det nästkommande måtte gå ljusare tider till mötes, så att det nästa gång, då vi få anledning att upptaga till behandling frågan om arbetslöshetsanslag, icke skall råda en så pass bitter stämning, som man nu på många håll av begripliga skäl ansett sig böra ge uttryck åt. Jag vill gärna tro att vi nu skola gå mot ljusare tider, och att vi följaktligen, när det gäller att finansiera nästa års budget, inte skola ha att räkna med allt för stora krav i fråga om arbetslöshetsanslagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lindqvist:
Herr talman! Det återstår nu endast några få dagar, innan riksdagen i år avslutar sitt arbete. När man då låter tanken glida tillbaka till riksdagens början och erinrar sig den stämning, som upp-

stod, då Kungl. Maj:ts proposition med äskanden om 90 miljoner kronor i arbetslöshetsanslag framlades; när man vidare minnes, hurudan stämningen var vid remissdebatten och vid de två särskilda tillfällena, då förskottsbetalning härvidlag gavs av riksdagen, och man härmed jämför förhållandena i dag, så måste man konstatera, att det försiggått en ofantlig förändring. Det kan dock icke undgås, att man här i dag får konstatera missnöjda toner, t. o. m. i ganska skarp form. Jag får emellertid för min del beträffande en hel del av vad som hittills sagts i denna debatt förklara, att jag beklagar, att detta missnöje på så många punkter grundar sig på rena missförstånd.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)*

Det har sagts här, att detta utskottsutlåtande är resultatet av en kompromiss. Endast ordet kompromiss är ju alltid mindre angenämt att höra. Att ett beslut grundas på en kompromiss, betyder, menar man, att eftergifter fått göras, och det ligger då nära till hands att tolka läget så, att eftergifter gjorts mera på det ena än på det andra hållet. Hur förhåller det sig nu med denna kompromiss? Jo, det förhåller sig på det sättet, att regeringens framställning till riksdagen otvivelaktigt i dag blir i båda kamrarna materiellt sett godkänd i fullaste utsträckning. Till sista öret har framställningen från regeringen tillstyrkts av utskottet och kommer säkerligen också att bifallas av riksdagen. Jag är viss om, att det var många, som vid riksdagens början kände sig övertygade om, att alla dessa miljoner, som regeringen begärde, ingalunda skulle komma att i sin helhet beviljas som hjälp åt de oförskyllt arbetslösa i landet. Nu äro vi framme vid denna punkt, och då måste jag för min del säga, att det är orätt att bedöma detta utskottets förslag så, som vore det en kompromiss, som vore till skada, till förfång, ja som vore otjänlig för dem, som man avser att hjälpa med det begärda anslaget. Det förefaller mig som om herr Lövgren, på vars logiska tankegång vi så ofta fått se prov här i kammardebatterna, i dag väsentligt slog över, när han fällde sitt omdöme om utskottsutlåtandet. Här har man, som jag säger, föreslagit ett godkännande av äskandet om 90 miljoner kronor i arbetslöshetsunderstöd och till nödhjälpsarbeten. Här föreligger ett förslag till godkännande av den anordning, som kallas för statsbeställningar, varom det så mycket talats man och man emellan under de gångna månaderna, och över huvud har allt beviljats, som begärts för såväl innevarande som nästkommnde år. Därjämte har statsutskottet medgivit, att en förändring i vissa fall skall kunna ske beträffande nödhjälpsarbetena på det sättet, att kommunerna skola kunna utföra arbetena i egen regi, vilket hittills icke medgivits.

Jag må säga — då jag nu uttalar min tillfredsställelse med det slutresultat, vartill utskottet kommit — att jag hoppas, att t. o. m. herr Lövgren skall erkänna, att det inte finns någon möjlighet för mig att visa upp något missnöje i det stycket.

Att sedan icke allting löper så lekande lätt, när det rör sig om en anordning som denna — ett alldeles nytt och oprövat system, som man nödgats skapa mitt under en kristid för att hjälpa de arbets-

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

lösa — är icke så underligt; till den slutsatsen tror jag, att var och en, som vill ägna litet eftertanke åt saken, ovillkorligen skall komma. Då man nu i detta sammanhang riktar anmärkning mot regeringen och till och med i dag kommit med en uppmaning, att vi skulle lämna våra platser och ge rum för andra, nödgas jag fråga de personer, som gjort en sådan framställning: vad begär man av regeringen? Tro de, som gjort dylika påståenden och som anse, att det vore ett lämpligt tillvägagångssätt om den socialdemokratiska regeringen avginge, som nu har setat under denna brydsamma vinter och försökt — det försäkrar jag — att göra sitt bästa, tro de, säger jag, att ställningen för de arbetslösa i landet därigenom skulle bli bättre? Jag betvivlar, att så skulle bli förhållandet, och det är därför, som jag för min del — oaktat jag rysligt gärna skulle vilja kasta yxan i sjön och försvinna — har sagt mig, att om man gått in för en uppgift och beslutat att söka göra något, har man därmed iklätt sig ett ansvar att fullfölja saken, så länge man själv är övertygad om att någon nytta därigenom *kan* åstadkommas. Därför har jag inte kunnat finna, att man borde besvara statsutskottets tillstyrkande av den kungliga propositionen i sin helhet på det sättet, att vi, när vi fått allt vad vi begärt, skulle säga: nu gå vi vår väg! En sådan metod är orimlig.

Jag har från första stund jag tillträdde denna befattning inriktat mitt strävande på att åstadkomma en förändring till det bättre rörande arbetsförhållandena i landet. Det har gått ut på att, såsom jag förut sagt här i kammaren, söka åstadkomma överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare för att få stadgade förhållanden ute på arbetsmarknaden, vilket jag hela tiden varit övertygad om är det säkraste sättet att komma fram till en lättnad i våra arbetslöshetsförhållanden. Jag kan nu nämna i dag, att dessa strävanden kröntes med så god framgång att för närvarande äro träffade kollektiva överenskommelser för 196,800 arbetare. Jag behöver i det fallet endast erinra om det värde, som ligger i de två sista stora uppgörelserna rörande sågverksindustrien och byggnadsindustrien. Jag har tagit uppgifter ifrån arbetsgivarnas kontor inom sågverksindustrien. Därifrån har blivit meddelat, att om uppgörelse komme till stånd, så skulle man inom mycket kort tid, sedan flottning och skeppning av trävaror kommit i gång och sjöfarten sålunda öppnats, kunna anställa inom denna industri minst 20,000 arbetare. Därtill fogades också den upplysningen, att man kan hysa ganska stort hopp om att man sedan i sommar skall kunna visa upp en arbetsstyrka på omkring 27,000 arbetare. När vi då ha avtal även med cellulosaindustrien och pappersindustrien samt med transportarbetarna i Norrland, så är hela detta stora fältet renodlat i fråga om överenskommelser. Jag tror därför, att när vi få rapporterna för maj månad färdiga i juni, skola vi kunna konstatera med siffror, vilken utomordentligt viktig och lycklig verkan dessa överenskommelser fört med sig.

Jag kan ju tillägga en upplysning — det är kanske ett något drastiskt exempel att ta, men uppgiften har lämnats av en person, som

känner förhållandena mycket väl — som går ut på, att förhållandena ha uti Norrland redan ändrats så, att Norrlands statsarbeten för närvarande äro i svårighet att erhålla arbetare till nödhjälpsarbetena. Detta låter ju ganska egendomligt, ty man tänker sig väl, att några sådana ansträngningar icke behöva göras; ty det är bara att koppla av hela historien och stanna av med arbetena; men det förhåller sig emellertid icke alldeles på det sättet, ty det är kontrakt uppgjorda mellan statsarbetena och den, för vilken arbetet utföres, och dessa kontrakt förbinda naturligtvis till att det kontraherade arbetet också skall göras färdigt.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Allt vittnar om att nu en lättnad inträtt, och jag är viss om att när uppgörelsen inom byggnadsindustrien får låta sina verkningar gå ut över landet, så skola vi få bevittna ytterligare lättnader på dessa områden, lättnader, vilka göra, att arbetslösheten minskas och medföra, att våra arbetare i verkligheten komma i åtnjutande av en betalning, som överstiger den, som kan komma dem till del i form av nödhjälpsarbetslöner. Beträffande dessa nödhjälpsarbetslöner, har det riktats här i dag liksom tidigare klagomål till mig över dessa arbetens oriktiga anordnande. Jag har tagit emot säkerligen hundratals resolutioner och klagomål samt yrkanden från landets alla delar angående den saken, och deputationer ha i massa gjort besök för att relatera de förhållanden, som råda beträffande den lönesättning, som ägt rum under senare tider.

Herr Lövgren riktade också sina anmärkningar mycket strängt på den punkten; men det är en av dessa anmärkningar, som jag menar, att han framförde utan att dock ha gjort sig underkunnig om hur saken för närvarande ligger till på det området.

Vi ha haft besvärsskrivelser hos regeringen, som regeringen har behandlat, och vi ha avgivit till arbetslöshetskommissionen regeringens beslut i dessa frågor. Nu har arbetslöshetskommissionen fått förståndigande att verkställa revision av den fastställelse, som skett av grovarbetarnas löner i öppna marknaden. Detta arbete pågår inom arbetslöshetskommissionen och torde inom allra närmaste tiden vara avslutat. Arbetslöshetskommissionen är själv, såvitt jag kunnat utrona, medveten om att den första fastställelsen härutinnan icke blivit väl och jämnt avvägd. Man är nu, såvitt jag förstår, där ense med regeringen om att en revision uppåt på en hel mängd platser i landet är absolut nödvändig och måste komma till stånd, för att en sådan ordning icke skall verka så orättvis och ojämn som den för närvarande gör.

Det är att hoppas, att när den revisionen blir verkställd, så skola de direktiv, som i övrigt äro utfärdade, komma till användning och verka till nytta på alla områden. Jag delar denna förhoppning och tror även för min del, att så blir förhållandet.

Det har vidare utav herr Lövgren riktats en mycket stark anmärkning mot att man ej i stället för nödhjälpsarbeten, vilka man, såsom han sade, hade öppnat däruppe i Kalixtrakten, börjat bygga den järnväg, som han säger är så nödvändig. Herr Lövgren har varit hos mig flera gånger under de sista månaderna, och vi ha haft

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

överläggningar om den saken. Vi ha provat den, och landshövdingen i länet har också varit nere och givit sina relationer om förhållandena därstädes. Jag har blivit medveten om att den frågan dock ligger så till, att det ej vore möjligt att under dessa månader bringa den till slutgiltig lösning, så att banbygget kunde börja. Bansträckningen är nämligen ännu icke definitivt avgjord till hela sin längd, och det är överhuvud taget ännu ej bestämt, huruvida den banan inom närmaste tiden kan komma till stånd. Det är givet, att vi nu omedelbart icke kunna taga upp ett så stort projekt, där staten går in med förpliktelser för uppfyllandet av en sådan bansträckning. Man bör ha ärendet slutgiltigt provat på alla de håll, där det skall provas, innan det definitiva beslutet om byggandet kan ske.

Herr Lövgren anmärkte också, att man i stället skulle slå sig på att göra någonting för att kunna återföra folket till jordbruket. Även där svävar han i ovetskap om vad regeringen har i görningen, vilket kanhända är mera förklarligt, ty det är kanske ej känt ännu; men jag kan ge den upplysningen, att inom jordbruksdepartementet är utarbetat ett förslag, som går ut på att vi så fort som möjligt med bidrag av arbetslöshetsanslaget skola verkställa stora utdikningar och torrläggningar av marker på kronans jord, på kronodomänerna för att sedan stycka dessa till kolonihem. Det har också tänkts, att man möjligen skulle verkställa grundläggningar för husen på dessa lotter och sedan hembjuda desamma till alla de arbetare, som vilja återgå till jordbruket. På det sättet skulle man på kronojorden bereda möjligheter för de arbetare, som så önska, att finna sin försörjning. Det har ju redan en hel del Eskilstunaarbetare rest upp till Wilhelmina, och jordbruksministern skall i dagarna upp till övre Norrland för att beresa både Norrbotten och sydligare delarna där uppe i och för inspektion av förhållandena därstädes. Det har sålunda från regeringens sida vidtagits åtgärder för att i största utsträckning just åstadkomma, vad herr Lövgren påpekade. Jag har för min del personligen givit min alldeles odelade anslutning till det uppslaget, emedan jag anser det mycket lyckligt, om det kan förverkligas. Man skulle ju därigenom få fram jord, som kunde brukas och skänka avkastning åt dem, som bosätta sig på de områdena.

Det har vidare sagts någonting, som gjort mig verkligen bekymrad. Det var herr Dahln, som förklarade, att här kan man konstatera, att denna regering, som har ett så nära samband med arbetarklassen här i landet, nu har intagit en sådan ställning, att man ifrån statens sida skall kräva, att arbetarna antingen skola bli strejkbrytare eller också få svälta. Härav ser man, hur sakerna bedömas. Jag trodde eljest, att en så pass markant sak som denna skulle fästa sig i minnet hos alla. Det är ju icke längre än sedan den 10 mars i år, då regeringen gav sitt bestämda besked och satte, som man brukar säga, allt på ett kort med den förklaringen, att det system, som hittills använts icke vidare skulle tillämpas; det systemet nämligen, att man hänvisade arbetslöst folk till konfliktplatser eller till arbetsplatser, som av arbetarorganisationerna äro förklarade i blockad och att, om de ej böjde sig och toge detta strejkbrytarearbete, skulle de straffas

med att berövas rätten till arbetslöshetsunderstöd och nödhjälp. Regeringen har på den punkten sagt klart ifrån, att den kommer icke att böja sig för ett sådant system, den kommer icke att stödja något sådant.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Nu ligger utskottets betänkande här på bordet, och jag frågar herr Dahlén, vad begär han mer? Utskottet har här böjt sig helt och hållet för denna regeringens ståndpunkt, och det system, som innebär anvisning på strejkbrytararbete med påföljd, att de arbetare, som ej vilja gå med på något sådant, mista sitt understöd, är skaffat ur världen. Jag trodde, att man i stället för den anmärkning, som herr Dahlén här riktade, borde haft anledning att ge erkännande åt regeringens ståndpunkt i det avseendet. Men så olika bedömas sakerna, och då är ej underligt, att debatterna om dessa frågor komma att gå i sär.

Jag har nu konstaterat och vill ännu en gång understryka, att den s. k. kompromiss, som ligger på bordet i dag, är ingen kompromiss till förfång för de arbetslösa; den är en klar seger för regeringen. I den mån som utskottets motivering kan avspegla skiljaktiga meningar, så vill jag därom be att få säga, att det förekommer ej i denna motivering några nya direktiv, som omkasta förhållandena från vad de varit förut. Man har ju visserligen velat begagna sig i utskottet av den möjligheten att framhålla arbetslöshetskommissionen som det centrala, men det finnes ingenting, som förändrat det förhållandet, att regeringen även har sin hand med i saken och att det till sist på den punkten självfallet måste bli regeringen, som också har sista ordet, om tvister uppstå.

Vad tidningspressen beträffar, mina damer och herrar, vill jag endast säga det, då en talare här har åberopat en konservativ tidning, som skrivit något klandrande i detta sammanhang, att skall man fästa avseende vid tidningspressen i dessa dagar, då vet jag inte, hur det skulle se ut här i landet. Den snedvridning och den förvrängning av fakta, som där ägt rum, är ju häpnadsväckande. Men det är dock alldeles naturligt, att framför allt den sittande regeringen icke kan få taga sådan hänsyn därtill, att den betraktar vad jag nu berört som en förevändning att lämna det uppdrag den åtagit sig att fullgöra. Skulle regeringarna handla på det sättet, skulle det bli regeringsskifte mycket oftare än nu; det inträffar verkligen tillräckligt ofta ändå.

Herr talman! Såsom frågan ligger i dag, har jag icke anledning att gå längre in i detta ämne. Jag trodde, när vi behandlade detta ärende sista gången, då riksdagen beviljade förskottsbetalningen, att det här problemet få vi nog tillfälle att mera ingående sysselsätta oss med, när vi komma till slutspurten vid behandlingen av den nu förevarande kungl. propositionen, och då blir det kanske nödvändigt att här utlägga detta ämne i hela dess vidd. Men med det godkännande av allt det materiella i frågan, som utskottet givit, och med den läggning, som utskottets utlåtande har fått, har jag icke funnit anledning att ytterligare upptaga tiden nu.

Som vi hört, är man ju icke riktigt tillfredsställd på något håll, det gäller nu egentligen ytterlighetssidorna. Jag skall därför sluta

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

med att uttala den önskan, att man på båda hållen sätter sig ned och överväger frågan något närmare, ty då skall det kanske visa sig, att man även på de hållen måste säga sig, att ha vi nu genomlevat denna vinter med en arbetslöshet så stor, som vi aldrig förr haft, ha vi kommit igenom detta utan att, som herr Lövgren yttrade, behöva konstatera, att de arbetslösa svultit ihjäl, då skola vi väl, så tror och hoppas jag, också kunna bedriva saken så, att den tid vi nu gå till mötes skall skänka en ljusare tillvaro även åt dem, som hittills saknat arbete och utkomst. Jag tror det är riktigare att avvakta förhållandena än att giva rum åt ett missnöje, som ovillkorligen kommer att värka nya stenar i vägen för den regering, som, jag tror dock vi måste erkänna det. visat, att den vill göra sitt bästa till förmån för landet i sin helhet.

Herr H a g m a n: Herr talman! Då vi äntligen ha kommit så långt, att statsutskottets utlåtande angående det sista anslaget till arbetslöshetens bekämpande nu ligger på bordet, skall jag också be att få begagna tillfället att säga ett par ord.

Jag anser mig kunna göra det så mycket lättare, som jag ju tillhör en av dessa olycksaliga reservanter inom arbetslöshetskommissionen, som arbetat med dessa angelägenheter sedan ett par år tillbaka. Helt säkert kunna vi allesammans vara överens om, att missnöjet med den arbetslöshetspolitik, som föres i vårt land, är ganska omfattande, och ganska djupgående. Orsaken härtill är till en stor del att söka däruti, att vi ha delat upp hjälpverksamheten på tvenne olika linjer, nämligen dels kontant understöd, dels statliga nödhjälpsarbeten. Erfarenheten ger vid handen, att i de länder, där man uteslutande koncentrerat sin hjälpverksamhet på rent understöd, är det mycket lättare att komma över med en dylik hjälpverksamhet förenade svårigheter. När man återigen, som i vårt land, utgår ifrån att det huvudsakligen bör erbjudas arbetstillfällen med lägre löner än som i regel gälla på den öppna marknaden, är det mycket lättförståeligt, att missnöjesanledningar skola uppstå i mycket stor omfattning.

Man kan lättare finna sig i, att det understöd, som utgår är lågt, än att man skall *arbeta* för mycket blygsamma lönebelopp. Jag tror därför, att själva principfrågan om lägre löner vid nödhjälpsarbeten bort från början underkastas en ingående granskning, så att man fått klarhet i, huruvida man skulle välja den linje, som man har i vårt land, eller den danska metoden att ransonera själva arbetstiden vid dylik hjälpverksamhet.

Det finnes intet område, där det över huvud är så svårt att er- hålla ett tillfredsställande resultat, som när det gäller att meddela hjälp vid ofrivillig och oförvållad arbetslöshet. Det förhåller sig nämligen så, att en åtgärd, som kan te sig rätt så tilltalande för dem, som skola hjälpas, kan medföra andra förvecklingar, som på längden kunna skada de arbetslösas intressen. Åtminstone får jag för min del erkänna, att man fått lära sig en del saker under arbetet

med denna verksamhet, saker som man tidigare icke kände till. Hit hör naturligtvis speciellt dessa ömtåliga relationer, som förefinnas mellan den öppna arbetsmarknaden och understödsverksamheten som sådan, i vad det gäller arbetskonflikter. — Då nu herr Lövgren som förste talare här i afton på ett synnerligen ingående sätt behandlat dessa förhållanden, skall även jag ett ögonblick dröja vid dessa.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Då man bedriver en sådan omfattande understödsverksamhet, som nu är fallet i vårt land, finnes det ingen möjlighet att undvika, att det uppstår konflikter av det slag jag nyss berörde. Intet försök, hur välment det än må vara, att gå omkring svårigheterna, har någon utsikt att lyckas, utan man måste på ett eller annat sätt taga ställning till dessa svårigheter. Vi hava försökt att göra detta, samt kommit fram till vissa godkända regler för dessa frågors bedömande, och från arbetarrepresentanternas sida har man sökt jämförelsepunkter med andra länder, där man i huvudsak genomkämpat samma svårigheter. Det kan då förefalla, som om den enklaste och riktigaste vägen vore att bara utesluta dem, som deltaga i en konflikt, från det allmänna understödet. Detta ter sig enkelt och tilltalande, men jag tror icke det är möjligt att på längden stanna vid denna princip, och erfarenheten från andra länder ger också vid handen, att man måste gå längre i restriktioner än att endast avstänga dem, som direkt stå i stridsställning på arbetsmarknaden. Vi ha för vårt vidkommande såsom representanter för arbetarna i arbetslöshetskommissionen sökt förebilder till de principer vi fört fram från förhållandena i Danmark, där man kommit mycket längre än vi hava gjort här, och där man sedan 1907 har en verklig, väl ordnad, rationell arbetslöshetsförsäkring, där arbetarna själva bidraga till sitt understöd med vissa avgifter. I Danmark har man genomfört en synnerligen systematiserad ordning på detta område, innehållande principer som medfört att arbetsgivarna åtminstone i vårt land betrakta den danska arbetslöshetsförsäkringen som omöjlig, därför att den påstås i speciellt hög grad gynna arbetarnas intressen. Vad nu en allmän konflikt, sådan som exempelvis sågverkskonflikten, beträffar, förhåller det sig icke så, som herr Lövgren synes antaga. Enligt en handbok för arbetslöshetskassorna i Danmark, jag medtagit för att, om det så skulle behövas, överbevisa någon tvivlare, förhåller det sig i Danmark vid ett dylikt fall på det sättet, att hjälpsverksamheten skall avstängas för alla, som tillhöra yrket och detta trots att arbetarna själva med egna avgifter bidragit till sitt understöd. På den punkten — säger angivna handbok — får icke råda det allra minsta tvivel, det får icke uppstå ens en misstanke, att det skulle utgå offentligt understöd, då den öppna marknadens båda faktorer, kapital och arbete, befinna sig i konflikt med varandra. Då man därför från herr Lövgrens sida säger att det var med förvåning, som man fann, att även arbetarnas representanter voro eniga med de borgerliga representanterna om att en avstängning skulle ske, och att vi då befunno oss på en mera konservativ ståndpunkt än en bonde i Norrland, då måste jag för min del säga, att detta måste vara beroende därpå, att denna sistnämnda medborgare studerat

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

dessa förhållanden alltför litet för att kunna lämna ett objektivt, slutgiltigt omdöme, om hur dessa ting skola betraktas.

Jag sökte visserligen, det är alldeles riktigt, att vid konflikten inom sågverksindustrien finna en regel för avstängningen, vilken skulle gälla bakåt och omfatta 90 dagar. De som kunde styrka sig hava varit arbetslösa mera än 90 dagar skulle ej berövas rätten till nödhjälpsarbete eller understöd. Tanken uppstod naturligtvis därför, att den arbetslöshetsperiod, vari vi nu befinna oss, är av osedvanligt stor omfattning och långvarighet. Även i Danmark, där förhållandet är analogt, har man sökt finna en bakåt verkande regel; där hade man fastställt 60 dagar, men jag föreslog tiden till 90 dagar. Detta godkändes icke av Kungl. Maj:t och jag medger, att det är en godtycklig gräns, ty den kommer att verka olika för olika fack. Den omständigheten att vissa till ett yrke eller en industri hörande arbetare varit arbetslösa en mycket lång tid eller att en mycket stor procent av arbetarstammen gått arbetslös, är ju i och för sig ett vittnesbörd om att läget på arbetsmarknaden är dåligt, vilket måste uppmärksammas av båda parterna, både arbetarna och arbetsgivarna, eftersom det är klart och tydligt, att en konflikt under sådana förhållanden alltid blir av mycket ömtålig natur. Jag tror därför, att man bör intaga den ståndpunkten, att understöd icke kan utgå till vederbörande arbetargrupper vid en allmän konflikt, utan då få de söka att med hjälp av sitt medlemskap i fackliga organisationer bära de kostnader denna strid medför, lika väl som de få åtnjuta de fördelar, som en dylik strid eventuellt kan medföra. Men så snart det allmänna kommer till och betalar ut understöd till överskottet av arbetskraft på arbetsmarknaden, kommer detta naturligtvis att medföra en förskjutning i läget, som kan synas för tillfället innebära en fördel för ena sidan, men som helt säkert på längden skall visa sig vara mycket svår att bibehålla.

Erfarenheten från andra länder, där man gått in på dessa problem, visar att man hävdat den ståndpunkt, som vi här i Skandinavien intagit på detta område.

Beträffande partiella konflikter förhåller det sig ju så, att man, såsom också framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet, vidtagit en ändring i sättet för behandlingen av dessa konflikter, som det kan vara skäl att fästa sig vid, då man från olika sidor vill göra gällande att än den ena och än den andra parten har segrat. Jag vill då säga, att det är mycket svårt att fälla något bestämt omdöme i detta hänseende, ty den förändring, som här har skett, innebär ju i själva verket, att sedan understödet vid en partiell konflikt indragits på grund av arbetslöshetskommissionens beslut, så skall understödet upphöra att utgå, tills frågan fått behandlas av regeringen. Finer då regeringen på grund av konfliktens karaktär att understöd skall utgå, skall detta också ske retroaktivt. Därför kan ändringen på sin höjd innebära två saker, dels att, därest en partiell konflikt underställes Kungl. Maj:ts prövning, hade med den tidigare anordningen en grupp arbetare kunnat, även om Kungl. Maj:t underkände konfliktens orsaker, erhålla understöd ända till dess Kungl. Maj:ts

beslut fallit, men med den här föreslagna nya ordningen skall understödet indragas efter beslut av kommissionen, men utgår ånyo retroaktivt därest Kungl. Maj:t godkänner konflikten som sådan, varjämte man kräver en särskild behandling av vissa partiella konflikter. Och det hela är ju beroende på arien av de partiella konflikter, som bliva föremål för behandling. Jag vill i detta sammanhang utsäga, att sedan beslutet fattades av regeringen den 10 mars och några konflikter samtidigt blevo avgjorda, ha vi icke haft någon enda partiell konflikt, där denna nya anordning behövt tillgripas, och med den lättnad, som nu äger rum på arbetsmarknaden, i vårt land, är jag för min del böjd för att tro, att det icke blir så många ärenden under den närmaste tiden, som behöva behandlas på detta sätt. Jag tror därför, att utskottets förändring på denna punkt ingalunda behöver betraktas som ett nederlag för de intressen, som jag för min del i första hand vill förfäkta.

Men det är några andra synpunkter, som jag skall begagna tillfället att här framföra, därför att de berörts av de föregående talarna, och det är först och främst lönefrågan, som nu är aktuell vid alla nödhjulsarbeten och varifrån missnöjet synnerligen kraftigt emanerar. Det är riktigt, att kommissionen gjort ett försök att på cirka 700 platser i vårt land fastställa den grovarbetarelön på öppna marknaden, som skulle ligga till grund för nödhjulslönerna och understöden. Det tillgick på det sättet, att det utsändes specificerade frågeformulär till arbetslöshetskommittéerna, arbetsförmedlingsanstalterna och arbetsledarna vid nödhjulsarbetena och ur detta primärmaterial bestämdes vissa lönebelopp. Jag är den förste att erkänna — jag har hävdadt den ståndpunkten hela tiden, sedan dessa löner fastställts — att de ingalunda äro riktigt avvägda, därför att den diskontering av de fallande lönerna, som vid sättningen gjordes, faktiskt kom att medföra alldeles för låga lönebelopp. Hade man följt det primärmaterial, som man hade att tillgå, på ett noggrannare sätt, skulle för visso läget på detta område tett sig bättre, och den revision, kommissionen nu blivit anbefalld att verkställa, skulle kanske icke fått den stora omfattning, den nu faktiskt har, i det att cirka 165 kommuner anfört klagomål över de sålunda fastställda lönebeloppen. Emellertid pågår nu ett sådant revisionsarbete, vilket även utskottet ansett önskvärdt, och det är min förhoppning, att det vid detta skall bli möjlighet att på ett bättre sätt tillgodose de synpunkter, som måste tillgodoses, än fallet varit tidigare. Fastställelsen av grovarbetarelönen på öppna marknaden är i själva verket numera nyckeln icke endast till nödhjulslönernas storlek utan även till understöden, i det att lönerna vid nödhjulsarbetena fastställas med ledning av en interpolyerande procentisk skala efter grovarbetarnas löner och understöden utgå maximerade till två tredjedelar av den fastställda grovarbetarelönen.

Då herr Dahlén från Kiruna här för sin del gör anmärkning mot att understödet satts till två tredjedelar av dessa löner, måste han vara ganska dåligt underrättad om dessa ärenden, ty det förhåller

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)*

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

sig ju på det sättet, att ända sedan 1914 har principen om att understödet aldrig får överstiga två tredjedelar av lönen på den öppna arbetsmarknaden förefunnits, och det är sålunda ingalunda någon nyhet, utan det har tillkommit endast därför, att det skall vara en viss avvägd spänning mellan understödets belopp och de löner, som kunna förtjänas, då vederbörande ha arbete.

Det finnes en annan sak i detta utlåtande, som dels är ägnad att tillfredsställa och dels att ingiva vissa betänkligheter. Som bekant hade undertecknad och min kamrat herr Holmström inom kommissionen avgivit en reservation rörande kommunernas möjlighet att få utföra nödhjulsarbete i egen regi, och denna reservation upptogs sedermera av herr socialministern i bifallande riktning i den proposition, som avlämnades av riksdagen. Utskottet har tillstyrkt denna del av propositionen liksom allt det övriga, och sålunda skulle det hädanefter finnas möjlighet för kommuner att utföra nödhjulsarbeten i egen regi med bidrag av statsmedel. Så långt är ju allt gott och väl. För att få nödig kontroll och stadga på detta område skulle för arbetena i vederbörlig ordning uppgöras kostnadsberäkning, som skulle godkännas av kommissionen, och arbetena skulle kunna kontrolleras under sitt förlopp. På denna anordning har emellertid utskottet hängt upp en mycket tivelaktig princip, som jag verkligen här måste påtala, därför att den, så vitt jag kan förstå, därest den skall användas inom kommunerna i någon större utsträckning, kommer att leda till ganska mycket trassel. Denna nya princip innebär, att man skall ha rätt att tvinga de arbetslösa, som uppbära understöd av kontant natur i egenskap av arbetslösa, att utföra arbete för understödet, således en fullständigt paradoxal anordning. De få understöd, därför att de äro arbetslösa, och de skola arbeta, därför att de få understöd. Sålunda upphäves ju den ställning, som berättigar dem att erhålla understöd av allmänna medel. Det har föreslagits, att arbete skulle kunna krävas under högst två dagar i veckan. Jag tror för min del, att detta är en anordning, som ingalunda är ägnad att skänka varken dem, som skola ha arbete utfört, eller dem, som skola utföra detsamma, den allra minsta tillfredsställelse. Det hade nog varit lämpligare, att hela denna anordning uteslutits, och den kommer naturligtvis att beträffande det första fallet — att kommunerna kunna få bidrag till arbeten i egen regi — medföra, att då detta bidrag endast kan uppgå till samma belopp som understödet, ingen kommun kommer att använda det förra sättet, utan de komma att utföra arbetet genom arbetslösa som ha arbetslöshetsunderstöd. Därigenom har utskottet i själva verket berövat den anordning, som medger kommunerna att utföra arbete i egen regi, dess värde. Jag tror, att erfarenheten kommer att ge vid handen, att de förhoppningar, man ställt på ett medgivande i sistnämnda avseende, komma att bli dåligt realiserade genom det påhäng, beslutet genom denna princip fått.

Att här påyrka, att den del av motiveringen, som jag på nu anförda grunder anser olämplig, skulle utgå, är väl, som saken ligger ganska lönlöst, och jag skall icke göra något försök i sådan riktning,

allra helst som det ju är möjligt, att användandet av de arbetslösa inte får någon sådan omfattning, att de farhågor, jag här uttalat, komma att visa sig alltför berättigade. Men jag har velat till kammarens protokoll uttala mitt missnöje med en sådan anordning, som här företagits.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)*

Om man följer pressen i dessa dagar, finner man, att hela detta utskottsutlåtande är föremål för genomgående ventileringar från olika synpunkter och att texten utlägges på många olika sätt, i regel oriktigt. Man gör från olika utgångspunkter gällande, att än den ena sidan, än den andra, har förlorat i den dragkamp beträffande justeringen, som ju faktiskt har ägt rum. Jag tror, att man, ehuru utskottets förslag naturligtvis är en kompromiss, icke kan säga, att de arbetslösa ha blivit ännu sämre ställda, än de voro förut. Det är nog att överdriva sakens dimensioner, och jag tror för min del, att man kan säga, att de svårigheter, som man förut hade att räkna med på detta område, i varje fall icke ha blivit större. Det finns i själva verket, som här redan förut betonats, en synpunkt, som gör, att det hela kan komma att te sig lättare, när det nu varit absolut omöjligt att komma längre åt det håll, som vi hade önskat, och det är den faktiska ljusning, som inträtt på arbetsmarknaden och som herr socialministern här förut angivit. Denna ljusning på arbetsmarknaden är naturligtvis det allra mest löftesbringande, och om den kommer att fortsätta, så kommer helt säkert också en hel mängd av dessa svårigheter, som nu göra sig gällande på detta område i vårt land beträffande arbetslöshetspolitiken, att så småningom kunna avföras och en återgång till en mera normal arbetsmarknad att ske. Det förhåller sig ju emellertid beträffande dessa ting på det sättet, att möjligheten att bereda fördelaktiga villkor beträffande understöd och nödhjälpslöner i korthet är beroende på de belopp, som kunna ställas till disposition. Om man har ett visst antal arbetslösa, som skola hjälpas, och ett visst belopp till förfogande, är det ju en mycket enkel division att se efter, hur långt det räcker. Med det antal arbetslösa, vi här i vinter haft i vårt land, hade det verkligen krävts mycket större summor, än vi haft, därest man på ett ännu effektivare sätt, än det hittills varit möjligt, skulle kunna hjälpa dem. Men alla veta ju, hur det ser ut i finansiellt avseende, och trots att här framställts yrkanden om bifall till väckta motioner om högre anslag, så tror jag väl knappast, att ens motionärerna själva anse det möjligt att skaffa fram dessa medel.

Beträffande de framförda önskemålen om att få till stånd vissa arbetsföretag, vill jag begagna tillfället att säga, att den saken är mycket svår att ordna på ett tillfredsställande sätt, därför att det enligt vad vi inom kommissionen så småningom kommit underfund med, vid sidan om det mycket starka intresse för att hjälpa de arbetslösa, som naturligtvis finnes, finnes någonting, som vi kalla ett arbetsintresse, som i korthet kan definieras på det sättet, att man på olika platser vill begagna tillfället att få arbete utfört som nödhjälpsarbete med bidrag av statsmedel. Det har måst föras en viss strid även på detta område, i det det finnes både enskilda personer.

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

myndigheter och andra, som helst vilja förvandla så mycket arbete som möjligt till nödhjulsarbete. Arbetslöshetsanslaget har under denna vinter varit det kapitalbelopp, på vilket oändligt många människor fäst sin blick för att få en viss järnväg byggd eller ett visst annat arbete utfört. Det förhåller sig emellertid på det sättet, att man inte kan sätta i gång vilket arbete som helst, bara därför att arbetslösa skola sysselsättas, utan man får naturligtvis också pröva, i vad mån arbetet har någon produktiv karaktär för framtiden.

Beträffande den järnväg, som speciellt herr Lövgren mycket kraftigt arbetat för, förhåller det sig ju, så vitt de inkomna utlåtandena och de omdömen, som fällts av de sakkunniga, äro riktiga, på det sättet, att detta starka behov av järnvägen icke föreligger och i varje fall icke sådana förhållanden, att järnvägen kan bli räntabel. Man skulle nog kunna tillgodose det intresse, som här behöver tillgodoses, genom enklare trafikmedel. Allt detta har gjort, att kommissionen inte kunnat beträffande järnvägen Morjärv—Kalix binda sig för en kapitalförbrukning på cirka 8 miljoner kronor utan måst räkna med att i stället fördela dessa medel på större områden och på annat sätt. Det har ju dock åt Kalix, som, såsom herr Lövgren mycket riktigt anmärkte, hårt drabbats av arbetslösheten, från statsmaktens sida gjorts medgivanden, som icke lämnats många andra kommuner, i det att för den omfattande understödsverksamhet, som där bedrivits och som gått till mycket aktningsvärda belopp, 90 procent under hela vintern utbetalats av statsmedel medan kommunen själv endast behövt tillskjuta 10 procent.

Man har vidare gjort den anmärkningen, att det i det föreliggande utskottsutlåtandet sagts, att arbetslöshetskommissionen skulle intaga en verkligt ledande ställning på detta område. Detta har man tolkat så, som om det utgjorde någon slags motsättning till regeringens inflytande över kommissionens verksamhet. Jag tror för min del, att det är alldeles felaktigt att ur utskottets utlåtande i denna punkt vilja utläsa någon sådan motsättning. Uttalandet står, såsom herrarna vid en genomläsning av utlåtandet behagade finna, i samband med omnämmandet av att förhållandet mellan kommissionen och de underlydande organen, de verkställande organen för södra Sveriges statsarbeten och för Norrlands statsarbeten, blivit reglerat så, att kommissionen tillerkänts befogenhet att ensam besluta om de nödhjulsarbeten, som skola komma att utföras, och det torde endast och allenast innebära ett godkännande av den anordning, som träffats på detta område. Jag tror därför inte alls, att man kan ur detta utläsa någon motsättning till regeringens ståndpunkt.

Av vad jag här anfört, torde framgå, att även om man inte kan säga att utskottets utlåtande på alla områden är sådant som man helst önskat, så kan det å andra sidan icke heller göras gällande, såsom någon talare här sagt, att det är en försämring och innebär försämrade direktiv för de arbetslösas vidkommande och för politiken på detta område. Jag tror för min del, att det är en rätt hygglig kompromiss. Och även om jag för min del skulle önskat, att vissa saker hade varit angivna på annat sätt, så tror jag dock, att det skall

bli möjligt, i all synnerhet som arbetsmarknaden faktiskt förbättrats, att få medlen att kanske bättre räcka till för sitt ändamål. Och det är ju i själva verket det utslagsgivande för all hjälpsksamhet, att man är försedd med nödiga medel.

Med dessa små reservationer, herr talman, som jag ansett mig böra göra till det föreliggande utskottsutlåtandet, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag anser, att då herr Hagman tillåtits att i en halvtimme stå och slå in öppna dörrar, det icke är förmätet att jag tar tiden i anspråk ett par minuter, i all synnerhet som jag tidigare i dag avstått från ordet för att icke förlänga debatten.

Jag vill då först säga beträffande direktiven, att jag finner, att de i ett mycket viktigt avseende innebära en försämring i jämförelse med de direktiv, som förut varit rådande. Jag syftar då på den särskilda bestämmelsen angående avstängning av eljest understödsberättigade i fall av konflikt. Enligt förutvarande ordning kunde denna avstängning ske genom de lokala arbetslöshetskommittéernas ingripande. Men genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars bestämdes, att ett sådant ärende skulle prövas av arbetslöshetskommissionens arbetsutskott, och i händelse av oenighet där skulle ärendet gå till Kungl. Maj:t. Under tiden skulle emellertid icke någon avstängning förekomma. Enligt de nya direktiven skall i fall av både allmän och partiell konflikt avstängning automatisk inträda efter beslut av arbetslöshetskommissionen. Detta anser jag innebära en synnerligen stor fara för den svenska fackföreningsrörelsen. Och det är ur den synpunkten, som det förvånar mig, att representanter för fackföreningsrörelsen kunnat vara med om att i statsutskottet tillstyrka denna förändring. Såvitt jag riktigt fattat formuleringen, så måste vid så gott som varje strejk, som förekommer i landet, arbetare tillhörande samma arbetargrupp komma att bli avstängda från arbetslöshetsunderstöd. Detta måste i sin tur medföra, att innan fackföreningen kan besluta kraftåtgärder för ernående av förbättrade löner eller arbetsvillkor, så måste den taga hänsyn till att dessa kraftåtgärder kunna komma att drabba även fullständigt oskyldiga kamrater. Och detta kommer att lägga en hämsko på fackföreningarna, som enligt min uppfattning inte kan vara till gagn för arbetarklassens intressen.

Då herr socialministern i sin replik till herr Lövgren framhöll, att det var önskvärt, att regeringen satt kvar, därför att den nu hade fått sin vilja igenom i arbetslöshetsfrågan, skall jag be att få säga, att jag tror, att om regeringen under ett tidigare skede av riksdagen hade bestämt sig för, huruvida den skulle sitta kvar även om hyresstegringslagen och Rysslandsavtalet fälldes av riksdagen, eller om den skulle avgå i händelse av denna utgång, och meddelat detta, vi inte behövt vara med om den utgång i dessa viktiga frågor, som vi till vårt beklagande nödgats vara med om.

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 48.

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

Då jag vid ett tidigare tillfälle har anmärkt något på de höga administrationskostnaderna inom statsarbetena, så kanske det inte kan vara ur vägen att jag vid detta tillfälle ber att få uttala mitt tack till herr socialministern för de direktiv han utfärdade för en tid sedan, att lönerna för den administrativa personalen skulle sänkas i mån av prisindex' nedgång. Det har varit min uppfattning, och jag tror, att många ha samma mening som jag, att dessa löner i många fall ha varit alldeles för höga och att en beskäring varit nödvändig.

Till sist skulle jag vilja säga, att med lika stor tillfredsställelse, som jag konstaterar att kommunerna beretts möjlighet att erhålla vissa anslag för nödhjälpsarbeten under egen regi, med lika stort beklagande finner jag, att denna rätt icke kunnat medgivas även vägdistriktet. Det är nämligen min uppfattning, att många av de arbeten, som nu utföras av statsarbetena, skulle med mycket större fördel både för samhället och med hänsyn till vägarbetsbeskaffenhet kunna utföras av vägdistriktet, och man skulle på samma gång även kunna tillse, att de mest behövande arbetarna finge sysselsättning. Till stöd för denna min uppfattning ber jag att få återropa ett uttalande av schaktmästareföreningen inom Norrbottens län, som vid ett sammanträde uttalat bland annat följande om de brister, som konstaterats vid statsarbetena: »Dessa brister hava icke bara bestått uti en tungrodd, onödigt invecklad och kostbar administration, utan även i ur teknisk synpunkt felaktigt utförda vägarbeten, vilka komma att hava till följd ett särdeles försvårat underhåll, med vilket bl. a. den gamla schaktmästarestammen får dragas. De sparsamhetsprinciper, som förut lagts och alltid legat länets schaktmästarekår så varmt om hjärtat och vilka principer för övrigt gång efter annan av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tjänstemän, länsmyndigheter och riksdagen understrukits, hava icke tillräckligt beaktats, ja, de hava i många fall totalt åsidosatts. Som exempel kan nämnas, att röjningsarbetena ofta utförts, som om man här ej hade att räkna med tjäle, att vägbanan lagts med höga banker och djupa skärningar, som om man ämnat bygga järnvägar, att trätrumorna slopats å vägar, där de ur nationalekonomisk synpunkt bort komma till utförande, att till posthavande ingenjörer, schaktmästare och inspektörer anstälts personer, som i hög grad saknat kvalifikationer för att kunna på ett ändamålsenligt sätt handhava en så grannliga syssla, som schaktmästarsysslan är.»

Jag har med detta velat säga, att jag för min del inte kan förena mig i det i övrigt tydligen rätt allmänna omdömet från övriga partier, att statsutskottets utlåtande varit det bästa, som kunnat åstadkommas. Jag tror, att om regeringen hade lagt in större kraft för att pressa riksdagen, så skulle den på grund av sin starka ställning, då den har uppburits av en praktiskt taget enhällig arbetaropinion i vårt land, kunnat pressa riksdagen ännu längre, än detta utskottsbetänkande ger vid handen.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Därest de kommunistiska och vänstersocialistiska talarna under denna debatt verkli-

gen återspegla meningarna hos de arbetslösa, så får jag säga, att tacksamhet tycks inte vara något utmärkande drag hos dessa arbetslösa. Ty det är att märka, att statsutskottet har tillstyrkt vart enda öre, som regeringen har begärt för arbetslöshetens bekämpande. Jag för min del utgår ifrån att beträffande t. ex. socialministern och även finansministern, som har att svara för finanserna i detta sammanhang, man kan säga, att deras arbetarvänlighet är känd och styrkt så pass sedan gammalt, att den fullt kan mäta sig med herrar criticis, även om den icke så mycket yttrar sig i tomt munväder. Ty det är ju ingen konst att spela frikostig, när man inte det ringaste bekymrar sig om, varifrån medlen skola tagas.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.*

(Forts.)

Då herr Dahlen nu för en stund sedan framställde yrkande om att åtskilliga nya miljoner skulle beviljas för detta ändamål, utan att han med ett enda ord antydde, varifrån medlen skulle tagas, så förmodar jag, att det var hans mening, att vi skola tillämpa det ryska systemet, d. v. s. sovjetsystemet i fråga om anskaffande av miljonerna. Ty då medger jag, att det synnerligen bekvämt och behändigt skulle gå för sig. Herr socialministern däremot, med sin sunda syn på tingen, gav uttryck åt sin tacksamhet gent emot statsutskottet, vilket givetvis berodde på, att statsutskottet har tillstyrkt hela det anslag, som han har begärt.

Beträffande de direktiv, som innefattas i statsutskottets motive-ring, så ha dessa tillkommit efter en lång och omsorgsfull förberedande förhandling och behandling. De äro accepterade av regeringen, och därav följer ju såsom varande självklart, att regeringen i fortsättningen kommer att följa dessa direktiv. Och alldenstund dessa direktiv enligt min mening åtminstone och även enligt statsutskottets mening äro fotade på sunda och riktiga principer ifråga om arbetslöshetens bekämpande, så får man utgå ifrån, att det beslut, som riksdagen nu kommer att fatta, trots all den kritik, som riktats mot statsutskottets ulåtande, kommer att bli jämväl för de arbetslösa lyckobringande.

Jag skulle emellertid till dem det vederbör vilja framhålla en sak, som kan ha viss vikt vid den fortsatta behandlingen av detta utomordentligt viktiga spörsmål, och det är den ringa arbetsintensiteten på nödhjulsarbetsplatserna. Jag har från de mest vederhäftiga och de mest olika håll hört beskrivningar därvidlag, som inte precis tala till de arbetslösas förmån, och som absolut inte äro nyttiga för deras egen sak. Ty det är alldeles klart, att om folket ute på landsbygden, som får arbeta ganska hårt, får den uppfattningen, att de som äro sysselsatta med nödhjulsarbeten, tillåtas slå dank nära nog hur mycket som helst, så kan detta ju lätteligen till sist skapa en opinion, som inte kan för de arbetslösa vara så synnerligen nyttig eller hälsosam. Därför tror jag, att det är av vikt, att arbetslöshetskommissionen tar denna sak under allvarligt övervägande och ser till, att man verkligen gör skäl för sig på arbetsplatserna. Ty det är väl i alla fall meningen, att man skall göra ett samhällsgagnande arbete, och detta blir ju ännu mera fallet, därest, såsom herr socialministern nu meddelade, man framdeles kommer att i stor utsträckning verk-

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

ställa utdikningar och dylikt på kronans marker. Det blir då av vikt, att man verkligen gör skäl för sig även vid utförandet av nödhjälpsarbeten.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S a m u e l s s o n: Ja, herrarna må gärna sjunga. Det förvånar mig inte alls att ni så göra. Det är inte här fråga om huruvida ett stuteri skall förläggas till Ottenby eller Flyinge eller något dylikt, som man kan hålla på att behandla en hel eller en halv dag. Här gäller det bara 150,000 fattiga svenska arbetare, och en sådan fråga anser man icke vara så viktig, att den kan ägnas några minuters behandling här i riksdagen.

Jag begärde ordet närmast i anledning av herr statsrådet Lindqvists yttrande. Herr statsrådet ville göra gällande, att det var endast på ytterkanterna i kammaren man hörde missnöje mot statsutskottets utlåtande i denna fråga. Jag vill i det fallet inte tala å andras vägnar än det kommunistiska partiets. Jag hörde i alla fall senast, att även herr Hagman var missnöjd med en del uttalanden i detta memorial. Jag menar, att det visar, att missnöje gör sig gällande även på andra håll än bara på ytterkanterna här i riksdagen.

Jag vill emellertid deklarerat, att jag står inte bland de kamrater som anse, att regeringen med anledning av utskottets memorial borde lämna sina platser. Jag anser att, såsom herr statsrådet Lindqvist här deklarerat, regeringen har all anledning att vara nöjd med det utlåtande statsutskottet kommit till. Regeringen har fått sin proposition till fullo genomförd, den har fått utskottet på de linjer, som den dragit i propositionen. Den har alltså ingen anledning att vara missnöjd.

För de arbetslösa gäller det emellertid något annat. Jag har i min hand en promemoria från herr Bernhard Erikssons hemort, från Grängesberg. Där meddelas, att på den platsen för närvarande finnas 199 arbetslösa. Av dessa blevo nu den 15 maj eller bliva den 1 juni 187 arbetslösa avstängda från varje som helst understöd. Det återstår alltså i Grängesberg 12 familjeförsörjare, som skulle kunna få någon hjälp från statens sida. Jag är övertygad, att om man nu skulle ställa en fråga till dessa arbetslösa, om de äro lika nöjda som regeringen är eller som de statsutskottsledamöter, vilka varit med om att utforma detta utlåtande, man skulle få ett nekande svar.

Den kommunistiska gruppen har hela tiden, alltifrån frågans första behandling, ansett, att det i Kungl. Maj:ts proposition framställda kravet på ett anslag av 85 miljoner kronor icke är tillräckligt, för att de arbetslösa i landet skola bliva hjälpta. Vi hava hela tiden utgått ifrån, att det borde lämnas större anslag från riksdagens sida, ifall de arbetslösa åtminstone i någon mån skulle kunna hjälpas. Vi hava alltså fortfarande all anledning att vara missnöjda med det utlåtande utskottet kommit med.

Jag skall inte ingå så mycket på själva anslagssumman. Men vid genomläsandet av motiveringen i utlåtandet har jag funnit en del

anmärkningsvärda punkter. Åtminstone har det förefallit mig litet egendomligt, att socialdemokrater kunnat underskriva och understrika dem. I början av motiveringen uttalar sig utskottet ganska märkvärdigt om förskjutningen i februari av proportionen mellan hela antalet arbetslösa och de omhändertagna. Det läses, att under den månaden antalet av statshjulpna arbetslösa närmast sig 100,000. Man anser sig då ha kommit in på vägar, som inte borde i framtiden få beträdas. Man tycks hålla på, att det kan vara tillräckligt, om 50 % av de arbetslösa bli hjälpta. Hela tiden skymtar det fram, att man måste vara sparsam i det oändliga och se till att endast en viss procent av de arbetslösa bli hjälpta. Det är egendomligt, säger jag, att det kan finnas socialdemokrater, vilka trots ett sådant uttalande i motiveringen kunna deklarerera, att de äro nöjda med utskottets utlåtande. Det anses alltså fortfarande av herr socialministern och här i riksdagen, att det är riktigt, att 50 % av de arbetslösa i landet få svälta, skola få avstängas och inte få någon som helst hjälp från statens sida.

*Anv. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)*

Jag skall icke ingå på frågan om nödhjälpslönerna, som en hel del talare varit inne på. Men jag är övertygad om, att ifall man vänder sig till de arbetare, som för närvarande gå i nödhjälpsarbete i vårt land med en lön av 2 kronor 40 öre upp till 2 kronor 80 öre om dagen, med förfrågan, om de äro nöjda med den arbetslöshetspolitik, som föres från arbetslöshetskommissionens sida, de icke skola uttala en sådan förnöjsamhet som den, som kommit till uttryck i statsutskottet och från regeringens sida.

Jag vill även något ingå på Norrlands och södra Sveriges statsarbeten. Herr Hagman var inne på den saken. Jag är för min del statsutskottet tack skyldig, att det i alla fall har överlätit något till kommunerna. Det har i utlåtandet understrukits, att kostnadsberäkningar rörande kommunernas nödhjälpsarbeten skola kontrolleras av arbetslöshetskommissionen. I det sammanhanget torde det vara viktigt att något belysa en hel del av de kostnadsberäkningar, som för närvarande äro gjorda av statsarbetena, vilka jag förmodar även varit kontrollerade av arbetslöshetskommissionen. Vi kunna med flera exempel visa, hurusom, om kommunerna själva fått taga arbetena, man hade till väsentlig del kunnat gå under de kostnader, som statsarbetena haft, fått procentuellt mindre kostnader. Jag har ett färskt exempel från Luleå stad. Där verkställdes ett nödhjälpsarbete av Norrlands statsarbeten. Staden hade kunnat utföra detta arbete 40 % billigare än Norrlands statsarbeten. Detta bevisar, att av det statsanslag man haft 40 % gått förlorade, enär ju kommunen kunnat utföra arbetet för en kostnad, motsvarande 60 % av den ifrågakomma. Där torde man kunnat ha haft gott av att uppmana arbetslöshetskommissionen att noggrant kontrollera de kostnadsberäkningar, som uppgöras av statsarbetena, såväl av Norrlands statsarbeten som södra Sveriges.

Sedan vill jag endast säga några ord till herr Olsson i Kullenbergstorp. Herr Olsson brukar mycket ofta uttala sig här i kammaren därom, att man skall vara mycket försiktig med statens medel, att man skall tänka på de nuvarande bistra tiderna. Därför måste

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

man också se till, om man kan minska anslaget till de arbetslösa. Jag vill säga till herr Olsson i Kullenbergstorp: Hur är det med dessa arbetslösa? Tror inte herr Olsson i Kullenbergstorp, att det är bistra tider även för dessa arbetslösa, som nu den 1 juni bli avstängda från all hjälp från statens sida, och för övrigt jämväl för de nödhjälpsarbetande, som gå med så låga löner, som de av mig tidigare angivna. Är det så, att man skall vara mycket försiktig i det ena fallet, när det gäller bistra tider, så bör man även vara det, när det gäller arbetarklassen.

Gent emot herr Lübeck, som ville påstå, att man är skyldig arbetslöshetskommissionen mycken tack för dess arbete, vill jag säga, att jag har en motsatt åsikt på grund av den erfarenhet jag i många fall i fråga om detta arbete vunnit. Jag tror, att det har kunnat bevisas, att beträffande en hel del av de arbeten, som hittills gjorts av arbetslöshetskommissionen, det icke, åtminstone icke från arbetareklassens sida, föreligger någon anledning att vara tacksam för de direktiv den lämnat och det arbete den utfört. När nu herr Lübeck gör gällande, att kommissionen inte på något sätt arbetat på att få ned lönerna på den öppna arbetsmarknaden eller i allmänhet, vill jag för min del säga, att jag kan visa på exempel, vilka angiva motsatsen av vad herr Lübeck ville göra gällande. I Luleå stadsfullmäktige var för icke länge sedan frågan om nödhjälpslönerna uppe på ett sammanträde. Då deklarerade chefen för statsarbetena i Luleå offentligt, att lönerna för nödhjälpsarbetena för närvarande äro så höga, att man måste pressa ned dem för att kunna konkurrera med utlandets löner. Är icke detta om något ett direkt krav på lönenedsättning på den allmänna marknaden i samma stil med det krav, som kommer direkt från arbetsgivareföreningen? Av sådana exempel kan man taga fram flera. Jag menar, att det går inte i längden att slå sådana dunster i ögonen på arbetareklassen, att icke arbetslöshetskommissionen tagit som en huvuduppgift i många fall att pressa ned lönerna, även när det gäller lönerna på den öppna arbetsmarknaden.

I övrigt ber jag att få instämma i herr Dahléns yrkande.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lindqvist: Herr talman! Endast några ord!

Herr Lindberg framhöll i sitt anförande, att regeringen hade handlat alldeles oriktigt, när den för sin del nu gått med på, att beslut om indragning av understödsrätt skall kunna få fattas av arbetslöshetskommissionen. Han säger då, att det hade varit lyckligare, om detta hade fått ske lokalt, sålunda av arbetslöshetskommittéerna i landet. Jag ber att få giva herr Lindberg och kammaren den upplysningen, att det har ifrån statsutskottets sida, från avdelningarna, som förberedande behandlat saken, varit framställt ett sådant bestämt yrkande, att beslut om indragning av understöd vid konflikttillfällen skulle få fattas av dessa olika arbetslöshetskommittéer ute i landet; och jag har för min del ansett det vara från de arbetslösas sida särdeles angeläget att med kraft tillbakavisa ett sådant förslag. Så där ser man, hur meningarna kunna gå isär. Där har herr Lindberg den

uppfattningen, att det vore lyckligare, om vi överlät åt alla dessa olika kommittéer i landet att bedöma den för de arbetslösa så utomordentligt viktiga frågan, som att fastställa huruvida en konflikt är av sådan karaktär och innebörd, att arbetslöshetsunderstöd skall kunna berövas inblandade arbetare. Jag får säga, att det skulle vara orimligt och till ofantlig olycka för de arbetslösa, om man hade gått på den linjen och bifallit vad som från utskottsavdelningarna då föreslogs. Jag håller före, att här har åtminstone jag för min del varit aktsam och krävt att få en anordning, som åtminstone var mera tryggande än den, som då föreslogs.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)*

Herr Lindberg sade också i sitt anförande, att man skulle kunna ha rätt att kräva, att regeringen satte större tryck bakom sina önskingar för att komma fram till bättre resultat. Jag skall icke gå in så särdeles djupt på den frågan, men om herr Lindberg ville göra sig besvär med att söka upp de personer, som jag haft tillfälle att hålla ändlösa samtal med under de senaste veckorna, och fråga dem, om det saknats tryck från min sida, så kan han få det bästa svaret — dessa personer kunna ge ett svar och ge det, så att saken blir klart och rätt belyst.

Herr Lindberg var också missnöjd över att regeringen icke gjort en hel del föreliggande ärenden till kabinetsfrågor, och han yttrade, att om regeringen hade satt in allt för att få hyresstegringslagen igenom, hade den varit prolongerad i denna stund. Jag får för min del säga, att jag, och jag tror alla inom regeringen, övervägt den frågan, men kan det vara rimligt att påstå, att detta var en fråga, som låg till på det sättet, att en regering skulle kunnat göra den till en kabinetsfråga, då man måste konstatera, att halva antalet av dem, som under utredningen yttrat sig därom, huruvida lagen skulle bibehållas eller upphävas, tillstyrkt lagens upphävande, medan den andra halvan ansett, att den borde prolongeras?

Beträffande åter det ryska avtalet må det tillåtas mig att säga, att även om jag tillhört dem, som avgjort ställt mig på den ståndpunkten, att ifrågavarande avtalsförslag skulle föreläggas riksdagen, då det nämligen krävdes åtgärder från regeringens sida, som skulle hjälpa vår industri, och då jag varit av den bestämda övertygelsen, att ett närmande till det stora landet i öster på ett eller annat sätt skulle ha hjälpt industrien och skänkt den vissa förmåner, så har jag icke funnit innehållet i detta avtal vara av en sådan karaktär, att man borde ha gjort frågan till en kabinetsfråga — jag kan säga det nu, efter det frågan är avgjord, när det riktats anmärkning mot regeringen i sådant avseende — jag hade ingen anledning att tidigare yttra mig därvidlag. Jag anser för min del icke, att det reella innehållet i avtalet var sådant, att det kunde höjas upp på ett dylikt plan. Detta hindrar icke, att jag på det allra djupaste beklagar, att frågan fått den behandling, som kamraren givit den.

Sedan kan det kanske vara lämpligt att från regeringsbanken ägna åtminstone ett par ord åt den reservation, som är fogad vid utskotts-
betänkandet. Då jag icke gjorde det förra gången jag yttrade mig,

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.
(Forts.)

berodde det nog delvis därpå, att jag fann reservanten, herr Olsson i Kullenbergstorp, stå så oändligt ensam. Det är en sparv i tranedansen, då det beträffande denna stora proposition finns endast en reservant. Herr Olsson i Kullenbergstorp kom emellertid i sitt anförande med något, som gör, att jag måste svara honom — jag glömde det förra gången. Han ställde en vädjan till mig att hålla försiktigt med dessa 15 miljoner kronor till statsbeställningarna och att se till, om de om möjligt kunde användas för annat ändamål. Nej, jag må säga herr Olsson i Kullenbergstorp, att denna vädjan kan jag icke i något avseende rätta mig efter. Jag kommer att fullfölja den tanke, som jag härvidlag haft hela tiden. Jag hade hoppats, att förslaget om statsbeställningar skulle ha bifallits strax efter nyåret eller så fort riksdagen gick till behandling av arbetslöshetsfrågan. Det hade nämligen varit lyckligt att betydligt tidigare få bringa ifrågavarande arbeten i gång. Än i dag råda emellertid olidliga förhållanden inom den mekaniska verkstadsindustrien liksom även på andra håll, något som gör det behövt att lämna ut beställningar och arbete på dessa områden. Därför kommer jag, i den mån jag har bestämmanderätt, att använda varje öre för detta ändamål. Jag kan alltså icke tillmötesgå den önskan, som herr Olsson i Kullenbergstorp framställde.

Jag vill ytterligare, herr talman, utöver vad jag yttrade om det förändrade läget på arbetsmarknaden, ge ännu en upplysning. Jag har infordrat uppgifter om, hur det ställer sig icke allenast med de avtal, som, enligt vad jag förut nämnde, ha blivit träffade, utan även hur det ser ut med hänsyn till de för närvarande pågående öppna konflikterna. Det visar sig då, att följande konflikter pågå: vid malmgruvorna — 225 arbetare, vid de mekaniska verkstäderna — 500 arbetare, vid snickeri- och möbelindustrien — 200 arbetare, vid kalk- och tegelbruksindustrien — 150 arbetare, vid bryggerierna — 80 arbetare och vid jordbruket — 500 arbetare, därav 200 industriarbetare, som sympatistrejka, tillsammans alltså 1.655 arbetare. Jag har icke haft tillfälle att genom att undersöka statistiken i detta sammanhang få bestyrkt, hur det ställde sig motsvarande dagar under föregående år, men jag har på känn, att vi nog kunna gå ganska långt tillbaka i tiden för att finna ett så pass gynnsamt förhållande med hänsyn till konfliktförhållanden som det, som för närvarande råder. Det är då än större anledning att stryka under, vad jag sade förut, att med den avtalspolitik, som förts, ha vi kommit fram till det resultatet, att vi ha alla skäl att vara glada och tillfredsställda med den närvarande ställningen härvidlag. Och jag ber få säga, att vi fortfarande dagligen bedriva samma verksamhet för att bringa fram nya avtal. Det är särskilt vid några områden, som mitt intresse är fäst, och över huvud taget skola vi göra allt vad vi kunna för att överenskommelser skola bli träffade och lugn åstadkommet.

Så till sist ett par ord till herr Samuelsson. Jag ber att få försäkra honom, att ingen skulle vara mera glad än jag, om man kunnat underlåta att företaga dessa sommarindragningar av arbetslöshets-

understöd, som han särskilt talade om. Det förhåller sig emellertid så, att indragningen av understöd under sommarmånaderna skedde även förlidet år. I de direktiv, som innehållas i arbetslöshetskommissionens cirkulär — jag erkänner visserligen, att desamma äro strängare i år än i fjol — finnes nu en bestämmelse, som jag åtminstone fäst rätt stort avseende vid. Jag syftar på en föreskrift, som säger ifrån till arbetslöshetskommittéerna, att för den händelse indragningen skulle visa sig åstadkomma sådana förhållanden, att en prekär situation uppstode, man då bör ingå till arbetslöshetskommissionen med upplysning därom, varefter det skall prövas, huruvida icke rättelse kan göras. Jag hoppas, att arbetslöshetskommissionen vid alla tillfällen, när det kommer meddelande om, att det icke finns någon möjlighet att skaffa arbete och utkomst för de arbetslösa, och att man inte kan reda sig, om statshjälpen helt indrages, kommissionen då bör företaga förändringar och rättelser. Annars har nämnda indragning under sommarmånaderna fog för sig, då man märker, att statskassan fått lov att anlitas i så hög grad, som varit förhållandet, och då det här gäller att så att säga få fram till hjälp det enskilda initiativet för att söka upp alla de arbetstillfällen, vilka stå till buds i större utsträckning under sommarmånaderna än under vintern. Jag skulle vara mycket glad, om man ej behövt använda denna indragning. Jag hoppas emellertid, att när alltför svåra förhållanden inträda, kommissionen skall bidra att rätta till dem. I övrigt tror jag, att de arbetslösa själva skola inse, att man har fog att från statens sida begära, att deras enskilda initiativ att söka upp arbetstillfällen och möjliga sysselsättningar tages i anspråk i en sådan situation som den nu rådande.

*Ang. anslag
för bekämpande av arbetslösheten.*

(Forts.)

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord: Jag tycker verkligen, att den sista delen av herr statsrådets anförande gick just in på samma synpunkter, som jag för min del anlagt, när det gällt, huruvida man kunde spara en liten smula av de begärda 15 miljonerna till statsbeställningar. Jag yttrade nämligen icke, att dessa pengar borde användas för annat ändamål, såsom herr statsrådet uttryckte sig — så var icke förhållandet. Jag fann också, att herr statsrådet framhöll, att en viss sparsamhet måste iakttagas, även om hänsynen härtill skulle komma att strida mot vad man i och för sig helst skulle vilja göra.

Nu förhåller det sig så, att spørsmålet om statsbeställningar utgör ett fritt avsnitt av hela komplexen av dessa frågor. Herr Hagman yttrade också — han bör ju känna till förhållandena bättre än någon annan — att alla människor vilja ha arbete utfört med arbetslöshetsanslag. Förhållandet är här analogt. Skillnaden är endast, att vid statsbeställningar är det regeringen, som tycker, att arbetet, bör göras, under det att vad det gäller motionerna är den enskilde, korporationer och statens verk — det är allt. Statsbeställningarna ingå icke som ett organiskt led i hjälpverksamheten mot arbetslösheten. Det är därför jag ställt mig som reservant. Jag förstår mycket väl, likaväl som herr statsrådet, att jag i denna

Ang. anslag
för bekäm-
pande av ar-
betslösheten.

(Forts.)

fråga skulle komma att stå så oändligt ensam -- det är ju i regel mängden av dem, som stå bakom en ståndpunkt, och icke den verkliga innebörden i densamma, som mest får göra sig gällande.

Det var med tillfredsställelse jag hörde, att herr statsrådet uttalade sitt erkännande över vad statsutskottet härvidlag gjort; herr statsrådet var synnerligen nöjd med detsamma. När jag nu dragit mitt lilla strå till stacken, bereder det även mig tillfredsställelse, att herr statsrådet känner sig belåten med det arbete, som utförts. Jag har bara litet svårt att förstå, varför det på vissa håll nedlagts ett så intensivt arbete att bekämpa de uppfattningar, som kommit till uttryck i utskottets betänkande, sådant det till slut blev. Det ser ut, som om man på sina håll hade varit mera konungslig än konungen själv, och detta tycker jag helt enkelt är en överflödsgärning. Men det kanske är en sak, som man får löst först i framtiden; då får man se, hur det hänger ihop med det hela.

Herr Samuelsson yttrade, att jag alltid sökt slå ned verksamheten till bekämpande av arbetslösheten. Nej, herr Samuelsson, det har jag visst inte gjort. Jag har precis samma uppfattning som de övriga medlemmarna av statsutskottet därom, att de arbetslösa böra hjälpas. Det är emellertid inte så säkert, att de arbetslösa få något gagn av dessa statsbeställningar så som de komma att läggas.

Så nämnde herr Lübeck, att han ansåg punkten om statsbeställningar vara den bästa punkten i hela betänkandet. Ja, detta kan jag förstå efter vad som kommit fram under det arbete, som utförts på avdelningen i utskottet. Det må vara herr Lübecks rätt att betrakta saken på det sättet; jag för min del ser i dessa statsbeställningar företrädesvis ett fabrikantintresse och inte ens i andra rummet — nej mycket längre ned — ett verkligt arbetareintresse, ett intresse att hjälpa de arbetslösa.

Herr Hagman: Herr talman! Jag ber att i sanningens intresse få meddela, närmast gent emot herr Samuelsson, att det icke förhåller sig på det sättet, att arbetslöshetskommissionen eller statsarbetena göra några kostnadsberäkningar. Alla kostnadsberäkningar i fråga om utförda arbetsföretag verkställas av kommunerna själva genom deras ingenjörer eller ock genom att väghållningsdistrikten använda ingenjörsbyråer, vilka arbeta på olika områden. Jag vill också passa på tillfället och säga, att på en plats här i landet, som varit mycket omtalad och där det varit meningen, att statsarbetena skulle utföra ett arbete, detta samma arbete sedermera övertogs av platsens egna arbetslösa för ett pris som sammanföll med det bidrag som kommunen skulle lämnat till statsarbetena, därest dessa utfört arbetet. Men det högre pris till vilket statsarbetena hade förklarat sig vilja utföra arbetet hade uträknats av samma kommuns egen stadsingenjör.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan. 2:o bifall

till den vid memorialet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Dahlén under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Härpå föredrogs sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder med föranledande av ökningen i göromålen inom Södra Roslags domsaga, dels ock i anledning därav väckta motioner. Ordet begärdes därvid av

*Ang.
tillsättande av
en biträdande
domare i
Södra Roslags
domsaga m.m.*

Herr Lindley, som yttrade: Herr talman! Jag ber att innan kammaren går till beslut i föreliggande ärende, där ett utlåtande från ett så gott som enhälligt utskott föreligger, få andraga ett par saker, som jag anser var nödvändiga att få fram, för att få beslutet en liten smula fullständigare, än det annars skulle vara.

I Kungl. Maj:ts proposition ha föreslagits, att den biträdande domaren å den nyinrättade inskrivningsavdelningen skulle äga uppbära en avlöning motsvarande den, som åtnjutes av byråchef i icke nyreglerat verk, nämligen 9,100 kronor om året jämte ett ålders-tillägg å 600 kronor. Utskottet, som icke haft något att anmärka mot den biträdande domarens jämställande med byråchef, har emellertid ansett, att avlöningen bör utgå sålunda, att 7,500 kronor utbetalas av statsmedel, under det avlöningen i övrigt utfylles genom den biträdande domaren tillagd rätt att uppbära viss andel av de sportler, som inflyta för i domsagan utfärdade gravationsbevis. Storleken av denna andel har utmätts på sådant sätt, att den jämte avlöning från statsverket beräknats garantera den biträdande domaren nämnda avlöning 9,100 kronor.

Vid en uppdelning av avlöningen på sätt utskottet föreslagit torde man emellertid icke få bortse från den försämrade ställning, vari den biträdande domaren därigenom kommer med avseende å dyrtidstillägg. Utgår ersättningen i form av en till hela beloppet av statsverket direkt utgiven avlöning av 9,100 kronor, får den biträdande domaren dyrtidstillägg jämväl å hela detta belopp. Utgår ersättningen däremot med allenast 7,500 kronor av statsmedel och med återstoden i sportler, erhåller den biträdande domaren givetvis dyrtidstillägg endast å de 7,500 kronorna. Han förlorar sålunda dyrtidstillägg å 1,600 kronor.

Av stor betydelse, ej minst med hänsyn till den ställning den biträdande domarebefattningen bör intaga samt de därav beroende möjligheterna för platsens besättande med en fullgod arbetskraft, lär vara, att jämställigheten med byråchefstjänst bibehålles och att sålunda dyrtidstillägg utgår med samma belopp som till byråchef. För ordinarie häradshövding, som likaledes avlönas dels med en viss av statsverket utbetald lön och dels med sportler, har saken ordnats så, att han uppbär dyrtidstillägg på en antagen inkomst av

Ang. tillsättande av en biträdande domare i Södra Roslags domsaga m.m. 11,500 kronor. Med billighet synes överensstämman, att samma metod användes för ifrågavarande biträdande domare, därvid den antagna lön, å vilken dyrtidstillägg skall beräknas, bör vara 9,000 kronor eller, om ålderstillägg av den biträdande domaren uppbäres, 9,700 kronor.

(Forts.)

Jag får sålunda hemställa, att riksdagen måtte till statsutskottets förslag beträffande avlöning till den biträdande domaren göra det tillägg, att efter den sats, som börjar i utskottets kläm på sidan 5, fogas ett tillägg så lydande: »dels att till den biträdande domaren skall, enligt de grunder, som gälla för tjänsteman i verk, som icke blivit i avlöningsavseende nyreglerat, utgå dyrtidstillägg på en antagen inkomst av 9,000 kronor eller, när den biträdande domaren äger uppbära ålderstillägg på en antagen inkomst av 9,700 kronor».

Jag vill tillägga, att detta spørsmål kom upp i utskottet på ett så sent skede som vid justeringen av ärendet och att till följd av att samtliga ledamöter då icke voro tillstädes utskottet icke kunde taga upp frågan till realbehandling. Man sökte då på annat sätt få fram saken direkt i kammaren. Samma yrkande framställes i första kammaren och torde säkerligen där vinna bifall.

Jag ber därför, herr talman, att under yrkande om bifall till utskottets förslag få föreslå, att efter den första satsen i klämman det här av mig upplästa förslaget måtte komma att införas.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Lindley framställda yrkandet, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 8.

Härpå föredrogos vart efter annat:

sammansatta stats- och första lagutskottets memorial, nr 12, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta stats- och första lagutskottets kanslipersonal och vaktbetjäning; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser rörande pension för t. f. rektor vid blindundervisningsanstalt;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 74, med förslag till vissa ändringar i avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 75, angående viss ändring i bankoreglementet; och

nr 76, angående ersättning åt av utskottet vid handläggning av vissa ärenden anlidade biträden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 9.

Första lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av *Om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen.*

Herr Pettersson i Södertälje, som anförde: Herr talman! Penningvärdets fall under de sista åren har bland annat medfört den följden, att bötesstraffet förlorat åtskilligt av den effektivitet, som det hade förut. Det har sålunda inträffat, att den som blir dömd att böta ett visst belopp, t. ex. 25 kronor, icke drabbas av samma straff som den, vilken före penningvärdets fall under de sista åren fällts att böta samma summa. På samma gång har det ställt sig så, att den som icke kunnat betala sina böter utan fått desamma förvandlade till fängelse, måst utstå ett förvandlingsstraff av samma längd, som förut ägde rum.

Det kan inte bestridas, att detta är ett missförhållande. Detta har nu Kungl. Maj:t sökt att avhjälpa genom det lagförslag, som är framlagt i den proposition, som avhandlas i föreliggande betänkande.

Detta förslag går i korthet ut på att förändra bötesförvandlingstabellen, så att det i regel skall bli ett väsentligt kortare förvandlingsstraff, än som gällt förut. Förslaget har emellertid icke vunnit utskottets tillstyrkande, och utskottet har åberopat, att man genom Kungl. Maj:ts förslag visserligen skulle vinna, att det nuvarande missförhållandet, som består däri, att den, som betalar böterna, slipper undan med ett lindrigare straff än den, som får dem förvandlade, skulle försvinna, men att å andra sidan det missförhållandet skulle kvarstå, att den, som betalar böterna får mycket lindrigare straff, än som ansågs böra utmätas, när förvandlingsstraffet infördes.

Nu ha några reservanter här visserligen erkänt riktigheten av utskottets anmärkning, att genom detta lagförslag icke rådes bot på bägge de nämnda olägenheterna beträffande bötesstraffet, men vi reservanter anse, att det är icke något skäl, varför man skulle underlåta att rätta till det missförhållande, som Kungl. Maj:t särskilt ta-

*Om
ändrad lydelse
av 2 kap. 11 §
strafflagen.
(Forts.)*

git fasta på och som består i att den, som betalar böterna, slipper undan med väsentligt lindrigare straff än den, som icke kan betala böterna. Vi anse, att det är så mycket mindre skäl att motsätta sig denna förändring, som den är mycket lätt att verkställa; det sker genom att endast ändra en paragraf i strafflagen. De återstående ändringarna i denna lagstiftning, som kunna vara av nöden, kan man ju låta anstå till framtiden. Utskottet har i detta avseende föreslagit en skrivelse, och vi ha i detta stycke icke reserverat oss.

Jag skall nu med hänsyn till den framskridna tiden icke inlåta mig på ett längre försvar av reservationen, utan jag ber att i korthet få hemställa, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag och således med avslag å utskottets hemställan i punkten 1) bifalla propositionen. I fråga om punkten 2) yrkar jag bifall till utskottets däri innefattade skrivelseförslag.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Södertälje framställda yrkandet, blev nämnda yrkande av kammaren bifallet.

§ 10.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, dels ock i anledning därav väckt motion biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 11.

*Ang.
sterilisering
av sinnesslöa
m. m.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående lagbestämmelser, som i vissa fall medgiva sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare. Därvid anförde:

Herr E u r é n: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Uti motiveringen förekommer emellertid på sida 14 ett uttalande av utskottet, där man tager bestämd ställning till frågan om avlägsnandet av könskörtlarna och där man säger, att en operation i detta hänseende icke bör komma i fråga. Jag vill icke, att detta uttalande skall stå oemotsagt, därför att redan i nästa ärende, andra lagutskottets utlåtande nr 25, som vi sedan komma till, behandlas just fall, där enligt min uppfattning en dylik operation skulle kunna komma i fråga. Det gäller nämligen där förbrytare, speciellt förbrytare mot minderåriga, och vidare sådana brottslingar, som i detta utlåtande sägas ha »minskad tillräknelighet». Det skulle då kunna tänkas, att dylika förbrytare finge välja mellan att bli inspärrade för livstiden eller underkasta sig ifrågavarande operation. Det synes

mig då, som om det vore synnerligen hjärtlöst att företaga en dylik inspärning i stället för att verkställa operationen. Det är visserligen sant, att denna medför vissa förändringar i människans både kroppsliga och själsliga tillstånd, men jag tror ändå, att detta skulle vara att föredraga, om man stode inför möjligheten av en inspärning för livstiden, särskilt om personen i fråga icke har någon annan abnormitet än den, som föranleder återfall i sådana brott, som avses i den motion, som blivit framställd av herr Lithander och behandlats i utlåtandet nr 25.

Jag vill alltså, att det skall stå i protokollet, att jag för min del gent emot utskottets kategoriska uttalande, att avlägsnande av könskörtlarna aldrig bör komma i fråga, framhållit som min åsikt, att det dock finnes fall, där någonting sådant otvivelaktigt borde kunna äga rum.

Herr Björkman i Norrköping: Herr talman! Jag skall bara be att då nu ett yttrande i saken redan förekommit få nämna, att det stått alldeles klart för utskottet, att det varit bäst att avskilja vissa kategorier, i fråga om vilka man kunde anse, att utsikt skulle finnas att uppnå enighet, detta i syfte att få den viktiga frågan i någon del fram till ett verkligt avgörande. Det spörsmål, som här föreligger, är för oss i vårt land mycket nytt och stort, och det är viktigt att föra det närmare sin lösning. Utskottet har varit enigt om, att i första rummet skulle de spörsmål tagas upp till en utredning, som omnämnts i utskottets kläm. Sedan kunde de frågor behandlas, som röra sig därom, huruvida vissa åtgärder i avseende på förbrytare härvidlag kunde genomföras. Spörsmålet är så oändligt invecklat och kommer in på sådana strafflagstiftningens områden, att skulle man här sökt föra fram saken i dess helhet, skulle man på samma gång ha grävt en grav för hela den stora frågan, som man genom utskottets hemställan vill föra framåt. Det skulle varit intressant att få lämna ytterligare några uppgifter, men sent som det är på natten vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härefter föredrogos vart för sig andra lagutskottets:

utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående strängare påföljd vid vissa slag av våld mot kvinnor och barn; och

memorial, nr 26, angående arvode åt den, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 251 med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Ang.
sterilisering
av sinneslösa
m. m.
(Forts.)

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 13.

*Ang.
kraftlednings-
lånefonden.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av väckt motion om kapitalökning för kraftledningslånefonden. Därvid yttrade

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag skall inte säga många ord. Jag har endast velat för kammaren uttala, att jag finner det mycket beklagligt och oklokt av jordbruksutskottet att avstyrka föreliggande motion. Jag ser, att jordbruksutskottet i sak icke kan åberopa stort annat till sitt försvar än att statsutskottet ifråga om vattenkraftslånefonden föregått med dåligt exempel, ett skäl, som jag emellerid finner vara tämligen magert.

Jag ber, herr talman, att få avstå från att göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket m. m.; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr statsministern tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Månssons i Hagaström interpellation angående vidtagande av åtgärder för återförande till jordbruket av yngre, övertaliga industriarbetare.

§ 16.

Upplästes ett till kammaren inkommet så lydande protokoll:

År 1922 den 31 maj sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter justitierådet Nils Erik Alexanderson, vilken avsågt sig detta uppdrag; och befunnos efter valets slut därtill hava blivit utsedd:

ledamoten av riksdagens första kammare, förutvarande statsrådet herr Eliel Löfgren med samtliga avgivna eller 20 röster.

Jacob Larsson.

K. G. Westman.

David Norman.

Ivar Vennerström.

Jämte det detta protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till paragraf rörande valet i riksdagsbeslutet.

§ 17.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av vissa ändringar i akten för Nationernas förbund;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte två i anledning därav väckta motioner;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m. jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 121, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dels täckande av å ordinarie remonteringsanslaget för år 1921 uppkommen brist, dels ock anslag för inköp av vissa pråmar och båtar;

nr 122, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels till avlöning åt en föredragande inom finansdepartementet i ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet;

bevillningsutskottets memorial:

nr 52, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitate biträden;

nr 53, angående särskild ersättning åt sekreteraren hos utskottet;

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 46 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 48.

den 14 juni 1917 angående försäljning av rusedrycker m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 57, med förslag om fortsatt tillämpning av förordningen rörande en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror;

andra lagutskottets memorial, nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 21 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete och dels en i anledning därav väckt motion; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 58, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande jordbruksutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen jämte i ämnet väckta motioner.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,50 på natten.

In fidem
Per Cronvall.